

УНИВЕРЗИТЕТ СИНГИДУНУМ

Велисав Марковић

ПРИВРЕДНО ФИНАНСИЈСКА РЕГУЛАТИВА

Београд, 2017.

ПРИВРЕДНО-ФИНАНСИЈСКА РЕГУЛАТИВА

- приручник -

1. издање

- са стањем законодавства на дан 01.03.2017. године -

Велисав Марковић

УНИВЕРЗИТЕТ СИНГИДУМУМ

Београд, 2017.

ПРИВРЕДНО-ФИНАНСИЈСКА РЕГУЛАТИВА

- приручник -

Аутор: др Велисав Марковић

Рецензенти: др Славољуб Ј. Вукићевић
др Марија Костић

Издавач: УНИВЕРЗИТЕТ СИНГИДУМУМ
Београд, Данијелова 32
www.singidunum.ac.rs

За издавача: др Милован Станишић

Уредник издавачке делатности: др Светлана Станишић Стојић

Припрема за штампу: Новак Његуш

Дизајн корица: Александар Михајловић

Година издања: 2017.

Тираж: 300 примерака

Штампа: Мобид, Лозница

ISBN: 978-86-7912-654-2

Copyright:

© 2017. Univerzitet Singidunum

Издавач задржава сва права.

Репродукција појединих делова или целине ове публикације није дозвољена.

Илустрације коришћене у уџбенику су преузете са сајта Pixabay. Илустрације на Pixabay су објављене под Creative Commons CC0 и могу се слободно прилагодити и користити у комерцијалне сврхе.

ПРЕДГОВОР

Привредно-финансијском регулативом (прописима) уређена су многа битна питања везана за оснивање, пословање и престанак привредних субјеката. Не постоји привредно-финансијско право као посебна грана права, већ су ови прописи део низа грана права и то по садржини као привредно-финансијски у целини или само једним делом.

Познавање и поштовање привредно-финансијске регулативе обезбеђује остваривање принципа законитости у поступку оснивања и у пословању привредних субјеката; обезбеђује једнаке услове пословања свим привредним субјектима; обезбеђује благовременост у извршавању правних овлашћења и правних обавеза; обезбеђује дисциплину у пословању и на тај начин омогућава и осталим учесницима у привредно-правном промету благовремено и дисциплиновано остваривање права и извршавање обавеза; ствара услове за уравнотежено попуњавање буџета и фондова и за уредно испуњавање обавеза на терет средстава буџета и фондова; спречава поремећаје у пословању и на тржишту и омогућава утврђивање одговорности за незаконите одлуке и поступке привредних субјеката и њихових органа и одговорних лица.

Приручник је намењен студентима за изучавање предмета Привредно-финансијска регулатива а може се користити као допунска литература и за друге предмете као и за ширу стручну јавност.

Београд, марта 2017.

Аутор

САДРЖАЈ

Предговор

III

I ДЕО

УВОД У ПРИВРЕДНО-ФИНАНСИЈСКУ РЕГУЛАТИВУ

1. ПОЈАМ И УЛОГА ПРИВРЕДНО-ФИНАНСИЈСКЕ РЕГУЛАТИВЕ	3
1.1. Право, правне норме и правни акти, примена права	3
1.1.1. Појам права	3
1.1.2. Правна норма	6
1.1.3. Правни акти	8
1.1.4. Примена права	9
1.1.5. Правне чињенице	11
1.2. Привредно-финансијска регулатива - појам, врсте, правна снага и међусобни однос	13
1.3. Привредно-финансијска регулатива - терминологија, појмови и изрази, правни институти	16
1.4. Нужност познавања привредно-финансијске регулативе као правног оквира за пословање привредних субјеката	17
1.5. Однос између привредно-финансијске регулативе и извора привредног права и других грана права	18
1.6. Привредно-финансијска регулатива у свету (Право Европске уније)	19
1.7. Привредно-финансијска регулатива у нашој земљи	27
2. СУБЈЕКТИ ПРИВРЕДНО-ФИНАНСИЈСКЕ РЕГУЛАТИВЕ	29
2.1. Субјекти чије понашање је регулисано привредно-финансијском регулативом и који имају право и дужност да непосредно примењују ову регулативу, обим и начин остваривања тих права и дужности, повластице и ослобођења	29
2.2. Привредно-финансијска регулатива - обавезе за привредне субјекте	36

II ДЕО
ПРИВРЕДНО-ФИНАНСИЈСКА РЕГУЛАТИВА ПО ОБЛАСТИМА

1. ПРИВРЕДНО-ФИНАНСИЈСКА РЕГУЛАТИВА ПО ОБЛАСТИМА И ОБАВЕЗЕ ПРИВРЕДНИХ И ДРУГИХ СУБЈЕКТА	41
1.1. Порези, доприноси, таксе, накнаде и други јавни приходи	41
1.1.1. Закон о буџетском систему	43
1.1.2. Порески поступак и пореска администрација	46
1.1.3. Порез на додату вредност	52
1.1.4. Акцизе	60
1.1.5. Порез на имовину	63
1.1.5.1. Порез на имовину	63
1.1.5.2. Порез на наслеђе и поклон	68
1.1.5.3. Порез на пренос апсолутних права	70
1.1.6. Порез на доходак грађана	74
1.1.6.1. Порез на зараде	75
1.1.6.2. Порез на приходе од самосталне делатности	76
1.1.6.3. Порез на приходе од ауторских права, права сродних ауторским правима и права индустријске својине	82
1.1.6.4. Порез на приходе од капитала	83
1.1.6.5. Порез на приходе од непокретности	84
1.1.6.6. Порез на капиталне добитке	85
1.1.6.7. Годишњи порез на доходак грађана	86
1.1.6.8. Утврђивање и наплата пореза на доходак грађана	87
1.1.7. Порез на употребу, држање и ношење добара	89
1.1.7.1. Порез на употребу моторних возила	89
1.1.7.2. Порез на употребу пловила	89
1.1.7.3. Порез на употребу ваздухоплова	90
1.1.7.4. Порез на регистровано оружје	90
1.1.8. Доприноси за обавезно социјално осигурање	92
1.1.9. Финансирање локалне самоуправе	95
1.2. Царине, спољнотрговинско и девизно пословање и улагања	96
1.2.1. Царине	97
1.2.2. Спољнотрговинско пословање	104
1.2.3. Улагања	108
1.2.4. Девизно пословање	114
1.3. Платни промет и рачуноводство	119
1.3.1. Платни промет	120

1.3.2. Рачуноводство	124
1.3.3. Ревизија	132
1.4. Банкарско пословање и кредитирање привреде	140
1.4.1. Народна банка Србије	141
1.4.2. Банке	146
1.5. Привредни субјекти	153
1.5.1. Закон о привредним друштвима	154
1.5.1.1. Имовина, нето имовина и основни капитал	155
1.5.1.2. Предузетник	161
1.5.1.2.1. Предности и мане предузетника	164
1.5.1.2.2. Имовина и одговорност предузетника	165
1.5.1.3. Ограничења плаћања	169
1.5.1.4. Стицање и располагање имовином велике вредности	170
1.5.1.5. Добровољна ликвидација привредног друштва	170
1.5.1.5.1. Ликвидациони управник	172
1.5.1.5.2. Правне последице ликвидације	174
1.5.1.5.3. Почетни ликвидациони извештај	176
1.5.1.5.4. Расподела ликвидационог остатка, окончање ликвидације и одговорност чланова	177
1.5.2. Стечајни поступак	178
1.5.2.1. Реорганизација	184
1.5.3. Осигурање	185
1.5.4. Јавна предузећа	190
1.5.5. Преузимање акционарских друштава	192
1.6. Радни односи	196
1.6.1. Закон о раду	197

III ДЕО

ПОСТУПЦИ ЗА УТВРЂИВАЊЕ ОДГОВОРНОСТИ ЗА ПОВРЕДУ ПРИВРЕДНО-ФИНАНСИЈСКИХ ПРОПИСА

1. ОДГОВОРНОСТ ПРИВРЕДНИХ СУБЈЕКТА ЗА ПОВРЕДУ ПРИВРЕДНО- ФИНАНСИЈСКЕ РЕГУЛАТИВЕ И ПОСТУПЦИ ЗА УТВРЂИВАЊЕ ОДГОВОРНОСТИ	205
1.1. Кривична одговорност правних лица	206
1.1.1. Услови одговорности правних лица за кривично дело	208
1.1.2. Кривичне санкције	209

1.1.3. Казне	209
1.1.4. Условна осуда	210
1.1.5. Мере безбедности	211
1.1.6. Одређивање представника	212
1.1.7. Довођење представника	213
1.1.8. Трошкови представљања	213
1.2. Привредни преступи – појам, одговорност, санкције, поступак за учињене привредне преступе	214
1.2.1. Појам привредних преступа	214
1.2.2. Одговорност за привредне преступе	215
1.2.3. Санкције за привредне преступе	217
1.2.4. Застарелост	219
1.2.5. Поступак за учињене привредне преступе	219
1.2.6. Скраћени поступак	221
1.3. Прекршаји и одговорност за прекршаје, санкције за прекршаје, прекршајни поступак	221
1.3.1. Појам и обележја прекршаја	221
1.3.2. Прекршајна одговорност	223
1.3.3. Прекршајне санкције	226
1.3.3.1. Казне	226
1.3.3.2. Казнени поени	228
1.3.3.3. опомена	228
1.3.3.4. Заштитне мере	228
1.3.4. Застарелост	229
1.3.5. Прекршајни поступак	230
1.3.6. Извршење решења о прекршају	233
1.3.7. Јединствени регистри	234
1.4. Одговорност пред судом части привредне коморе	235
1.4.1. Суд части	235
1.4.2. Надлежност суда части	237
1.4.3. Мере друштвене дисциплине	238
1.4.4. Поступак пред судом части	238
1.4.5. Добри пословни обичаји и пословна етика	241
1.4.6. Повреде добрих пословних обичаја и пословне етике	244

IV ДЕО

ПРИВРЕДО-ФИНАНСИЈСКА РЕГУЛАТИВА ПО ОБЛАСТИМА И ОДГОВОРНОСТ ПРИВРЕДНИХ И ДРУГИХ СУБЈЕКТА ЗА ЊИХОВУ ПОВРЕДУ: ОДГОВОРНОСТ ЗА КРИВИЧНА ДЕЛА ПРИВРЕДНЕ ПРЕСТУПЕ И ПРЕКРШАЈЕ

1. ПОРЕЗИ, ДОПРИНОСИ, ТАКСЕ, НАКНАДЕ И ДРУГИ ЈАВНИ ПРИХОДИ	251
1.1. Кривична дела	251
1.2. Прекршаји	253
2. ЦАРИНЕ, СПОЉНОТРГОВИНСКО И ДЕВИЗНО ПОСЛОВАЊЕ И УЛАГАЊА	256
2.1. Кривична дела	256
2.2. Прекршаји	256
3. ПЛАТНИ ПРОМЕТ И РАЧУНОВОДСТВО	258
3.1. Привредни преступи	258
3.2. Прекршаји	258
4. БАНКАРСКО ПОСЛОВАЊЕ И КРЕДИТИРАЊЕ ПРИВРЕДЕ	262
4.1. Кривична дела	262
4.2. Прекршаји	263
5. ПРИВРЕДНИ СУБЈЕКТИ	264
5.1. Кривична дела	264
5.2. Привредни преступи	266
5.3. Прекршаји	267
6. РАДНИ ОДНОСИ	268
6.1. Прекршаји	268
Литература	271

I ДЕО

УВОД У ПРИВРЕДНО-ФИНАНСИЈСКУ РЕГУЛАТИВУ

ПОЈАМ И УЛОГА ПРИВРЕДНО-ФИНАНСИЈСКЕ РЕГУЛАТИВЕ

1.1. ПРАВО, ПРАВНЕ НОРМЕ И ПРАВНИ АКТИ. ПРИМЕНА ПРАВА

1.1.1. Појам права

Понашање субјеката - физичких лица и правних лица - у међусобним односима (друштвени односи) уређено је (регулисано је) правилима понашања. Та правила се називају друштвене норме. Предмет регулисања друштвеним нормама су: права и обавезе субјеката у друштву, начин остваривања права и обавеза, заштита права и одговорност за повреду обавеза.

У правној науци постоји више теорија о појму права и државе и о њиховом настанку и повезаности. Присталице позитивистичких теорија у праву схватају право као појаву која је нераздвојно повезана са државом. По њиховом мишљењу право су само оне друштвене норме које су санкционисане од стране државе. Тако и наш познати правник Слободан Јовановић закључује: «Укратко, право се не може одвојити од државе. Право је државна воља; то је скуп правила којима је држава дала обавезну снагу. Нити може бити права без државе, нити државе без права... Питање је сасвим излишно шта је пре постало право или држава; право и држава су тако нераздвојно везани једно за друго, да су само једновременно могли постати». После Другог светског рата у нашој науци ово становиште заступа Радомир Лукић.¹

Пошто је право могуће разматрати са различитих становишта, а пре свега са правног, социолошког и филозофског, о његовом појму могуће је дати више различитих дефиниција.

1 Живковић Мирослав, *Основи теорија државе и права*, Полицијска академија, Београд, 1997., стр. 224.

Са правног становишта право се показује као скуп чврстих и обезбеђених правила којима се покушава усмерити понашање људи, дакле као *скуп санкционисаних норми*. Право није једини нормативни систем у друштву. Поред њега постоје и моралне, обичајне и религијске норме, као и различите конвенције и правила моде. Један од битних критеријума за разликовање ових нормативних система је степен њихове императивности, односно обавезности. Од свих нормативних система право поседује највиши степен императивности и обавезности с обзиром на то да су његова правила гарантована и обезбеђена применом физичке принуде. Када је реч о правилима која су санкционисана организованом физичком принудом државе сви се слажу да ова правила улазе у круг правних норми. Међутим, између писаца нема сагласности о томе да ли у круг правних норми улазе и правила која примењују и својом физичком принудом обезбеђују различите аутономне организације у друштву. Таква су данас аутономна правила различитих корпорација и установа. Некада су таква била правила различитих занатских и трговинских удружења (цехова и гилди) и аутономних градова. Ова правила поседују висок степен императивности и принудности, али је њихова императивност знатно мања од оне коју поседују правила гарантована монополом државне принуде. Зато се поставља питање да ли и ова правила треба укључити у круг правних правила.²

На чисто језичком нивоу не може се решити који круг норми треба назвати правним нормама: правом се могу назвати како норме санкционисане од стране државе, тако и друштвено право (право аутономних друштвених субјеката) и обичајно право. Право у свом уобичајеном значењу користи се како за означавање санкционисаних државних прописа, тако и за означавање ширег круга мање или више императивних и санкционисаних норми као што су: обичајно право, црквено право и међународно право.

Најистакнутија општа карактеристика права одувек и свуда је да његово постојање значи да одређене врсте људског понашања нису више ствар избора већ су у неком смислу обавезујуће.³

Научно је сврсисходније да се правом назову само оне норме које су санкционисане од стране државе пошто само оне поседују императивност и обавезност која је гарантована једном несумњивом и неодрживом принудом, принудом државног монопола физичког насиља.

У објашњењу појма права треба поћи од критике и реконструкције елементарног објашњења права као заповести коју санкционише држава.

Право је само она заповест која је правно (нормативно) утемељена, која правно важи, на основу више правне норме и припадности ефикасном правном систему.

2 Живковић Мирослав, *оп. цит.* стр. 227.

3 Харт Херберт, *Појам права*, Правни факултет у Београду и ЈП Службени гласник Београд, 2013., стр.64.

Право има облик хијерархијског и динамичног система општих и појединачних норми. У врху тог система налази се Устав, који садржи правила о признању и валидности аката правног система (Правила о поступку доношења закона). Та правила немају правни већ фактички, морални и политички основ важења. За разлику од Устава све друге норме правног система имају правни основ и правну важност.

Објашњење права као заповести није примерено оним деловима уставног права који регулишу положај и рад суверених државних органа, јер се правила која суверен доноси за свој рад не могу схватити као заповест због тога што је заповест самоме себи незамислива.

Објашњење права као заповести није примерено ни приватном праву у коме постоји мноштво овлашћујућих и диспозитивних норми код којих је императивни карактер недовољно изражен.

Стога је опште норме (правила) боље одредити као правила о условима правне ваљаности радње правног субјекта.

Опште норме (правила) имају депсихологизован карактер како због своје трајности (чињенице да могу надживети творца), тако и због чињенице да њихово значење по правилу не одређује творац, већ орган примене права, најчешће суд, тумачењем језичког значења исказа норме, дакле њеног објективног значења.

Опште норме граде један сложен систем који стварају различити органи, у различито време, те је он нужно релативно некохерентан, непотпун и недовољно одређен.

Орган примене права, а пре свега суд, у оваквој ситуацији нужно мора на себе да преузме улогу отклањања системских недостатака права што значи улогу творца нових општих правних норми (судске праксе и прецедената).

С обзиром на принцип поделе власти и искључиво право суда да тумачи закон, практично посматрано, закон у примени има оно значење које му одреди суд, тј. суд у процесу примене потискује законодавца и његову вољу.

Сходно унутрашњој формалној логици правног система суд своје одлуке треба да доноси применом логичког закључивања, субсумцијом чињеница под правне појмове и норме. У стварности логичко закључивање је само једно од средстава кјима се суд служи при доношењу одлука поред искуства, правног осећаја и практичног вредновања. Употреба ових средстава указује да суд при доношењу одлука у форми примене права заправо ствара право.

Стварање права, према томе, није монопол највиших и виших степена правне хијерархије, већ је релативно равномерно распоређено између законодавне и судске власти.

У појам права стога подједнако улазе како опште, тако и појединачне норме. Појединачне норме улазе у састав права како због тога што на основу њих могу настати правила (опште правне норме), тако и због чињенице да су индивидуалне

норме једини облик права који непосредно делује на субјекте, једини облик права у акцији.

Право, углавном, представљају оне норме које су снабдеване санкцијом или им се санкција може накнадно изрећи. Међутим, изузетно у правном систему има и норми без санкција. Главни пример таквих норми су делови устава који регулишу рад суверених државних органа.

Израз право користи се и за означавање саме правне науке као и за означавање посебних облика права. Посебан облик права је и аутономно право. *Аутономно право* представља непосредну изјаву воље друштвене заједнице, а само посредно изјаву државне воље и то само ако му држава признаје важење.⁴ Аутономно право је, у ствари, „право разних заједница (колективних бића) недржава, које оне саме за себе стварају (под називом правила, правилници, статуту, итд.)“.⁵ Аутономно право стварају различити аутономни субјекти, с циљем да регулишу друштвене сукобе и разграниче сукобљене интересе који не доводе у питање постојање друштва-државе, док држава, друштвени органи или сама друштвена заједница примењују њихово право.⁶ У аутономно право спадају: обичајно право, црквено право, статутарно, градско и земаљско (обласно) право, еснафско (цеховско) право и право гилди, трговачко право, међународно право и природно право.⁷

1.1.2. Правна норма

Термином норма означава се правило о томе како се треба понашати. Израз долази од грчке речи «канон» која је испрва означавала равни штап, палицу, затим инструмент за мерење и коначно правило.

Право се најчешће дефинише као систем санкционисаних норми. У том смислу норма представља основни елемент структуре (састава) права.

Свака норма, па према томе и правна је један императив или наредба о томе како се треба понашати. Ово «мора» обезбеђено је друштвеном санкцијом. Код правних норми санкција достиже највиши степен организованости и интензитета у односу на друге друштвене норме.⁸

У норми су садржана два алтернативна правила, диспозиција и санкција и субјект обавезе се може понашати или по једном или по другом.

Међутим, и диспозиција и санкција су условне (хипотетичке) наредбе те и једна и друга важе тек у ситуацији када је испуњен у норми описани услов. За диспози-

4 Живановић Тома, *Систем синтетичке правне филозофије*, III књига, Београд, 1959., стр. 55.

5 Исто, стр. 141.

6 Кошутић Будимир, Митровић Драган, *Аутономно право*, Правни факултет у Београду, 1996., стр. 57.

7 Исто, стр. 81.

8 Живковић Мирослав, *оп. цит.* стр. 237.

цију то је услов под којим важи диспозиција (хипотеза диспозиције), а за санкцију услов под којим важи санкција (хипотеза санкције).

Правне норме садрже фактичке састојке и нормативне састојке. Фактички састојци су: претпоставка диспозиције (хипотеза) и претпоставка санкције (деликт, прекршај). Претпоставком диспозиције одређују се чињенице (факти) које (који) морају постојати да би за одређеног субјекта, настало право, односно да би настала обавеза да се понаша у складу са диспозицијом. На пример, у норми која гласи: «Ко има кућу дужан је да плати порез», речи: «ко има кућу» представљају претпоставку диспозиције. Правне норме које садрже претпоставку диспозиције називају се условне правне норме. Опште правне норме су највећим својим делом истовремено и условне правне норме. То производи важну правну последицу: те опште норме не примењују се непосредно на конкретне случајеве, него тек када буде испуњен услов из претпоставке диспозиције и када то буде утврђено појединачном безусловном правном нормом створеном појединачним правним актом.

Претпоставком санкције одређују се чињенице (факти) које (који) морају постојати да би одређени субјекат био дужан да се понаша у складу са санкцијом као правилом понашања, тј. у складу са секундарном диспозицијом. Те чињенице се увек везују за понашање (активно и пасивно) којим се крши правило садржано у (примарној) диспозицији, па се тако и називају: прекршаји, односно деликти. У наведеном примеру претпоставка санкције била би изражена речима: «ко не плати порез». Претпоставку санкције садрже све правне норме.

Нормативни састојци правних норми су: диспозиција (примарна) и санкција (секундарна диспозиција). Диспозиција је основно правило понашања. Њом се одређује понашање чије остварење је усмерено на постизање циља одређене правне норме. У наведеном примеру диспозицију чине речи: «дужан је да плати порез». По начину формулисања правила понашања диспозиције правних норми могу бити: наређујуће (прописује се обавеза плаћања пореза), забрањујуће (забрањује се поседовање оружја без дозволе) и овлашћујуће (може се поднети тужба за накнаду штете). По степену одређености диспозиције могу бити одређене и неодређене.

Као нормативни елеменат правне норме санкција одређује како је дужан да се понаша субјекат који је прекршио правило садржано у диспозицији. У наведеном примеру санкција би се састојала у обавези субјекта који није платио порез на кућу, да за сваки дан закашњења (задоцњења) плаћа затезну камату.

Санкције се често не налазе изричито формулисане у правној норми. Санкције су најчешће изричито формулисане и присутне само у нормама деликтног права, што значи нормама кривичног права и административних прекршаја. У оквиру приватног права у коме је накнада штете основна правна санкција уместо изричите предвиђености санкције за сваку конкретну норму санкција се предвиди једном или неколико генералних правних норми. Најопштија норма која санкционише грађанскоправне деликте у оквиру грађанског, тј. приватног права гласи: «Свако ко учини штету дужан је да је накнади».

Треба разликовати правну одредбу од правне норме. Правна одредба је конкретна реченица или став из правног акта а правна норма логички развијен садржај који проистиче из тумачења правне одредбе, правног акта у коме се она налази и целине правног система.

Правне норме могу бити:

према степену уопштености: апстрактне и конкретне,

- ♦ према томе да ли садрже претпоставку диспозиције или не: условне и безусловне,
- ♦ према обиму и кругу субјеката на које се односе: опште и појединачне,
- ♦ према степену слободе односних субјеката: апсолутно и релативно одређене,
- ♦ према начину на који је заповест у њима формуласана: наређујуће, забрањујуће, овлашћујуће и деклараторне,
- ♦ према предмету регулисања: уставне, имовинске, радне, управне, трговачке, кривичне, процесне и др.
- ♦ према правној снази: више и ниже,
- ♦ према творцима: државне, аутономне и мешовите,
- ♦ према територијалном важењу: генералне и партикуларне итд.⁹

1.1.3. Правни акти

Правни акти су акти којима се стварају, односно којима се доносе правне норме. Те акте чине два састојка који чине целину и не могу се одвајати. То су: унутрашњи (психички) састојак и спољашњи састојак, којим се врши материјализација унутрашњег састојка. Најпре творац правне норме утврђује циљ који треба да се постигне (на пример, безбедност учесника у јавном саобраћају), а затим формулише садржину (текст) правне норме чијом применом ће се тај циљ постићи (на пример, обележавањем пешачких прелаза, регулисањем саобраћаја постављањем семафора, итд.). То је (психички) састојак правног акта, јер је везан за свест творца правне норме. Затим се тако уобличена садржина правне норме материјализује на начин којим та садржина постаје (и остаје) доступна субјектима који своје понашање треба да ускладе са нормом ради постизања циља те норме. Тако се, на пример, акт којим је одређена правна норма створена, тј. донета (закон, одлука, решење), објављује у службеним гласилима, или се саопштава усмено, или се изражава знацима.

Правним актима могу се доносити опште правне норме - то су општи правни акти, и појединачне правне норме - то су појединачни правни акти.

⁹ Митровић Драган, *Основи права*, Универзитет Сингидунум, Београд, 2009., стр. 164.

Општи правни акти су: устав, закон, уредба, правилник, наредба, одлука.

Појединачним правним актима могу се стварати само појединачне диспозиције (управни акти, правни послови - једнострани и двострани), или само појединачне санкције (судске пресуде) - то су непотпуни појединачни правни акти, или се могу стварати истовремено и појединачне диспозиције и појединачне санкције (управни акти, судске пресуде, уговори облигационог права који садрже одредбу о уговорној казни) - то су потпуни појединачни правни акти.

Дакле, појединачни правни акти су: управни акт, судски акт и правни посао.

Под формом правног акта подразумева се начин и поступак којим се правни акт ствара и испољава. Форма правног акта састоји се из три елемента: надлежности за доношење правног акта, поступка у коме се правни акт доноси и материјализације. Материјализација је начин на који се акт споља изражава и обезбеђује. Правни акти се најчешће изражавају језиком, а обезбеђују записивањем.

1.1.4. Примена права

Да би постојао правни поредак није довољно да су донете правне норме којима је регулисано понашање правних субјеката, већ је нужно да се ти субјекти понашају у складу са правним нормама. Другачије речено: нужно је да фактички елемент правног поретка (понашање субјекта права) буде усклађен са нормативним елементом (правне норме). Под применом права управо се подразумева понашање правних субјеката по правним нормама, односно по правилима понашања садржаним у правним нормама. То значи да се она састоји из три елемента: правне норме (опште и појединачне), правног субјекта (физичког и правног лица) и конкретног случаја (догађаја и људске радње).¹⁰

Пошто правне норме садрже два правила понашања, диспозицију и санкцију, то се примена права може дефинисати као понашање правних субјеката било по диспозицији било по санкцији. То, даље, значи да треба правити разлику између две врсте примене права и то: добровољне примене права, када се правни субјекти понашају по диспозицији, и принудне примене права, када се правни субјекти понашају по санкцији.

Добровољна примена права састоји се само од понашања правног субјекта чије понашање је регулисано диспозицијом, а принудна примена права се састоји од понашања субјекта који је прекршио диспозицију и из понашања државног органа за принуду који је дужан да осигура понашање правног субјекта по санкцији.¹¹

Циљ државе и друштва је да се право што више примењује добровољно. Потребе и интереси друштва најпотпуније се остварују добровољном применом права.

¹⁰ Митровић Драган, *оп. цит.* стр. 259.

¹¹ Види Лукић Радомир, *Увод у право*, Београд, 1978., стр. 301-303.

Када је реч о принудној примени права прави се разлика између реститутивних (*restitutio*) и ретрибутивних (*retributio* - плаћање по заслуги) санкција. Циљ реститутивних санкција је успостављање пређашњег стања и може се говорити о остварењу интереса и потреба друштва, а циљ ретрибутивних санкција је одмазда друштва према субјекту који се понашао противно правилу садржаном у диспозицији.

Правни субјекти могу добровољно примењивати право из убеђења да је то у њиховом интересу (на пример, поштовање прописа о ограничењу брзине моторног возила) и тада је реч о аутономној примени права, а могу се тако понашати да би избегли примену санкција и тада је реч о хетерономној примени права (на пример, због незаконите трговине девизама).

Примена права састоји се или из доношења правног акта (на пример, из доношења решења о порезу на имовину), или из одређених телесних радњи (то су материјални акти, на пример, такав акт је плаћање пореза на имовину).

Примена права (правних норми) је сложен процес, састоји се из више радњи чији је циљ да се тачно одреди понашање које норма захтева, а затим да се то понашање изврши. Те радње су: нижа критика правне норме, виша критика правне норме, тумачење правне норме, утврђивање чињеничног стања и правна квалификација и непосредно понашање по правној норми.

Нижа критика правне норме састоји се у утврђивању аутентичног текста правне норме. На пример, ако се ради о правној норми коју је донео државни орган, онда се мора утврдити како норма гласи у службеном гласилу. При том се мора утврдити и да ли је било измена или допуна одређене норме, да ли је било исправки грешака учињених приликом објављивања, итд.

Виша критика правне норме састоји се у утврђивању важења норме - временског и просторног. При том се мора утврдити: тренутак ступања на снагу, тренутак почетка примене, тренутак престанка важења, евентуално ограничење просторног важења, итд. Посебно треба проучити прелазне и завршне одредбе у правном акту, јер се дешава да се укине, на пример, закон, а да и даље поједине одредбе остају на снази, или да поједине одредбе почињу да се примењују пре или после осталих, итд.

Тумачење правне норме врши се на основу њеног аутентичног и важећег текста и састоји се у утврђивању правога или тачног значења правне норме. За правне норме које имају само једно могуће језичко значење (то су норме са одређеним диспозицијама), које је, дакле, исто, за све конкретне случајеве на које ће се та норма применити у току њеног важења и чије је језичко значење стога јасно - то је истовремено и њено право или тачно значење. За оне правне норме чије језичко значење није јасно, стога што постоји безброј могућих језичких значења, па се не зна које је право за конкретни случај, право значење је оно језички могуће значење којим ће се у конкретном случају, оном на који треба применити правну норму,

у највећем степену остварити истовремено и циљ (или циљеви) те норме и циљ права у целини. Посебно се мора водити рачуна о насловима и поднасловима у правном акту, о насловима за групу норми или за сваку појединачно, о нормама у правном акту које одређују у ком значењу се поједини изрази употребљавају у том акту, итд., јер право значење норми не може бити неко значење које језички није обухваћено појмовима у тим насловима, односно нормама.

Да би правна норма могла да се протумачи и примени, нужно је утврдити постојање чињеница које су нормом одређене као услов за примену правне норме за конкретан случај. На пример: за настанак облигационо-правног односа проузроковањем штете мора се утврдити постојање низа чињеница - постојање имовине, проузроковање штете, постојање одговорности за штету. Поред тога, мора се утврдити истовестност између фактичких ситуација предвиђених у норми и оних које се утврђују. На пример, ако се утврђује постојање психичких патњи због телесног наружења, довољно је утврдити да постоји телесно наружење, а небитно је да ли је оно последица туче или саобраћајног удеса. Посебну тешкоћу у примени права представља утврђивање правне квалификације одређених правних чињеница. То се постиже повезивањем свих састојака правне чињенице у једну целину да би се утврдило под коју правну норму спада та чињеница. На пример, у случају кривичног дела крађе правном квалификацијом се утврђује да ли се ради о основном делу крађе (тзв. обична крађа), или о тешкој крађи, или о разбојничкој крађи, или о тешким случајевима разбојничке крађе или о ситном делу крађе.

Последња радња у процесу примене права је остварење понашања које је прописано правном нормом, а оно се састоји у доношењу правних аката или у извршењу материјалних аката.¹²

1.1.5. Правне чињенице

Правне чињенице - су оне чињенице које су предвиђене и описане у услови условне правне норме. Због тога се често каже да су *правне чињенице оне чињенице које су релевантне за настанак, промену или престанак правних односа*. Да би наступило неко правно дејство неопходна су два основа: *правни основ* (закон или други пропис) и *чињенични основ*, скуп правнорелевантних чињеница које су предвиђене законом или другим прописом.

Правне чињенице могу бити како природни догађаји (протек времена, рођење, стицање пунолетства, смрт итд.) тако и људске радње (проузроковање штете, склапање уговора, давање понуде, државина ствари итд.).¹³

12 Види Лукић Радомир, *оп. цит.* стр. 304-305.

13 Види Живковић Мирослав, *оп. цит.* стр. 294-295.

Докази - су средства којима се утврђује постојање чињеница релевантних за право. Начин извођења доказа је прецизно утврђен посебним правним нормама. Зависно од тога како су повезани са чињеницама чије постојање утврђују, докази могу бити непосредни и посредни. Непосредни докази су, на пример, увиђај на лицу места (на месту пожара и сл.), увид у фалсификовану исправу, а посредни докази су, на пример, изјаве сведока, налази вештака.¹⁴

Претпоставке - У одређеним случајевима се извесне чињенице узимају као тачне без доказивања њихове истинитости, односно претпоставља се да одређене чињенице постоје мада то није доказано на начин који је прописан за доказивање правно релевантних чињеница. У таквим случајевима ради се о правним претпоставкама. Правном претпоставком назива се правна норма која прописује да се одређена правно релевантна чињеница има сматрати тачном, односно да постоји, мада то није доказано, односно да се има сматрати тачном, или да постоји и без потребе да то буде доказано.

Постоје две врсте правних претпоставки: *обориве* (веома су честе) и *необориве* (појављују се изузетно). При постављању оборивих претпоставки полази се од тога да одређене правно релевантне чињенице постоје, односно да су тачне у највећем броју случајева одређене врсте, па да вероватно постоје, односно да су тачне у сваком конкретном случају. Поред тога, ради се о чињеницама чије постојање је тешко доказати, а у неким случајевима је то и немогуће. Када у праву не би постојале претпоставке настао би хаос у коме нико не би могао да остварује низ права која су му правом призната. Из тих разлога сматра се да је неоправдано захтевати од субјекта у чију корист гласи одређена правна претпоставка да доказује постојање, односно тачност одређене правно релевантне чињенице у случају о коме се ради, па се он ослобађа терета доказивања.

Међутим, допуштено је субјекту који тврди да у конкретном случају та чињеница не постоји, односно да није тачна, то и доказује - ако за то има интерес заснован на праву. Та могућност даје овим претпоставкама карактер оборивих претпоставки. Ако се нетачност претпоставке докаже - претпоставка губи значај, односно уступа место истини: *praesumptio cedit veritati*.

Примери оборивих претпоставки:

Ако је издата признаница да је потпуно исплаћена главница, претпоставља се да су исплаћене и камате, и судски и други трошкови, ако их је било.

Исто тако, ако дужник повремених давања, као што су закупнине, и других потраживања која се повремено обрачунавају, као што су она која настају утрошком електричне енергије, или воде, или употребом телефона, има признаницу да је исплатио доцније доспело потраживање претпоставља се да је исплатио и она која су раније доспела.» (Закон о облигационим односима, члан 321, 3. и 4. став). Или: претпоставља се да је држалац ствари - савестан и законит држалац, односно да је

¹⁴ Лукић Радомир, *оп. цит.* стр. 307.

до државине дошао на савестан и законит начин. Или: претпоставља се да је муж мајке отац детета, итд.

Необориве претпоставке постоје у случајевима у којима право забрањује доказивање да одређене чињенице не постоје, односно да нису тачне. На пример: Истеком две године од дана извршеног уписа права на непокретности у катастар непокретности - не може се поднети тужба за брисање тог уписа, што значи да настаје необорива претпоставка о тачности уписа у катастар.

Фикције - постоје када се свесно узима да једна правна чињеница постоји мада она очигледно не постоји (или обрнуто). Док претпоставке теже истини и претпостављају оно што је обично истинито фикција свесно узима за истинито оно што је нетачно. Фикција је нпр. када се нерођено дете сматра као рођено ради заштите његових права. Фикција је такође када се зграде и земљиште које припадају страном власнику сматрају делом територије стране земље.

1.2. ПРИВРЕДНО-ФИНАНСИЈСКА РЕГУЛАТИВА - ПОЈАМ, ВРСТЕ, ПРАВНА СНАГА И МЕЂУСОБНИ ОДНОС

Прво, појам регулатива овде се употребљава у значењу општи правни акт, односно акт којим се доносе (стварају) опште правне норме (пропис) као и општи акти аутономног права. То су, у првом реду, закони, а затим подзаконски општи правни акти (уредбе, правилници, наредбе, одлуке и други) али и акти аутономног права (правилници, кодекси, стандарди).

Друго, појмом привредно-финансијска¹⁵ регулатива обухваћени су само они општи правни акти који за предмет уређивања (регулусања) имају одређена (не сва) правна овлашћења и правне обавезе привредних субјеката (субјеката трговинског права - привредних друштава, банака и других финансијских организација, организација за осигурање, предузетника, берзи, задруга), тачније одређену страну (димензију) њиховог правног статуса, њиховог односа према држави, фондовима и Народној банци Србије и њиховог међусобног односа који настаје у промету робе, новца и хартија од вредности и у вршењу услуга у том промету. Та димензија се у целини или једним делом остварује кроз утврђивање права и обавеза које привредни субјекти имају у вези са стицањем, располагањем, употребом, коришћењем и поступањем са новцем и хартијама од вредности у промету и ван промета. На пример:

- а) *везано за статус субјеката привредног (трговинског) права*: обезбеђење оснивачког капитала, односно почетног фонда сигурности за организације за осигурање имовине и лица која се оснива као акционарско друштво, упис

15 *finire* - плаћати (али и завршити), *finansiones* - плаћања у новцу, *finantio* - плаћање у новцу, *финансирати* - плаћати, давати новац (уплаћивањем, исплаћивањем, отплаћивањем и сл.)

и уплата акција прве емисије и следећих емисија, оснивање привредних субјеката у иностранству, послови у току ликвидације и стечаја;

- б) *везано за однос тих субјеката према држави, фондовима и Народној банци Србије*: обрачун и уплата пореза, доприноса, такси и царинских дажбина, отварање текућих рачуна, уплата пазара, поштовање одлуке о благајничком максимуму, пословање са девизама, одговорност за тачно и благовремено извршавање обавеза према држави и фондовима;
- в) *везано за међусобне односе привредних субјеката* у промету роба, хартија од вредности и новца и за вршење услуга у том промету: кредитни послови, депозитни послови, берзански послови, пословање са хартијама од вредности, плаћање цене, накнаде за услуге, провизије, уговорне казне, пенала и затезне камате, накнада штете.

Општи правни акти који се у целини (ређе) или делом (чешће) могу квалификовати као привредно-финансијски прописи су закони и подзаконски општи правни акти. Законима се утврђују права и обавезе привредних субјеката у овој области, а подзаконским општим правним актима утврђује се начин остваривања тих права и обавеза. У регулативу спадају и акти аутономног права као на пример акти професионалних организација (Кодекс пословне етике, Међународни стандарди финансијског извештавања, Кодекс професионалне етике рачуновођа и др).

Као пример може да послужи члан 18. Закона о акцизама (*Службени гласник РС*, број 22/01...1082016):

Обвезник акцизе дужан је да при производњи, пре увоза, односно пре стављања у промет цигарета, алкохолних пића и кафе намењене за крајњу потрошњу, осим пива, нискоалкохолних пића која садрже мање од 5% вол алкохола и цигарета које се користе за тестирање квалитета производа, обележи контролном акцизном маркицом сваки од тих производа посебно.

Изузетно, цигарете и алкохолна пића која се увозе ради продаје дипломатским и конзуларним представништвима, не морају бити обележени контролном акцизном маркицом у складу са прописом који уређује обележавање наведених производа контролном акцизном маркицом.

Министарство одобрава издавање контролних акцизних маркица и води евиденцију о издатим контролним акцизним маркицама.

Народна банка Србије - Завод за израду новчаница и кованог новца штампа и издаје контролне акцизне маркице и води евиденције о издатим контролним акцизним маркицама.

Влада Републике Србије прописује изглед контролне акцизне маркице, врсту података на маркици, начин и поступак одобравања и издавања маркица, вођења евиденције о одобреним и издатим маркицама и обележавања акцизних производа из става 1. овог члана, као и врсту појединачног паковања кафе за крајњу потрошњу које ће се обележавати контролном акцизном маркицом.

Или члан 41. Закона о порезу на додату вредност («Службени гласник РС», број 84/2004,.....7/2017):

Министар прописује образац евиденционе пријаве и поступак евидентирања и брисања из евиденције обвезника за ПДВ, као и садржину пописне листе.

Надлежност органа Републике Србије у регулисању односа у привредно-финансијској области, остварује се на основу Устава Републике Србије, («Службени гласник РС», број 98/2006). Одредбама члана 97. је прописано: Република Србија уређује и обезбеђује: тачка 6. јединствено тржиште; правни положај привредних субјеката; систем обављања појединих привредних и других делатности; робне резерве; монетарни, банкарски, девизни и царински систем; економске односе са иностранством; систем кредитних односа са иностранством; порески систем; тачка 11. контролу законитости располагања средствима правних лица; финансијску ревизију јавних средстава; прикупљање статистичких и других података од општег интереса; тачка 15. финансирање остваривања права и дужности Републике Србије, утврђених Уставом и законом.

На основу наведених уставних овлашћења највиши државни органи Србије донели су многе законе чија садржина је у целини или једним делом привредно-финансијског карактера. Немогуће је (и непотребно) овде навести све те законе, неки од њих биће посебно обрађивани касније, па се, као илустрација, наводе на пример: Закон о пореском поступку и пореској администрацији, Закон о порезу на додату вредност, Закон о порезу на добит правних лица, Закон о порезима на имовину, Царински закон, Закон о царинској тарифи, Закон о буџетском систему, Закон о спољнотрговинском пословању, Закон о банкама, Закон о стечају, Закон о Народној банци Србије, Закон о платним услугама, Закон о рачуноводству, Закон о ревизији.

Поред закона, као аката највеће правне снаге, уз устав, многе односе у привредно-финансијској области регулишу подзаконски општи правни акти који, као акти мање правне снаге од устава и закона, морају бити донети на основу тих аката и у складу са њима. То су акти надлежних државних органа (скупштина, влада, министарства) и овлашћених организација (Народна банка Србије). У подзаконске опште правне акте спадају: уредбе, одлуке, наредбе, правилници, упутства. Ево неколико примера тих аката: Уредба о количини расхода (кало, растур, квар и лом) на који се не плаћа акциза, Уредба о количини расхода (кало, растур, квар и лом) на који се не плаћа порез на додату вредност, Правилник о поступку активирања банкарске гаранције и о начину коришћења средстава банкарске гаранције, Одлука о утврђивању режима курса динара, Одлука о управљању ризиком ликвидности банке и др.

Значајну улогу имају и акти аутономног права као што су: колективни уговори, пословни обичаји, Кодекс пословне етике, Кодекс корпоративног управљања, Међународни стандарди финансијског извештавања, Кодекс професионалне етике рачуновођа, Кодекс етике за стечајне управнике и др.

Посебно треба знати да се правне норме и правни институти из привредно-финансијске области налазе у многим гранама права (финансијско право, пореско право, управно право, уставно право, привредно право, итд.) и у свим правним областима (приватном и јавном праву, националном и међународном праву, материјалном и формалном праву, итд.). Ово је последица садржине правних овлашћења и правних обавеза субјеката у привредно-финансијској области и одговорности субјеката за остваривање тих овлашћења и обавеза

1.3. ПРИВРЕДНО-ФИНАНСИЈСКА РЕГУЛАТИВА - ТЕРМИНОЛОГИЈА, ПОЈМОВИ И ИЗРАЗИ, ПРАВНИ ИНСТИТУТИ

Из огромне сложености садржине односа у привредно-финансијској области произилази као посебна последица и обиље специфичних термина, појмова, израза и правних института. При обради појединих закона и подзаконских општих правних аката биће објашњени основни појмови и изрази и најважнији правни институти. Ово су само примери: а) појмови и изрази - порез, порез по одбитку, такса, допринос, царинска дажбина, ослобођење, пореска олакшица, порески кредит, добит, доходак, имовина, приход, царинска линија, корпорација, производ, услуга, акциза, платни промет, хартија од вредности, непокретност, приход од имовине, резидент, нерезидент, предмет опорезивања, порески обвезник, трансфене цене, капитални добитак и капитални губитак, и многи други, често са значењем које је уже или шире од уобичајеног значења појмова, израза; б) правни институти - иду од најширих (порез), преко ужих (порез на имовину) до најужих (порез на: право својине, право плодоуживања, право временског коришћења и друга права).

Када се уз наведене појмове, изразе и правне институте додају и многи други појмови, изрази и правни институти из области кривичног права (кривично дело, кривична санкција, казна, умишљај, нехат, кривична одговорност, кривични поступак, итд.), привредно-преступног права (привредни преступ, привредно-преступне санкције, привредно-преступни поступак, итд.) и прекршајног права (прекршај, прекршајна казна, прекршајна пријава, прекршајна санкција, прекршајни поступак) и то само уколико су везани за одговорност због повреде привредно-финансијских прописа, добија се веома сложен систем појмова, израза и правних института који представља велику тешкоћу и за обраду у материјалу за учење, и за наставу и за учење.

Треба правити разлику између појмова и израза и правних института.

Појам обухвата оно што је заједничко свим појавама одређене врсте и по чему се оне разликују од појава друге врсте. На пример, појмом субјекта права обухваћено је све оно по чему се субјекти права разликују од објеката права, од неформал-

них група, итд. Субјекат права је сваки субјекат коме право, односно коме правне норме позитивног (важећег) права, дају неко (правно) овлашћење, или намећу неку (правну) обавезу.

Правни институт (или правна установа) обухвата све правне норме које регулишу исти друштвени однос. На пример, правни институт (шири) је право службености, правни институт (ужи) су стварне службености, или личне службености, правни институт (још ужи) су сеоске службености, градске службености, индустријске службености, плодуживање, коришћење, становање. Примера ради, све (опште) правне норме које регулишу имовинска права и обавезе које настају између власника неке непокретности и носиоца права плодуживања на тој непокретности - чине један правни институт: *право плодуживања*.

Правни институт *субјекат права* обухвата све (опште) правне норме које регулишу правну способност и пословну способност физичких лица и правних лица као субјеката права, настанак и престанак правне и пословне способности субјеката права, својства правне и пословне способности субјеката права, изузетке од правила за стицање (наследство), престанак (проглашење несталога лица за умрло) и остваривање правне, односно пословне способности.

1.4. НЕЖИТЕЉНОСТ ПОЗНАВАЊА ПРИВРЕДНО-ФИНАНСИЈСКЕ РЕГУЛАТИВЕ КАО ПРАВНОГ ОКВИРА ЗА ПОСЛОВАЊЕ ПРИВРЕДНИХ СУБЈЕКТА

Привредно-финансијским прописима регулисана су многа битна питања везана за оснивање, пословање и престанак привредних субјеката. Стога не само да је нужно познавати и поштовати ове прописе, јер се редовно ради о принудним правним нормама, већ је и немогуће основати предузеће или друге субјекте привредног права, пословати, односно обављати делатност, учествовати у робно-новчаном промету или спровести поступак принудног поравнања, стечаја или ликвидације предузећа или других субјеката привредног права, без познавања и поштовања привредно-финансијских прописа.

На пример, Законом о порезу на добит правних лица прописана је обавеза плаћања пореза на добит. Предмет опорезивања тим порезом је добит коју порески обвезник оствари у току календарске године. Пореска основица пореза на добит је опорезива добит, а не добит пореског обвезника која је исказана у билансу успеха. Да би се утврдила опорезива добит врши се усклађивање добити пореског обвезника, а то усклађивање добити врши се усклађивањем прихода и расхода. Дакле, да би порески обвезник (друштво капитала, правно лице које није организовано као привредно друштво ако остварује приходе продајом производа или вршењем

услуга на тржишту уз накнаду) утврдио опорезиву добит мора прво, да изврши усклађивање прихода, и друго усклађивање расхода. Извршење те законске обавезе претпоставља (захтева) одлично познавање не само текста закона, него и значење сваког појма и израза: приход (пословни, непословни, ванредни, финансијски, ревалоризациони), дивиденда, јавни зајам, учешће у добити другог предузећа - за усклађивање прихода, трошкови, зараде запослених, амортизација и метод утврђивања износа (пропорционални, функционални, дегресивни), издаци за хуманитарне намене и за заштиту животне средине, издаци за рекламу и пропаганду, чланарине и прилози, резерве и резервисање за покриће трошкова инвестиционог одржавања основних средстава, ревалоризација и ревалоризациони приходи и расходи, порез по одбитку, трансферна цена, повезана лица, итд.

Познавање и поштовање привредно-финансијских прописа обезбеђује остварење принципа законитости у поступку оснивања и у пословању привредних субјеката, обезбеђује једнаке услове пословања свим привредним субјектима, обезбеђује благовременост у извршавању правних овлашћења и правних обавеза, обезбеђује дисциплину у пословању и на тај начин омогућава и осталим учесницима у привредно-правном промету благовремено и дисциплиновано остваривање права и извршавање обавеза, ствара услове за уравнотежено попуњавање буџета и фондова и за уредно испуњавање обавеза на терет средстава буџета и фондова, спречава поремећаје у пословању и на тржишту, и омогућава утврђивање одговорности за незаконите одлуке и поступке привредних субјеката и њихових органа и овлашћених радника.

1.5. ОДНОС ИЗМЕЂУ ПРИВРЕДНО-ФИНАНСИЈСКЕ РЕГУЛАТИВЕ И ИЗВОРА ПРИВРЕДНОГ ПРАВА И ДРУГИХ ГРАНА ПРАВА

Привредно право, као део облигационог права, регулише статус субјеката привредног права, међусобне односе тих субјеката који настају у промету робе, новца и хартија од вредности и у вршењу услуга у том промету и однос субјеката привредног права према држави. У сва та три дела привредног права налазе се правне норме које су по својој садржини привредно-финансијског карактера. Другачије речено: велики део норми којима су регулисани односи привредно-финансијског карактера припада правним актима који су извори привредног права и у том делу привредно-финансијски прописи представљају само једну димензију привредног права која је нераздвојно повезана са свим осталим димензијама те гране права. Ниједна од тих димензија не може се остварити без осталих. На пример: не може се спровести поступак оснивања акционарског друштва без поштовања прописа о упису и уплати акција, о најнижој номиналној вредности

акција, о оснивачком капиталу, о изражавању удела у стварима и правима у новчаном облику, итд. Ипак се, како је већ речено, привредно-финансијски прописи не везују у целини за изворе привредног права, већ се налазе, у целини или у деловима, у изворима права низа других грана права - финансијског права, пореског права, управног права, уставног права, кривичног, привредно-преступног и прекршајног права, банкарског права, права осигурања, итд. Из оваквог распореда привредно-финансијских прописа произилази и карактер правних норми којима су регулисани привредно-финансијски односи (принудне, диспозитивне), произилази различити карактер субјеката привредно-финансијског односа (привредни субјекти, државни органи) и произилази разлика у одговорности за кршење појединих норми.

Послови субјеката привредног права који су финансијски по карактеру нису усмерени само према држави (према буџетима), већ и према фондовима (здравствено и пензијско осигурање), према Народној банци Србије, према банкама и другим финансијским организацијама, берзама, Управи царина, инспекцијским органима и другим органима који имају право и обавезу да врше преглед и контролу законитости финансијског пословања привредних субјеката (плаћање, обрачун, пријављивање), судовима (у поступку стечаја и др.), органима и организацијама који учествују у промени облика својине, комисији за хартије од вредности и финансијско тржиште, итд. То значи да су прописи који регулишу надлежност, односно делокруг наведених органа и организација једном димензијом везани за примену привредно-финансијске регулативе. То се посебно односи на судове пред којима се утврђује одговорност привредних субјеката и одговорних лица у њима за учињена кривична дела и привредне преступе у привредно-финансијском пословању.

1.6. ПРИВРЕДНО-ФИНАНСИЈСКА РЕГУЛАТИВА У СВЕТУ (ПРАВО ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ)

Као међународна творевина Европска унија је стварана постепено, корак по корак. Првобитни циљ је био спречавање сукоба и ратова међу државама - чланицама и заштита од доминације тзв. великих сила, с једне стране, и преношење одређених послова у надлежност заједнице држава, без укидања њиховог суверенитета, с друге стране.

Најпре је, уговором из 1951. године, створена Европска заједница за угаљ и челик. Затим је, 1952. године, пропао покушај ратификовања (потврђивања) Уговора о Европској одбрамбеној заједници. Већ 1957. године, прихваћени су тзв. римски уговори којима се оснивају Европска економска заједница и Европска атомска

заједница. Ове три заједнице добиле су заједничке органе на основу уговора о фузији (1957. и 1965. године). Уговором у Мастрихту (Холандија, 7. фебруар 1992. године) створена је Европска унија. Поред три наведене заједнице, Унију чине и институције за сарадњу у области заједничке спољне политике и безбедности, правосуђа и унутрашњих послова. Уз постојеће заједничке органе - Парламент, Савет, Комисија, Европски суд - ствара се нови орган - Европски савет.

Основу права Европске уније чине Уговор о Европској заједници за угаљ и челик, Уговор о Европској економској заједници и Уговор о Европској атомској заједници, Конвенција о неким заједничким установама Европских заједница, Конвенција о успостављању јединственог Савета и јединствене Комисије Европских заједница (уговор о фузији), уговори о приступању (Данске, Ирске и Уједињеног краљевства Велике Британије и Северне Ирске, Грчке, Шпаније и Португалије), Уговор о Европској унији, Споразум о јединственом европском економском простору, Први уговор о буџету и Јединствен европски акт.

У погледу правне природе Европске заједнице и Европска унија чине скуп повезаних и обједињених међународних организација, са низом специфичности у односу на остале такве или сличне организације. На пример, овлашћења органа Европске уније према државама чланицама много су шири од овлашћења органа других међународних организација. Ти органи могу да стварају нове обавезе за државе - чланице. Ако те обавезе потврди Европски суд, састављен од судија који не представљају своје државе, дакле од независних судија, државе не могу избећи те обавезе.

Уговором у Мастрихту надлежност Уније је проширена и на одобравање виза, образовање, заштиту потрошача, саобраћајну, телекомуникациону и енергетску мрежу, индустријску и културну политику. Органи Уније могу да преузимају функције државних органа у многим областима, па и у законодавној области - без потребе да државе - чланице донесу посебан акт о уградњи општих аката органа Уније у (њихов) унутрашњи правни поредак. То значи да се такви акти непосредно примењују на сва лица на територији држава - чланица Уније. И, што је посебно важно, појединци се могу позивати на право Уније у односима са органима власти и другим лицима, а национални судови и други државни органи непосредно примењују то право.

Европска заједница (ЕУ) је првенствено стварана у економској области, што се јасно види из назива све три Европске заједнице: за угаљ и челик, економска заједница, за атомску енергију. И још уже - правни систем на коме се Европска заједница (израз у јединици се употребљава да означи све три заједнице) заснива смештен је првенствено у област привредног права, што у великој мери подразумева и привредно-финансијске прописе.

Привредно-правни односи у Европској унији заснивају се на заједничком (унутрашњем) тржишту, чији основ чини царинска унија између држава - чланица,

заједничкој трговинској политици, заједничкој политици у области пољопривреде, рибарства и саобраћаја, а заједничкој (индустријској) политици, заштити конкуренције на унутрашњем тржишту, научно-технолошком развоју и др.¹⁶

Унутрашње тржиште Уније обухвата царински систем Уније, са заједничком царинском тарифом и заједничком трговинском политиком и према трећим земљама, и тзв. «четири велике слободе», чији је циљ уклањање унутрашњих преграда у оквиру свих држава - чланица Уније и успостављање јединства тржишта.

Јединство унутрашњег тржишта и његово несметано функционисање обезбеђује се: стварањем строгих правила конкуренције, стварањем (извора) права на нивоу Уније и хармонизацијом (усаглашавањем) националних права држава - чланица у оним областима у којима није дошло до преношења надлежности са националних органа на органе Уније.

Уговором о оснивању Европске економске заједнице предвиђене су «четири велике слободе»: слобода кретања роба, слобода кретања капитала, слобода кретања људи и слобода кретања услуга.

Слобода кретања роба се остварује кроз елиминисање царина и такси еквивалентног ефекта (дејства које је једнако дејству царина) између држава - чланица и елиминисањем квантитативних ограничења (тзв. контингентата по количини или по вредности) за увоз робе из једне у другу државу - чланицу и свих мера еквивалентног ефекта.

Као такса еквивалентног ефекта сматра се новчана обавеза, без обзира на висину, назив и начин наплате, коју намеће одређена држава - чланица, а која се наплаћује на сваку (и домаћу, и страну) робу по основу преласка преко границе, чак и онда када не производи никакав дискриминаторни или протекциони ефекат и када се роба на коју се такса односи не налази у односу конкуренције са националним производима. Као мера еквивалентног ефекта сматра се сваки трговачки пропис државе - чланице који може да омете, свеједно како, међудржавну трговину у оквиру заједнице. Обе дефиниције дао је Суд правде Европских заједница. Чак се не мора радити о праву, већ о препоруци: Ирска влада је 1978. године, покренула акцију «купите ирско» - «buy Irish». Суд правде Европских заједница, оценио је као меру еквивалентног ефекта одредбу немачког закона којом се задржава право на изношење на тржиште лекова само оних фармацеутских предузећа чије се седиште налази на територији Немачке.

Европска унија (Комисија ЕУ) је изрекла казне произвођачима пива због незаконитог договарања цена пива у Белгији. Тако је други по величини произвођач пива у свету (Интербру, Белгија, са производњом од 97 милиона хектолитара пива годишње!) кажњен са 46,48 милиона евра («Политика» од 07.12.2001. године).

16 Види Гасми Гордана, *Право и основи права Европске уније*, Универзитет Сингидунум, Београд, 2011., стр. 164-174.

Савет министара Европске уније може да усвоји директиве чији је циљ хармонизација, односно приближавање националних права. Директиве за хармонизацију фискалних прописа доносе се у Савету једногласно, док се већина директива усваја у Савету квалификованом већином (на пример, двотрећинском и сл.).

Савет министара може да предвиди (квалификованом већином) да норме које важе у једној држави - чланици морају да буду прихваћене као еквивалентне у другим државама - чланицама, без потребе остварења хармонизације.

У Уговору о оснивању Европске заједнице садржана је одредба којом се регулише слобода кретања капитала, с тим да ће се ограничења те слободе укидати у мери која је неопходна за добро функционисање заједничког тржишта - дакле, не у потпуности.

Слобода кретања људи и услуга треба да омогуће несметано кретање људи из једних држава Уније у друге и то: у циљу стицања запослења (слобода кретања радника), у циљу вршења сопствене делатности (отварањем нових фирми, или филијала већ постојећих фирми), и у циљу обављања или коришћења (уживања) неке услуге. Слобода кретања је Уговором о оснивању Европске економске заједнице везана за неку економску активност (запослење, отварање фирме, вршење услуга), док су ђаци, студенти, пензионери, аматери у спорту и сл. остали ван до-машаја ове слободе.

Уговором из Мاستрихта успоставља се грађанство Уније, тако да сваки грађанин Уније има право да се слободно креће и борави на територији држава - чланица. Истовремено је регулисана и сарадња држава - чланица на правосудном и царинском пољу.

Слобода кретања радника забрањује дискриминацију по основу држављанства радника из држава - чланица на целом простору Заједнице, укључујући и право радника да остану у држави - чланици по престанку запослења у њој (због пензионисања и сл.) заједно са породицом.

Везано за слободу обављања делатности у Заједници је посебно регулисано узајамно признавање професионалних квалификација и професионалног искуства и вршена изградња европског компанијског права (уз предвиђено признавање правног постојања привредног друштва из једне државе - чланице у другим државама - чланицама, под условом да је основано у складу са прописима неке од држава - чланица), али не стварањем униформног европског компанијског права, већ координирањем националних прописа у тој области како би се избегле велике разлике и заштитили интереси чланова друштва (сувласника) и трећих лица.

За разлику од права које стварају међународне организације:

- ♦ право Европске уније (комунитарно право) делује непосредно на правне поретке држава - чланица и надређено им је,
- ♦ субјекти комунитарног права су државе - чланице, међународне организације и приватни субјекти - физичка лица и правна лица и

- ♦ извори (формални) комунитарног права су оснивачки уговори (који имају уставни карактер) и други уговори које су закључиле државе - чланице између себе или са трећим субјектима, обавезујуће одлуке које усвајају органи Европске заједнице (правилници, директиве, одлуке) и неписана правна начела чије постојање је утврдио Суд правде (на пример, начело забране дискриминације).

Оснивачки уговори су: Париски уговор, Римски уговор, Уговор о спајању, Први уговор о буџету, Други уговор о буџету, Уговор о приступању Данске, Ирске, Велике Британије, Уговор о приступању Грчке, Уговор о приступању Шпаније и Португалије, Уговор из Мастрихта и др.

Да би се у оквиру Уније успоставило и функционално заједничко тржиште нужна је пореска хармонизација, јер разлике у порезима и пореским политикама држава-чланица воде различитим облицима дискриминације инвестиција у другој земљи - чланици и у употреби добара и производних чинилаца у поређењу са домаћим инвестицијама и употребом домаћих добара и производних чинилаца. Под пореском хармонизацијом подразумева се уклањање пореских препрека и разлика између пореских система држава чланица Заједнице.

Пореску хармонизацију намеће Уговор о оснивању Европске заједнице прописивањем забране увођења било каквих царина и сличних дажбина између држава-чланица. Ова забрана је последица стварања царинске уније на којој је заснована Заједница. Ради хармонизације пореза на промет и акциза као основа стварања и функционисања унутрашњег тржишта Заједнице, Уговором је дато овлашћење органима Заједнице да доносе директиве. У истом циљу забрањена је свака дискриминација (непосредна или посредна) према производима других држава-чланица и пореска заштита (непосредна и посредна) домаћих производа. Да би се остварили захтеви из Уговора о оснивању, све државе-чланице увеле су порез на додату вредност са усклађеним појмовима пореског обвезника, пореске основице, опорезивог догађаја, пореског кредита, пореских олакшица, висине основне и снижене пореске стопе и хармонизовале своје системе акциза. После тога донете су две директиве о усклађивању непосредних пореза (пореза на добит корпорација и др.) То су: директива о пореском третману код статусних промена компанија (Merger Directive - регулише заједнички систем опорезивања који се примењује на спајање, припајање, поделу, пренос средстава и размену акција кад су у питању компаније из различитих држава чланица) и директива о пореском третману дивиденди које филијала - резидент једне државе-чланице исплаћује матичној компанији - резиденту друге државе-чланице (Parent Subsidiary Directive - регулише заједнички систем опорезивања који се примењује на матичне компаније и њихове филијале из различитих држава-чланица. Везано за ту Директиву усвојена је Конвенција о елиминисању двоструког опорезивања у вези са усклађивањем добити повезаних предузећа - Арбитражна конвенција). Директиве су законодавни акти Заједнице

и имају обавезујућу снагу за државе-чланице. Обавезност директива је садржана у захтеву да државе-чланице измене своје национално законодавство како би се остварио циљ наведен у директиви. Поред циља директива садржи одређене прописе који се морају уградити у национално законодавство и рок до кога се то мора учинити. Ако се садржај директиве не угради (имплементира) у национално законодавство држава-чланица, примениће се директива непосредно.

Поред тога, остварује се и спонтано уједначавање националних пореских закона деловањем тзв. пореске конкуренције која доводи до усмеравања улагања ка привредама држава-чланица које имају стимулативно пореско законодавство. То подстиче остале државе-чланице да своје пореско законодавство прилагоде прописима у оним државама-чланицама које су привукле капитал. Тако се постепено губе разлике између пореских закона у државама чланицама Заједнице.

Хармонизација пореских закона остварује се и забраном понашања које би водило нарушавању «четири велике слободе» на којима почива Заједница. Те слободе подразумевају забрану дискриминације по основу држављанства, односно порекла капитала, добара и услуга. Код непосредних пореза могућа је дискриминација, на пример између резидената и нерезидената. И зато Европски суд правде непосредно примењује «четири велике слободе» и својим одлукама ставља ван снаге дискриминирајуће одредбе пореских закона држава-чланица (то је тзв. негативна интеграција).

Од мањег значаја за хармонизацију пореских закона у оквирима Заједнице су Директива о узајамној помоћи код непосредног и посредног опорезивања (Директива обавезује државе-чланице на размену информација у вези утврђивања пореза на доходак и имовину, пореза на додату вредност и акцизе) и Директива о такси на капитал (односи се на таксу која се плаћа при улагању капитала у друштва капитала). Такса на капитал је индиректног карактера, плаћа се по стопи до 1% код оснивања друштва капитала, трансформације другог облика (на пример ортачког друштва) у друштво капитала, повезивања улога у капиталу друштва капитала, трансфера ефективног центра управљања друштвом капитала из државе у којој је регистровано, а која није члан Заједнице, у државу-чланицу, трансфера из једне у другу државу-чланицу ефективног центра управљања друштвом капитала из државе у којој је регистровано а која није члан Заједнице, у државу-чланицу, трансфера из једне у другу државу-чланицу ефективног центра управљања у случају када таква организација у првој држави-чланици нема статус друштва капитала, а у другој има такав статус.

Директива о пореском третману код статусних промена уводи заједнички систем одлагања опорезивања капиталног добитка (roil-over). Норме овог правног института уређују одлагање опорезивања у случајевима прекограничних спајања, припајања, подела, трансфера средстава и размене акција - све до тренутка када прималац средстава, односно акција не изврши њихову продају.

Директива о пореском третману дивиденди које филијала исплаћује матичној компанији има за циљ да отклони препреке у случају када филијала (компанија-ћерка), која је резидент једне државе-чланице, треба да изврши трансфер (пренос) добити од пословања матичној компанији, која је резидент друге државе чланице, без обзира да ли се дивиденде исплаћују непосредно или преко холдинг компаније (као посредника). Када се овде каже препреке мисли се на порез по одбитку на дивиденде (дивиденд њитх холдинг тах) који може да уведе држава-чланица чији је резидент филијала и на укључивање примљених дивиденди у опорезиву добит матичне компаније у држави-чланици чији је она резидент - чиме настаје двоструко опорезивање. Директива налаже државама-чланицама да се отклоне обе препреке и омогући несметана циркулација дивиденди. То значи да држава-чланица чији је резидент филијала не сме да уведе порез по одбитку на дивиденде које филијала исплаћује матичној компанији која је резидент друге државе-чланице, односно да држава чланица чији је резидент матична компанија у опорезиву добит не може укључивати примљене дивиденде, или да се од пореза на добит матичне компаније одбије порез који је платила филијала на добит из које су исплаћене дивиденде.

Арбитражна конвенција има за циљ регулисање опорезивања које је везано за трансакције између мултинационалне групе компанија, а које се обављају по трансферним ценама различитим од тржишних цена (цене «ван дохвата руке»).

Ради остварења хармонизације посредних пореза донето је низ директива које се односе на порез на додату вредност и на акцизе. Најпре су 1967. године, донете директиве чији је циљ био хармонизација опорезивања промета у државама-чланицама. Кумулативни свефазни порези на промет (Немачка, Италија, земље Бенелукса), односно једнофазни порез на промет (Данска, Велика Британија, Ирска), замењени су порезом на додату вредност као нето свефазним порезом на промет. Прописано је да се порез на додату вредност плаћа на испоруку добара и на пружање услуга које порески обвезник изврши уз накнаду на територији државе-чланице, у оквиру обављања делатности, и на увоз добара. Порески обвезник је домаће и страно физичко и правно лице које у оквиру редовне самосталне делатности коју обавља врши испоруку добара и пружање услуга, као и лице које увози добра.

Регулисана су и питања:

- ♦ места опорезивања;
- ♦ тренутка настанка обавезе;
- ♦ пореске основице (чини је накнада за испоруку добара, односно за пружање услуга, а код увоза вредност увезених добара утврђена по царинским прописима, плус царине, друге увозне дажбине и акцизе);
- ♦ пореске стопе (стандардна не сме бити нижа од 15%, док се по сниженим стопама, не нижим од 5%, опорезују прехранбени производи, вода, лекови,

медицинска опрема, превоз путника, улазнице за културне приредбе, књиге, новине, комуналне и погребне услуге и др.);

- ♦ пореска ослобођења која дају право на одбитак претходно плаћеног пореза, на пример, код извоза, и ослобођење без права на одбитак у областима у којима постоји посебан индиректан порез - банке, осигурање, берзе, промет непокретности, и у областима које по природи треба ослободити пореза на додату вредност - просвета, наука, култура, спорт, ПТТ);
- ♦ право на одбитак;
- ♦ посебни режими опорезивања (за мале предузетнике предвиђена је могућност ослобођења ако је обвезников годишњи укупан приход мањи од 5000 евра, за пољопривреднике врши се пребијање пореза на додату вредност који је платио при набавци ђубрива, семена, опреме, компензацијом коју добија од пореза који дугује на своје испоруке и за туристичке превознике изједначава се поступак да би се избегле тешкоће око утврђивања места трансакције).

После дугих припрема, Савет Европске заједнице је донео (у последњој деценији 20-ог века) низ директива (о укидању пореских баријера, о приближавању стопа пореза на додату вредност, и др.) са циљем стварања и функционисања јединственог тржишта: циркулације људи, добара и услуга из једне државе у другу на исти начин као унутар неке од држава-чланица. Физичка лица се код директних куповина опорезују само у држави-чланици у којој су извршили куповину. Од 1. јануара 1997. године, прешло се на тзв. коначни систем пореза на додату вредност. То је систем заснован на принципу порекла, што значи да ће се све набавке опорезовати у држави-чланици у којој су извршене са правом на одбијање (порески кредит) тако плаћеног пореза у другој држави-чланици. Износи пореских кредита пребијају се између држава-чланица преко клириншког механизма.

Систем акциза ступио је на снагу у Заједници 1. јануара 1993. године, а односи се на порез на деривате нафте, на производе од дувана и на алкохолна пића. Државе-чланице могу уводити акцизе и на друге производе. Директивама о акцизама уређена су питања:

- ♦ националних система акцизних складишта;
- ♦ овлашћених чувара акцизних складишта;
- ♦ настанка пореске обавезе (кад добро напусти систем акцизних складишта);
- ♦ кретање добара између акцизних складишта;
- ♦ структуре акциза (на пример, за различита алкохолна пића, за разне типове минералних уља и др.);
- ♦ пореска ослобођења (обавезна за бродске линије и комерцијалне летове) и факултативна (за гориво које има повољне еколошке ефекте и др.).

Режим увоза Европске заједнице - царине Европске заједнице представљају основни инструмент заједничке трговинске политике. Царине су утврђене заједничком царинском тарифом. Тарифа је образована постепено као аритметичка средина ранијих царинских стопа држава-чланица. После образовања заједничке царинске тарифе државе-чланице су изгубиле право прописивања царина према трећим државама. Царински систем заједнице сада је кодификован у Царински кодекс Заједнице. Кодекс садржи:

- ♦ основна правила царинског права (царинска територија, тарифа и др);
- ♦ царински режим (слободне зоне, привремени режими и др);
- ♦ правила о наплати царине.

Заједничка царинска тарифа садржи: списак роба са тарифним бројевима (номенклатура) и износ царине на увоз тих роба. Ти износи су утврђени у проценту од вредности робе (царине ад валорем). У мањем броју случајева постоје специфичне таксе одређене у фиксном износу по јединици: за угаљ, филмове, вино. За неке производе прописане су комбиноване царине - до одређеног износа одређују се фиксно, а преко тог износа ад валорем (дуван, воће, поврће, теписи, стакло, сатови). За неке производе постоје сезонске царине (за воће и поврће). За неке производе се суспендују царине сваке године (за потребе авијације, за бродове).

Органи Европске уније су: Европски парламент, Савет Европске уније, Европска комисија, Европски суд правде, Европски финансијски суд, Европски савет, Европска централна банка, Европска инвестициона банка.

Европска унија данас има 28 земаља чланица, 10 држава се прикључило 1. маја 2004. године, Бугарска и Румунија 1. јануара 2007. године и Хрватска 2013. године. Велика Британија је 2016. године донела одлуку о изласку из уније и поступак изласка је у току. То је довело и до кризе у Европској иницијиви.

Европска унија је 5. марта 2005. године у Риму, истог дана и на истом месту на коме је закључен уговор којим је 1957. основана ЕЕЗ донела нов Устав Европске уније. Наведени устав су требале државе чланице да ратификују референдумски или у својим парламентима у року од две године. Међутим, Устав до данас није ратификован јер нису успели референдуми у Француској и Холандији, тако да се застало по том питању.

1.7. ПРИВРЕДНО-ФИНАНСИЈСКА РЕГУЛАТИВА У НАШОЈ ЗЕМЉИ

У правном систему Србије постоји велики број прописа (општих правних аката) из привредно-финансијске области. Такав је случај и у другим континенталним правним системима - уз све разлике у правној снази аката, називу и стабилности.

Како је већ речено, не постоји привредно-финансијско право као посебна грана права, већ су ови прописи већи или мањи део низа грана права и то по садржини као привредно-финансијски регулатива у целини или само једним делом.

У праву Европске уније привредно-финансијска регулатива улази у целини у привредно право Уније, што је само последица велике ширине правних односа који су обухваћени, односно регулисани, изворима привредног права Уније.

Многи од привредно-финансијских прописа веома често се мењају, и то као последица промена у политици у свим областима друштвеног живота (економији, просвети, здравству, итд.), а некад и као последица непредвиђених (неповољних) околности (земљотрес, суша, поплава, рат и разарања). Отуда се дешава да су поједине фискалне обавезе везане за одређене намене - за отклањање последица земљотреса, поплава итд., па су и временски ограничене, док су друге опште намене - порез на промет производа и услуга, итд., и нису временски ограничене. Ипак, има прописа из ове области који се не мењају, или се то чини изузетно и ограничено. Такав је, на пример, случај са Законом о меници и Законом о чеку, из 1946. године. Њихов релативно стабилан текст у великој мери је последица везаности за међународне конвенције (Женевске, из 1930. и 1931. године) и заснованости на њима. Уједно, то је основа велике сличности прописа о меници и чеку у свим земљама са континенталним правним системима. Ипак, и у тим областима се нешто мењало. Тако је Законом о обезбеђењу плаћања између корисника друштвених средстава било предвиђено, поред осталог, издавање трасиране сопствене менице са десет битних састојака (уз оне из редовне трасиране менице, којих има осам, то су још домицил и домицилијат и авал и авалиста). Тај закон је престао да важи.

Неки од прописа из ове области односе се само на привредне субјекте, неки само на правна лица, неки на привредна друштва, неки само на одређена привредна друштва. Неки првенствено регулишу друга питања (правног статуса итд.), а само у појединим одредбама регулишу и привредно-финансијске односе. Закон о банкама регулише оснивање банака, управљање, итд., али садржи и чланове о најмањем износу оснивачког капитала и то у еврима (ЕУР) обрачунато у динарима по званичном курсу на дан уплате.

2.1. СУБЈЕКТИ ЧИЈЕ ПОНАШАЊЕ ЈЕ РЕГУЛИСАНО ПРИВРЕДНО-ФИНАНСИЈСКОМ РЕГУЛАТИВОМ И КОЈИ ИМАЈУ ПРАВО И ДУЖНОСТ ДА НЕПОСРЕДНО ПРИМЕЊУЈУ ОВУ РЕГУЛАТИВУ, ОБИМ И НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ТИХ ПРАВА И ДУЖНОСТИ, ПОВАЛАСТИЦЕ И ОСЛОБОЂЕЊА

Привредни субјекти су правна или физичка лица која обављају делатност производње и/или промета робе и/или вршења услуга на тржишту ради стицања добити и која су регистрована у одговарајућем Регистру.

Субјекти чије понашање је регулисано привредно-финансијском регулативом су сви субјекти који на основу тих прописа стичу одређена правна овлашћења и правне обавезе, тј. сви субјекти који су стране привредно-финансијског односа, било то на основу принудних правних норми, било на основу заменљивих правних норми. Из природе привредно-финансијске регулативе произилази да су ти субјекти и бројни и различити, зависно од привредно-финансијског прописа о чијој примени се ради - о порезима, доприносима, царинским дажбинама, таксама, платном промету, итд.

Наводимо неколико примера правних норми којима су одређени субјекти привредно-финансијских односа:

- ♦ Закон о порезу на додату вредност («Службени гласник РС» број 84/2004,.....7/2017):

Порески обвезник је лице које самостално обавља промет добара и услуга у оквиру обављања делатности.

Делатност из претходног става је трајна активност произвођача, трговца или пружаоца услуга у циљу остваривања прихода, укључујући и делатности експлоатације природних богатстава, пољопривреде, шумарства и самосталних занимања.

Сматра се да обвезник обавља делатност и када је врши у оквиру пословне јединице.

Обвезник је лице у чије име и за чији рачун се врши испорука добара и пружање услуга.

Обвезник је лице које врши испоруку добара, односно пружање услуга у своје име, а за рачун другог лица.

Република и њени органи, органи територијалне аутономије и локалне самоуправе, као и правна лица основана законом, односно актом органа Републике, територијалне аутономије или локалне самоуправе у циљу обављања послова државне управе или локалне самоуправе (у даљем тексту: Република, органи и правна лица), нису обвезници у смислу овог закона ако обављају промет добара и услуга из делокруга органа, односно у циљу обављања послова државне управе или локалне самоуправе.

- ♦ Закон о порезу на доходак грађана («Службени гласник РС», број 24/2001,.....7/2017):

Резидент Републике јесте физичко лице које:

- 1) на територији Републике има пребивалиште или центар пословних и животних интереса;
- 2) на територији Републике, непрекидно или са прекидима, борави 183 или више дана у периоду од 12 месеци који почиње или се завршава у односној пореској години.

Резидент је и физичко лице које је из Републике упућено у другу државу ради обављања послова у дипломатском или конзуларном представништву Републике, односно обављања послова за Републику у међународним организацијама, у периоду обављања делатности у том или било ком другом дипломатском или конзуларном представништву Републике, односно међународној организацији (члан 7).

- ♦ Закон о банкама («Службени гласник РС», број 107/2005, 91/2010, 14/2015): Банка је дужна да у свом пословању обезбеди да капитал банке увек буде у висини која није мања од динарске противвредности од 10.000.000 евра према званичном средњем курсу (члан 22).

Обим права, обавеза и одговорности утврђен привредно-финансијском регулативом и начин њиховог остваривања зависи од садржине привредно-финансијског односа који је одређеним прописом регулисан. (Од врсте пореза: акцизе, порез на додату вредност, посебан порез за необрађено обрадиво пољопривредно земљиште и др., доприноса: обавезно социјално осигурање и др. и царинских дажбина: увоз моторних возила за обављање привредне делатности и др., од обавеза учесника у платном промету: безготовинско плаћање, благајнички максимум, обавеза отварања текућег ра-

чуна и др., у обезбеђивању новчаног дела оснивачког капитала: најмањи износ за оснивање акционарског друштва, банке или друге финансијске организације и др., од врсте субјеката: резиденти, нерезиденти физичка лица, земљорадници, привредни субјекти, остала правна лица, дипломатска представништва, међународне организације, и др.)

Постојање олакшица и ослобођења везаних за обрачун и плаћање пореза, царинских дажбина, такси и доприноса везује се за врсту робе, односно услуга, за одређене субјекте и делатност којом се баве. Неколико примера:

Закон о порезима на имовину (Сл. гласник РС, број 26/2001.....68/2014):

Пореска ослобођења. Порез на имовину не плаћа се на непокретности:

- 1) у јавној својини које користе директни и индиректни корисници буџетских средстава, корисници средстава организација за обавезно социјално осигурање и други корисници јавних средстава који су укључени у систем консолидованог рачуна трезора, према прописима којима се уређује буџетски систем, осим јавних предузећа;
- 2) дипломатских и конзуларних представништава страних држава, под условом реципроцитета;
- 3) у својини традиционалних цркава и верских заједница и других цркава и верских заједница регистрованих у складу са законом којим се уређује правни положај цркава и верских заједница, које су намењене и искључиво се користе за обављање богослужбене делатности;
- 4) које су од надлежног органа проглашене културним или историјским споменицима - на непокретности у целини, односно на посебне делове, који служе за ове намене;
- 6) пољопривредно и шумско земљиште које се поново приводи намени - пет година, рачунајући од почетка привођења намени;
- 7) путеве, пруге и друга добра у општој употреби у јавној својини, према прописима којима се уређује јавна својина, као и на изграђене обале за пристајање пловила (кејске зидове и слично), бродске преводнице, маневарску површину и полетно слетне стазе на аеродромима;
7а) водно земљиште и водне објекте који су уписани у регистар катастра водног добра, односно катастра водних објеката, осим на објекте за узгој риба (рибњаке);
- 8) земљиште - за површину под објектом на који се порез плаћа, осим на земљиште под складишним или стоваришним објектом;
- 9) склоништа људи и добара од ратних дејстава;
- 10) објекте обвезника пореза на доходак грађана на приходе од пољопривреде и шумарства, односно обвезника коме је пољопривреда претежна регистрована делатност, који су намењени и користе се искључиво за примарну

пољопривредну производњу, у складу са законом којим се уређује пољопривредно земљиште;

- 11) објекте, односно делове објеката који у складу са прописима непосредно служе за обављање комуналних делатности;
- 12) за које је међународним уговором који је закључила Република Србија уређено да се неће плаћати порез на имовину.

Порез на имовину на територији јединице локалне самоуправе не плаћа обвезник кад укупна основица за све његове непокретности на тој територији не прелази износ од 400.000 динара (члан 12. став 1. и став 2).

Порез на зараде. *Пореска олакшица за запошљавање нових лица и лица са инвалидитетом:*

Послодавац - правно лице, односно предузетник који запосли ново лице има право на повраћај дела плаћеног пореза на зараду за новозапослено лице, исплаћену закључно са 31. децембром 2017. године, при чему се предузетником сматра лице које је уписано у регистар код надлежног органа, односно организације.

Новозапосленим лицем из претходног става сматра се лице са којим је послодавац закључио уговор о раду у складу са законом којим се уређују радни односи, које је пријавио на обавезно социјално осигурање у Централни регистар обавезног социјалног осигурања и које је пре заснивања радног односа код Националне службе за запошљавање било без прекида пријављено као незапослено најмање шест месеци, а лице које се сматра приправником најмање три месеца.

Новозапосленим лицем не сматра се лице које је пре заснивања радног односа било запослено код послодавца који је повезано лице са послодавцем код кога заснива радни однос, односно код послодавца који би, да није престао да постоји, био повезано лице са послодавцем код кога новозапослено лице заснива радни однос, независно од тога да ли је постојао прекид радног односа.

Пореску олакшицу може остварити послодавац ако се заснивањем радног односа са новозапосленим лицем повећа број запослених код послодавца у односу на број запослених на дан 31. марта 2014. године.

Пореску олакшицу може да користи и послодавац који започне обављање делатности после 31. марта 2014. године.

Послодавац има право на повраћај плаћеног пореза из става 1. овог члана, и то:

- 1) 65% ако је засновао радни однос са најмање једним, а највише са девет новозапослених лица;
- 2) 70% ако је засновао радни однос са најмање 10, а највише са 99 новозапослених лица;
- 3) 75% ако је засновао радни однос са најмање 100 новозапослених лица.

Царински закон (Сл. гласник РС, број 18/2010, 111/2012, 29/2015, 108/2016):

Ослобођења од плаћања увозних дажбина. Ослобођења од плаћања увозних дажбина за страна лица:

Ослобођени су од плаћања увозних дажбина:

- 1) шефови страних држава, изасланици шефова страних држава у специјалној мисији, као и чланови њихове пратње - на предмете намењене службеној и личној употреби;
- 2) међународне организације - на предмете намењене службеним потребама;
- 3) међународне и друге стране хуманитарне организације - на робу намењену пружању хуманитарне помоћи;
- 4) дипломатска и конзуларна представништва страних држава - на предмете намењене службеним потребама;
- 5) шефови страних дипломатских и конзуларних представништава и чланови њихових ужих породица - на предмете намењене личној употреби.

Ослобођени су од плаћања царине у складу са одредбама међународних уговора:

- 1) дипломатско особље страних дипломатских представништава и чланови њихових ужих породица - на предмете намењене личној употреби;
- 2) особље страних дипломатских и конзуларних представништава - на предмете домаћинства (члан 215. став 1).

Ослобођење физичких лица од плаћања увозних дажбина.

Ослобођени су од плаћања увозних дажбина:

- 1) путници који долазе из иностранства - на предмете који служе њиховим личним потребама за време путовања (лични пртљаг), независно од тога да ли их носе са собом или су их дали на превоз возару;
- 2) домаћи путници, поред предмета личног пртљага - на предмете које уносе из иностранства, ако нису намењени препродаји;
- 3) страни држављани који су добили држављанство и страни држављани који су добили азил, односно одобрење за стално настањење у Републици Србији - на предмете за своје домаћинство, осим на моторна возила;
- 4) домаћи држављани - чланови посада домаћих бродова и домаћи држављани, који су по ма ком основу били на раду у иностранству непрекидно најмање две године - на предмете домаћинства, осим на моторна возила;
- 5) домаћи и страни држављани - на пошилике мале вредности које бесплатно примају од физичких лица из иностранства, под условом да те пошилике нису комерцијалне природе;
- 7) домаћи држављани и страни држављани стално настањени у Републици Србији - на предмете наслеђене у иностранству;

- 8) домаћи држављани, страни држављани стално настањени у Републици Србији, привредна друштва, заједнице и друге организације - на одликовања, медаље, спортске трофеје, и друге предмете које добијају у иностранству на такмичењима, изложбама и приредбама од међународног значаја;
- 9) научници, књижевници и уметници - на сопствена дела која уносе из иностранства;
- 10) домаћи држављани који живе у пограничном појасу - на производе земљорадње, сточарства, рибарства, пчеларства и шумарства добијене са својих имања која се налазе у пограничном појасу суседне државе, као и на приплод и остале производе добијене од стоке која се због пољских радова, испаша или зимовања налази на тим имањима;
- 11) возачи моторних возила - на гориво и мазиво у резервоарима који су фабрички уграђени у моторно возило;
 - 11а) особе са инвалидитетом, односно организације особа са инвалидитетом - на предмете намењене за образовање, запошљавање или побољшање друштвеног положаја особа са инвалидитетом, као и на резервне делове, компоненте или додатке који су посебно направљени за те производе;
- 16) грађани на специфичну опрему, уређаје и инструменте за здравство и на резервне делове и потрошни материјал за коришћење те опреме, за личну употребу, који се не производе у Републици Србији (члан 216).

Ослобођење правних и других лица од плаћања увозних дажбина.

Ослобођени су од плаћања увозних дажбина:

- 1) организације Црвеног крста - на робу коју увезу из иностранства, која се не производи у Републици Србији, а која служи за извршавање њихових хуманитарних задатака;
- 2) ватрогасне и спасилачке организације и друштва - на опрему и делове те опреме који се не производе у Републици Србији, а намењени су за гашење пожара и за спасилачке делатности;
- 3) музеји и уметничке галерије - на збирке, делове збирки и појединачне предмете који су њима намењени, као и архиви - за архивски материјал;
- 4) лица, осим физичких, која се баве научном, образовном, културном, спортском, рекреативном, хуманитарном, верском делатношћу, техничком културом, уметношћу, делатностима заштите природе и културних добара и контролом квалитета животне средине - на робу која се не производи у Републици Србији, а служи непосредно за обављање тих делатности, осим алкохола и алкохолних пића, дуванских производа и путничких моторних возила;
- 5) лица, осим физичких - на робу коју бесплатно приме из иностранства за научне, просветне, културне, спортске, хуманитарне, верске, здравствене

и социјалне сврхе, као и за заштиту животне средине, осим алкохола и алкохолних пића, дуванских производа и путничких моторних возила;

- 6) лица, осим физичких - на робу коју бесплатно приме из иностранства или је набаве од средстава која су добила из иностранства као новчану помоћ, ако је намењена отклањању последица проузрокованих елементарним непогодама (земљотреси, поплаве, суше, еколошки удеси и сл.), ратом или оружаним сукобом.

Право на ослобођење од плаћања увозних дажбина у складу са одредбом ове тачке, може се остварити ако Влада утврди да су последице елементарних непогода такве да за њихово отклањање треба дозволити увоз робе уз ослобођење од плаћања царине и ако се та роба увезе у року који одреди Влада;

- 7) привредна друштва у области здравства - на специфичну опрему, уређаје и инструменте за здравство и њихове резервне делове и на потрошни материјал за коришћење те опреме, као и за лекове који се користе у болничком лечењу, који се не производе у земљи и ако се увозе ради опремања и потреба тих привредних друштава у складу са програмима развоја здравства;
- 8) привредна друштва за професионално оспособљавање и запошљавање инвалида - на опрему и резервне делове који се не производе у земљи, а користе се за професионално оспособљавање и радно ангажовање инвалида;
- 9) лица, осим физичких - на опрему која се не производи у земљи, а служи непосредно за заштиту животне средине;
- 10) лица, осим физичких - на медаље и плакете које примају из иностранства ради додељивања на међународним такмичењима која се организују у Републици Србији (члан 217).

Роба на коју се не плаћају увозне дажбине:

Увозне дажбине не плаћају се на:

- 2) рекламни материјал и узорке који се бесплатно примају из иностранства;
- 3) предмете страних излагача који учествују на међународним сајмовима и продајним изложбама у земљи, које уносе и примају из иностранства ради уобичајене расподеле или потрошње за време одржавања сајмова, односно изложби;
- 4) жигове, патенте, моделе и пратеће исправе, као и пријаве и поднеске за признавање права, који се достављају организацијама за заштиту права интелектуалне својине;
- 5) пошиљке мале вредности, некомерцијалне природе (члан 218).

2.2. ПРИВРЕДНО-ФИНАНСИЈСКА РЕГУЛАТИВА

- ОБАВЕЗЕ ЗА ПРИВРЕДНЕ СУБЈЕКТЕ

Обавезе које произилазе из привредно-финансијске регулативе за субјекте привредног права су и веома бројне и веома разнолике. То се подједнако односи на статусно право, на реглементарно право (на законом одређене обавезе према државним органима и организацијама) и на уговорно привредно (трговинско) право. Уопштено - то су обавезе субјеката привредног права које су везане за: обрачун и плаћање, односно уплату пореза, доприноса, царина, такси и других новчаних обавеза, за: обуставу (одбијање) пореза, евиденције, израду пореског биланса, отварање рачуна и пословање преко рачуна, издавање и промет хартија од вредности, обезбеђење плаћања, кредитирање и девизно пословање, благајнички максимум, уплату пазара, безготовинско и готовинско плаћање, итд.

Пример: Закон о пореском поступку и пореској администрацији (Сл. гласник РС, број 80/2002,.....108/2016):

Обавезе пореског обвезника су да:

- 1) у прописаном року поднесе пријаву за регистрацију Пореској управи, осим обвезника за чију је регистрацију, односно упис у регистар, надлежна Агенција за привредне регистре и пријави све касније измене података у пријави који се не пријављују Агенцији за привредне регистре;
- 2) поднесе пореску пријаву Пореској управи на прописаном обрасцу, у року и на начин уређен пореским прописима;
- 3) поднесе документацију и пружи информације које захтева Пореска управа, у складу са пореским прописима;
- 4) води прописане пословне књиге и евиденције ради опорезивања;
- 5) у законским роковима тачно обрачунава порез, када је по закону дужан да то сâм чини;
- 6) плаћа порез на начин, под условима и у року прописаном законом;
- 7) не омета и не спречава службена лица која учествују у пореском поступку у обављању законом утврђене дужности;
- 8) обавести Пореску управу о отварању или затварању рачуна код банке, друге финансијске организације, поштанске штедионице или друге организације која обавља платни промет (у даљем тексту: банка) у Аутономној Покрајини Косово и Метохија или у иностранству - у року од 15 дана од дана отварања, односно затварања рачуна;
- 9) буде присутан током пореске контроле;
- 10) извршава друге обавезе утврђене овим законом и другим пореским законима (члан 25. став 1).

Пример - Закон о порезима на имовину:

За имовину коју стекне, започне или престане да користи у току године, или му по другом основу настане или престане пореска обавеза, обвезник пореза на имовину подноси пореску пријаву у року од 30 дана од дана настанка такве промене. (члан 34. став 1).

Обвезник пореза на наслеђе и поклон дужан је да поднесе пореску пријаву, са одговарајућом документацијом потребном за утврђивање пореза у року од 30 дана од дана настанка пореске обавезе (члан 35. став 1).

Обвезник пореза на пренос апсолутних права дужан је да поднесе пореску пријаву у року од 30 дана од дана настанка пореске обавезе, са одговарајућом документацијом потребном за утврђивање пореза (члан 36. став 1).

Пример: Закон о порезу на добит правних лица (Сл. гласник РС, број 25/2001.....112/2015):

Утврђивање и наплата пореза на добит правних лица. Подношење пореске пријаве. Порески обвезник је дужан да надлежном пореском органу поднесе пореску пријаву у којој је обрачунат порез, за период за који се утврђује порез.

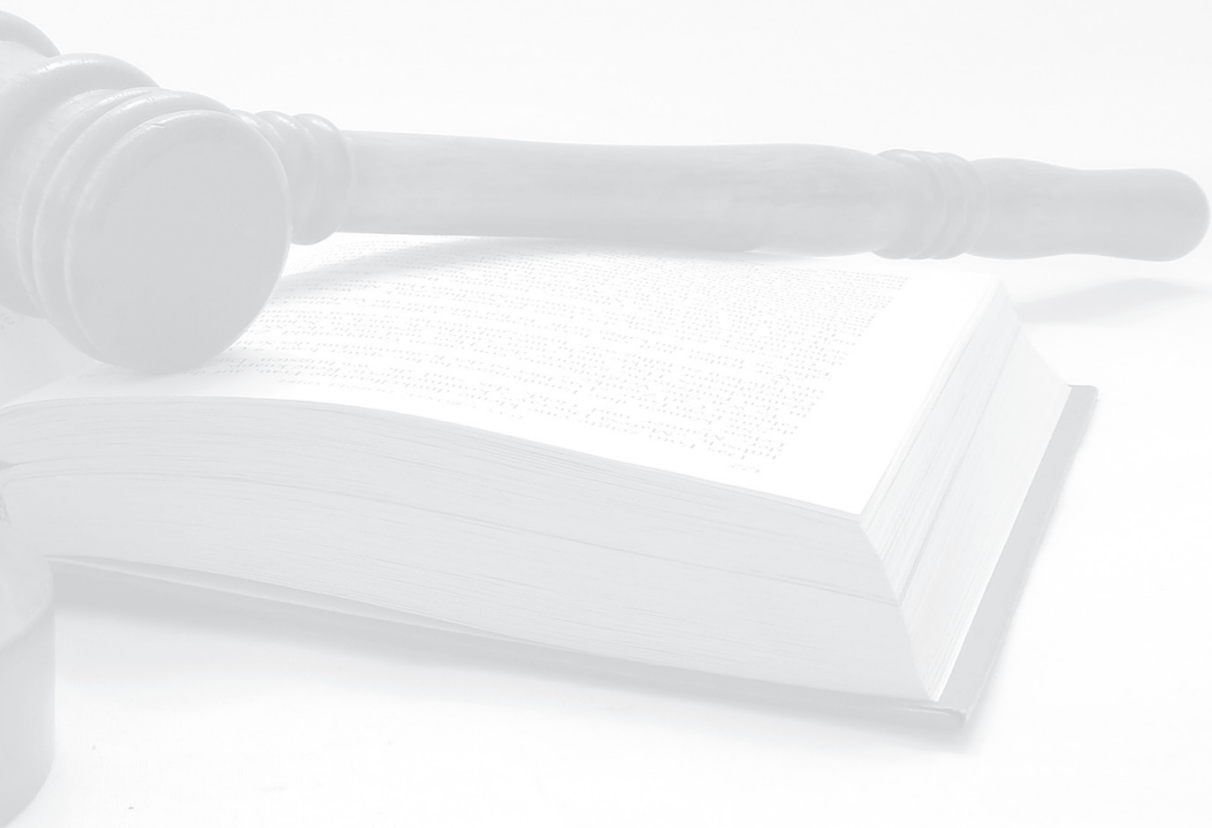
Уз пореску пријаву порески обвезник је дужан да поднесе и порески биланс за период из претходног става.

Пореска пријава подноси се у року од 180 дана од дана истека периода за који се утврђује порез (члан 63. став 1., 2. и 3).

Обвезник пореза који у току године отпочне са обављањем делатности дужан је да поднесе пореску пријаву у року од 15 дана од дана уписа у регистар надлежног органа, у којој даје процену прихода, расхода и добити за ту годину (члан 64).

Обрачунавање и плаћање пореза. Порески обвезник је дужан да у пореској пријави обрачуна порез на добит за порески период за који се пријава подноси (члан 66. став 1).

II ДЕО

ПРИВРЕДНО-ФИНАНСИЈСКА РЕГУЛАТИВА ПО ОБЛАСТИМА

ПРИВРЕДНО-ФИНАНСИЈСКА РЕГУЛАТИВА ПО ОБЛАСТИМА И ОБАВЕЗЕ ПРИВРЕДНИХ И ДРУГИХ СУБЈЕКТА

1.1. ПОРЕЗИ, ДОПРИНОСИ, ТАКСЕ, НАКНАДЕ И ДРУГИ ЈАВНИ ПРИХОДИ

Порези, доприноси, таксе, накнаде и други јавни приходи регулисани су бројним законским и подзаконским актима:

Закон о пореском поступку и пореској администрацији («Сл. гласник РС», број 80/02, 84/02, 23/03, 70/03, 55/04, 61/05, 85/05, 62/06, 61/2007, 20/2009, 72/2009, 53/2010, 101/2011, 2/2012, 93/2012, 47/2013, 108/2013, 68/2014, 105/2014, 91/2015 (Аутентично тумачење члана 41. став 3), 112/2015, 15/2016, 108/2016),

Закон о порезу на додату вредност («Сл. гласник РС» бр. 84/04, 86/04, 61/05, 61/2007, 93/2012, 108/2013, 68/2014, 142/2014, 83/2015, 108/2016, 7/2017),

Закон о републичким административним таксама («Сл. гласник РС» бр. 43/2003, 51/2003, 53/2004, 42/2005, 61/2005, 101/2005, 42/2006, 47/2007, 54/2008, 5/2009, 54/2009, 35/2010, 50/2011, 70/2011, 55/2012, 93/2012, 47/2013, 65/2013, 57/2014, 45/2015, 83/2015, 112/2015, 50/2016),

Закон о финансирању локалне самоуправе («Сл. гласник РС», број 62/06, 47/2011, 93/2012, 99/2013, 125/2014, 95/2015, 83/2016, 91/2016, 104/2016),

Закон о акцизама («Сл. гласник РС» бр. 22/2001,.....7/2017),

Закон о буџетском систему («Сл. гласник РС» бр. 54/2009, 73/2010, 101/2010, 101/2011, 93/2012, 62/2013, 63/2013, 108/2013, 142/2014, 68/2015, 103/2015, 99/2016),

Закон о порезима на имовину («Сл. гласник РС» бр. 26/2001, 45/2002, 80/2002, 135/2004, 61/2007, 5/2009, 101/2010, 24/2011, 78/2011, 57/2012 (Одлука Уставног суда), 47/2013, 68/2014),

Закон о порезима на употребу, држање и ношење добара («Сл. гласник РС» бр. 26/2001, 80/2002, 43/2004, 132/2004, 112/05, 114/06, 31/2009, 101/2010, 24/2011, 68/2014, 112/2015, 115/2016),

Закон о порезу на добит правних лица («Сл. гласник РС» бр. 25/2001, 80/2002, 43/2003, 84/2004, 18/2010, 101/2011, 119/2012, 47/2013, 108/2013, 68/2014, 142/2014, 91/2015 (Аутентично тумачење), 112/2015),

Закон о порезу на доходак грађана («Сл. гласник РС» бр. 24/2001, 80/2002, 135/2004, 62/06, 65/06, 10/07.....112/2015),

Закон о порезу на премије неживотних осигурања («Сл. гласник РС», број 135/04, 68/14),

Закон о фискалним касама («Сл. гласник РС», број 135/04, 93/12),

Закон о доприносима за обавезно социјално осигурање («Сл. гласник РС» бр. 84/2004, 61/05, 62/06,....5/2016),

Закон о судским таксама («Сл. гласник РС», бр. 28/94, 53/95, 16/97, 34/2001, 9/2002, 29/2004, 61/05, 116/2008, 31/2009, 101/2011, 93/2012, 93/2014, 106/2015).

Поред наведених закона постоје и бројни подзаконски акти из ове области.
Наведимо неке:

Уредба о ближим условима, критеријумима и елементима за паушално опорезивање обвезника пореза на приходе од самосталне делатности («Сл. гласник РС», бр. 65/01, 45/02, 47/02, 91/02, 23/03, 16/04, 76/04, 31/05, 25/2013, 119/2013, 135/2014);

Уредба о посебној накнади за регистрацију одређених возила («Сл. гласник РС», бр. 36/05);

Правилник о садржају пореске пријаве за обрачун пореза на добит правних лица («Сл. гласник РС», бр. 30/2015, 101/2016);

Уредба о висини трошкова принудне наплате пореза («Сл. гласник РС», број 63/03, 51/2010);

Уредба о критеријумима на основу којих се утврђује шта се, у смислу Закона о порезу на додату вредност, сматра претежним прометом добара у иностранство («Сл. гласник РС», број 124/04, 27/05, 4/2013, 21/2015);

Уредба о ближим условима, критеријумима и елементима за паушално опорезивање обвезника пореза на приходе од самосталне делатности («Сл. гласник РС», број 65/2001, 45/2002, 47/2002, 91/2002, 23/2003, 16/2004, 76/2004, 31/2005, 25/2013, 119/2013, 135/2014);

Уредба о количини расхода (кало, растур, квар и лом) на који се не плаћа акциза («Сл. гласник РС», број 137/04, 109/2009, 96/2012);

Уредба о количини расхода (кало, растур, квар и лом) на који се не плаћа порез на додату вредност («Сл. гласник РС», број 124/04);

Уредба о ближим условима за одлагање плаћања пореског дуга («Сл. гласник РС», број 53/03, 61/04, 71/05);

Правилник о условима и поступку за добијање, обнављање и одузимање акцизне дозволе, начину и контроли отпремања и допремања производа у акцизно

складиште и вођење евиденција у акцизном складишту («Сл. гласник РС», број 41/2009, 99/2012, 64/2013, 67/2015);

Правилник о садржини и начину евидентирања промета издавањем фискалног рачуна, начину отклањања грешке у евидентирању промета преко фискалне касе и о садржини и вођењу књиге дневних извештаја («Сл. гласник РС», број 140/04);

Правилник о пореском идентификационом броју («Сл. гласник РС», број 57/03, 68/03, 32/09, 48/10) и др.

1.1.1. Закон о буџетском систему

Овим законом уређује се: планирање, припрема, доношење и извршење буџета Републике Србије; планирање, припрема, доношење и извршење буџета аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе (у даљем тексту: буџет локалне власти); припрема и доношење финансијских планова Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање, Републичког фонда за здравствено осигурање, Фонда за социјално осигурање војних осигураника и Националне службе за запошљавање; буџетско рачуноводство и извештавање, финансијско управљање, контрола и ревизија корисника јавних средстава и буџета Републике Србије, буџета локалне власти и финансијских планова организација за обавезно социјално осигурање; надлежност и организација Управе за трезор, као органа управе у саставу Министарства финансија и трезора локалне власти; друга питања од значаја за функционисање буџетског система.

Овим законом утврђују се фискални принципи, правила и процедуре на основу којих се установљава фискални оквир, како би се обезбедила дугорочна одрживост фискалне политике.

Овим законом установљава се Фискални савет, који независно оцењује кредибилитет фискалне политике са аспекта поштовања утврђених фискалних правила и на тај начин обезбеђује јавност и одговорност у њеном вођењу.

Поједине одредбе овог закона уређују буџетске односе и правила која се примењују на ванбуџетске фондове, привредне субјекте и друга правна лица у којима држава, на свим нивоима власти, има одлучујући утицај на управљање, и то на: израду финансијских планова, управљање новчаним средствима, задуживање и давање гаранција, рачуноводство, израду и подношење извештаја и извршење буџетске контроле, а који се, с обзиром на изворе финансирања и контроле, укључују у општи ниво државе.

Овим законом се уређују и врсте и припадност јавних прихода и примања и јавних расхода и издатака (члан 1).

Врсте јавних прихода су:

- 1) порези;
- 2) доприноси за обавезно социјално осигурање;
 - 2а) непорески приходи, и то:
 - (1) таксе,
 - (2) накнаде,
 - (3) казне,
 - (4) приходи настали употребом јавних средстава;
 - (5) самодопринос;
 - (6) донације, трансфери и финансијска помоћ Европске уније;

Примања државе су:

- 1) примања од продаје нефинансијске имовине;
- 2) примања од задуживања;
- 3) примања од продаје финансијске имовине (члан 14).

Порези се могу уводити само законом и то на потрошњу, доходак, добит, имовину и пренос имовине физичких и правних лица.

Пореским законом морају бити утврђени предмет опорезивања, основица, обвезник, пореска стопа или износ, сва изузимања и олакшице од опорезивања, као и начин и рокови плаћања пореза.

Обавезе и права пореских обвезника не могу се проширивати или смањивати подзаконским актима (члан 15).

Таксе се могу уводити само законом којим се може прописати њихова висина или се тим законом може дати право органу локалне власти да утврди њихову висину.

Изузетно, посебним законом се може дати право кориснику јавних средстава који није корисник средстава буџета Републике Србије да утврди висину таксе за јавне услуге које пружа.

Такса се наплаћује за непосредно пружену јавну услугу, односно спроведен поступак или радњу, коју је пружио, односно спровео корисник јавних средстава.

Такса се не може наплаћивати за издавање доказа и било којих података које лице прибавља од једног државног органа, а по налогу другог државног органа.

Висина таксе мора бити примерена трошковима пружања јавне услуге, односно спровођења поступка или радње и мора бити утврђена у апсолутном износу, односно не може бити утврђена као проценат од променљиве основице, осим уколико је законом другачије прописано (члан 17).

Накнаде се могу уводити за коришћење добара која су посебним законом утврђена као природна богатства, односно добра од општег интереса и добра у општој употреби. (члан 18. став 1).

Доприноси за социјално осигурање обухватају:

1. доприноси за пензијско и инвалидско осигурање;
2. доприноси за здравствено осигурање;
3. доприноси за осигурање за случај незапослености (члан 16).

За финансирање надлежности јединице локалне самоуправе, буџету јединице локалне самоуправе припадају јавни приходи и примања, и то:

1) порези у делу утврђеном законом:

- (1) порез на доходак грађана;
- (2) порез на имовину;
- (3) порез на наслеђе и поклон;
- (4) порез на пренос апсолутних права;
- (5) други порез, у складу са посебним законом;

2) таксе:

- (1) локалне административне таксе;
- (2) локалне комуналне таксе;
- (3) боравишна такса;

3) накнаде у складу са законом;

4) самодопринос;

5) донације и трансфери;

6) приходи настали употребом јавних средстава:

- (1) приходи од камата;
- (2) приходи од давања у закуп, односно на коришћење непокретности и покретних ствари у својини Републике Србије, које користи јединица локалне самоуправе, односно органи, организације и службе јединице локалне самоуправе и индиректни корисници њеног буџета;
- (3) приходи од давања у закуп, односно на коришћење непокретности и покретних ствари у својини јединице локалне самоуправе, у складу са законом;
- (4) приходи настали продајом услуга корисника средстава буџета јединице локалне самоуправе чије је пружање уговорено са физичким и правним лицима на основу њихове слободне воље;
- (5) приходи од новчаних казни изречених у прекршајном поступку за прекршаје прописане актом скупштине јединице локалне самоуправе и одузета имовинска корист у том поступку;
- (6) приходи од концесионе накнаде у складу са законом;

7) примања:

- (1) примања од продаје непокретности у својини јединице локалне самоуправе;
- (2) примања од продаје покретних ствари у својини Републике Србије које користе органи, организације и службе јединице локалне самоуправе;
- (3) примања од продаје покретних ствари у својини јединице локалне самоуправе које користе органи, организације и службе јединице локалне самоуправе;
- (4) примања од продаје робних резерви;
 - (4а) примања од продаје драгоцености;
 - (4б) примања од продаје природне имовине;
- (5) примања од задуживања;
- (6) примања од продаје финансијске имовине (члан 25).

1.1.2. Порески поступак и пореска администрација

Поступак утврђивања, наплате и контроле јавних прихода (у даљем тексту: порески поступак), права и обавезе пореских обвезника, регистрација пореских обвезника и пореска кривична дела и прекршаји као и поступак издавања и одузимања овлашћења за обављање мењачких послова, контроле мењачких послова, као и контроле девизног пословања и обављања послова државне управе у области игара на срећу уређен је Законом о пореском поступку и пореској администрацији.

Овај закон примењује се на све јавне приходе које наплаћује Пореска управа, ако другим пореским законом није друкчије уређено као и на камате по основу доспелог, а неплаћеног пореза и трошкове поступка принудне наплате пореза. Закон се примењује и на изворне јавне приходе јединица локалне самоуправе које те јединице утврђују, наплаћују и контролишу у јавноправном односу, као и на споредна пореска давања по тим основама.

Пореска управа, у оквиру послова државне управе, води првостепени и другостепени порески поступак, јединствени регистар пореских обвезника и пореско рачуноводство, процењује тржишну вредност непокретности у складу са законом, открива пореска кривична дела и прекршаје и њихове извршиоце, надлежном прекршајном суду подноси захтеве за покретање прекршајног поступка за пореске прекршаје, прекршаје прописане законом који уређује фискалне касе, прекршаје из области мењачког пословања и других послова сходно закону којим је уређено девизно пословање, као и прекршаје из области игара на срећу, издаје прекршајне налоге за ове прекршаје и обавља друге послове одређене законом.

Предузетник се најчешће у пореском поступку појављује у улози пореског дужника и то пореског обвезника, односно лица које је обавезно да плати порез односно споредно пореско давање. Предузетник се може појавити и као порески јемац (који одговара за плаћање обвезниковог пореског дуга, за случај да порески обвезник тај дуг не плати о доспелости) и порески платац (који је дужан да обрачуна и по одбитку плати прописани порез на тај приход, у име и за рачун пореског обвезника, на одговарајући уплатни рачун).

У пореском поступку предузетник може учествовати сам а може и ангажовати пуномоћника.

Пословођа предузетника и привремени старалац заоставштине, испуњавају пореске обавезе лица која заступају.

Ако предузетник нема пословођу, односно ако није постављен привремени старалац на заоставштини, пореске обавезе испуњава предузетник, односно наследници као солидарни порески дужници (члан 15).

Права пореског обвезника су да:

- 1) од Пореске управе бесплатно добије информације о пореским прописима из којих произлази његова пореска обавеза, а ако је неук и основну правну помоћ, што омогућује да пријави и плати порез и обрачуна и плати споредна пореска давања, у складу са прописима;
- 2) у писменом облику добије одговор на питање које је у таквом облику поставио Пореској управи, а тиче се његове пореске ситуације;
- 3) захтева да се Пореска управа и њени службеници опходе према њему са поштовањем и уважавањем;
- 4) се о њему прикупљени подаци у пореском поступку од стране Пореске управе чувају као тајни податак и користе, односно чине доступним другим лицима, односно органима или организацијама, на начин уређен у складу са овим законом;
- 5) Пореска управа поштује његову приватност;
- 6) оствари увид у податке о утврђивању и наплати пореза који се о њему воде код Пореске управе и захтева измену непотпуних или нетачних података;
- 7) заступа властите интересе пред Пореском управом непосредно или путем пуномоћника;
- 8) на прописан начин користи пореске олакшице;
- 9) на прописан начин и у прописаним роковима добије рефакцију, рефундацију, односно повраћај више или погрешно наплаћеног пореза;
- 10) присуствује током теренске пореске контроле;
- 11) добије образложење аката донетих у поступку пореске контроле;
- 12) даје обавештења пореским органима у пореском поступку;

13) користи правна средства у пореском поступку;

14) користи и друга права утврђена овим законом и другим пореским законима.

Порески обвезник чија су наведена права повређена има право на судску заштиту.

Ако суд утврди да су права пореског обвезника повређена, накнада претрпљене штете и судски трошкови падају на терет буџета Републике, односно на терет буџета јединица локалне самоуправе.

Обавезе пореског обвезника, су да:

- 1) у прописаном року поднесе пријаву за регистрацију Пореској управи, осим обвезника за чију је регистрацију, односно упис у регистар, надлежна Агенција за привредне регистре и пријави све касније измене података у пријави који се не пријављују Агенцији за привредне регистре;
- 2) поднесе пореску пријаву Пореској управи на прописаном обрасцу, у року и на начин уређен пореским прописима;
- 3) поднесе документацију и пружи информације које захтева Пореска управа, у складу са пореским прописима;
- 4) води прописане пословне књиге и евиденције ради опорезивања;
- 5) у законским роковима тачно обрачунава порез, када је по закону дужан да то сâм чини;
- 6) плаћа порез на начин, под условима и у року прописаном законом;
- 7) не омета и не спречава службена лица која учествују у пореском поступку у обављању законом утврђене дужности;
- 8) обавести Пореску управу о отварању или затварању рачуна код банке, друге финансијске организације, поштанске штедионице или друге организације која обавља платни промет (у даљем тексту: банка) у Аутономној Покрајини Косово и Метохија или у иностранству - у року од 15 дана од дана отварања, односно затварања рачуна;
- 9) буде присутан током пореске контроле;
- 10) извршава друге обавезе утврђене овим законом и другим пореским законима.

У циљу идентификације пореских обвезника, Пореска управа додељује предузетницима порески идентификациони број - ПИБ.

Не може се доделити ПИБ предузетнику који има доспеле, а неизмирене обавезе по основу јавних прихода, настале у вези са обављањем делатности.

ПИБ се додељује преко Агенције за привредне регистре, у року прописаном законом којим се уређује регистрација привредних субјеката. Резидентни предузетник за чију регистрацију није надлежна Агенција за привредне регистре, подноси пријаву за регистрацију Пореској управи надлежној према седишту радње.

Пореска пријава представља извештај пореског обвезника Пореској управи о оствареним приходима, извршеним расходима, добити, имовини, промету добара и услуга и другим трансакцијама од значаја за утврђивање пореза.

Пореска пријава подноси се на обрасцу, који прописује министар, уз који се прилажу одговарајући докази.

Пореска пријава подноси се Пореској управи у року од 15 дана од дана настанка пореске обавезе, осим ако није друкчије прописано овим или другим пореским законом.

Пореска пријава подноси се у електронском облику за порезе који се плаћају по одбитку у складу са законом којим се уређује порез на доходак грађана и законом којим се уређују доприноси за обавезно социјално осигурање (порез по одбитку), за порез на додату вредност, као и за:

- 1) порез на добит правних лица, осим пореза на добит правних лица по одбитку - од 1. априла 2015. године;
- 2) годишњи порез на доходак грађана - од 1. априла 2015. године;
- 3) порез на добит правних лица по одбитку, као и порез на добит правних лица по решењу сагласно одговарајућим одредбама закона који уређује порез на добит правних лица - од 1. марта 2016. године;
- 4) акцизе - од 1. јануара 2017. године;
- 5) порез на приход од самосталних делатности за предузетнике који воде пословне књиге - од 1. јануара 2017. године;
- 6) порез на премије неживотног осигурања - од 1. марта 2016. године;
- 7) остале пореске облике, и то за:
 - (1) пореску пријаву о обрачунатим и плаћеним доприносима за обавезно социјално осигурање за осниваче, односно чланове привредног друштва - од 1. марта 2016. године;
 - (2) пореску пријаву о обрачунатом и плаћеном порезу самоопорезивањем и припадајућим доприносима на зараду, односно другу врсту прихода од стране физичког лица као пореског обвезника - од 1. марта 2016. године;
 - (3) пореску пријаву за аконтационо - коначно утврђивање пореза на приходе од самосталне делатности за паушално опорезивање - од 1. јануара 2018. године;
 - (4) пореску пријаву за утврђивање пореза на капиталне добитке (физичких лица, укључујући и предузетнике) - од 1. јануара 2018. године;
 - (5) пореску пријаву за утврђивање пореза на наслеђе и поклон - од 1. јануара 2018. године;
 - (6) пореску пријаву за утврђивање пореза на пренос апсолутних права - од 1. јануара 2018. године.

До дана преласка на подношење пореске пријаве искључиво у електронском облику, пореска пријава се може поднети непосредно или путем поште.

Порески поступак покреће Пореска управа по службеној дужности, а изузетно по захтеву странке.

Предузетници су дужни да воде пословне књиге и евиденције ради опорезивања, у складу са пореским законом.

Предузетник који податке обрађује средствима за аутоматску обраду података, дужан је да, на захтев Пореске управе, обезбеди извод података на медију који Пореска управа назначи, као и да омогући Пореској управи потпуни увид у рачуноводствени систем кроз документацију, а када је неопходно и кроз приступ хардверу и софтверу.

Чињенице у пореском поступку утврђују се на основу доказа.

Као доказ у пореском поступку могу се употребити пореска пријава, порески биланс, пословне књиге и евиденције, рачуноводствени искази, пословна документација и друге исправе и информације којима располаже Пореска управа, прикупљене од пореског обвезника или трећих лица, исказ сведока, налаз вештака, увиђај и свако друго средство којим се чињенице могу утврдити.

Пореска управа може захтевати од пореског обвезника и трећих лица да, у року који она одреди, доставе на увид и проверу пословне књиге и евиденције, рачуноводствене исказе, пословну документацију и друге исправе и доказе, ради утврђивања чињеничног стања.

Информације о чињеницама од значаја за опорезивање могу ускратити:

1) чланови породице пореског обвезника, у смислу закона којим се уређује порез на доходак грађана;

2) свештеник, адвокат, порески саветник, ревизор и лекар, о ономе што им је порески обвезник поверио или су у том својству сазнали, а односи се на пореску обавезу пореског обвезника.

Власник или држалац ствари, просторија или земљишта које је предмет увиђаја, као и власник или држалац просторија или земљишта, на којима се налазе предмети увиђаја, односно кроз које је или преко којих је потребно прећи, дужан је да омогући да се обави увиђај и друге радње у пореском поступку,

У пореском поступку терет доказа сноси:

1) Пореска управа - за чињенице на којима се заснива постојање пореске обавезе;

2) порески обвезник - за чињенице од утицаја на смањење или укидање пореза.

Утврђивање пореза се може вршити самоопрезивањем или по решењу Пореске управе у зависности од врсте пореза.

Пореска управа врши пореску контролу која може бити:

1) канцеларијска;

- 2) теренска;
- 3) радње у циљу откривања пореских кривичних дела.

Канцеларијска контрола представља скуп радњи којима Пореска управа проверава тачност, потпуност и усклађеност са законом, односно другим прописом података исказаних у пореској пријави, као и пореском билансу, рачуноводственим извештајима и другим евиденцијама пореског обвезника, упоређивањем са подацима из пореског рачуноводства и других службених евиденција које води, односно којима располаже Пореска управа.

Канцеларијску контролу врши, у просторијама Пореске управе, порески инспектор, осим радњи контроле пријема и обраде пореске пријаве и других извештаја, које врше службеници Пореске управе одређени за те послове.

Теренска контрола представља скуп радњи којима Пореска управа проверава законитост у раду и правилност испуњавања пореских обавеза од стране пореских обвезника.

Теренску контролу обавља порески инспектор на основу налога за контролу.

Порески обвезник је дужан да учествује у утврђивању чињеничног стања и даје обавештења и изјаве на захтев пореског инспектора.

Порески обвезник је дужан да пореском инспектору омогући увид у стање сировина, репродукционог материјала, полупроизвода, готових производа и робе и опреме, као и да омогући увид у пословне књиге, евиденције и другу документацију или исправе.

Ако није у могућности да присуствује теренској контроли, порески обвезник ће одредити лице које, у његово име, извршава обавезе.

Порески инспектор може захтевати податке, односно увид у документацију и од запослених код пореског обвезника или других лица.

О извршеној контроли порески инспектор сачињава записник на који обвезник има право да стави примедбе.

Ако се у поступку контроле утврди да порески обвезник није применио, или није правилно применио прописе приликом утврђивања пореза, на основу записника о извршеној контроли, односно допунског записника, доноси се решење.

Откривање пореских кривичних дела и њихових извршилаца обавља Пореска полиција.

Пореска кривична дела су кривична дела утврђена законом, која као могућу последицу имају потпуно или делимично избегавање плаћања пореза, сачињавање или подношење фалсификованог документа од значаја за опорезивање, угрожавање наплате пореза и пореске контроле, недозвољен промет акцизних производа и друге назакоњите радње које су у вези са избегавањем и помагањем у избегавању плаћања пореза.

1.1.3. Порез на додату вредност

Законом о порезу на додату вредност уводи се порез на додату вредност (ПДВ) у Републици Србији.

ПДВ је општи порез на потрошњу који се обрачунава и плаћа на испоруку добара и пружање услуга, у свим фазама производње и промета добара и услуга, као и на увоз добара, осим ако законом није другачије прописано (члан 1).

Приход од ПДВ припада буџету Републике (члан 2).

Предмет опорезивања ПДВ су:

- ♦ испорука добара и пружање услуга које порески обвезник изврши у Републици уз накнаду, у оквиру обављања делатности;
- ♦ увоз добара у Републику.

Увоз добара је сваки унос добара на царинско подручје Републике.

Порески обвезник је лице, укључујући и лице које у Републици нема седиште, односно пребивалиште, које самостално обавља промет добара и услуга у оквиру обављања делатности.

Делатност из претходног става је трајна активност произвођача, трговца или пружаоца услуга у циљу остваривања прихода, укључујући и делатности експлоатације природних богатстава, пољопривреде, шумарства и самосталних занимања.

Обвезник је лице у чије име и за чији рачун се врши испорука добара или пружање услуга.

Обвезник је лице које врши испоруку добара, односно пружање услуга у своје име, а за рачун другог лица (члан 8).

Република и њени органи, органи територијалне аутономије и локалне самоуправе, као и правна лица основана законом, односно актом органа Републике, територијалне аутономије или локалне самоуправе у циљу обављања послова државне управе или локалне самоуправе нису обвезници у смислу овог закона ако обављају промет добара и услуга из делокруга органа, односно у циљу обављања послова државне управе или локалне самоуправе (члан 9).

Порески дужник, у смислу овог закона, је:

- 1) обвезник који врши опорезиви промет добара и услуга, осим када обавезу плаћања ПДВ у складу са овим чланом има друго лице;
- 3) прималац добара и услуга, ако страно лице није обвезник ПДВ у Републици, независно од тога да ли у Републици има сталну пословну јединицу и да ли је та стална пословна јединица обвезник ПДВ у Републици;
- 4) лице које у рачуну или другом документу који служи као рачун (у даљем тексту: рачун) исказе ПДВ, а није обвезник ПДВ или није извршило промет добара и услуга;
- 5) лице које увози добро.

Пореска основица и пореска стопа. Пореска основица код промета добара и услуга јесте износ накнаде (у новцу, стварима или услугама) коју обвезник прима или треба да прими за испоручена добра или пружене услуге од примаоца добара или услуга или трећег лица, укључујући субвенције и друга примања (у даљем тексту: субвенције), у коју није укључен ПДВ, ако овим законом није друкчије прописано.

Субвенцијама се сматрају новчана средства која чине накнаду, односно део накнаде за промет добара или услуга, осим новчаних средстава на име подстицаја у функцији остваривања циљева одређене политике у складу са законом.

У основицу се урачунавају и:

- 1) акцизе, царина и друге увозне дажбине, као и остали јавни приходи, осим ПДВ;
- 2) сви споредни трошкови које обвезник зарачунава примаоцу добара и услуга.

Основица не садржи:

- 1) попусте и друга умањења цене, који се примаоцу добара или услуга одобравају у моменту вршења промета добара или услуга;
- 2) износе које обвезник наплаћује у име и за рачун другог, ако тај износ преноси лицу у чије име и за чији рачун је извршио наплату (члан 17).

Основица код увоза добара је вредност увезеног добра утврђена по царинским прописима.

У основицу из претходног става урачунава се и:

- 1) акциза, царина и друге увозне дажбине, као и остали јавни приходи, осим ПДВ;
- 2) сви споредни трошкови који су настали до првог одредишта у Републици.

Пореска стопа. Општа пореска стопа ПДВ за опорезиви промет добара и услуга или увоз добара износи 20%.

По посебној стопи ПДВ од 10% опорезује се промет добара и услуга или увоз добара, и то:

- 1) хлеба и других пекарских производа, млека и млечних производа, брашна, шећера, јестивог уља од сунцокрета, кукуруза, уљане репице, соје и маслине, јестиве масноће животињског и биљног порекла и меда;
- 2) свежег, расхлађеног и смрзнутог воћа, поврћа, меса, укључујући и изнутрице и друге кланичне производе, рибе и јаја;
2а) житарица, сунцокрета, соје, шећерне репе и уљане репице;
- 3) лекова, укључујући и лекове за употребу у ветерини;
- 4) ортотичких и протетичких средстава, као и медицинских средстава - производа који се хирушки уграђују у организам;
- 5) материјала за дијализу;

- 6) ђубрива, средстава за заштиту биља, семена за репродукцију, садног материјала, компоста са мицелијумом, комплетне крмне смеше за исхрану стоке и живе стоке;
- 7) уџбеника и наставних средстава;
- 8) дневних новина;
- 9) монографских и серијских публикација;
- 10) огревног дрвета, укључујући брикете, пелет и друга слична добра од дрвне биомасе;
- 11) услуга смештаја у угоститељским објектима за смештај у складу са законом којим се уређује туризам;
- 12) услуга које се наплаћују путем улазница за биоскопске и позоришне представе, сајмове, циркусе, забавне паркове, концерте (музичке догађаје), изложбе, спортске догађаје, музеје и галерије, ботаничке баште и зоолошке вртове, ако промет ових услуга није ослобођен ПДВ;
- 13) природног гаса;
 - 13а) топлотне енергије за потребе грејања;
- 14) пренос права располагања на стамбеним објектима, економски дељивим целинама у оквиру тих објеката, као и власничким уделима на тим добрима;
- 15) услуга које претходе испоруци воде за пиће водоводном мрежом, као и воде за пиће, осим флаширане;
- 16) пречишћавања и одвођења атмосферских и отпадних вода;
- 17) управљање комуналним отпадом;
- 18) одржавање чистоће на површинама јавне намене;
- 19) одржавање јавних зелених површина и приобаља;
- 20) превоз путника и њиховог пратећег пртљага;
- 21) управљање гробљима и погребне услуге (члан 23.).

Пореска ослобођења. ПДВ се не плаћа на:

- 1) превозне и остале услуге, које су повезане са увозом добара, ако је вредност тих услуга садржана у основици из члана 19. став 2. овог закона;
- 2) промет добара која обвезник или треће лице, по његовом налогу, шаље или отпрема у иностранство;
- 3) промет добара која инострани прималац или треће лице, по његовом налогу, шаље или отпрема у иностранство;
- 4) промет добара која инострани прималац отпрема у пртљагу који носи са собом у иностранство, ако:
 - (1) се добра отпремају пре истека три календарска месеца по испоруци тих добара;

- (2) је укупна вредност испоручених добара већа од 150 ЕУР, у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије, укључујући ПДВ;
- 5) унос добара у слободну зону, превозне и друге услуге корисницима слободних зона које су непосредно повезане са тим уносом и промет добара и услуга у слободној зони, за које би обвезник - корисник слободне зоне имао право на одбитак претходног пореза када би та добра или услуге набављао за потребе обављања делатности ван слободне зоне;
 - 6) промет добара која су у поступку царинског складиштења;
 - ба) отпремање добара у слободне царинске продавнице отворене на ваздухопловним пристаништима отвореним за међународни саобраћај на којима је организована пасошка и царинска контрола ради продаје путницима у складу са царинским прописима (слободне царинске продавнице), као и на испоруку добара из слободних царинских продавница;
 - 7) услуге радова на покретним добрима набављеним од стране иностраног примаоца услуге у Републици, или која су увезена ради оплемењивања, оправке или уградње, а која после оплемењивања, оправке или уградње, испоручилац услуге, инострани прималац или треће лице, по њиховом налогу, превози или отпрема у иностранство;
 - 8) превозне и остале услуге које су у непосредној вези са извозом, транзитом или привременим увозом добара, осим услуга које су ослобођене од ПДВ без права на порески одбитак у складу са овим законом;
 - 9) услуге међународног превоза лица у ваздушном саобраћају, с тим што за нерезидентно ваздухопловно предузеће пореско ослобођење важи само у случају узајамности;
 - 10) испоруке летилица, сервисирање, поправке, одржавање, чартерисање и изнајмљивање летилица, које се претежно користе уз накнаду у међународном ваздушном саобраћају, као и испоруке, изнајмљивање, поправке и одржавање добара намењених опремању тих летилица;
 - 11) промет добара и услуга намењених непосредним потребама летилица из тачке 10) овог става;
 - 12) услуге међународног превоза лица бродовима у речном саобраћају, с тим што за нерезидентно предузеће које врши међународни превоз лица бродовима у речном саобраћају, пореско ослобођење важи само у случају узајамности;
 - 13) испоруке бродова, сервисирање, поправке, одржавање и изнајмљивање бродова, који се претежно користе уз накнаду у међународном речном саобраћају, као и испоруке, изнајмљивање, поправке и одржавање добара намењених опремању тих бродова;

14) промет добара и услуга намењених непосредним потребама бродова из тачке 13) овог става;

15) испоруке злата Народној банци Србије;

16) добра и услуге намењене за:

- (1) службене потребе дипломатских и конзуларних представништава;
- (2) службене потребе међународних организација, ако је то предвиђено међународним уговором;
- (3) личне потребе страног особља дипломатских и конзуларних представништава, укључујући и чланове њихових породица;
- (4) личне потребе страног особља међународних организација, укључујући чланове њихових породица, ако је то предвиђено међународним уговором;

16а) промет добара и услуга који се врши у складу са уговорима о донацији закљученим са државном заједницом Србија и Црна Гора, односно Републиком, ако је тим уговором предвиђено да се из добијених новчаних средстава неће плаћати трошкови пореза, у делу који се финансира добијеним новчаним средствима осим ако ратификованим међународним уговором није друкчије предвиђено;

16б) промет добара и услуга који се врши у складу са уговорима о кредиту, односно зајму, закљученим између државне заједнице Србија и Црна Гора, односно Републике и међународне финансијске организације, односно друге државе, као и између треће стране и међународне финансијске организације, односно друге државе у којем се Република Србија појављује као гарант, односно контрагарант, у делу који се финансира добијеним новчаним средствима, ако је тим уговорима предвиђено да се из добијених новчаних средстава неће плаћати трошкови пореза;

16в) промет добара и услуга који се врши на основу међународних уговора, ако је тим уговорима предвиђено пореско ослобођење, осим међународних уговора из тач. 16а) и 16б) овог става;

17) услуге посредовања које се односе на промет добара и услуга из тач. 1) - 16) овог става.

Пореско ослобођење из става 1. овог члана примењује се и ако је накнада, односно део накнаде наплаћен пре извршеног промета.

Пореско ослобођење из става 1. тачка 3) овог члана не односи се на промет добара која инострани прималац сам превезе ради опремања или снабдевања спортских чамаца, спортских авиона и осталих превозних средстава за приватне потребе (члан 24).

Претходни порез је износ ПДВ обрачунат у претходној фази промета добара и услуга, односно плаћен при увозу добара, а који обвезник може да одбије од ПДВ који дугује.

Право на одбитак претходног пореза обвезник може да оствари ако добра набављена у Републици или из увоза, укључујући и набавку опреме, као и објекта за вршење делатности и економски дељивих целина у оквиру тих објекта (у даљем тексту: објекти за вршење делатности), односно примљене услуге, користи или ће их користити за промет добара и услуга:

- 1) који је опрезив ПДВ;
- 2) за који у складу са законом постоји ослобођење од плаћања ПДВ;
- 3) који је извршен у иностранству, ако би за тај промет постојало право на одбитак претходног пореза да је извршен у Републици.

Право на одбитак претходног пореза обвезник може да оствари ако поседује:

- 1) рачун издат од стране другог обвезника у промету о износу претходног пореза, у складу са овим законом;
- 2) документ о извршеном увозу добара, у којем је исказан претходни порез, односно којим се потврђује да је прималац или увозник тако исказани ПДВ платио приликом увоза (члан 28).

Посебан поступак опрезивања. Мали порески обвезници. Малим обвезником, у смислу овог закона, сматра се лице које врши промет добара и услуга на територији Републике и/или у иностранству, а чији укупан промет добара и услуга у претходних 12 месеци није већи од 8.000.000 динара, односно које при отпочињању обављања делатности процењује да у наредних 12 месеци неће остварити укупан промет већи од 8.000.000 динара.

Мали обвезник не обрачунава ПДВ за извршен промет добара и услуга, нема право исказивања ПДВ у рачунима, нема право на одбитак претходног пореза и није дужан да води евиденцију прописану овим законом.

Мали обвезник може да се определи за обавезу плаћања ПДВ подношењем евиденционе пријаве прописане у складу са овим законом надлежном пореском органу и у том случају стиче права и обавезу из става 2. овог члана, као и друга права и обавезе које обвезник ПДВ има по овом закону (члан 33).

Пољопривредници. Физичка лица која су власници, закупци и други корисници пољопривредног и шумског земљишта и физичка лица која су као носиоци, односно чланови пољопривредног газдинства уписана у регистру пољопривредних газдинстава у складу са прописом којим се уређује регистрација пољопривредних газдинстава (у даљем тексту: пољопривредници), имају право на надокнаду по основу ПДВ (у даљем тексту: ПДВ надокнада), под условима и на начин одређен овим законом.

ПДВ надокнада признаје се пољопривредницима који изврше промет пољопривредних и шумских производа, односно пољопривредних услуга обвезницима.

Ако пољопривредници изврше промет добара и услуга, обвезник је дужан да обрачуна ПДВ надокнаду у износу од 8% на вредност примљених добара и услуга,

о чему издаје документ за обрачун (у даљем тексту: признаница), као и да обрачунату ПДВ надокнаду исплати пољопривредницима у новцу (уплатом на текући рачун или рачун штедње).

Обвезници из претходног става имају право да одбију износ ПДВ надокнаде као претходни порез, под условом да су ПДВ надокнаду и вредност примљених добара и услуга платили пољопривреднику.

Пољопривредник чији укупан промет добара и услуга у претходних 12 месеци није већи од 8.000.000 динара не обрачунава ПДВ за извршен промет добара и услуга, нема право исказивања ПДВ у рачунима, нема право на одбитак претходног пореза и није дужан да води евиденцију прописану овим законом.

Пољопривредник може да се определи за обавезу плаћања ПДВ подношењем евиденционе пријаве прописане у складу са овим законом надлежном пореском органу и у том случају стиче права и обавезе које обвезник ПДВ има по овом закону а обавеза плаћања ПДВ траје најмање две године (члан 34).

Туристичка агенција. Туристичком агенцијом, у смислу овог закона, сматра се обвезник који путницима пружа туристичке услуге и у односу на њих иступа у своје име, а за организацију путовања прима добра и услуге других обвезника које путници непосредно користе.

Туристичке услуге које пружа туристичка агенција сматрају се, у смислу овог закона, јединственом услугом.

Основица јединствене туристичке услуге коју пружа туристичка агенција је износ који представља разлику између укупне накнаде коју плаћа путник и стварних трошкова које туристичка агенција плаћа за претходне туристичке услуге, уз одбитак ПДВ који је садржан у тој разлици.

Половна добра, уметничка дела, колекционарска добра и антиквитети. Обвезници који се баве прометом половних добара, укључујући половна моторна возила, уметничких дела, колекционарских добара и антиквитета, утврђују основицу као разлику између продајне и набавне цене добра, уз одбитак ПДВ који је садржан у тој разлици.

Обавезе пореских обвезника код промета добара и услуга.

Обвезник је дужан да:

- 1) поднесе евиденциону пријаву;
- 2) издаје рачуне о извршеном промету добара и услуга;
- 3) води евиденцију у складу са овим законом (и сачињава прегледе обрачуна ПДВ од 01.01.2018. године);
- 4) обрачунава и плаћа ПДВ и подноси пореске пријаве;
- 5) доставља обавештења пореском органу у складу са овим законом.

Издавање рачуна:

Обвезник је дужан да изда рачун за сваки промет добара и услуга.

У случају пружања временски ограничених или неограничених услуга чије је трајање дуже од годину дана, обавезно се издаје периодични рачун, с тим што период за који се издаје тај рачун не може бити дужи од годину дана.

Обавеза издавања рачуна из постоји и ако обвезник наплати накнаду или део накнаде пре него што је извршен промет добара и услуга (авансно плаћање), с тим што се у коначном рачуну одбијају авансна плаћања у којима је садржан ПДВ.

Рачун нарочито садржи следеће податке:

- 1) назив, адресу и ПИБ обвезника - издаваоца рачуна;
- 2) место и датум издавања и редни број рачуна;
- 3) назив, адресу и ПИБ обвезника - примаоца рачуна;
- 4) врсту и количину испоручених добара или врсту и обим услуга;
- 5) датум промета добара и услуга и висину авансних плаћања;
- 6) износ основице;
- 7) пореску стопу која се примењује;
- 8) износ ПДВ који је обрачунат на основицу;
- 9) напомену о одредби овог закона на основу које није обрачунат ПДВ;
- 10) напомену да се за промет добара и услуга примењује систем наплате.

Рачун се издаје у најмање два примерка, од којих један задржава издавалац рачуна, а остали се дају примаоцу добара и услуга.

Обвезник ПДВ не издаје рачун за промет добара и услуга за који је решењем утврђена обавеза плаћања ПДВ од стране пореског органа (члан 42).

Порески период за који се обрачунава ПДВ, предаје пореска пријава и плаћа ПДВ је календарски месец за обвезника који је у претходних 12 месеци остварио укупан промет већи од 50.000.000 динара, као и за обвезника из члана 36а овог закона.

Порески период за који се обрачунава ПДВ, предаје пореска пријава и плаћа ПДВ је календарско тромесечје за обвезника који је у претходних 12 месеци остварио укупан промет мањи од 50.000.000 динара, осим за обвезника из члана 36а овог закона.

За обвезнике који први пут започну ПДВ активност у текућој календарској години, независно од дана регистрације за обављање делатности када је реч о обвезнику који се региструје за обављање делатности, за текућу и наредну календарску годину порески период је календарски месец.

За пореског дужника који није обвезник ПДВ, порески период је календарски месец.

Обвезник подноси пореску пријаву надлежном пореском органу на прописаном образцу, у року од 15 дана по истеку пореског периода.

Обвезник подноси пореску пријаву независно од тога да ли у пореском периоду има обавезу плаћања ПДВ.

Повраћај и рефакција пореза. Ако је износ претходног пореза већи од износа пореске обавезе, обвезник има право на повраћај разлике.

Ако се обвезник не определи за повраћај, разлика се признаје као порески кредит.

Повраћај се врши најкасније у року од 45 дана, односно у року од 15 дана за обвезнике који претежно врше промет добара у иностранство, по истеку рока за предају пореске пријаве ако је пореска пријава благовремено поднета, у року од 45 дана, односно у року од 15 дана за обвезнике који претежно врше промет добара у иностранство од дана подношења пореске пријаве која није благовремено поднета, односно од дана подношења захтева (члан 52).

1.1.4. Акцизе

Законом о акцизама (*Сл. гласник РС*, број 22/01.....7/2017) се уређује опорезивање акцизама. Уређује се предмет опорезивања, настанак обавезе акцизе, обвезник акцизе, основица акцизе, износи и стопе акцизе, олакшице код плаћања акцизе, режим одложеног обрачунавања и плаћања акцизе, обрачун и наплата акцизе, исказивање и евидентирање акцизе и достављање података документације, повраћај и рефакција акцизе, обрачунавање и плаћање акцизе на цигарете од 2017. године, промет акцизних производа са АП Косово и Метохија, тарифне ознаке, електрична енергија и прелазне и завршне одредбе.

Предмет опорезивања. Акцизом се опорезују следећи производи:

- 1) деривати нафте;
- 2) биогорива и биотечности;
- 3) дуванске прерађевине, укључујући и дуванске прерађевине које се при употреби греју али не сагоревају;
- 4) алкохолна пића;
- 5) кафа;
- 6) течности за пуњење електронских цигарета;
- 7) електрична енергија за крајњу потрошњу.

Настанак обавезе акцизе. Обавеза по основу акцизе настаје када су акцизни производи:

- 1) произведени у Републици Србији;
- 2) увезени у Републику Србију.

Увезеним акцизним производима сматрају се акцизни производи који су увезени у складу са царинским, односно спољнотрговинским прописима.

Обвезник акцизе је произвођач, односно увозник акцизних производа.

Обвезник акцизе је и:

- 1) правно лице које је овлашћено од стране државног органа за продају за-
плењених акцизних производа;
- 2) купац акцизних производа одузетих у поступку контроле, односно у поступ-
ку принудне наплате, а које продаје државни орган;
- 3) свако лице које продаје акцизне производе који су стечени у складу са
законом и који се воде у пословним књигама тог лица;
- 4) свако лице које стави у промет у Републици Србији акцизне производе су-
протно одредбама закона.

Основица акцизе. Основицу за обрачун акцизе чини јединица мере.

Износи и стопе акцизе. На деривате нафте, биогорива и биотечности акциза се плаћа у следећим износима, и то на:

- 1) оловни бензин.....56,71 дин/лит.
- 2) безоловни бензин.....53,34 дин/лит.
- 3) гасна уља.....54,86 дин/лит.
- 4) течни нафтни гас.....41,65 дин/лит.
- 5) биогорива и биотечности.....53,59 дин/лит.

Акциза на цигарете у периоду од 01.01.2005. до 31.12.2006. плаћа се, и то на:

- ♦ цигарете из увоза 14,65 дин/пак;
- ♦ цигарете које су произведене у земљи 1,46 дин/пак.

Акциза не цигарете из увоза и на цигаретет произведене у земљи плаћа се акциза и то:

- ♦ у периоду од 01.07.2017. до 31.12.2017. године плаћа се 65,50 дин/пак.
- ♦ у периоду од 01.01.2018. до 30.06.2018. године плаћа се 67,00 дин/пак.
- ♦ у периоду од 01.07.2018. до 31.12.2018. године плаћа се 68,50 дин/пак.
- ♦ у периоду од 01.01.2019. до 30.06.2019. године плаћа се 70,00 дин/пак.
- ♦ у периоду од 01.07.2019. до 31.12.2019. године плаћа се 71,50 дин/пак.
- ♦ у периоду од 01.01.2020. до 30.06.2020. године плаћа се 73,00 дин/пак.
- ♦ у периоду од 01.07.2020. године плаћа се 74,50 дин/пак.

Акциза на цигарете плаћа се по паковању од 20 комада а на различита паковања акциза се плаћа сразмерно паковању.

На цигарете из увоза и на цигарете произведене у земљи, поред наведене акцизе плаћа се и акциза по стопи од 33%. Основицу за обрачун акцизе чини малопродајна цена цигарета, коју утврђује произвођач, односно увозник цигарета.

Акциза се на алкохолна пића плаћа у следећим износима, и то:

- 1) ракије од воћа, грожђа, вина и друге воћне ракије са додатком екстракта биља, делова биља или пољопривредних производа 125,98 дин/лит;
- 2) ракије од житарица и осталих пољопривредних сировина 321,05 дин/лит;
- 3) остала јака алкохолна пића 206,24 дин/лит;
- 4) нискоалкохолна пића 21,33 дин/лит;
- 5) пиво 24,38 дин/лит.

На алкохолна пића која су у паковању различитом од једног литра, акциза се плаћа сразмерно паковању.

Акциза на кафу плаћа се на један килограм нето масе у износу, и то на:

- 1) непржену кафу од 85,75 дин/кг;
- 2) пржену кафу од 107,18 дин/кг;
- 3) љуспице и опне од кафе од 117,89 дин/кг;
- 4) екстракти, есенције и концентрати од кафе од 160,78 дин/кг.

На електричну енергију за крајњу потрошњу плаћа се акциза по стопи од 7,5%.

Контролне акцизне маркице. Обвезник акцизе дужан је да при производњи, пре увоза, односно пре стављања у промет цигарета, алкохолних пића и кафе намењене за крајњу потрошњу, осим пива, нискоалкохолних пића која садрже мање од 5% вол алкохола и цигарета које се користе за тестирање квалитета производа, обележи контролном акцизном маркицом сваки од тих производа посебно.

Министарство одобрава издавање контролних акцизних маркица и води евиденцију о издатим контролним акцизним маркицама.

Народна банка Србије - Завод за израду новчаница и кованог новца штампа и издаје контролне акцизне маркице и води евиденције о издатим контролним акцизним маркицама.

Обрачун акцизе. Обвезник акцизе дужан је да обрачуна акцизу у моменту стављања акцизних производа у промет.

Стављањем у промет акцизних производа сматра се:

- 1) свако отпремање акцизних производа из производног погона од стране произвођача акцизних производа за које нема акцизну дозволу, осим отпремања акцизних производа из производног погона у царинско складиште, отворено у складу са царинским прописима;
- 2) свако отпремање акцизних производа из акцизног складишта осим отпремања у сопствено друго акцизно складиште, односно у царинско складиште, отворено у складу са царинским прописима;
- 3) мањак производа у акцизном складишту, осим мањка који се може правдати вишом силом;

- 4) расход (кало, растур, квар и лом) у акцизном складишту, изнад количине утврђене прописом који доноси Влада.

Плаћање акцизе. Обвезник акцизе дужан је да обрачунату акцизу уплати: најкасније последњег дана у месецу - за период од 1. закључно са 15. даном у месецу, најкасније 15. дана у месецу - за период од 16. до краја претходног месеца, а при увозу - у року предвиђеном за плаћање увозних дажбина (члан 23).

Подношење пореске пријаве. Обвезник акцизе дужан је да пореску пријаву за обрачун акцизе поднесе у року од 15 дана по истеку месеца за тај месец. Пореска пријава сматра се поднетом када Пореска управа потврди формалну исправност и математичку тачност исказаних података, додели број пријаве, број одобрења за плаћање укупног износа обавезе по том основу и у електронском облику достави те информације подносиоцу пореске пријаве. (члан 24 и 25).

Повраћај и рефакција. У оба случаја реч је о повраћају плаћене акцизе. У првом случају (члан 37) право на повраћај плаћене акцизе има обвезник – произвођач на производе који су набављени од произвођача, односно увозника акцизних производа или их произвођач сам производи, односно увози, а за које је сагласно закону извршено умањење акцизе, а употребљени су у производњи акцизних производа на које се не плаћа акциза. У другом случају (члан 39) право на повраћај (рефакцију) плаћене акцизе има лице које је извезло акцизни производ набављен у земљи непосредно од произвођача односно увозника и лице увозник акцизног производа које је тај производ извезло.

1.1.5. Порез на имовину

Порез на имовину уређен је Законом о порезима на имовину и порезима на имовину сматрају се:

- 1) порез на имовину;
- 2) порез на наслеђе и поклон;
- 3) порез на пренос апсолутних права.

1.1.5.1. Порез на имовину

Предмет опорезивања. Порез на имовину се плаћа на непокретности које се налазе на територији Републике Србије, и то на:

- 1) право својине, односно на право својине на земљишту површине преко 10 ари;
- 2) право закупа стана или стамбене зграде конституисано у корист физичких лица, у складу са законом којим је уређено становање, односно социјално

становање, односно законом којим су уређене избеглице, за период дужи од једне године или на неодређено време;

- 3) право коришћења грађевинског земљишта површине преко 10 ари, у складу са законом којим се уређује правни режим грађевинског земљишта;
- 4) право коришћења непокретности у јавној својини од стране имаоца права коришћења, у складу са законом којим се уређује јавна својина;
- 5) коришћење непокретности у јавној својини од стране корисника непокретности, у складу са законом којим се уређује јавна својина;
- 6) државину непокретности на којој ималац права својине није познат или није одређен;
- 7) државину непокретности у јавној својини, без правног основа;
- 8) државину и коришћење непокретности по основу уговора о финансијском лизингу.

Обвезник пореза на имовину је лице које порез на доходак грађана на приходе од самосталне делатности плаћа на паушално утврђен приход као и лице које води пословне књиге - за имовину која није евидентирана у његовим пословним књигама.

Основица пореза на имовину за непокретности пореског обвезника који не води пословне књиге је вредност непокретности утврђена у складу са законом.

Вредност непокретности утврђује орган јединице локалне самоуправе надлежан за утврђивање, наплату и контролу изворних прихода јединице локалне самоуправе.

Законом о изменама и допунама Закона о порезима на имовину¹⁷ уведено је низ новина које се тичу пореских обвезника и јединица локалне самоуправе. Овим изменама је уређено да обвезници који воде пословне књиге од 01.01.2014. године утврђују порез на имовину самоопорезивањем а за обвезнике који не воде пословне књиге порез на имовину се утврђује решењем јединице локалне самоуправе.

Јединице локалне самоуправе су добиле нова, већа овлашћења да одлуком скупштине донесу за потребе утврђивања пореза на имовину следеће акте:

Одлуку о стопама пореза на имовину,

Одлуку којом су одредиле зоне и најопремењенију зону,

Акт којим су утврдиле просечне цене одговарајућих непокретности по зонама,

Акт о коефицијентима за непокретности у зонама.

Акти које су јединице локалне самоуправе дужне да донесу, за потребе утврђивања пореза на имовину су, између осталих, и одлука којом су одредиле зоне и најопремењенију зону и акт којим су утврдиле просечне цене одговарајућих непокретности по зонама.

17 Сл. гласник РС, број 47/2013

Законом о порезима на имовину је прописано да зоне представљају делове територије јединице локалне самоуправе које надлежни орган јединице локалне самоуправе одлуком може одредити одвојено за насеља према врсти насеља (село, град) и изван насеља или јединствено за насеља и изван насеља, према комуналној опремљености и опремљености јавним објектима, саобраћајној повезаности са централним деловима јединице локалне самоуправе, односно са радним зонама и другим садржајима у насељу.

Јединица локалне самоуправе дужна је да на својој територији одреди најмање две зоне.

Просечну цену одговарајућих непокретности по зонама на територији јединице локалне самоуправе, утврђује свака јединица локалне самоуправе актом надлежног органа, на основу цена остварених у промету одговарајућих непокретности по зонама у периоду од 1. јануара до 30. септембра године која претходи години за коју се утврђује порез на имовину.

Просечна цена у зони у којој није било најмање три промета одговарајућих непокретности у наведеном периоду, за те непокретности утврђује се на основу просека просечних цена остварених у граничним зонама у којима је у том периоду било најмање три промета одговарајућих непокретности.¹⁸

Добијена вредност непокретности може се умањити за амортизацију по стопи прописаној одлуком скупштине јединице локалне самоуправе – ако је одлука донета и објављена у складу са законом. Ако скупштина локалне самоуправе не утврди висину стопе амортизације, или је не утврди у складу са законом, или је утврди али је не објави код утврђивања пореза на имовину вредност непокретности се не уманује за амортизацију.¹⁹

Законом је даље прописано да је Јединица локалне самоуправе дужна да објави акте којима се утврђују зоне, најопремљеније зоне, као и коефицијенти за непокретности у зонама, до 30. новембра текуће године, као и сваку промену тих аката.

Такође, прописано је Јединица локалне самоуправе дужна је да све наведене акте и одлуку о стопама пореза на имовину објави и на својој интернет страни (члан 7а).

18 Члан 6. Закона о порезима на имовину. “Када је у периоду од 01. јануара до 30. септембра године која претходи години за коју се утврђује порез на имовину, у зони било најмање три промета одговарајућих непокретности, просечна цена одговарајућих непокретности у тој зони утврђује се на основу цена остварених у промету одговарајућих непокретности у тој зони у том периоду. Имајући у виду да се просечна цена утврђује на основу цена остварених у промету (што значи на основу цена остварених у свим прометима), надлежни орган јединице локалне самоуправе није овлашћен да врши одабир промета одговарајућих непокретности на основу којих утврђује просечне цене, као елемент за утврђивање основице пореза на имовину.” Мишљење Министарства финансија, бр. 413-00-00124/2014-04 од 28.08.2014. године, *ParagrafLex*.

19 Види мишљење Министарства финансија, број 07-00-00541/2015-04 од 25.08.2015. године.

Порез на имовину утврђује се за календарску годину, применом одредаба закона, као и одлуке скупштине јединице локалне самоуправе на чијој територији се имовина налази о стопама пореза на имовину, одлуке којом су одређене зоне (укључујући и најопремљеније зоне) и акта о коефицијентима за непокретности у зонама, који важе на дан 15. децембра текуће године.²⁰

Порез на имовину у Србији је “изворни приход” јединице локалне самоуправе²¹ и оне су врло заинтересоване да тај приход буде што већи. Из тих разлога, примећено је у пракси, да јединице локалне самоуправе доносе одлуке о утврђивању просечне цене одговарајућих непокретности по зонама супротно закону.²²

Што се тиче оваквог начина обрачуна пореза на имовину привредници су истакли да је обрачун пореза на имовину пословних субјеката нејасан. Наиме, утврђивање вредности непокретности само на основу корисне површине и просечне цене квадратног метра у зони у којој се налази непокретност, доводи у питање правичност опорезивања и плаћање пореза према реалној тржишној вредности. С обзиром на то да се пореске чињенице утврђују према њиховој економској суштини, треба имати у виду да објекти, без обзира што се могу налазити на истим територијалним зонама, могу бити различитог квалитета у изградњи и различитих година старости, те не могу бити опорезивани на исти начин. Примена тржишне цене значи искључивање амортизације објекта као одбитне ставке, па су привредници предложили да се преиспита начин утврђивања основице пореза на имовину. Предложена је измена постојећег законског решења на тај начин што би се поред обавезних елемената за утврђивање вредности непокретности увели и корективни елементи (као што су место налажења - локација непокретности, квалитет непокретности и сл.).²³

Основица пореза на имовину за непокретности обвезника који води пословне књиге и чију вредност у пословним књигама исказује по методу фер вредности у складу са међународним рачуноводственим стандардима (МРС), односно међународним стандардима финансијског извештавања (МСФИ) и усвојеним рачуноводственим политикама је фер вредност исказана на последњи дан пословне године обвезника у текућој години.

20 Члан 386 став 1. Закона о порезима на имовину.

21 Члан 6. тачка 1. Закона о финансирању локалне самоуправе, *Сл. гласник РС*, број 62/2006, 47/2011, 93/2012, 99/2013, 125/2014, 95/2015

22 Види више у Марковић Велисав, Утврђивање пореза на имовину - поступање јединица локалне самоуправе, научни скуп “МРЕЖА 2015”, са темом “Умрежавање, наука, примена - *NETworking, Science and Application (NETSA)*”, Пословни факултет Ваљево Универзитета Сингидунум Београд, 22.05.2015. године, Зборник радова стр. 289-295.

23 Предлози привредника из пројекта “Имате реч, будите део решења. Дијалог привреде, државе и струке”, Привредна комора Србије, 26.09.-08.10.2014. године, Министарство привреде, Београд, стр. 2.

Основицу пореза на имовину пореског обвезника који непокретности у својим пословним књигама не исказује у складу са претходним ставом чини:

- 1) за неизграђено земљиште - вредност земљишта;
- 2) за остале непокретности - вредност објеката увећана за вредност пр ипадајућег земљишта.

Вредност непокретности порески обвезник утврђује проценом.

Изузетно, вредност непокретности је вредност исказана у пословним књигама на последњи дан пословне године обвезника (књиговодствена вредност) у текућој години, и то за:

- 1) експлоатациона поља и експлоатационе објекте;
- 2) објекте у којима су смештени производни погони прерађивачке индустрије који се користе за обављање делатности;
- 3) објекте за производњу, пренос и дистрибуцију електричне енергије, осим трговине и управљања;
- 4) објекте за производњу гаса;
- 5) објекте за производњу паре, топле воде, хладног ваздуха и леда;
- 6) објекте за третман и одлагање отпада;
- 7) објекте у којима се одвијају процеси неопходни за поновну употребу материјала;
- 8) складишне и стоваришне објекте.

Обавеза по основу пореза на имовину настаје најранијим од следећих дана: даном стицања права, даном почетка коришћења, даном оспособљавања, даном издавања употребне дозволе, односно даном омогућавања коришћења имовине на други начин.

Стопе пореза на имовину износе:

- 1) на права на непокретности пореског обвезника који води пословне књиге - до 0,4%
- 2) на права на земљишту код обвезника који не води пословне књиге - до 0,30%
- 3) на права на непокретности пореског обвезника који не води пословне књиге, осим на земљишту:

<i>На пореску основицу</i>	<i>Плаћа се на име пореза</i>
(1) до 10.000.000 динара	до 0,40%
(2) од 10.000.000 до 25.000.000 динара	порез из подтачке (1) + до 0,6% на износ преко 10.000.000 динара
(3) од 25.000.000 до 50.000.000 динара	порез из подтачке (2) + до 1,0% на износ преко 25.000.000 динара
(4) преко 50.000.000 динара	порез из подтачке (3) + до 2,0% на износ преко 50.000.000 динара

У случају да скупштина јединице локалне самоуправе не утврди висину пореске стопе, или је утврди преко максималног износа, порез на имовину утврдиће применом највише одговарајуће пореске стопе на права на непокретности обвезника који води пословне књиге, односно обвезника који не води пословне књиге.

1.1.5.2. Порез на наслеђе и поклон

Предмет опорезивања. Порез на наслеђе и поклон плаћа се на право својине и друга права на непокретности које наследници наследе, односно поклонопримци приме на поклон.

Порез на наслеђе и поклон плаћа се и на наслеђени, односно на поклон примљени:

- 1) готов новац;
- 2) штедни улог;
- 3) депозит у банци;
- 4) новчано потраживање;
- 5) право интелектуалне својине;
- 6) право својине на возилу, пловилу, односно ваздухоплову и другим покретним стварима.

Од опорезивања порезом на наслеђе и поклон изузима се наслеђе, односно поклон, и то:

- 1) удела у правном лицу, односно хартија од вредности;
- 2) мопеда, мотокултиватора, трактора, радних машина, државних ваздухоплова, односно ваздухоплова без сопственог погона;
- 3) новца, права, односно ствари, које наследник наследи, односно поклонопримац прими на поклон, од истог лица, за вредност наслеђа односно

поклона, до 100.000 динара у једној календарској години по сваком од тих основа (члан 14).

Порески обвезник. Обвезник пореза на наслеђе и поклон је резидент и нерезидент Републике Србије који наследи или на поклон прими право на непокретности која се налази на територији Републике Србије, резидент за предмет опорезивања који се налази на територији Републике Србије или у иностранству и нерезидент за предмет опорезивања који се налази на територији Републике Србије.

Пореска основица. Основица пореза на наслеђе је тржишна вредност наслеђене имовине, умањена за износ дугова, трошкова и других терета које је обвезник дужан да исплати или на други начин измири из наслеђене имовине, на дан настанка пореске обавезе.

Основица пореза на поклон је тржишна вредност на поклон примљене имовине, на дан настанка пореске обавезе, коју утврђује надлежна организациона јединица Пореске управе.

Настанак пореске обавезе. Пореска обавеза у односу на наслеђе настаје даном правоснажности решења о наслеђивању, осим ако је овим законом друкчије уређено.

Пореска обавеза у односу на поклон настаје даном закључења уговора о поклону, а ако уговор није закључен у писменој форми - даном пријема поклона, осим ако је овим законом друкчије уређено.

Пореске стопе. Стопе пореза на наслеђе и поклон су пропорционалне.

Обвезници који се, у односу на оставиоца, односно поклонодавца, налазе у другом наследном реду по законском реду наслеђивања, порез на наслеђе и поклон плаћају по стопи од 1,5%.

Обвезници који се, у односу на оставиоца односно поклонодавца, налазе у трећем и даљем наследном реду, односно обвезници који са оставиоцем, односно поклонодавцем нису у сродству, порез на наслеђе и поклон плаћају по стопи од 2,5%.

Пореска ослобођења. Порез на наслеђе и поклон не плаћа:

- 1) наследник првог наследног реда, супружник и родитељ оставиоца, односно поклонопримац првог наследног реда и супружник поклонодавца;
- 2) наследник, односно поклонопримац пољопривредник другог наследног реда који наслеђује, односно прима на поклон имовину која му служи за обављање пољопривредне делатности, ако је са оставиоцем, односно поклонодавцем непрекидно живео у домаћинству најмање једну годину пре смрти оставиоца, односно пре пријема поклона;
- 3) наследник, односно поклонопримац другог наследног реда - на један наслеђени, односно на поклон примљени стан, ако је са оставиоцем односно

поклонодавцем непрекидно живео у заједничком домаћинству најмање годину дана пре смрти оставиоца, односно пре пријема поклона;

- 4) поклонопримац - на имовину која му је уступљена у оставинском поступку, коју би наследио да се наследник - поклонодавац одрекао наслеђа;
- 5) фондација, на наслеђену или на поклон примљену имовину која служи искључиво за остваривање општекорисног циља ради кога је фондација основана;
5а) задужбина, односно удружење, основано ради остваривања општекорисног циља у смислу закона који уређује задужбине, регистровано у складу са законом - на наслеђену или на поклон примљену имовину која служи искључиво за намене за које је та задужбина, односно удружење основано;
- 6) наследник, односно поклонопримац амбулантних возила, специјалних путничких возила за обуку кандидата за возаче са уграђеним дуплим ножним командама, као и путничких возила за такси и «рент а кар» који су посебно означени;
6а) се на поделу имовине која је заједнички стечена од стране супружника за време трајања брака, која се врши између бивших супружника чиме се уређују њихови имовински односи у вези са разводом брака;
- 8) Република Србија, аутономна покрајина, односно јединица локалне самоуправе, као наследник, односно поклонопримац;
- 12) прималац донације по међународном уговору који је закључила Република Србија, када је тим уговором уређено да се на добијен новац, ствари или права, неће плаћати порез на поклон;
- 13) се на имовину примљену од Републике Србије, аутономне покрајине, односно јединице локалне самоуправе.

1.1.5.3. Порез на пренос апсолутних права

Предмет опорезивања. Порез на пренос апсолутних права плаћа се код преноса уз накнаду:

- 1) права својине на непокретности;
- 2) права интелектуалне својине;
- 3) права својине на моторном возилу - осим на mopеду, мотокултиватору, трактору и радној машини, права својине на пловилу, односно права својине на ваздухоплову са сопственим погоном - осим државног;
- 4) права коришћења грађевинског земљишта.

Порез на пренос апсолутних права плаћа се и код давања грађевинског земљишта у јавној својини у закуп, у складу са законом који уређује планирање и изградњу, на период дужи од једне године или на неодређено време, ради изградње објекта (члан 23).

Порески обвезник. Обвезник пореза на пренос апсолутних права је продавац односно преносилац права. Кад се апсолутно право преноси по основу уговора о доживотном издржавању, обвезник пореза је давалац издржавања.

Кад се апсолутно право преноси по основу уговора о размени, обвезник пореза одређује се за свако апсолутно право које је предмет размене.

Пореска основица. Основица пореза на пренос апсолутних права је уговорена цена у тренутку настанка пореске обавезе, уколико није нижа од тржишне вредности.

Уколико надлежни порески орган оцени да је уговорена цена нижа од тржишне, има право да у року од 60 дана од дана пријема пореске пријаве, односно од дана сазнања надлежног пореског органа за пренос, утврди пореску основицу у висини тржишне вредности.

Настанак пореске обавезе. Пореска обавеза настаје даном закључења уговора о преносу апсолутних права, односно о давању грађевинског земљишта у закуп. Кад је предмет уговора непокретност као будућа ствар, пореска обавеза настаје примопредајом, односно ступањем у посед непокретности.

Кад није сачињен пуноважан уговор о преносу права на непокретности, у смислу закона којим се уређује промет непокретности, сматраће се да је пореска обавеза настала даном када је стицалац права на непокретност ступио у посед непокретности.

Ако се пренос апсолутних права врши по основу уговора о доживотном издржавању, пореска обавеза настаје даном смрти примаоца издржавања, односно даном смрти сауговорача ако је доживотно издржавање уговорено у корист трећег лица, а уговором није одређено да својина прелази на даваоца издржавања у тренутку смрти трећег лица.

Ако се пренос апсолутног права врши на основу одлуке суда, односно решења надлежног управног органа, пореска обавеза настаје даном правоснажности те одлуке, односно даном коначности тог решења.

Код стицања права својине одржајем, пореска обавеза настаје даном правоснажности судске одлуке којом је то право утврђено (члан 29).

Пореска стопа. Стопа пореза на пренос апсолутних права износи 2,5%.

Пореска ослобођења. Порез на пренос апсолутних права не плаћа се:

- 1) кад се апсолутно право преноси ради измирења обавеза по основу јавних прихода, у складу са прописима којима се уређује порески поступак и пореска администрација;

- 2) кад се преноси право својине на непокретности дипломатских и конзуларних представништава страних држава, под условом реципроцитета;
- 3) код улагања апсолутних права у капитал привредног друштва - резидента Републике Србије, у складу са законом којим се уређују привредна друштва;
- 4) кад физичко лице откупом стамбене зграде или стана у друштвеној, односно државној својини са станарским правом, односно правом дугорочног закупа, стекне својину или сусвојину на тој згради, или стану, сразмерно учешћу друштвеног, односно државног капитала у укупном капиталу преносиоца права;
- 5) на размену земљишта којом најмање једно правно или физичко лице коме је пољопривреда претежна делатност, односно занимање прибавља пољопривредно или шумско земљиште ради његовог груписања;
- 6) кад се право својине на непокретности преноси на даваоца доживотног издржавања - супружника, односно лице које се у односу на примаоца издржавања налази у првом наследном реду, на део непокретности који би давалац издржавања по закону наследио у моменту закључења уговора;
- 8) на пренос уз накнаду амбулантних возила, специјалних путничких возила за обуку кандидата за возаче са уграђеним дуплим ножним командама, као и путничких возила за такси и "рент а кар" који су посебно означени;
 - 8а) код продаје правног лица као стечајног дужника - у сразмери са учешћем друштвеног, односно државног капитала у укупном капиталу тог правног лица;
 - 9а) на пренос апсолутног права на имовини или делу имовине субјекта приватизације, укључујући и имовину, односно део имовине субјекта приватизације у реструктурирању, са субјекта приватизације на купца имовине у поступку приватизације, по прописима којима се уређује приватизација;
- 12) на успостављање режима својине на земљишту који је био пре ступања на снагу одлуке о одређивању тог земљишта као градског грађевинског земљишта на захтев ранијег сопственика или његовог законског наследника, односно на утврђивање права коришћења неизграђеног осталог грађевинског земљишта у државној својини ранијем сопственику или његовом законском наследнику, у складу са условима и по поступку прописаним Законом о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", бр. 47/03, 34/06 и 39/09 - УС);
 - 12а) на стицање имовине, односно на остваривање обештећења по закону којим се уређује враћање одузете имовине и обештећење за одузету имовину, односно по закону којим се уређује враћање (реституција) имовине црквама и верским заједницама;

126) код конверзије права коришћења, односно права закупа, у право својине на грађевинском земљишту, у складу са законом којим се уређују планирање и изградња;

12в) код стицања права својине на земљишту по основу комасације;

13) када је обвезник Република Србија, аутономна покрајина, односно јединица локалне самоуправе;

14) када је међународним уговором који је закључила Република Србија уређено да се неће плаћати порез на пренос апсолутних права.

Порез на пренос апсолутних права не плаћа се на пренос права својине на стану или породичној стамбеној згради, односно својинском уделу на стану или породичној стамбеној згради физичком лицу које купује први стан (у даљем тексту: купац првог стана), за површину која за купца првог стана износи до 40 м² и за чланове његовог породичног домаћинства који од 1. јула 2006. године нису имали у својини, односно сусвојини стан на територији Републике Србије до 15 м² по сваком члану, под условом да:

- 1) је купац првог стана пунолетни држављанин Републике Србије, са пребивалиштем на територији Републике Србије;
- 2) купац првог стана од 1. јула 2006. године до дана овере уговора о купопродаји на основу кога купац стиче први стан, није имао у својини, односно сусвојини стан на територији Републике Србије.

Ако купац првог стана купује својински удео на стану, право на пореско ослобођење из става 1. овог члана остварује се у сразмери са својинским уделом у односу на површину до 40 м², односно до 15 м²

Породичним домаћинством купца првог стана, сматра се заједница живота, привређивања и трошења прихода купца првог стана, његовог супружника, купчеве деце, купчевих усвојеника, деце његовог супружника, усвојеника његовог супружника, купчевих родитеља, његових усвојитеља, родитеља његовог супружника, усвојитеља купчевог супружника, са истим пребивалиштем као купац првог стана.

Ако је површина стана који купац првог стана купује већа од површине одговарајућег стана, порез се плаћа на пренос права својине на разлику површине купљеног и површине одговарајућег стана.

Утврђивање и наплата пореза на имовину. Утврђивање пореза на имовину врши се по решењу надлежног органа односно самоопорезивањем за обвезнике који воде пословне књиге.

За имовину коју стекне, започне или престане да користи у току године, или му по другом основу настане или престане пореска обавеза, обвезник пореза на имовину подноси пореску пријаву у року од 30 дана од дана настанка такве промене.

За имовину за коју је поднео пореску пријаву, обвезник који води пословне књиге дужан је да до 31. марта сваке пореске године поднесе пореску пријаву са утврђеним порезом за ту годину.

Обвезник пореза на наслеђе и поклон дужан је да поднесе пореску пријаву, са одговарајућом документацијом потребном за утврђивање пореза у року од 30 дана од дана настанка пореске обавезе.

Обвезник пореза на пренос апсолутних права дужан је да поднесе пореску пријаву у року од 30 дана од дана настанка пореске обавезе, са одговарајућом документацијом потребном за утврђивање пореза.

Орган надлежан за оверу потписа уговарача на уговору је дужан да надлежном пореском органу након овере потписа уговарача на уговору којим се врши пренос права својине, достави примерак уговора најкасније у року од 10 дана од дана овере потписа уговарача.

Правоснажно решење о наслеђивању, односно одлуку суда о утврђивању права својине и других права суд је дужан да достави надлежном пореском органу у року од 10 дана од дана правоснажности решења, односно одлуке.

Порез на имовину обвезнику који не води пословне књиге утврђује се решењем органа јединице локалне самоуправе, а плаћа тромесечно - у року од 45 дана од дана почетка тромесечја, на прописани уплатни рачун јавних прихода.

До доспелости пореске обавезе по решењу о утврђивању пореза на имовину за пореску годину, порез се плаћа аконтационо - у висини обавезе за последње тромесечје претходне пореске године.

Обвезник који води пословне књиге утврђује порез на имовину (врши самоопорезивање) - најкасније до 31. марта пореске године а порез на имовину плаћа тромесечно, у року од 45 дана од дана почетка тромесечја, на прописани уплатни рачун јавних прихода.

До утврђивања пореза за пореску годину, обвезник порез на имовину плаћа аконтационо, у висини обавезе за последње тромесечје претходне пореске године.

1.1.6. Порез на доходак грађана

Закон о порезу на доходак грађана уређује основне одредбе, опорезивање појединих врста прихода (порез на зараде, порез на приходе од самосталне делатности, порез на приходе од ауторских права, права сродних ауторском праву и права индустријске својине, порез на приходе од капитала, порез на приходе од непокретности, порез на капиталне добитке, порез на остале приходе), годишњи порез на доходак грађана, утврђивање и наплату пореза, јемство, повраћај пореза и застарелост, казнене одредбе.

Порез на доходак грађана плаћају, у складу са одредбама закона, физичка лица која остварују доходак.

Порезу на доходак грађана подлежу следеће врсте прихода:

- 1) зараде;
- 2) приходи од самосталне делатности;
- 3) приходи од ауторских права, права сродних ауторском праву и права индустријске својине;
- 4) приходи од капитала;
- 5) приходи од непокретности;
- 6) капитални добици;
- 7) остали приходи.

Обвезник пореза на доходак грађана је резидент Републике Србије, за доходак остварен на територији Републике Србије и у другој држави као и нерезидент за доходак остварен на територији Републике.

Резидент Републике јесте физичко лице које:

- 1) на територији Републике има пребивалиште или центар пословних и животних интереса;
- 2) на територији Републике, непрекидно или са прекидима, борави 183 или више дана у периоду од 12 месеци који почиње или се завршава у односној пореској години.

Резидент Републике је физичко лице које је из Републике упућено у другу државу ради обављања послова у дипломатском или конзуларном представништву Републике, односно обављања послова за Републику у међународним организацијама.

1.1.6.1. Порез на зараде

Предмет опорезивања. Зарадом се сматра се зарада која се остварује по основу радног односа дефинисана законом којим се уређују радни односи и друга примања запосленог (члан 13. став 1).

Зарадом се сматрају и примања у облику бонова, новчаних потврда, акција, осим акција стечених у поступку својинске трансформације, или робе, чињењем или пружањем погодности, опраштањем дуга, као и покривањем расхода обвезника новчаном надокнадом или непосредним плаћањем (члан 14. став 1).

Порески обвезник пореза на зараде је физичко лице које остварује зараду (члан 15).

Пореска основица. Основицу пореза на зараде чини исплаћена, односно остварена зарада.

Основицу пореза на зараде за запослене у смислу закона који уређује рад, чини зарада умањена за износ од 11.790 динара месечно за лице које ради са пуним радним временом.

Пореска стопа. Зарада се опорезује по стопи од 10% на основицу (члан 16).

Пореска ослобођења. Не плаћа се порез на зараде по основу:

- 1) накнаде трошкова превоза за долазак и одлазак са рада - до висине цене месечне претплатне карте у јавном саобраћају, односно до висине стварних трошкова превоза, а највише до 3.725 динара;
- 2) дневнице за службено путовање у земљи - до 2.236 динара, односно дневнице за службено путовање у иностранство - до износа прописаног од стране надлежног државног органа а највише до 50 евра дневно;
- 3) накнаде трошкова смештаја на службеном путовању, према приложеном рачуну;
- 4) накнаде превоза на службеном путовању, према приложеним рачунима превозника у јавном саобраћају, а када је, сагласно закону и другим прописима, одобрено коришћење сопственог аутомобила за службено путовање или у друге службене сврхе - до износа 30% цене једног литра бензина помноженог с бројем потрошених литара, а највише до 6.520 динара месечно;
4а) дневне накнаде коју остварују припадници Војске Србије у вези са вршењем службе, сагласно прописима који уређују Војску Србије;
- 5) солидарне помоћи за случај болести, здравствене рехабилитације или инвалидности запосленог или члана његове породице - до 37.252 динара;
- 6) поклона деци запослених, старости до 15 година, поводом Нове године и Божића - до 9.313 динара годишње по једном детету;
- 7) јубиларне награде запосленима, у складу са законом који уређује рад - до 18.624 динара годишње.

1.1.6.2. Порез на приходе од самосталне делатности

Приходом од самосталне делатности сматра се приход остварен од привредних делатности, укључујући и делатности пољопривреде и шумарства, пружањем професионалних и других интелектуалних услуга, као и приход од других делатности, уколико се на тај приход порез не плаћа по другом основу.

Приходом од самосталне делатности сматра се и приход остварен трајним или сезонским искоришћавањем земљишта у непољопривредне сврхе (вађење песка, шљунка и камења, производња креча, цигле, црепа, ћумура и сл.), инкубаторском производњом живине и другим сличним делатностима, независно од тога да ли су као самосталне делатности регистроване код надлежног органа.

Обвезник пореза на приходе од самосталне делатности је физичко лице које остварује приходе обављањем делатности, и свако друго физичко лице које је обвезник пореза на додату вредност у складу са законом којим се уређује порез на додату вредност.

Обвезник пореза по основу прихода од пољопривреде и шумарства је физичко лице - носилац породичног пољопривредног газдинства уписано у регистар пољопривредних газдинстава у складу са прописима који уређују ту област и које води пословне књиге.

Пореска основица. Опорезиви приход од самосталне делатности је опорезива добит или паушално утврђен приход у складу са законом.

Опорезива добит утврђује се у пореском билансу усклађивањем добити исказане у билансу успеха, сачињеном у складу са прописима којима се уређује рачуноводство и ревизија ако предузетник води двојно књиговодство, односно у складу са прописом из члана 49. Закона о порезу на доходак грађана ако предузетник води просто књиговодство, на начин утврђен законом (члан 33).

Предузетник који порез плаћа на стварни приход од самосталне делатности може да се определи за исплату личне зараде.

Личном зарадом сматра се новчани износ који предузетник исплати и евидентира у пословним књигама као своје месечно лично примање увећан за припадајуће обавезе из зараде.

Предузетник који се определи за исплату личне зараде, дужан је да у писаном облику достави обавештење надлежном пореском органу о свом опредељењу да врши исплату личне зараде. Обавештење се доставља најкасније до 15. децембра текуће године за период од 1. јануара наредне године.

Предузетник који се определи за исплату личне зараде, овакво опредељење не може да мења током пореског периода.

Ако се предузетник определи да престане са исплатом личне зараде, дужан је да о томе у писаном облику достави обавештење надлежном пореском органу до 15. децембра текуће године.

Порески биланс и усклађивање прихода и расхода у пореском билансу предузетника. Предузетници који воде пословне књиге по систему простог или двојног књиговодства састављају годишњи порески биланс. Ближе прописе о садржини пореског биланса и начину његовог састављања доноси министар (члан 50).

Усклађивање прихода и расхода, утврђивање капиталних добитака и губитака и порески третман губитака из ранијих година исказују се у пореском билансу предузетника у складу са одговарајућим одредбама закона којим се уређује порез на добит правних лица, ако Законом о порезу на доходак грађана није друкчије одређено.

Начин на који предузетници у пореском билансу исказују трансферне цене ближе уређује министар (члан 35).

Амортизација сталних средстава које је предузетник исказао у својим пословним књигама признаје се као расход у износу и на начин утврђен законом којим се уређује порез на добит правних лица и подзаконским актом донетим на основу тог закона.

Лицима повезаним са предузетником, поред физичких и правних лица која имају то својство према одговарајућим одредбама закона који уређује порез на добит правних лица, сматрају се и:

- 1) чланови породице обвезника;
- 2) браћа и сестре обвезника;
- 3) родитељи брачног друга и пасторци.

Код дуга према повериоцу са статусом повезаног лица или кредита који обвезник узима од повериоца са статусом повезаног лица, камата која се признаје у расходе у пореском билансу не може бити већа од оне која би настала да је на тржишту било могуће задужити се, односно узети кредит у обрачунском периоду.

Код потраживања од дужника са статусом повезаног лица или кредита који обвезник даје дужнику са статусом повезаног лица, камата која улази у приходе у пореском билансу не може бити мања од оне која би се остварила да је на тржишту било могуће уговорити та потраживања, односно одобрити кредит у обрачунском периоду.

Разлика између тржишне камате и обрачунате камате по кредиту између повезаних лица улази у опорезиву добит.

Предузетницима се у расходе у пореском билансу признају:

- 1) исплаћена лична зарада предузетника;
- 2) трошкови службеног путовања до износа одређеног законом;
- 3) обрачунати и плаћени доприноси за лично обавезно социјално осигурање по основу самосталне делатности ако се предузетник није определио за исплату личне зараде (члан 37а).

Узимање које предузетник врши из пословне имовине за приватне потребе има третман пословног прихода.

Улагање личне имовине у пословну имовину, осим улагања у сталну имовину, има третман пословног расхода предузетника.

Узимање, односно улагање имовине које није у новчаном облику, процењује се према упоредивој тржишној вредности, у складу са начелом сталности (члан 34б).

Пореска стопа. Стопа пореза на приходе од самосталне делатности износи 10%.

Порески подстицаји. Порески подстицаји по основу улагања у основна средства у сопствену регистровану делатност и по основу улагања у складу са прописима којима се уређује подстицање улагања у привреду Републике, признају се предузетницима под условима и на начин како се признају правним лицима по закону којим се уређује порез на добит правних лица (члан 39).

*Паушално опорезивање.*Предузетник који с обзиром на околности није у стању да води пословне књиге, осим пословне књиге о оствареном промету, или коме њихово вођење отежава обављање делатности, има право да поднесе захтев да порез на приходе од самосталне делатности плаћа на паушално утврђен приход (у даљем тексту: паушално опорезивање).

Право на паушално опорезивање не може се признати предузетнику:

- 1) који обавља делатност из области: рачуноводствених, књиговодствених и ревизорских послова, послова пореског саветовања, рекламирања и истраживања тржишта;
- 2) који обавља делатност из области: трговине на велико и трговине на мало, хотела и ресторана, финансијског посредовања и активности у вези с некретностима;
- 3) у чију делатност улажу и друга лица;
- 4) чији је укупан промет у години која претходи години за коју се утврђује порез, односно чији је планирани промет када почиње обављање делатности - већи од 6.000.000 динара;
- 5) који је евидентиран као обвезник пореза на додату вредност у складу са законом којим се уређује порез на додату вредност.

Изузетно, предузетнику који трговинску или угоститељску делатност обавља у киоску, приколици или сличном монтажном или покретном објекту може се, на његов захтев, одобрити да порез плаћа на паушално утврђен приход.

Ако су испуњени законски услови, паушални приход се утврђује, у складу са следећим критеријумима и елементима:

- 1) висина просечне месечне зараде по запосленом у Републици, општини, градској општини, односно граду у којем нису формиране градске општине, остварене у години која претходи години за коју се утврђује паушални приход;²⁴
- 2) место на коме се радња налази;
- 4) број запослених радника;
- 5) тржишни услови у којима се делатност обавља;
- 6) површина локала;
- 7) старост обвезника и његова радна способност;
- 8) висина прихода обвезника, који под истим или сличним условима обавља исту или сличну делатност;
- 9) остале околности које утичу на остваривање добити.

24 "Полазна основица за утврђивање висине паушалног прихода за предузетнике одређује се према средњој вредности просечних месечних зарада по запосленом остварених у општинама на подручју града само за предузетнике чија радња има седиште на подручју града Београда", из пресуде Управног суда, 15У. 470/2013 од 27.11.2014. године, *ParagrafLex*.

Код утврђивања паушалног прихода, надлежни порески орган узима у обзир и све доказе, чињенице и податке до којих је дошао путем контроле и на други начин.

Влада Републике Србије уређује ближе услове, критеријуме и елементе за паушално опорезивање (члан 41).

Захтев за паушално опорезивање може се поднети надлежном пореском органу до 30. новембра текуће године за наредну годину, односно у року од 15 дана од дана уписа у регистар надлежног органа, односно у року од 15 дана од дана пријема акта надлежног пореског органа којим се потврђује брисање из евиденције за порез на додату вредност у складу са законом којим се уређује порез на додату вредност.

Надлежни порески орган дужан је да по захтеву предузетника донесе решење у року од 30 дана од дана подношења захтева.

Ако надлежни порески орган не реши по захтеву у наведеном року, сматра се да је захтев за паушално опорезивање прихваћен.

Предузетник коме је утврђено право на паушално опорезивање, овај начин опорезивања користи док се не утврди да су престали разлози за паушално опорезивање, односно да измењени услови искључују право на паушално опорезивање.

Предузетник коме престаје право на паушално опорезивање по основу висине прихода, дужан је да води пословне књиге најкасније од дана када постане обвезник пореза на додату вредност у складу са законом којим се уређује порез на додату вредност, без утврђивања обавезе вођења пословних књига решењем надлежног пореског органа (члан 42).

Пословне књиге и књиговодствене исправе. Предузетници су дужни да воде пословне књиге и да у њима исказују пословне промене на начин одређен законом.

Предузетници воде пословне књиге по систему простог књиговодства, у складу са ЗПДГ или по систему двојног књиговодства у складу са законом којим се уређује рачуноводство и ревизија.

Предузетници који порез плаћају на паушално утврђен приход дужни су да воде само пословну књигу о оствареном промету.

Пословне књиге по систему двојног књиговодства предузетници воде у складу са законом и другим прописима којима се уређује рачуноводство и ревизија.

У пословним књигама по систему простог књиговодства обезбеђују се подаци о приходима, расходима, основним средствима, алату и инвентару са калкулативним отписом, као и други подаци, у складу са законом.

Предузетник је дужан да пословне књиге води ажурно и уредно, тако да оне обезбеђују контролу исправности књижења, чувања и коришћења података, као и увид у хронологију пословних промена.

Књижење прихода врши се најкасније наредног дана од дана када је приход остварен, књижење трошкова у року од седам дана од дана њиховог настанка,

а остала књижења у роковима и на начин одређен ЗПДГ и прописима који су донети на основу њега, односно у складу са прописима који уређују рачуноводство и ревизију.

Књижење сваке пословне промене на средствима, приходима и трошковима пословања врши се на основу веродостојних књиговодствених исправа, које морају бити такве да показују насталу пословну промену и садрже одговарајуће податке за књижење.

Предузетник је дужан да пословне књиге и друге књиговодствене исправе држи у пословној просторији.

Кад је вођење књиговодства поверено професионалној рачуноводној фирми, књиге и друге исправе о финансијском пословању могу се чувати у просторијама те фирме.

Пословне књиге и књиговодствене исправе чувају се најмање пет година од последњег дана пословне године на коју се односе, ако законом није друкчије одређено.

Министар ближе прописује врсте и садржину пословних књига и других евиденција које се воде по систему простог књиговодства, начин њиховог вођења и исказивања финансијског резултата.

Евидентирање прихода и расхода код банке. Предузетник је дужан, независно од начина на који се опорезује, да сва плаћања врши преко текућег рачуна код банке и да води средства на том рачуну, укључујући и уплату примљеног готовог новца, у складу са законом којим се уређује платни промет.

ријава пореза на приходе од самосталне делатности и порески биланс.

Предузетници који воде пословне књиге по систему простог или двојног књиговодства састављају годишњи порески биланс.

Предузетник који води пословне књиге дужан је да пореску пријаву и порески биланс поднесе надлежном пореском органу најкасније до 15. марта године која следи годину за коју се утврђује порез.

Предузетник који порез плаћа на паушални приход, коме се у години која претходи години за коју се врши утврђивање пореза значајније измени обим пословања, односно промета и други услови од утицаја на остваривање права на паушално опорезивање и висину пореске обавезе, дужан је да поднесе пореску пријаву најкасније до 31. јануара године за коју се утврђује порез (члан 93).

Предузетник који у току године започне обављање самосталне делатности, дужан је да поднесе пореску пријаву у којој ће дати процену прихода и расхода, односно процену промета до краја прве пословне године, као и процену месечне аконтације пореза, односно опредељење да ће исплаћивати личну зараду, најкасније у року од 15 дана од дана уписа у регистар надлежног органа.

Предузетник који у току године престане, односно прекине обављање самосталне делатности, дужан је да поднесе пореску пријаву за утврђивање пореза у року од 30 дана од дана престанка, односно прекида обављања делатности.

Предузетник који води пословне књиге дужан је да у пореској пријави искаже и износ обрачунатог и плаћеног пореза у пореском периоду до дана прекида, односно престанка обављања самосталне делатности, као и да уз пореску пријаву поднесе и порески биланс.

Предузетник коме престане статус обвезника пореза на додату вредност у складу са законом којим се уређује порез на додату вредност, уз захтев за паушално опорезивање, дужан је да поднесе и пореску пријаву у року од 15 дана од дана пријема акта надлежног пореског органа којим се потврђује брисање из евиденције за порез на додату вредност.

1.1.6.3. Порез на приходе од ауторских права, права сродних ауторском праву и права индустријске својине

Предмет опорезивања. Приходом од ауторских права сматра се накнада коју обвезник оствари по основу:

- 1) писаних дела (књижевна, научна, стручна, публицистичка и друга дела, студије, рецензије и слично);
- 2) говорних дела;
- 3) драмских и драмско-музичких дела;
- 4) пантомимских и кореографских дела;
- 5) музичких дела са речима или без њих;
- 6) кинематографских дела и дела створених на сличан начин;
- 7) дела ликовне уметности;
- 8) картографских дела;
- 9) идејних пројеката, скица, цртежа и пластичних дела..;
- 10) стрипова, укрштеница и слично;
- 11) редакцијских дела која представљају самосталну духовну творевину;
- 12) превода, лектуре, аранжмана музичке обраде и друге прераде ауторских дела;
- 13) извођење музичких, књижевних и других дела;
- 14) коришћења изведених музичких материјала и др. (члан 52. став 1).

Приходом од права сродних ауторском праву (у даљем тексту: сродна права), сматра се накнада коју обвезник оствари по основу:

- 1) права интерпретатора;
- 2) права произвођача фонограма;
- 3) права произвођача видеограма;
- 4) права произвођача емисије;
- 5) права произвођача базе података.

Приходом од права индустријске својине сматра се накнада коју обвезник оствари по основу:

- 1) патената;
- 2) малих патената;
- 3) жигова;
- 4) модела и узорака;
- 5) техничких унапређења (члан 53).

Порески обвезник пореза на приходе од ауторских права и права индустријске својине је физичко лице које као аутор, носилац сродних права, односно власник права индустријске својине остварује накнаду по основу ауторског права, односно права индустријске својине.

Обвезник пореза на приходе од ауторских права и права индустријске својине је и наследник имовинског ауторског и сродног права и права индустријске својине и свако друго физичко лице које остварује накнаду по тим основима (члан 54).

Пореска основица. Опорезиви приход од ауторских и сродних права и права индустријске својине чини разлика између бруто прихода и трошкова које је обвезник имао при остваривању и очувању прихода (члан 55).

Пореска стопа пореза на приходе од ауторских и сродних права и права индустријске својине износи 20% (члан 58).

1.1.6.4. Порез на приходе од капитала

Предмет опорезивања. Приходом од капитала сматрају се:

- 1) камата по основу зајма, штедних и других депозита (орочених или по виђењу), по основу дужничких и сличних хартија од вредности;
- 2) дивиденде и удели у добити;
- 3) принос од инвестиционе јединице отвореног инвестиционог фонда;
- 4) узимање из имовине и коришћење услуга привредног друштва од стране власника друштва за њихове приватне потребе.

Дивидендом се сматра и ликвидациони остатак, односно вишак деобне масе у новцу, односно неновчаној имовини, изнад вредности уложеног капитала утврђен у складу са законом који уређује опорезивање добити правних лица.

Порески обвезник пореза на приходе од капитала је физичко лице које остварује те приходе (члан 62).

Пореска основица. Опорезиви приход од капитала чини новчани или неновчани износ оствареног прихода. Ако су приходи од капитала остварени у неновчаном облику, вредност тих прихода се утврђује према тржишној вредности права, добара, односно услуга на дан остваривања прихода (члан 63).

Пореска стопа пореза на приходе од капитала износи 15% (члан 64).

Пореска ослобођења. Не плаћа се порез на приходе од капитала на камату:

- ♦ на динарска средства по основу штедних и других депозита (орочених или по виђењу);
- ♦ по основу дужничких хартија од вредности, чији је издавалац Република, аутономна покрајина, јединица локалне самоуправе или Народна банка Србије (члан 65).

1.1.6.5. Порез на приходе од непокретности

Предмет опорезивања. Приходима од непокретности сматрају се приходи које обвезник оствари издавањем у закуп или подзакуп непокретности.

Приход од непокретности је остварена закупнина у коју се урачунава и вредност свих извршених обавеза и услуга на које се обавезао купац, осим обавеза плаћања трошкова насталих током закупа, а који зависе од обима потрошње купца (нпр. електричне енергије, телефона и слично).

Изузетно, приходи које од издавања непокретности оствари предузетник који обавља делатност издавања непокретности опорезују се као приход од самосталне делатности.

Непокретностима се сматрају:

- 1) земљиште;
- 2) стамбене, пословне и друге зграде, станови, пословне просторије, гараже и други (надземни и подземни) грађевински објекти, односно њихови делови (члан 65а).

Порески обвезник пореза на приходе од непокретности је физичко лице које издавањем у закуп или подзакуп непокретности оствари приходе по том основу (члан 65б).

Пореска основица. Опорезиви приход од непокретности чини бруто приход од непокретности, умањен за нормиране трошкове у висини 25% (члан 65в став 1).

Пореска стопа пореза на приходе од непокретности износи 20% (члан 65г).

1.1.6.6. Порез на капиталне добитке

Појам капиталног добитка и капиталног губитка. Капитални добитак, односно губитак у смислу закона представља разлику између продајне цене права, удела и хартија од вредности и њихове набавне цене, остварену преносом:

- 1) стварних права на непокретностима;
- 2) ауторских и сродних права и права индустријске својине;
- 3) удела у капиталу правних лица, акција и осталих хартија од вредности, укључујући и инвестиционе јединице, осим инвестиционих јединица добровољних пензијских фондова.

Под преносом се сматра продаја или други пренос уз новчану или неновчану накнаду.

Обвезник пореза на капитални добитак је свако физичко лице, укључујући и предузетника, које је извршило пренос права, удела и хартија од вредности

Капиталним добитком, односно губитком у смислу овог закона не сматра се разлика настала преносом права, удела или хартија од вредности, када:

- 1) су стечени наслеђем у првом наследном реду;
- 2) се пренос врши између брачних другова и крвних сродника у правој линији;
- 3) се пренос врши између разведених брачних другова, а у непосредној је вези са разводом брака;
- 4) се врши пренос дужничких хартија од вредности чији је издавалац Република, аутономна покрајина, јединица локалне самоуправе или Народна банка Србије;
- 5) је обвезник извршио пренос права, удела или хартија од вредности које је пре преноса имао у свом власништву непрекидно најмање десет година (члан 72а став 1).

Одређивање капиталног добитка. За сврху одређивања капиталног добитка продајном ценом се сматра уговорена цена, односно тржишна цена коју утврђује надлежни порески орган ако оцени да је уговорена цена нижа од тржишне.

Као уговорена, односно тржишна узима се цена без пореза на пренос апсолутних права.

Код преноса права путем размене за друго право, продајном ценом се сматра тржишна цена права које се даје у размену.

Пореска стопа пореза на капитални добитак износи 15% (члан 77).

Пребијање капиталних добитака и капиталних губитака. Капитални губитак остварен продајом једног права, удела или хартије од вредности, може се пребити са капиталним добитком оствареним продајом другог права, удела или хартије од вредности.

Пребијање капиталног губитка са капиталним добитком може се извршити у случају када обвезник прво оствари капитални губитак а касније оствари капитални добитак.

Ако се и после пребијања искаже капитални губитак, допуштено је његово пребијање у наредних пет година, почев од године у којој је остварен првобитни капитални губитак у вези са којим се врши пребијање са капиталним добитком, на рачун будућих капиталних добитака (члан 78).

Пореско ослобођење. Обвезник, који средства остварена продајом непокретности у року од 90 дана од дана продаје уложи у решавање свог стамбеног питања и стамбеног питања чланова своје породице, односно домаћинства, ослобађа се пореза на остварени капитални добитак.

Обвезнику који у року од 12 месеци од дана продаје непокретности, средства остварена продајом непокретности уложи за намене из става 1. овог члана, извршиће се повраћај плаћеног пореза на капитални добитак (члан 79).

Порески кредит. Ако обвезник у решавање стамбеног питања уложи само део средстава остварених продајом непокретности, пореска обавеза му се сразмерно умањује (члан 80).

1.1.6.7. Годишњи порез на доходак грађана

Годишњи порез на доходак грађана плаћају физичка лица која су у календарској години остварила доходак већи од троструког износа просечне годишње зараде по запосленом исплаћене у Републици у години за коју се утврђује порез, према подацима републичког органа надлежног за послове статистике, и то:

- 1) резиденти за доходак остварен на територији Републике и у другој држави;
- 2) нерезиденти за доходак остварен на територији Републике.

Доходком се сматра годишњи збир:

- 1) зарада;
- 2) опорезивог прихода од самосталне делатности;
- 3) опорезивог прихода од ауторских права, права сродних ауторском праву и права индустријске својине;
- 4) опорезивог прихода од непокретности;
- 5) опорезивог прихода од давања у закуп покретних ствари;
- 6) опорезивог прихода спортиста и спортских стручњака;
- 7) опорезивих других прихода из члана 85. ЗПДГ;

Зараде и опорезиви приходи умањују се за порез и доприносе за обавезно социјално осигурање плаћене у Републици на терет лица које је остварило зараду,

односно опорезиве приходе, а опорезиви приходи из тач. 4) и 5) умањују се за порез плаћен на те приходе у Републици.

Доходак се увећава за износ који се, у календарској години за коју се утврђује годишњи порез, обвезнику исплати по основу повраћаја доприноса за обавезно социјално осигурање у складу са законом који уређује доприносе за обавезно социјално осигурање.

Приходи остварени у иностранству се умањују за порез плаћен у другој држави.

Доходак за опорезивање чини разлика између утврђеног дохотка и неопорезивог износа (члан 87).

Пореска основица. Основица годишњег пореза на доходак грађана је опорезиви доходак, који чини разлика између дохотка за опорезивање и личних одбитака који износе:

- 1) за пореског обвезника - 40% од просечне годишње зараде по запосленом исплаћене у Републици у години за коју се утврђује порез, према подацима републичког органа надлежног за послове статистике;
- 2) за издржаваног члана породице - 15% од просечне годишње зараде по запосленом исплаћене у Републици у години за коју се утврђује порез, према подацима републичког органа надлежног за послове статистике, по члану.

Укупан износ личних одбитака не може бити већи од 50% дохотка за опорезивање.

Ако су два или више чланова породице обвезници годишњег пореза на доходак грађана, одбитак за издржавање чланове породице може остварити само један обвезник (члан 88).

Пореске стопе. Годишњи порез на доходак грађана плаћа се на основицу, по следећим стопама:

- ♦ на износ до шестоструке просечне годишње зараде - 10%;
- ♦ на износ преко шестоструке просечне годишње зараде - 10% на износ до шестоструке просечне годишње зараде + 15% на износ преко шестоструке просечне годишње зараде.

Подношење пријаве и плаћање. Обвезник годишњег пореза на доходак грађана дужан је да за остварени доходак у години за коју се врши утврђивање пореза поднесе пореску пријаву са тачним подацима надлежном пореском органу по истеку те године, а најкасније до 15. маја наредне године.

Годишњи порез на доходак грађана плаћа се по решењу надлежног пореског органа на доходак остварен у календарској години (члан 5).

1.1.6.8. Утврђивање и наплата пореза на доходак грађана

Начин утврђивања и плаћања пореза.

По одбитку од сваког појединачно оствареног прихода утврђују се и плаћају порези на следеће приходе:

- 1) зараде;
- 2) приходе од ауторских и сродних права и права индустријске својине, ако је исплатилац прихода правно лице или предузетник;
- 3) приходе од капитала, ако је исплатилац прихода правно лице или предузетник;
- 4) приходе од непокретности, ако је исплатилац прихода правно лице или предузетник;
- 5) приходе од давања у закуп покретних ствари, ако је исплатилац прихода правно лице или предузетник;
- 6) добитке од игара на срећу;
- 7) приходе од осигурања лица;
- 8) приходе спортиста и спортских стручњака;
- 9) остале приходе, ако је исплатилац прихода правно лице или предузетник (члан 99).

По решењу надлежног пореског органа утврђују се и плаћају порези на следеће приходе:

- 1) паушални приход од самосталне делатности;
- 2) капитални добитак;
- 3) годишњи порез на доходак грађана (члан 100).

Самоопорезивањем утврђују се и плаћају порези на следеће приходе:

- 1) приходе од самосталне делатности предузетника који води пословне књиге;
- 3) приходе које исплаћује исплатилац који није правно лице или предузетник, и то:
 - (1) приходе од ауторских и сродних права и права индустријске својине;
 - (2) камате;
 - (3) приходе од издавања непокретности и давања у закуп покретних ствари;
 - (4) друге приходе из члана 85. овог закона.

Јемство. За исплату пореза по одбитку јемчи солидарно исплатилац прихода (члан 157).

1.1.7. Порези на употребу, држање и ношење добара

На употребу, држање и ношење покретних добара плаћају се порези у складу са Законом о порезима на употребу, држање и ношење добара. Овим законом је уређен порез на употребу, држање и ношење добара и то: моторних возила, пловила, ваздухоплова, оружја, сходна примена других закона, усклађивање износа пореза, казнене одредбе и прелазне и завршне одредбе.

1.1.7.1. Порез на употребу моторних возила

Плаћа се код издавања саобраћајне дозволе, односно регистрационе налепнице, осим код привремене регистрације која се врши на период краћи од једне године, за моторна возила, који се врше у складу са прописима којима се уређује безбедност саобраћаја на путевима, и то: путничких возила, мотоцикала, мотоцикала са бочним седиштем и тешких трицикала.

Обвезник пореза је правно и физичко лице на чије се име моторно возило региструје, ако законом није друкчије одређено и плаћа се према радној запремини мотора.

Прописани износ пореза на употребу моторних возила умањује се за моторна возила преко навршених пет година старости, и то за:

- 1) 15% - код моторних возила преко пет до осам навршених година старости;
- 2) 25% - код моторних возила преко осам до 10 навршених година старости;
- 3) 40% - код моторних возила преко 10 навршених година старости.

Изузетно, за моторна возила старости 20 и више година, порез на употребу моторних возила износи 20% од прописаног износа пореза на употребу моторних возила.

1.1.7.2. Порез на употребу пловила

Плаћа се на чамце, бродове и јахте, са моторним погоном, као и на плутајуће објекте - угоститељске објекте.

Пореска обавеза настаје код уписа пловила у уписник и код сваког продужавања важности бродског сведочанства, односно пловидбене дозволе, односно плутајуће дозволе.

Порез на употребу пловила плаћа се, и то:

- 1) на чамце - према дужини пловила исказаној у метрима, снази мотора исказаној у kW, као и постојању, односно непостојању кабине пловила;

- 2) на бродове и јахте - према снази мотора исказаној у kW;
- 3) на плутајуће објекте - угоститељске објекте према површини исказаној у м².

Прописани износ пореза на употребу пловила умањује се за пловила преко навршених пет година старости, и то за:

- 1) 10% - код пловила преко пет до осам навршених година старости;
- 2) 20% - код пловила преко осам до 10 навршених година старости;
- 3) 30% - код пловила преко 10 навршених година старости.

Порез на употребу пловила не плаћа се на бродове и на плутајуће објекте - угоститељске објекте, који обвезнику непосредно служе за обављање његове регистроване делатности.

1.1.7.3. Порез на употребу ваздухоплова

Порез на употребу ваздухоплова плаћа се на цивилне ваздухоплове на моторни погон, када се користе за сопствени превоз, односно за спортско и аматерско летење.

Порез на употребу ваздухоплова плаћа се код уписа ваздухоплова у регистар ваздухоплова Републике Србије или евиденцију ваздухоплова Републике Србије и код сваког продужења важења потврде о провери пловидбености, који се врше у складу са прописима којима се уређује ваздушни саобраћај.

Обвезник пореза на употребу ваздухоплова је правно и физичко лице на чије име се ваздухоплов уписује у регистар, односно коме се продужава важење потврде о провери пловидбености, у складу са прописима којима се уређује ваздушни саобраћај, ако законом није друкчије прописано.

Висина пореза на употребу ваздухоплова плаћа се према броју седишта и према томе да ли је намењено за сопствени превоз или спортско, односно аматерско летење.

Порез на употребу ваздухоплова не плаћа се на ваздухоплове на моторни погон који се користе за спорт, а власништво су Ваздухопловног савеза Србије или његових чланова (клубова и спортиста) који поседују потврду о чланству издату од тог савеза.

1.1.7.4. Порез на регистровано оружје

Обвезник пореза на регистровано оружје је лице на које гласи оружни лист, односно колекционарска дозвола, односно дозвола за ношење оружја.

Обавеза плаћања пореза на регистровано оружје настаје даном издавања оружног листа, односно колекционарске дозволе, односно дозволе за ношење оружја.

Порез на регистровано оружје плаћа се за сваку календарску годину, на регистровано оружје утврђено овим законом, и то на:

1) аутоматску пушку;

2) полуаутоматску пушку;

3) оружје за личну безбедност за које је издат оружни лист за држање оружја, односно колекционарска дозвола, односно дозвола за ношење оружја, осим на гасне спрејеве и на уређаје за изазивање електрошокова (електрошокере или парализаторе).

Порез на регистровано оружје плаћа се у годишњем износу, по сваком комаду оружја, и то на:

1) аутоматску пушку	12.920
2) полуаутоматску пушку	5.180
3) оружје за личну безбедност за које је издат оружни лист за држање оружја, односно колекционарска дозвола	3.500
4) оружје за личну безбедност за које су издати оружни лист за држање, односно колекционарска дозвола, као и дозвола за ношење оружја	17.450

Порез на регистровано оружје не плаћа се на:

1) оружје регистровано за потребе обављања посла у државном органу или државној организацији (службено оружје) у чијој су надлежности послови за чије обављање је потребно и прописима уређено држање, односно држање и ношење оружја,

2) оружје стрељачких организација и стрељачких клубова,

4) оружје које је обвезник добио на поклон као награду или приликом одласка у пензију, од Војске Србије, односно војске држава чији је правни следбеник Република Србија, или од органа надлежног за унутрашње послове Републике Србије, односно органа надлежног за унутрашње послове државе чији је правни следбеник Република Србија, а највише на једно од добијених регистрованих оружја за које је прописана најнижа висина пореза,

5) оружје које овлашћени произвођачи оружја и муниције користе као основно средство (опрему) у процесу наменске производње.

Ослобођење за стрељачку организацију примењује се само за оружје које је трајно смештено у складишту или другим обезбеђеним просторијама организације.

1.1.8. Доприноси за обавезно социјално осигурање

Доприноси за обавезно социјално осигурање су уређени Законом о доприносима за обавезно социјално осигурање.

Доприноси, у смислу овог закона, јесу:

- 1) за пензијско и инвалидско осигурање:
 - (1) допринос за обавезно пензијско и инвалидско осигурање;
 - (2) додатни допринос за стаж осигурања који се рачуна са увећаним трајањем у складу са законом;
 - (3) допринос за случај инвалидности и телесног оштећења по основу повреде на раду и професионалне болести у случајевима утврђеним законом.
- 2) за здравствено осигурање:
 - (1) допринос за обавезно здравствено осигурање;
 - (2) допринос за случај повреде на раду и професионалне болести у случајевима утврђеним законом;
- 3) за осигурање за случај незапослености - допринос за обавезно осигурање за случај незапослености.

Основица доприноса за запослене и за послодавце је зарада, односно плата и накнада зараде, односно плате у складу са законом који уређује радне односе, општим актом и уговором о раду, односно решењем надлежног органа.

Основица доприноса за запослене и за послодавце из претходног става не умањује се за износ од 11.000 динара из члана 15а став 2. Закона о порезу на доходак грађана.

Основица доприноса за запослене и за послодавце је и износ који представља збир премије за добровољно здравствено осигурање коју послодавац на терет сопствених средстава плаћа за запослене - осигуранике укључене у добровољно здравствено осигурање у Републици у складу са прописима који уређују добровољно здравствено осигурање и пензијског доприноса у добровољни пензијски фонд који послодавац на терет сопствених средстава плаћа за запослене - чланове добровољног пензијског фонда у складу са прописима који уређују добровољне пензијске фондове и пензијске планове, умањен за износ од 5.589 динара месечно.

Основица за послодавце је и основица додатног доприноса за стаж осигурања који се запосленом рачуна са увећаним трајањем у складу са законом.

Најнижа месечна основица доприноса. Месечна основица доприноса не може бити нижа од најниже месечне основице доприноса.

Ако је основица доприноса, прописана овим законом, нижа од најниже месечне основице доприноса, обрачун и плаћање доприноса врши се на најнижу месечну основицу доприноса, ако законом није друкчије уређено.

Најнижу месечну основицу доприноса чини износ од 35% просечне месечне зараде у Републици исплаћене у претходном кварталу за који су објављени подаци републичког органа надлежног за послове статистике, ако законом није друкчије одређено.

Износ најниже месечне основице, утврђује и објављује министар надлежан за послове финансија, а примењује се од првог у наредном месецу по објављивању тог износа.

Највиша месечна основица доприноса. Ако је прописана основица доприноса виша од највише месечне основице доприноса, обрачун и плаћање доприноса врши се на највишу месечну основицу доприноса.

Највишу месечну основицу доприноса чини петоструки износ просечне месечне зараде исплаћене по запосленом у Републици према последњем објављеном податку републичког органа надлежног за послове статистике, а примењује се од првог у наредном месецу по објављивању податка о просечној месечној заради исплаћеној по запосленом у Републици.

Стопе доприноса по којим се обрачунавају и плаћају доприноси јесу:

- ♦ за обавезно пензијско и инвалидско осигурање - 26%;
- ♦ за обавезно здравствено осигурање - 10,3%;
- ♦ за осигурање за случај незапослености - 1,5%.

Када се доприноси плаћају истовремено из основице и на основицу, обрачун доприноса врши се по следећим стопама:

- ♦ за обавезно пензијско и инвалидско осигурање - 14% за обвезника а 12% за послодавца, односно другог исплатиоца прихода;
- ♦ за обавезно здравствено осигурање - 5,15%;
- ♦ за осигурање за случај незапослености - 0,75%.

Послодавац - правно лице, односно предузетник који запосли ново лице има право на повраћај дела плаћених доприноса за обавезно социјално осигурање, на терет запосленог и на терет послодавца, по основу зараде за новозапослено лице, исплаћене закључно са 31. децембром 2017. године, при чему се предузетником сматра лице које је уписано у регистар код надлежног органа, односно организације.

Новозапосленим лицем сматра се лице са којим је послодавац закључио уговор о раду у складу са законом којим се уређују радни односи, које је пријавио на обавезно социјално осигурање у Централни регистар обавезног социјалног осигурања и које је пре заснивања радног односа код Националне службе за запошљавање било без прекида пријављено као незапослено најмање шест месеци, а лице које се сматра приправником најмање три месеца.

Новозапосленим лицем не сматра се лице које је пре заснивања радног односа било запослено код послодавца који је повезано лице са послодавцем код кога

заснива радни однос, односно код послодаваца који би, да није престао да постоји, био повезано лице са послодавцем код кога новозапослено лице заснива радни однос, независно од тога да ли је постојао прекид радног односа.

Повезано лице, у смислу закона, је лице које се сматра повезаним лицем у смислу закона којим се уређује порез на добит правних лица.

Олакшицу може остварити послодавац ако се заснивањем радног односа са новозапосленим лицем повећа број запослених код послодаваца у односу на број запослених на дан 31. марта 2014. године.

Олакшицу може да користи и послодавац који започне обављање делатности после 31. марта 2014. године.

Послодавац има право на повраћај плаћених доприноса из става 1. овог члана, и то:

- 1) 65% ако је засновао радни однос са најмање једним, а највише са девет новозапослених лица;
- 2) 70% ако је засновао радни однос са најмање 10, а највише са 99 новозапослених лица;
- 3) 75% ако је засновао радни однос са најмање 100 новозапослених лица.

Збир износа плаћеног доприноса за који послодавац има право на повраћај и износа плаћеног доприноса за који послодавац нема право на повраћај, представља износ укупно плаћене обавезе доприноса по основу зараде за новозапослено лице.

Повраћај плаћених доприноса врши се у складу са законом којим се уређују порески поступак и пореска администрација, у року од 15 дана од дана подношења захтева за повраћај надлежном пореском органу.

Послодавац који за одређено лице користи било коју врсту подстицаја у складу са одговарајућим прописом, осим у складу са одредбом закона којим се уређује порез на доходак грађана која се односи на исту врсту олакшице, по основу заснивања радног односа са тим лицем нема право да за то лице оствари олакшицу из овог члана.

Олакшицу из овог члана не могу остварити државни органи и организације, Заштитник грађана, Повереник за заштиту равноправности, Државна ревизорска институција, Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, Агенција за борбу против корупције, Републичка комисија за заштиту права у поступцима јавних набавки, Комисија за заштиту конкуренције, Комисија за хартије од вредности, Фискални савет, Републичка радиодифузна агенција, Агенција за енергетику Републике Србије и друге јавне агенције, јавна предузећа, јавне службе и други директни или индиректни буџетски корисници, односно корисници јавних средстава.

Послодавац који на неодређено време запосли лице са инвалидитетом у складу са законом који уређује спречавање дискриминације лица са инвалидитетом, за које одговарајућом правно-медицински валидном документацијом докаже инва-

лидност, ослобађа се обавезе плаћања доприноса за обавезно социјално осигурање који се плаћају на основицу, односно на терет средстава послодавца, за период од три године од дана заснивања радног односа тог лица.

Послодавац - правно лице које се у смислу закона којим се уређује рачуноводство разврстава у микро и мала правна лица, односно предузетник који заснује радни однос са најмање два нова лица, има право на повраћај 75% плаћених доприноса за обавезно социјално осигурање, на терет запосленог и на терет послодавца, по основу зараде за новозапослено лице, исплаћену закључно са 31. децембром 2017. године, при чему се предузетником сматра лице које је уписано у регистар код надлежног органа, односно организације.

Обрачунавање, утврђивање и плаћање доприноса. Обвезник обрачунавања и плаћања доприноса из основице и на основицу за запослене, изабрана, именована и постављена лица и лица која обављају привремене и повремене послове је послодавац.

Послодавац је дужан да наведене доприносе обрачуна и уплати истовремено са исплатом зараде, разлике зараде или уговорене накнаде за привремене и повремене послове, по прописима који важе у моменту исплате тих примања.

Ако послодавац не исплати зараду до последњег дана у текућем месецу за претходни месец, дужан је да најкасније до тог рока обрачуна и уплати доприносе за претходни месец на најнижу месечну основицу доприноса

Контролу обрачунавања и плаћања доприноса врши Пореска управа, у складу са прописима који уређују порески поступак и пореску администрацију.

Обвезник плаћања доприноса дужан је да о плаћеним доприносима обавештава Пореску управу, сагласно закону којим се уређује порески поступак и пореска администрација, као и надлежне организације обавезног социјалног осигурања, сагласно прописима који уређују обавезно социјално осигурање.

1.1.9. Финансирање локалне самоуправе

Законом о финансирању локалне самоуправе (Сл. гласник РС, број 62/2006, 47/2011, 93/2012, 99/2013, 125/2014, 95/2015, 83/2016, 91/2016, 104/2016) уређује се обезбеђивање средстава општинама, градовима и граду Београду за обављање изворних и поверених послова.

Јединици локалне самоуправе припадају изворни приходи остварени на њеној територији, и то:

- 1) порез на имовину, осим пореза на пренос апсолутних права и пореза на наслеђе и поклон;
- 2) локалне административне таксе;
- 3) локалне комуналне таксе;

- 4) боравишна такса;
- 5) накнаде за коришћење јавних добара, у складу са законом;
- 6) концесиона накнада;
- 7) друге накнаде у складу са законом;
- 8) приходи од новчаних казни изречених у прекршајном поступку за прекршаје прописане актом скупштине јединице локалне самоуправе, као и одузета имовинска корист у том поступку;
- 9) приходи од давања у закуп, односно на коришћење непокретности и покретних ствари у својини Републике Србије, које користи јединица локалне самоуправе, односно органи и организације јединице локалне самоуправе и индиректни корисници њеног буџета;
- 10) приходи од давања у закуп, односно на коришћење непокретности и покретних ствари у својини јединице локалне самоуправе;
- 11) приходи настали продајом услуга корисника средстава буџета јединице локалне самоуправе чије је пружање уговорено са физичким и правним лицима;
- 12) приходи од камата на средства буџета јединице локалне самоуправе;
- 13) приходи по основу донација јединици локалне самоуправе;
- 14) приходи по основу самодоприноса.

1.2. ЦАРИНЕ, СПОЉНОТРГОВИНСКО И ДЕВИЗНО ПОСЛОВАЊЕ И УЛАГАЊА

Ова област је регулисана бројним прописима, а поменућемо најважније:

Царински закон («Сл. гласник РС», бр. 18/2010, 111/2012, 29/2015, 108/2016);

Закон о Царинској тарифи („Сл. гласник РС“, број 62/2005, 61/2007, 112/2007, 9/2008, 111/2008, 5/2009, 10/2009, 100/2009, 66/2010, 90/2010, 95/2011, 11/2012, 115/2012, 107/2013, 130/2014, 98/2015, 97/2016);

Закон о девизном пословању («Сл. гласник РС», бр. 62/2006, 31/2011, 119/2012, 139/2014);

Закон о слободним зонама («Сл. гласник РС», бр. 62/06);

Закон о улагањима («Сл. лист СРЈ», бр. 89/2015);

Закон о спољнотрговинском пословању («Сл. гласник РС», бр. 36/2009, 36/2011, 88/2011, 89/2015);

Споразум о формирању Европске банке за обнову и развој («Сл. лист СФРЈ», број 5/91, «Сл. лист СЦГ», број 3/05),

Бројни су и подзаконски акти из ове области. Навешћемо неке:

Уредба о царински дозвољеном поступању са робом («Сл. гласник РС», бр. 93/2010, 63/2013, 145/2014, 95/2015, 44/2016, 10/2017);

Уредба о ближим условима за издавање, коришћење и укидање дозвола за извоз, увоз, односно транзит робе и расподелу квота («Сл. гласник РС», бр. 47/2010);

Уредба о условима и начину привлачења директних инвестиција («Сл. гласник РС», бр. 110/2016);

Правилник о облику, садржини, начину подношења и попуњавања декларације и других образаца у царинском поступку („Сл. гласник РС”, бр. 7/2015, 45/2015, 56/2015, 88/2015, 33/2016, 73/2016, 78/2016, 8/2017);

Упутство о начину и поступку издавања уверења и оверавању исправа које прате робу при извозу или увозу („Сл. гласник РС”, бр. 44/06);

Одлука о случајевима и условима плаћања, наплаћивања, уплата и исплата у ефективном страном новцу („Сл. гласник РС”, бр. 51/2015);

Одлука о условима и начину обављања мењачких послова коју је донела НБС („Сл. гласник РС”, бр. 51/2015, 3/2016);

Одлука о начину и условима коришћења финансијских кредита из иностранства за намене из члана 21. став 2. Закона о девизном пословању («Сл. гласник РС”, бр. 6/2013, 74/2013) и др.

1.2.1. Царине

Царински закон уређује општа правила и поступке који се примењују на робу која се уноси и износи из царинског подручја Републике Србије.

Циљ овог закона је:

- 1) заштита економских, фискалних и финансијских интереса Републике Србије;
- 2) заштита Републике Србије од незаконите и илегалне трговине;
- 3) безбедност и заштита људи и животне средине;
- 4) олакшавање међународне трговине.

Царинско подручје Србије обухвата територију, територијалне воде и ваздушни простор изнад Србије и ограничено је царинском линијом која је истоветна са границом Србије (члан 3.).

Домаћа роба је:

- ♦ роба у целини добијена или произведена на царинском подручју Републике Србије, која не садржи робу увезену из држава или с територија ван царинског подручја Републике Србије,

- ♦ роба увезена из држава или с територија ван царинског подручја Републике Србије која је стављена у слободан промет,
- ♦ роба добијена или произведена на царинском подручју Републике Србије само од робе из алинеје друге, или од робе из алинеје прве и друге;

Страна роба је сва роба која нема статус домаће робе, као и роба која је изгубила статус домаће робе. Домаћа роба губи тај статус када стварно иступи из Републике Србије, осим у случајевима из члана 126. овог закона;

Царински дуг је обавеза лица да плати износ на име увозних дажбина (царински дуг приликом увоза), односно извозних дажбина (царински дуг приликом извоза) које се утврђују за одређену робу према прописима Републике Србије;

Увозне дажбине су:

- ♦ царинске дажбине и друге дажбине које имају исто дејство, које се плаћају при увозу робе,
- ♦ увозне дажбине које се утврђују у оквиру мера пољопривредне политике, а плаћају се при увозу робе;

Извозне дажбине су:

- ♦ царинске дажбине и друге дажбине које имају исто дејство, које се плаћају при извозу робе,
- ♦ извозне дажбине које се утврђују у оквиру мера пољопривредне политике, а плаћају се при извозу робе;

Дужник је свако лице које је дужно да плати царински дуг;

Царински надзор је скуп мера које предузима царински орган у циљу примене царинских и других прописа на робу која подлеже царинском надзору;

Царинска контрола су одређене радње које спроводи царински орган у вези с робом, као што су: преглед робе, контрола постојања, исправности и веродостојности докумената; преглед књиговодствених и других докумената, преглед и претрес превозних средстава, преглед и претрес личног пртљага и друге робе коју лица носе са собом или на себи и спровођење службених поступака и осталих сличних радњи у циљу обезбеђивања правилне примене царинских и других прописа;

Царински дозвољено поступање с робом или употреба робе је:

- ♦ стављање робе у царински поступак,
- ♦ уношење робе у слободну зону или у слободно складиште,
- ♦ поновни извоз робе из царинског подручја Републике Србије,
- ♦ уништавање робе,
- ♦ уступање робе у корист државе;

Царински поступак је:

- ♦ стављање робе у слободан промет,
- ♦ транзит робе,

- ♦ царинско складиштење робе,
- ♦ активно оплемењивање робе,
- ♦ прерада робе под царинском контролом,
- ♦ привремени увоз робе,
- ♦ пасивно оплемењивање робе,
- ♦ извоз робе;

Царинске формалности су активности које предузимају лица и царински орган у циљу примене царинских прописа;

Царинска декларација је изјава или радња којом лице, у прописаној форми и на прописан начин, захтева да се роба стави у одређени царински поступак;

Сажета декларација (улазна сажета декларација и излазна сажета декларација) је изјава или радња којом лице, пре или у време уношења робе или изношења робе из царинског подручја Републике Србије, у прописаној форми и на прописан начин, обавештава царински орган да ће роба бити унета или изнета из царинског подручја Републике Србије;

Обавештење о примени царинског прописа. На писмени захтев заинтересованог лица царински орган издаје обавештење о примени царинских прописа, без накнаде и у року од 30 дана од дана подношења захтева

Захтев може бити одбијен ако се не односи на стварно намераван увоз или извоз.

Гранични прелаз. Роба се може унети у царинско подручје Републике Србије преко граничних прелаза у време када су они отворени за промет.

За пројектовање, изградњу и реконструкцију службених просторија на граничним прелазима, потребна је сагласност министра, уз претходно прибављено мишљење директора Управе царина.

Промет робе која подлеже фитосанитарној, ветеринарској и другим прописаним контролама, дозвољен је само преко оних граничних прелаза, који су у складу са одговарајућим прописима намењени за уношење и изношење такве робе.

У изузетним случајевима, као што су деловање више силе, веће нарушавање јавног реда и безбедности Републике Србије, Влада може прописати да уношење и изношење робе може да се обавља само преко одређених граничних прелаза.

Ослобођења од плаћања увозних дажбина. Ослобођења од плаћања увозних дажбина за страна лица:

Ослобођени су од плаћања увозних дажбина:

- 1) шефови страних држава, изасланици шефова страних држава у специјалној мисији, као и чланови њихове пратње - на предмете намењене службеној и личној употреби;

- 2) међународне организације - на предмете намењене службеним потребама;
- 3) међународне и друге стране хуманитарне организације - на робу намењену пружању хуманитарне помоћи;
- 4) дипломатска и конзуларна представништва страних држава - на предмете намењене службеним потребама;
- 5) шефови страних дипломатских и конзуларних представништва и чланови њихових ужих породица - на предмете намењене личној употреби.

Ослобођени су од плаћања царине у складу са одредбама међународних уговора:

- 1) дипломатско особље страних дипломатских представништва и чланови њихових ужих породица - на предмете намењене личној употреби;
- 2) особље страних дипломатских и конзуларних представништва - на предмете домаћинства (члан 215. став 1).

Ослобођење физичких лица од плаћања увозних дажбина.

Ослобођени су од плаћања увозних дажбина:

- 1) путници који долазе из иностранства - на предмете који служе њиховим личним потребама за време путовања (лични пртљаг), независно од тога да ли их носе са собом или су их дали на превоз возару;
- 2) домаћи путници, поред предмета личног пртљага - на предмете које уносе из иностранства, ако нису намењени препродаји;
- 3) страни држављани који су добили држављанство и страни држављани који су добили азил, односно одобрење за стално настањење у Републици Србији - на предмете за своје домаћинство, осим на моторна возила;
- 4) домаћи држављани - чланови посада домаћих бродова и домаћи држављани, који су по ма ком основу били на раду у иностранству непрекидно најмање две године - на предмете домаћинства, осим на моторна возила;
- 5) домаћи и страни држављани - на пошиљке мале вредности које бесплатно примају од физичких лица из иностранства, под условом да те пошиљке нису комерцијалне природе;
- 7) домаћи држављани и страни држављани стално настањени у Републици Србији - на предмете наслеђене у иностранству;
- 8) домаћи држављани, страни држављани стално настањени у Републици Србији, привредна друштва, заједнице и друге организације - на одликовања, медаље, спортске трофеје, и друге предмете које добијају у иностранству на такмичењима, изложбама и приредбама од међународног значаја;
- 9) научници, књижевници и уметници - на сопствена дела која уносе из иностранства;
- 10) домаћи држављани који живе у пограничном појасу - на производе земљорадње, сточарства, рибарства, пчеларства и шумарства добијене са

својих имања која се налазе у пограничном појасу суседне државе, као и на приплод и остале производе добијене од стоке која се због пољских радова, испаша или зимовања налази на тим имањима;

11) возачи моторних возила - на гориво и мазиво у резервоарима који су фабрички уграђени у моторно возило;

11а) особе са инвалидитетом, односно организације особа са инвалидитетом - на предмете намењене за образовање, запошљавање или побољшање друштвеног положаја особа са инвалидитетом, као и на резервне делове, компоненте или додатке који су посебно направљени за те производе;

11б) грађани на специфичну опрему, уређаје и инструменте за здравство и на резервне делове и потрошни материјал за коришћење те опреме, за личну употребу, који се не производе у Републици Србији (члан 216).

Ослобођење правних и других лица од плаћања увозних дажбина.

Ослобођени су од плаћања увозних дажбина:

- 1) организације Црвеног крста - на робу коју увезу из иностранства, која се не производи у Републици Србији, а која служи за извршавање њихових хуманитарних задатака;
- 2) ватрогасне и спасилачке организације и друштва - на опрему и делове те опреме који се не производе у Републици Србији, а намењени су за гашење пожара и за спасилачке делатности;
- 3) музеји и уметничке галерије - на збирке, делове збирки и појединачне предмете који су њима намењени, као и архиви - за архивски материјал;
- 4) лица, осим физичких, која се баве научном, образовном, културном, спортском, рекреативном, хуманитарном, верском делатношћу, техничком културом, уметношћу, делатностима заштите природе и културних добара и контролом квалитета животне средине - на робу која се не производи у Републици Србији, а служи непосредно за обављање тих делатности, осим алкохола и алкохолних пића, дуванских производа и путничких моторних возила;
- 5) лица, осим физичких - на робу коју бесплатно приме из иностранства за научне, просветне, културне, спортске, хуманитарне, верске, здравствене и социјалне сврхе, као и за заштиту животне средине, осим алкохола и алкохолних пића, дуванских производа и путничких моторних возила;
- 6) лица, осим физичких - на робу коју бесплатно приме из иностранства или је набаве од средстава која су добила из иностранства као новчану помоћ, ако је намењена отклањању последица проузрокованих елементарним непогодама (земљотреси, поплаве, суше, еколошки удеси и сл.), ратом или оружаним сукобом.

Право на ослобођење од плаћања увозних дажбина у складу са одредбом ове тачке, може се остварити ако Влада утврди да су последице елементарних непогода такве да за њихово отклањање треба дозволити увоз робе уз ослобођење од плаћања царине и ако се та роба увезе у року који одреди Влада;

- 7) привредна друштва у области здравства - на специфичну опрему, уређаје и инструменте за здравство и њихове резервне делове и на потрошни материјал за коришћење те опреме, као и за лекове који се користе у болничком лечењу, који се не производе у земљи и ако се увозе ради опремања и потреба тих привредних друштава у складу са програмима развоја здравства;
- 8) привредна друштва за професионално оспособљавање и запошљавање инвалида - на опрему и резервне делове који се не производе у земљи, а користе се за професионално оспособљавање и радно ангажовање инвалида;
- 9) лица, осим физичких - на опрему која се не производи у земљи, а служи непосредно за заштиту животне средине;
- 10) лица, осим физичких - на медаље и плакете које примају из иностранства ради додељивања на међународним такмичењима која се организују у Републици Србији (члан 217).

Роба на коју се не плаћају увозне дажбине:

Увозне дажбине не плаћају се на:

- 2) рекламни материјал и узорке који се бесплатно примају из иностранства;
- 3) предмете страних излагача који учествују на међународним сајмовима и продајним изложбама у земљи, које уносе и примају из иностранства ради уобичајене расподеле или потрошње за време одржавања сајмова, односно изложби;
- 4) жигове, патенте, моделе и пратеће исправе, као и пријаве и поднеске за признавање права, који се достављају организацијама за заштиту права интелектуалне својине;
- 5) пошиљке мале вредности, некомерцијалне природе (члан 218).

Настанак царинског дуга. Царински дуг при увозу настаје:

- 1) стављањем робе која подлеже плаћању увозних дажбина у слободан промет;
- 2) стављањем такве робе у поступак привременог увоза са делимичним ослобођењем од плаћања увозних дажбина.

Царински дуг настаје у тренутку прихватања декларације.

Обрачун и наплата царубсјиг дзга. Царински орган надлежан према месту на којем је царински дуг настао или се сматра да је настао, одмах чим добије потребне податке, утврђује износ увозних или извозних дажбина који треба платити.

Царински орган може да прихвати износ дажбине који треба платити, утврђен од стране декларанта.

Обавештење дужнику о дугу. Дужник се, на прописани начин, обавештава о дугу на месту на којем је царински дуг настао или се сматра да је настао

Рокови за плаћање дуга. Дужник, који је о износу дуга обавештен, плаћа царински дуг у следећим роковима:

- 1) ако нема право ни на једну од олакшица прописаних у чл. 262. до 265. овог закона, плаћање се врши у предвиђеном року, који не прелази осам дана од дана обавештавања дужника о износу дуга који се потражује, осим у случају из члана 12. став 2. овог закона.

У случају обједињавања књижења под условима прописаним у члану 258. став 2. овог закона, утврђује се тако да се дужнику не дозвољава дужи рок за плаћање од оног којег би добио да му је било одобрено одложено плаћање.

Царински орган, на захтев дужника, може да одобри продужење рока, када је износ дажбине који треба да се плати настао као последица поступка накнадне наплате и то за период који није дужи од рока који је дужнику потребан да предузме одговарајуће радње ради измиривања те обавезе;

- 2) ако има право на неку од олакшица прописаних у чл. 262. до 265. овог закона, плаћање се врши најкасније до истека рока или рокова утврђених у вези са тим олакшицама.

Гашење царинског дуга. Царински дуг се гаси:

- 1) плаћањем износа дуга,
- 2) отпустом износа дуга,
- 3) наступањем застарелости потраживања и у случајевима правно утврђене неспособности плаћања дужника,
- 4) ако је за робу декларисану за царински поступак за који настаје обавеза плаћања увозних дажбина:
 - ♦ декларација поништена,
 - ♦ роба пре пуштања била задржана и истовремено или накнадно одузета, уништена по налогу царинског органа, уништена или уступљена у корист државе у складу са одредбама члана 209. овог закона или уништена или неповратно изгубљена због њене врсте или непредвиђених околности или због више силе;
- 5) ако је роба за коју је царински дуг настао према члану 238. овог закона задржана због незаконитог уношења и истовремено или накнадно одузета.

У случају да је роба задржана или одузета сматраће се да царински дуг није уташен ако је царински дуг основ за утврђивање прекршајне или кривичне казне или је постојање царинског дуга основ за покретање кривичног или прекршајног поступка.

1.2.2. Спољнотрговинско пословање

Законом о спољнотрговинском пословању уређује се спољнотрговинско пословање у складу са правилима Светске трговинске организације (СТО) и прописима Европске уније (ЕУ), као и надлежност Агенције за страна улагања и промоцију извоза.

Спољнотрговинско пословање је спољнотрговински промет робе и услуга и обављање привредних делатности страног лица у Републици Србији и домаћег лица у другој држави или царинској територији.

Спољнотрговински промет је промет између домаћих и страних лица који се обавља на основу уговора закључених у складу са домаћим прописима и међународним уговорима.

Обављање привредних делатности обухвата директно улагање и инвестиционе радове страног лица у Републици Србији, односно домаћег лица у другој држави или царинској територији:

- 1) *директно улагање* је оснивање привредног друштва, огранка, представништва, куповина удела или акција у капиталу привредног друштва, докапитализација привредног друштва и сваки други облик улагања страног лица у Републици Србији, односно домаћег лица у другој држави или царинској територији.
- 2) *инвестициони радови* су пројектовање, грађевински и занатски радови, инжењерски радови и сви остали радови и услуге на објектима које врши, односно пружа страно лице у Републици Србији, односно домаће лице у другој држави или царинској територији.

Под домаћим лицем се подразумева: правно лице, огранак домаћег и страног правног лица и предузетник, који имају седиште, односно који су регистровани у Републици Србији, као и физичко лице које има пребивалиште у Републици Србији, осим физичког лица које има пребивалиште, односно боравиште ван Републике Србије, дуже од годину дана.

Принципи спољнотрговинског пословања. Спољнотрговински промет робом је слободан и може се ограничити само у складу са одредбама овог закона.

Домаћа и страна правна лица, њихови огранци, као и предузетници, стичу право и обављају спољнотрговински промет робом под једнаким условима.

Представништво страног правног лица обавља послове везане за спољнотрговинско пословање у складу са законом којим се уређују привредна друштва.

Домаћа и страна физичка лица имају иста права у спољнотрговинском промету робом и тај промет обављају искључиво за сопствене потребе.

Државни органи, верске, спортске, хуманитарне и остале организације спољнотрговински промет робом обављају искључиво за сопствене потребе.

Третман најповлашћеније нације. Третман најповлашћеније нације се примењује у спољнотрговинском промету са државом или царинском територијом којој је овај третман додељен међународним споразумом или одлуком Владе.

Национални третман. Страна роба увезена на територију Републике Србије неће имати мање повољан третман од третмана који има слична домаћа роба.

Национални третман у односу на услуге, у смислу овог закона, подразумева да све мере које утичу на услуге које потичу из друге државе или царинске територије, као и на пружаоце услуга из друге државе или царинске територије, не могу бити неповољније од мера које се примењују на сличне домаће услуге или на домаће пружаоце услуга.

Услуге које потичу из друге државе или царинске територије, као и пружаоци услуга из друге државе или царинске територије, уживају национални третман на основу међународног споразума.

Права интелектуалне својине страних лица неће имати мање повољан третман од третмана који је дат правима интелектуалне својине домаћих лица.

Спољнотрговински промет робом. Извоз робе је изношење, слање, односно испорука робе са територије Републике Србије на територију друге државе или царинске територије, у складу са царинским прописима Републике Србије.

Увоз робе је уношење, допремање, односно испорука робе са територије друге државе или царинске територије на територију Републике Србије, у складу са царинским прописима Републике Србије.

Транзит робе је прелазак робе преко царинске територије Републике Србије, у складу са царинским прописима Републике Србије.

Квантитативно ограничење је највећи укупан обим поједине робе одређен по вредности или по количини који може да се извезе или увезе у прописаном року.

Квантитативно ограничење расподељује се на квоте, осим ако није другачије прописано.

Квантитативно ограничење увоза може да се уведе ради:

- 1) заштите од прекомерног увоза или
- 2) заштите платног биланса.

Квантитативно ограничење извоза може да се уведе привремено, у циљу спречавања критичне несташнице основних производа или ради ублажавања последица такве несташнице у Републици Србији.

Спољнотрговински промет услуга обавља се у складу са законом, међународним споразумима и презетим обавезама Републике Србије.

Пружање услуга домаћег лица у другој држави или царинској територији, слободно је.

Страна лица на територији Републике Србије пружају услуге у складу са прописима који уређују пружање појединих врста услуга.

Дан пружања услуге у спољнотрговинском промету одређује се уговором.

Министарство прописује дан пружања услуге ако тај дан није одређен или одређив на основу уговора.

Мере заштите. Влада може да пропише следеће мере заштите:

- 1) антидампиншке мере;
- 2) компензаторне мере;
- 3) мере за заштиту од прекомерног увоза;
- 4) мере за заштиту равнотеже платног биланса.

Антидампиншка мера је посебна дажбина на увоз производа која се уводи ради отклањања негативних утицаја дампинга.

Дампинг је увоз производа у Републику Србију по цени која је нижа од нормалне вредности сличних производа у држави или царинској територији извоза;

Влада уводи антидампиншке дажбине на предлог министарства и по окончању поступка испитивања које спроводи министарство уколико се утврди да постоји:

- 1) дампинг,
- 2) штета за домаћу индустрију и
- 3) постојање узрочне везе између дампинга и штете.

Компензаторна мера је посебна дажбина на увоз производа која се уводи ради отклањања негативних утицаја субвенционисања, које се врши у држави или царинској територији порекла, односно извоза производа;

Субвенција је директни или индиректни финансијски допринос или било која подршка ценама или доходу коју врши влада у држави или царинској територији порекла, односно извоза производа, у корист произвођача, производње, извоза или транспорта тих производа у Републику Србију, чиме примаоци субвенције остварују корист.

Влада уводи компензаторну дажбину на предлог министарства и по окончању поступка испитивања које спроводи министарство, уколико се утврди да постоји:

- 1) субвенција,
- 2) штета за домаћу индустрију и
- 3) постојање узрочне везе између субвенције и штете.

Влада прописује ближе услове за примену компензаторних мера.

Мера за заштиту од прекомерног увоза се може применити на неки производ само уколико се утврди да се такав производ увози у тако повећаним количинама, у апсолутним или релативним вредностима у односу на домаћу производњу и под условима да проузрокује или прети да изазове озбиљну штету домаћој индустрији, која производи сличне или директно конкурентне производе.

Мера за заштиту равнотеже платног биланса може да се уведе ако је неопходно да се:

- 1) заустави знатно опадање девизних резерви или спречи непосредна опасност од знатнијег опадања девизних резерви, или
- 2) увећају веома ниске девизне резерве.

Ради заштите равнотеже платног биланса могу се увести мере засноване на цени, у складу са законом.

Наплата, односно плаћање у роби, односно услугама. Домаће лице може робу коју извози, односно увози, као и услуге у спољнотрговинском промету да наплати, односно плати у роби, односно услугама, а нарочито ако се ради о набавци опреме, репроматеријала и сировина намењених производњи робе и пружању услуга и ако се ради о услугама које се пружају у поступку активног или пасивног оплемењивања, у складу са царинским прописима, а наплата или плаћање се врши у роби која је предмет оплемењивања, односно у оплемењеној роби.

Влада може да пропише ближе услове за плаћање и наплату у роби, односно услугама.

Извоз и увоз без наплате, односно плаћањ. Извоз, односно увоз робе и услуга може да се врши без наплате, односно плаћања ради испуњења обавеза из уговора и у другим случајевима које пропише Влада.

Изузеци у вези са робом купљеном у другој држави или царинској територији. Домаће лице робу купљену у другој држави или царинској територији не мора да:

- 1) увезе ако се та роба, на основу уговора, непосредно испоручује у другу државу или царинску територију, или
- 2) стави у слободан промет, ако се та роба након спроведеног одговарајућег царинског поступка отпрема са територије Републике Србије.

Праћење појединих спољнотрговинских послова. Влада, у циљу унапређивања спољнотрговинског пословања и ефикасније примене овог закона и других прописа који утичу на спољнотрговинско пословање, може да пропише обавезу евиденције или извештавања о појединим спољнотрговинским пословима и садржај тих евиденција и извештаја.

Увозом и извозом робе ради даље продаје могу се бавити предузетници у оквиру регистроване делатности.²⁵

Што се тиче самосталних трговинских радњи (СТР), оне могу увозити и извозити за даљу продају само ону робу за коју су регистроване у унутрашњој трговини (нпр. СТР беле технике, деце конфекције, обуће...)²⁶

Према решењима из Закона о спољнотрговинском пословању, физичким лицима није било признато опште право да буду субјекти спољнотрговинског

25 Види објашњење Управе царина, број 148-03-030-10-2/2009 од 26.03.2009. године.

26 Објашњење Управе царина 01/1.2 број Д-1761/2 од 31.08.2006. године

пословања до измена Закона из 2015. године. Законом је било постављено ограничење учешћа у спољнотрговинском промету само „за потребе своје делатности.“

По одредбама члана 5. Закона о спољнотрговинском пословању, домаћа и страна правна лица, њихови огранци, као и предузетници, стичу право и обављају спољнотрговински промет робом под једнаким условима. Домаћа и страна физичка лица имају иста права у спољнотрговинском промету робом и тај промет обављају искључиво за сопствене потребе.

Спољнотрговинске послове у земљама тржишне привреде може да обавља било који појединац, као грађанско лице, ако има клијената који му обављање тих послова поверава или послове ради за сопствени рачун. Законом о спољнотрговинском пословању је, такође, предузетницима омогућено да обављају спољнотрговинске послове (увоз и извоз), али само увоз за сопствене потребе и извоз сопствене производње и услуга²⁷ Изменама Закона о спољнотрговинском пословању објављеним у *Сл. гласнику РС*, број 89/2015 изједначени су предузетници са домаћим и страним правним лицима у праву и обављању спољнотрговинског промета робом.

1.2.3. Улагања

Улагања су уређена Законом о улагањима и то општи правни оквир за улагања у Републици Србији, субјекти подршке улагањима за ефикасно пружање услуга улагачима, образовање и рад Савета за економски развој и оснивање и рад Развојне агенције Србије.

Циљеви овог закона јесу:

- 1) унапређење инвестиционог окружења у Републици Србији;
- 2) подстицање директних улагања ради јачања економског и привредног развоја, раста запослености и свеукупног друштвеног бољитка;
- 3) изједначавање третмана домаћих и страних улагача, у складу са законом;
- 4) повећање ефикасности у пружању услуга органа власти које се непосредно односе на улагања;
- 5) стварање привлачнијег пословног амбијента за домаће и стране улагаче, у складу са Уставом и законом.

Сходно Закону улог јесу ствари, права и новац.

Неновчани улози изражавају се у новцу.

Улог страног улагача може бити и у девизама и у ефективном страном новцу који се купују и продају на девизном тржишту;

27 Унковић Милорад, Стакић Будимир, *Спољнотрговинско и девизно пословање*, Универзитет Сингидунум Београд, 2011., стр. 28.

Улагање јесте:

- (а) привредно друштво или огранак привредног друштва које је основао улагач, у складу са законом којим се уређују привредна друштва у Републици Србији;
- (б) удео у привредном друштву, акције друштва или друге хартије од вредности еквивалентне акцијама друштва у смислу закона којим се уређује тржиште капитала у Републици Србији;
- (в) права која је улагач стекао на основу уговора о јавно-приватном партнерству у складу са законом којим се уређује јавно-приватно партнерство у Републици Србији;
- (г) права својине, службености, залогe и друга стварна права на покретним стварима и непокретностима које се налазе на територији Републике Србије која је улагач стекао за потребе обављања делатности;
- (д) права интелектуалне својине, која имају заштиту по важећем праву Републике Србије;
- (ђ) права на обављање делатности која се обавља на основу дозволе или одобрења државног органа, стечених у циљу обављања делатности улагача на територији Републике Србије, у складу са законом;

Страно улагање је улагање страног улагача. Промена правног облика у којем се врши улагање, не утиче на његов карактер страног улагања, када је таква промена извршена у складу са законом;

Улагач јесте правно или физичко лице које је уложило капитал, као и лице које је стекло улагање из тачке 2) овог члана, на територији Републике Србије, у складу са законом;

Страни улагач јесте лице које је уложило капитал, као и лице које је одговарајућим правним послом стекло улагање, на територији Републике Србије, а које је:

- (а) страном правном лицем са седиштем у иностранству, укључујући и огранак страног правног лица који је регистрован у Републици Србији,
- (б) страни држављанин, без обзира на стално место боравка,
- (в) држављанин Републике Србије са сталним местом боравка изван Републике Србије дужином од једне године;

Национални третман страних улагања. Страни улагачи, у погледу свог улагања у свему уживају једнак положај и имају иста права и обавезе као и домаћи улагачи, ако овим или другим законом није другачије уређено.

Улагачи могу заснивати радни однос са странцима, у складу са законом.

Страни улагач може стећи право својине, службености, залогe и друга стварна права на покретним стварима и непокретностима које се налазе на територији

Републике Србије, у складу са законом.

Право на трансфер добити и имовине страног улагача. Страни улагач има право да, у складу са законом, након плаћања свих пореских и других обавеза по основу јавних прихода, слободно трансферише финансијска и друга средства у вези са улагањем, као што су:

- 1) приходи (дивиденде, накнаде за коришћење права интелектуалне својине и других сродних права, камате и др.);
- 2) имовина која му припадне после гашења привредног друштва, односно на основу престанка уговора о улагању;
- 3) износи добијени од продаје удела или акција у капиталу привредног друштва;
- 4) износи добијени по основу смањења основног капитала привредног друштва;
- 5) износи добијени од допунских уплата;
- 6) накнаде од експропријације, односно од друге мере са сличним дејством;
- 7) део зараде лица из члана 7. став 2. овог закона.

Новчана средства се могу преносити у иностранство у валути у којој се може трговати на домаћем девизном тржишту, у складу са прописом којим се уређују врсте девиза и ефективног страног новца који се купује и продаје на девизном тржишту.

Врсте улагања према значају. Улагање, према значају, јесте улагање од посебног значаја за Републику Србију (у даљем тексту: улагање од посебног значаја) и улагање од локалног значаја.

Улагање од посебног значаја јесте улагање чије остварење би битно утицало на даљи развој привреде Републике Србије, унапређење конкурентности привреде и Републике Србије као инвестиционе локације и њен равномеран регионални развој у односу на предмет улагања и територијалну концентрацију одређених привредних грана и привредних делатности и код којег постоји значајно улагање у основна средства или отварање већег броја нових радних места. Улагање од посебног значаја је и улагање које се реализује на територији једне или више јединица локалне самоуправе и подстиче реализацију заједничких развојних приоритета више јединица локалне самоуправе у функцији повећања нивоа њихове конкурентности, као и улагање на основу усвојених билатералних споразума и споразума о прекограничној сарадњи.

За улагања од посебног значаја предлог доделе државне помоћи доноси се без објаве јавног позива.

Улагање од локалног значаја је улагање које у складу са овим законом не представља улагање од посебног значаја, а које доприноси привредном и друштвеном

развоју јединице локалне самоуправе на чијој територији се реализује.

Подстицаји за улагања. Улагачи могу остварити право на различите подстицаје за улагања (у даљем тексту: подстицаји), у складу са прописима којима се уређују:

- 1) државна помоћ;
- 2) порески подстицаји и олакшице и ослобођења од плаћања такси;
- 3) царинске повластице;
- 4) систем обавезног социјалног осигурања.

Корисници подстицаја су физичка и правна лица која су обвезници пореза и доприноса и других јавних прихода у Републици Србији.

Влада ближе уређује критеријуме, услове и начин привлачења директних инвестиција и вођење евиденције о одобреним подстицајима, у складу са овим законом и прописима којима се уређује контрола и додела државне помоћи.

Надлежни орган аутономне покрајине или јединице локалне самоуправе, у којој се врши улагање, одлучује о врсти, висини и обиму за доделу подстицаја из свог делокруга за улагање на својој територији, у складу са овим законом и прописима којима се уређује контрола и додела државне помоћи.

Уговоре о додели подстицајних средстава обезбеђених из буџета Републике Србије са улагачем закључује министарство надлежно за послове привреде (у даљем тексту: Министарство) уз претходну сагласност Владе.

Царинско ослобођење предмета улога. Увоз опреме који представља улог страног улагача, у смислу овог закона, је слободан и ослобођен од плаћања царине и других увозних дажбина, осим путничких моторних возила и аутомата за забаву и игре на срећу, под условом да је опрема коју улагач увози у складу са прописима којима се уређују здравље и безбедност грађана и заштита животне средине.

Влада ближе уређује поступак, висину и рок за остваривање олакшица и ослобађање од царинских и других дажбина на увоз опреме страног, као и ограничења у погледу права располагања и забрану коришћења у друге сврхе тако увезене опреме.

Субјекти подршке улагањима јесу:

- 1) Савет за економски развој;
- 2) Министарство надлежно за послове привреде;
- 3) Развојна агенција Србије;
- 4) орган аутономне покрајине или организација којој је поверено вршење јавних овлашћења на нивоу аутономне покрајине, за улагања о којима одлучује надлежни орган аутономне покрајине;
- 5) јединица локалне самоуправе преко јединице за локални економски развој и подршку улагањима.

Поступање јединице за локални економски развој и подршку улагањима. Јединица за локални економски развој и подршку улагањима пружа стручну помоћ и подршку улагачу у реализацији улагања, ако то затражи улагач.

Уговоре о додели подстицајних средстава обезбеђених из буџета аутономне покрајине са улагачем закључује орган аутономне покрајине.

Послове јединице за локални економски развој и подршку улагањима обавља канцеларија за локални економски развој, или орган управе, или носилац јавних овлашћења, или правно лице основано од јединице локалне самоуправе, или физичко лице из редова запослених или именованих лица, или комора, асоцијација или удружење, које знањем и искуством може да пружи стручну помоћ улагачу, а које је актом јединице локалне самоуправе одређено да те послове обавља.

Две и више јединица локалне самоуправе, могу заједнички одредити тело ради обављања послова јединице за локални економски развој и подршку улагањима за територију тих јединица локалне самоуправе.

Улагач може, захтеве подносити и исправе преузимати преко јединице за локални економски развој.

Комуникација између улагача и јединице за локални економски развој и подршку улагањима поверљива је, осим ако је давање информација обавезно у складу са законом.

Евиденција улагања од локалног значаја. Јединица за локални економски развој и подршку улагањима дужна је да води евиденцију улагања од локалног значаја и да о сваком новом улагању обавештава Развојну агенцију Србије.

Образовање пројектног тима. Јединице локалне самоуправе могу, на захтев улагача, за одређена улагања од локалног значаја да образују пројектни тим којим руководи лице које одреде јединице локалне самоуправе, а који чине запослени у јединици локалне самоуправе, који испуњавају услове за подршку улагањима.

Пројектни тим пружа стручну помоћ улагачу у циљу благовременог и ефикасног остварења улагања, и обезбеђивања улагачу, у што краћем року, добијање неопходних докумената, података и информација, које су потребне за ефикасно и благовремено остварење улагања.

Законом је образован и *Савет за економски развој.*

Савет има следеће надлежности:

- 1) прати стање у области улагања и привредног развоја, јавно промовише циљеве привредног развоја Републике Србије и подстиче њихову реализацију;
- 2) доноси одлуку о додели подстицаја за улагања, у складу са овим законом и законом којим се уређује контрола и додела државне помоћи;
- 3) доноси Пословник о свом раду;
- 4) подноси Влади једном годишње извештај о свом раду, који се објављује на интернет страници Владе;

5) обавља и друге послове у складу са овим законом.

Овим Законом је образована и *Развојна агенција Србије*.

Агенција:

- 1) сарађује са државним органима и организацијама и носиоцима јавних овлашћења, органима територијалне аутономије и локалне самоуправе, ради обезбеђивања услова за примену овог закона и других прописа којима се уређују питања од значаја за унапређење привредног развоја и улагања;
- 2) прати примену овог закона и предлаже одговарајуће мере;
- 3) учествује у припреми програма и пројеката привредног и регионалног развоја;
- 4) врши анализе и обезбеђује податке и информације за потребе унапређења политике привредног и регионалног развоја;
- 5) врши акредитацију и координацију регионалних развојних агенција;
- 6) обавља стручне и административно-оперативне послове у вези са пројектима привлачења директних инвестиција и улагања и прати њихову реализацију у складу са законом и прописима;
- 7) спроводи програме и пројекте са циљем унапређења извозних активности привредних субјеката;
- 8) спроводи програме и пројекте са циљем унапређења положаја, активности и конкурентности малих и средњих привредних субјеката и предузетника;
- 9) води Централизовану информациони систем који обједињује релевантне податке органа власти, од значаја за израду анализа и студија у области привредног и регионалног развоја;
- 10) води евиденцију улагача од посебног значаја и улагача од локалног значаја;
- 11) предлаже, координира и спроводи активности стратешког маркетинга привредних потенцијала и угледа Републике Србије;
- 12) пружа стручну и саветодавну подршку привредним друштвима и предузетницима;
- 13) припрема и реализује програме едукације инструктора и консултаната за потребе развоја привредних друштава и предузетништва;
- 14) извршава и координира спровођење програма и пројеката привредног и регионалног развоја за подстицање директних инвестиција;
- 15) обезбеђује услове за приступ и реализацију пројеката који се финансирају из међународне развојне помоћи;
- 16) прати и анализира услове улагања и привредне услове на појединачним тржиштима и у појединачним секторима и даје предлоге за њихово унапређење;

- 17) остварује сарадњу у области улагања и прикупља информације о стању улагања у другим државама;
- 18) води посебне евиденције у складу са овим законом;
- 19) води поступак против функционера у коме се одлучује да ли постоји повреда овог закона о чему доноси одлуку;
- 20) предлаже давање државне помоћи, у складу са овим законом и прописима о контроли државне помоћи;
- 21) организује и врши издавачку делатност у складу са својим делокругом;
- 22) обавља и друге послове, у складу са законом и Статутом Агенције.

1.2.4. Девизно пословање

Законом о девизном пословању уређују се:

- 1) плаћања, наплаћивања и преноси између резидената и нерезидената у страним средствима плаћања и у динарима;
- 2) плаћања, наплаћивања и преноси између резидената у страним средствима плаћања;
- 3) куповина и продаја средстава плаћања између резидената и нерезидената, као и куповина и продаја страних средстава плаћања између резидената;
- 4) једностранни преноси средстава плаћања из Републике Србије (у даљем тексту: Република) и у Републику који немају обележја извршења посла између резидената и нерезидената;
- 5) текући и депозитни рачуни резидената у иностранству и резидената и нерезидената у Републици;
- 6) кредитни послови у Републици у девизама и кредитни послови са иностранством.

Текући послови. Плаћање, наплаћивање и пренос по текућим пословима између резидената и нерезидената врши се слободно, у складу са законом.

Плаћања и преноси по основу текућих послова обухватају, без ограничења:

- 1) плаћања по основу спољнотрговинских послова и по другим текућим пословима са иностранством у смислу закона који уређује спољнотрговинско пословање;
- 2) плаћања по основу отплате дела главнице и камата на кредите;
- 3) повраћај средстава уложених у инвестиције, као и пренос у иностранство и унос добити по основу директних инвестиција;
- 4) преносе у корист физичких лица по основу: пензија, инвалиднина и осталих социјалних примања, преносе по основу пореза и такси, међудржавне

сарадње, ликвидираних штета по основу уговора о осигурању, преносе по основу правноснажних и извршних одлука, преносе по основу добитака у играма на срећу, накнада за концесије, чланарина и казни (пенала) и друге преносе, као и преносе по основу износа трошкова потребних за издржавања породице.

Извоз и увоз робе или услуга уговорени у девизама или динарима који нису наплаћени, односно плаћени у року дужем од годину дана од дана извршеног извоза или увоза, као и роба или услуга унапред наплаћена, односно плаћена у девизама или динарима, која није извезена, односно увезена у року дужем од годину дана од дана извршене наплате, односно плаћања сматрају се комерцијалним кредитима и зајмовима.

Резиденти су:

- 1) правно лице које је регистровано и има седиште у Републици;
- 2) предузетник - физичко лице које је регистровано у Републици и које ради стицања добити, у виду занимања, обавља законом дозвољену делатност;
- 3) огранак страног правног лица уписан у регистар код надлежног органа у Републици;
- 4) физичко лице које има пребивалиште у Републици, осим физичког лица које има боравак у иностранству дужи од годину дана;
- 5) физичко лице - страни држављанин који на основу дозволе за боравак, односно радне визе борави у Републици дуже од годину дана, осим дипломатско-конзуларних представника страних земаља и чланова њихових породица;
- 6) корисници средстава буџета Републике Србије, корисници средстава организација за обавезно социјално осигурање и корисници средстава буџета локалне власти, као и други корисници јавних средстава који су укључени у систем консолидованог рачуна трезора;
- 7) дипломатско, конзуларно и друго представништво у иностранству које се финансира из буџета Републике и домаћи држављани запослени у тим представништвима, као и чланови њихових породица.

Нерезиденти су сва лица која нису напред наведена.

Банка је акционарско друштво са седиштем у Републици, која има дозволу за рад Народне банке Србије и обавља депозитне послове и кредитне послове, послове платног промета и кредитне послове са иностранством као и друге послове у складу са законом.

Средства плаћања су динар и страна средства плаћања.

Страна средства плаћања су:

- 1) девизе - потраживања у иностранству која гласе на страну валуту;
- 2) ефективни страни новац - потраживања у готовини, односно папирни или ковани новац који гласи на страну валуту.

Инструменти плаћања су: чекови, менице, акредитиви, дознаке, платне картице и други инструменти плаћања - потраживања од издаваоца - нерезидента, која гласе на страну валуту и могу се уновчити у страну валуту.

Капитални послови. Плаћање, наплаћивање и пренос по капиталним пословима између резидената и нерезидената врше се слободно, осим ако законом није друкчије прописано.

Директне инвестиције резидената и нерезидената. Плаћање и пренос капитала по основу директних инвестиција резидената - правних лица, предузетника и физичких лица у иностранство врши се слободно, у складу са законом који уређује спољнотрговинско пословање.

Плаћање и пренос капитала по основу директних инвестиција нерезидената у Републици врши се слободно, у складу са законом који уређује страна улагања.

Платни промет. Платни промет са иностранством обавља се у девизама и у динарима преко банке.

Резиденти могу обављати платни промет са иностранством и преко издаваоца електронског новца - ради плаћања и наплате по основу електронске купопродаје робе и услуга. Платни промет са иностранством резиденти - физичка лица могу обављати и преко платне институције и јавног поштанског оператора који пружа платне услуге, у складу са законом којим се уређују платне услуге.

Резиденти платни промет са иностранством обављају преко Народне банке Србије.

Плаћање, наплаћивање и пренос између резидената и између резидената и нерезидената у Републици врше се у динарима.

Дозвољено је уговарање у девизама у Републици с тим што се плаћање и наплаћивање по тим уговорима врши у динарима.

Изузетно, плаћање, наплаћивање и пренос у Републици могу се вршити и у девизама по основу:

- 1) девизног кредитирања у земљи за намене из члана 25. закона;
- 2) куповине потраживања и преузимања дуговања из чл. 7. и 20. закона - на основу уговора;
- 3) уплате депозита као средства обезбеђења;
- 4) премија осигурања и преноса по основу животних осигурања;
- 5) по основу продаје и давања у закуп непокретности;
- 6) донација у хуманитарне, научне и културне сврхе, у складу са прописима којима се уређују донације;
- 7) гаранцијских послова из члана 26. закона, по основном послу који се врши у девизама;

- 8) накнаде трошкова за службени пут у иностранство, који се може извршити и у ефективном страном новцу;
- 9) уплате зарада резидентима - физичким лицима који су упућени на привремени рад у иностранство по основу уговора о извођењу инвестиционих радова у иностранству, као и запосленима у дипломатско-конзуларним представништвима, организацијама у саставу УН и међународним финансијским организацијама у Републици.

Плаћање, наплаћивање и пренос могу се вршити и у девизама по основу програма и пројеката који се финансирају из развојне помоћи Европске уније у којима учествује Република, при чему средства могу бити прослеђивана до уговарача, односно корисника и пројектних партнера у складу са одговарајућим уговором за спровођење активности на основу развојне помоћи Европске уније.

Банка може по налогу нерезидента - купца робе или услуге, коме одобрава комерцијални кредит за финансирање одложеног плаћања и плаћања унапред робе и услуга, вршити у Републици плаћање у девизама резиденту - продавцу те робе или пружаоцу услуге у спољнотрговинском промету.

Плаћање, наплаћивање и пренос у Републици могу се вршити и у девизама по пословима који су уређени законима који уређују тржиште капитала и осигурање депозита.

Плаћање, наплаћивање и пренос у Републици могу се вршити и у девизама и у другим случајевима прописаним законом.

Банка на захтев резидента може вршити пренос средстава у девизама са девизног рачуна тог резидента на његов девизни рачун код друге банке или на девизни рачун члана породице код те или друге банке, уз доказ да је у питању сродник до трећег степена сродства.

Девизно тржиште и курс динара. Девизе и ефективни страни новац могу се куповати и продавати само на девизном тржишту, за намене које су дозвољене овим законом.

Куповина и продаја девиза и ефективног страног новца на девизном тржишту у Републици врши се:

1) непосредно:

- ♦ између банака и резидената, као и између банака и нерезидената;
- ♦ између банака;
- ♦ између банака и Народне банке Србије;
- ♦ између резидената који имају овлашћење за обављање мењачких послова и Народне банке Србије;
- ♦ између банака и резидената који имају овлашћење за обављање мењачких послова;

- ♦ између резидената из члана 2. тачка (1) одредба под б) и Народне банке Србије.

2) на састанку међубанкарског девизног тржишта:

- ♦ између банака;
- ♦ између банака и Народне банке Србије.

Куповину и продају ефективног страног новца на девизном тржишту обавља банка, Народна банка Србије, као и други резиденти који у складу са овим законом обављају мењачке послове.

Народна банка Србије прописује услове и начин рада девизног тржишта.

Курс динара. Курс динара према страним валутама на девизном тржишту формира се слободно, у складу са понудом и тражњом девиза.

Званични средњи курс динара формира се на начин утврђен прописом Народне банке Србије.

За потребе књиговодства и статистике примењује се званични средњи курс динара.

За обрачун царине и других увозних дажбина примењује се званични средњи курс динара утврђен последњег радног дана у недељи која претходи недељи у којој се утврђује износ царине и других увозних дажбина, у складу са законом који уређује царине.

Девизна контрола. Послови из овог закона подлежу девизној контроли.

Контролу девизног пословања врше органи контроле - Народна банка Србије, Пореска управа, царински органи, односно други надлежни органи који имају право да, ради провере, захтевају сву документацију о том пословању као и другу документацију неопходну за девизну контролу.

Народна банка Србије врши контролу девизног пословања банака, институција електронског новца са седиштем у Републици и платних институција - у поступку који је утврђен законом којим се уређује њихово пословање.

Народна банка Србије врши контролу платног промета са иностранством који обавља јавни поштански оператор - у поступку који је утврђен законом којим се уређују платне услуге.

Пореска управа врши контролу девизног пословања резидената и нерезидената и мењачког пословања.

Царински орган врши контролу изношења из Републике и уношења у Републику, ефективног страног новца, динара, чекова и хартија од вредности у путничком, робном и поштанском саобраћају.

Царински орган на граничном прелазу привремено одузима од резидента и нерезидента уз издавање потврде, динаре и ефективни страни новац, чекове и

хартије од вредности који гласе на страну валуту који прелазе износ који пропише Народна банка Србије.

Народна банка Србије утврђује аутентичност ефективног страног новца (страних новчаница и кованог новца) ако постоји сумња у њихову аутентичност.

Народна банка Србије прописује начин поступања са ефективним страним новцем за који постоји сумња да је фалсификован.

1.3. ПЛАТНИ ПРОМЕТ И РАЧУНОВОДСТВО

Закони из ове области су:

Закон о платним услугама («Сл. гласник РС», бр. 139/2014);

Закон о обављању плаћања правних лица, предузетника и физичких лица која не обављају делатност («Сл. гласник РС», бр. 68/2015);

Закон о рачуноводству («Сл. гласник РС», бр. 62/2013);

Закон о ревизији («Сл. гласник РС», бр. 62/2013);

Закон о државној ревизорској институцији («Сл. гласник РС», бр. 101/2005, 54/2007, 36/2010);

Одређени подзаконски акти из ове области су:

Правилник о условима и начину плаћања у готовом новцу у динарима за правна лица и за физичка лица која обављају делатност («Сл. гласник РС», бр. 77/2011);

Одлука о условима и начину плаћања у готовом новцу у динарима за правна лица и за физичка лица која обављају делатност («Сл. гласник РС», бр. 57/2004, 114/2005, 45/2007, 12/2008, 11/2010);

Одлука о управљању токовима готовине («Сл. гласник РС», бр. 60/2012, 64/2013, 115/2013, 76/2016);

Одлука о спровођењу одредаба Закона о платним услугама које се односе на давање дозвола и сагласности Народне банке Србије («Сл. гласник РС», бр. 55/2015, 82/2015);

Одлука о садржају и начину вођења евиденције платних система («Сл. гласник РС», бр. 49/2015);

Уредба о програму за полагање испита за стицање звања у ревизији («Сл. лист СРЈ», бр. 11/00);

Правилник о условима и начину јавног објављивања финансијских извештаја и вођењу Регистра финансијских извештаја («Сл. гласник РС», бр. 127/2014, 101/2016);

Правилник о садржини и форми образаца финансијских извештаја за привредна друштва, задруге и предузетнике ("Сл. гласник РС", бр. 95/2014, 144/2014);

Правилник о облику и садржају Статистичког извештаја за привредна друштва, задруге и предузетнике ("Сл. гласник РС", бр. 127/2014);

Правилник о начину и роковима вршења пописа и усклађивања књиговодственог стања са стварним стањем ("Сл. гласник РС", бр. 118/2013, 137/2014) и др.

1.3.1. Платни промет

Услови и начин пружања платних услуга, електронски новац и платни системи уређени су *Законом о платним услугама* који се примењује од 15.10.2015. године.

Платне услуге обухватају:

- 1) услуге које омогућавају уплату готовог новца на платни рачун, као и све услуге које су потребне за отварање, вођење и гашење тог рачуна;
- 2) услуге које омогућавају исплату готовог новца с платног рачуна, као и све услуге које су потребне за отварање, вођење и гашење тог рачуна;
- 3) услуге преноса новчаних средстава с платног рачуна, односно на платни рачун, и то:
 - (1) трансфером одобрења,
 - (2) директним задужењем, укључујући једнократно директно задужење,
 - (3) коришћењем платне картице или сличног средства;
- 4) услуге извршавања платних трансакција код којих су новчана средства обезбеђена кредитом одобреним кориснику платних услуга, и то:
 - (1) трансфером одобрења,
 - (2) директним задужењем, укључујући једнократно директно задужење,
 - (3) коришћењем платне картице или сличног средства;
- 5) услуге издавања платних инструмената и/или прихватања ових инструмената на основу којег пружалац платних услуга примаоцу плаћања омогућава извршавање платних трансакција које иницира платилац употребом одређеног платног инструмента;
- 6) услуге извршавања новчане дознаке код које пружалац платних услуга прима платиочева новчана средства без отварања платног рачуна за платиоца или примаоца плаћања, искључиво ради стављања тих средстава на располагање примаоцу плаћања или ради преноса тих средстава примаочевом пружаоцу платних услуга, који их ставља на располагање примаоцу плаћања;

- 7) услуге извршавања платне трансакције за коју платилац даје сагласност употребом телекомуникационог, дигиталног или информационо-технолошког уређаја и плаћање се врши оператору телекомуникационе, дигиталне или информационо-технолошке мреже, који делује само као посредник између корисника платних услуга и продавца производа или пружаоца услуга.

Трансфер одобрења је платна услуга код које платилац код свог пружаоца платних услуга иницира извршење једне или више платних трансакција, укључујући и издавање трајног налога.

Директно задужење је платна услуга код које прималац плаћања на основу платиочеве сагласности иницира платну трансакцију за задужење платиочевог платног рачуна. Платилац може ову сагласност дати примаоцу плаћања, свом пружаоцу платних услуга или пружаоцу платних услуга примаоца плаћања (члан 4).

Платне услуге у Републици Србији могу пружати:

- 1) банка;
- 2) институција електронског новца;
- 3) платна институција;
- 4) Народна банка Србије;
- 5) Управа за трезор или други органи јавне власти у Републици Србији, у складу са својим надлежностима утврђеним законом;
- 6) јавни поштански оператор са седиштем у Републици Србији, основан у складу са законом којим се уређују поштанске услуге (члан 10).

Уговором о платним услугама пружалац платних услуга обавезује се да ће кориснику платних услуга, у складу са овим законом, пружати одређене платне услуге, односно платну услугу, а корисник платних услуга обавезује се да му, ако је тако уговорено, за то плати одређену накнаду.

На сва питања из уговора о платним услугама која нису уређена овим законом примењују се одредбе закона којим се уређују облигациони односи.

Уговор о платним услугама закључује се као оквирни уговор о платним услугама или као уговор о једнократној платној трансакцији.

Оквирним уговором уређује се извршавање будућих појединачних платних трансакција.

Ако корисник платних услуга отвара платни рачун код пружаоца платних услуга, оквирним уговором уређују се и услови за отварање, вођење и гашење тог рачуна.

Уговором о једнократној платној трансакцији уређује се извршење једне одређене платне трансакције која није обухваћена оквирним уговором.

Платни рачун може бити текући рачун или други платни рачун.

Народна банка Србије прописује ближе услове и начин отварања, вођења и гашења текућих рачуна, као и њихову јединствену структуру, а може прописати

и ближе услове и начин отварања, вођења и гашења других платних рачуна, као и њихову јединствену структуру.

Заједнички платни рачун је платни рачун који пружалац платних услуга води за два или више корисника платних услуга, у складу са оквирним уговором о отварању, вођењу и гашењу заједничког платног рачуна.

Сваки корисник платних услуга који је појединачни ималац заједничког платног рачуна може да располаже целокупним средствима на том рачуну, осим ако су уговором утврђена ограничења за располагање средствима на овом рачуну.

Средства на заједничком платном рачуну могу се у целости користити за плаћање обавеза појединачног имаоца овог рачуна према трећим лицима.

Текући рачун је платни рачун који се води код банке, а користи се за извршавање платних трансакција и за друге намене у вези са услугама које банке пружају корисницима платних услуга.

Јавни поштански оператор, платне институције и институције електронског новца не могу отворати, водити ни гасити текуће рачуне.

Законом о обављању плаћања правних лица, предузетника и физичких лица која не обављају делатност, који се примењује од 01. октобра 2015. године, уређена су права и обавезе правних лица, предузетника и физичких лица која не обављају делатност, у вези са отварањем текућег и другог платног рачуна, као и обављањем платних трансакција преко тог рачуна.

Правна лица и предузетници су дужни да отворе текући рачун код пружаоца платних услуга, да воде новчана средства на том рачуну и врше платне трансакције преко тог рачуна, уз могућност да имају више од једног текућег рачуна код истог пружаоца платних услуга и текуће рачуне код више пружаоца платних услуга.

Правна лица и предузетници, као имаоци електронског новца, нису дужни да врше платне трансакције преко текућег рачуна по основу купопродаје роба и услуга тим новцем.

Овим законом је прописана и обавеза правних лица и предузетника да динаре примљене у готовом, по било ком основу, уплате на свој текући рачун у року од седам радних дана. Поменута обавеза се не примењује у случају лица која имају овлашћење надлежног органа за обављање мењачких послова, а која уплату готовог новца у динарима, оствареног мењачким пословањем, врше у складу са прописом којим се уређују мењачки послови.²⁸

Банка је дужна да привредном субјекту, на његов захтев, исплати готов новац с текућег рачуна одмах, без накнаде, с тим да ако је реч о исплати готовог новца у износу већем од 600.000 динара или ефективног страног новца у износу чија је динарска противвредност по званичном курсу Народне банке Србије већа од 600.000 динара – банка му средства преко 600.000 динара исплаћује без накнаде најкасније наредног радног дана.

28 Члан 3. Закона о обављању плаћања правних лица, предузетника и физичких лица која не обављају делатност

Одредбе овог закона прописују могућност да правна лица и предузетници међусобне новчане обавезе измирују и уговарањем промене поверилаца, односно дужника у одређеном облигационом односу (асигнација, цесија, приступање дугу, преузимање дуга, усутупање дуга и др.), пребијањем (компензација) и на други начин у складу са законом, као и да се обавезе измире на тај начин, осим у случају пребијања (компензације), евидентирају преко рачуна код пружаоца платних услуга, најмање једанпут месечно, по правилу, крајем месеца, као платна трансакција између учесника.

Уколико су рачуни правних лица и предузетника у тренутку плаћања блокирани ради извршења принудне наплате, правна лица и предузетници не могу измиривати међусобне новчане обавезе уговарањем промене поверилаца, односно дужника у одређеном облигационом односу, пребијањем и на други начин, осим ако друкчије није утврђено законом којим се уређује порески поступак.²⁹

Принудна наплата. Под принудном наплатом подразумева се обавеза и овлашћење Народне банке Србије да са свих рачуна клијената код банака дужника на којима клијент има средстава (динарских и девизних), без његове сагласности, изврши плаћање обавеза по извршним решењима (пореских, царинских, судских и других органа) и налозима (по основу хартија од вредности, меница и овлашћења) по прописаном редоследу приоритета, а у оквиру истог реда приоритета према времену пријема. Извршна решења надлежних органа достављају се од 30. септембра 2005. године организационом делу Народне банке Србије - Одељење за пријем, контролу и унос основа и налога Крагујевац - Крагујевац, Улица Бранка Радичевића 16а.

Принудна наплата се спроводи на основу већег броја законских прописа, међу којима су најзначајнији: Закон о платном промету, Закон о извршењу и обезбеђењу, Закон о стечају, Закон о меници, и подзаконских аката одлука, упутстава и инструкција гувернера Народне банке Србије.

Дужници над којима се спроводи принудна наплата су: правна лица која имају рачуне код банака, физичка лица која обављају делатност и имају рачуне код банака, банке које имају рачуне код Народне банке Србије. Принудна наплата се врши са свих рачуна дужника (динарских депозитних и девизних) у динарима. У случајевима када су повериоци страна физичка или правна лица, досуђени износи по судском решењу извршавају се у корист нерезидентних рачуна код банака у динарској противвредности девизног дуга.

29 Ноавчаном казном од 10.000 до 500.000 динара казниће се за прекршај предузетник ако: 1) не отвори текући рачун код пружаоца платних услуга који, у складу са законом којим се уређују платне услуге, може да води текући рачун или не води средства на том рачуну или не врши платне трансакције преко тог рачуна, у складу са овим законом; 2) динаре примљене у готовом по било ком основу не уплати на свој текући рачун у року од седам радних дана; 3) су његови рачуни у тренутку плаћања блокирани ради извршења принудне наплате, а новчане обавезе измирује супротно члану 5. став 2. овог закона.

Спровођење принудне наплате одвија се у више фаза, и то: пријем и евидентирање решења (I и II ред приоритета) и налога (III ред приоритета), контрола исправности основа – решења и налога, која подразумева враћање неисправних основа доносиоцу, унос решења у Програм.

Извршење решења и налога врши се разменом електронских порука између Принудне наплате и банака кроз блокаду матичног броја дужника, што подразумева блокаду свих рачуна дужника код свих банака и забрану банкама да таквом дужнику отварају нове рачуне.³⁰

Принудна наплата се може вршити на основу меница или овлашћења само ако су и менице и овлашћења евидентирани у регистру меница и овлашћења који води Народна банка Србије.

1.3.2. Рачуноводство

Законом о рачуноводству уређују се обвезници примене овог закона, разврставање правних лица, организација рачуноводства и рачуноводствене исправе, услови и начин вођења пословних књига, признавање и вредновање позиција у финансијским извештајима, састављање, достављање и јавно објављивање финансијских извештаја и годишњег извештаја о пословању, Регистар финансијских извештаја, Национална комисија за рачуноводство, као и надзор над спровођењем одредби овог закона.

Обавезе правних лица и предузетника. Правна лица и предузетници дужни су да вођење пословних књига, признавање и вредновање имовине и обавеза, прихода и расхода, састављање, приказивање, достављање и обелодањивање информација у финансијским извештајима врше у складу са овим законом.

Разврставање правних лица. Правна лица, у смислу овог закона, разврставају се на микро, мала, средња и велика, у зависности од просечног броја запослених, пословног прихода и просечне вредности пословне имовине утврђених на дан састављања редовног годишњег финансијског извештаја у пословној години.

У микро правна лица разврставају се она правна лица која не прелазе два од следећих критеријума:

- 1) просечан број запослених 10;
- 2) пословни приход 700.000 ЕУР у динарској противвредности;
- 3) просечна вредност пословне имовине (израчуната као аритметичка средина вредности на почетку и на крају пословне године) 350.000 ЕУР у динарској противвредности.

30 <http://nbs.rs/internet/cirilica/67/index.html> (18.08.2015.).

У мала правна лица разврставају се она правна лица која прелазе два критеријума из става 2. овог члана, али не прелазе два од следећих критеријума:

- 1) просечан број запослених 50;
- 2) пословни приход 8.800.000 ЕУР у динарској противвредности;
- 3) просечна вредност пословне имовине (израчуната као аритметичка средина вредности на почетку и на крају пословне године) 4.400.000 ЕУР у динарској противвредности.

У средња правна лица разврставају се она правна лица која прелазе два критеријума из става 3. овог члана, али не прелазе два од следећих критеријума:

- 1) просечан број запослених 250;
- 2) пословни приход 35.000.000 ЕУР у динарској противвредности;
- 3) просечна вредност пословне имовине (израчуната као аритметичка средина вредности на почетку и на крају пословне године) 17.500.000 ЕУР у динарској противвредности.

У велика правна лица разврставају се правна лица која прелазе два критеријума из става 4. овог члана.

Разврставање у складу са наведеним критеријумима врши правно лице самостално на дан састављања финансијских извештаја и добијене податке користи за наредну пословну годину.

За прерачунавање девизних износа из ст. 2-4. овог члана у динарску противвредност, примењује се званичан средњи курс динара, који утврђује Народна банка Србије, а који важи последњег дана пословне године за коју се саставља редован годишњи финансијски извештај.

Новооснована правна лица разврставају се на основу података из финансијских извештаја за пословну годину у којој су основани и броја месеци пословања, а утврђени подаци користе се за ту и наредну пословну годину.

Просечан број запослених израчунава се тако што се збир укупног броја запослених на крају сваког месеца, укључујући и запослене у иностранству, подели са бројем месеци у пословној години.

Обавештење о разврставању, у смислу овог закона, правно лице дужно је да, уз финансијске извештаје достави Агенцији за привредне регистре, која верификује достављено обавештење о разврставању.

Предузетници се, у смислу овог закона, сматрају микро правним лицима.

Организација рачуноводства. Правна лица, односно предузетници општим актом, у складу са овим законом, уређују организацију рачуноводства на начин који омогућава свеобухватно евидентирање, као и спречавање и откривање погрешно евидентираних пословних промена, уређују интерне рачуноводствене контролне поступке, утврђују рачуноводствене политике, одређују лица која су одговорна за

законитост и исправност настанка пословне промене и састављање и контролу рачуноводствених исправа о пословној промени, уређују кретање рачуноводствених исправа и утврђују рокове за њихово достављање на даљу обраду и књижење у пословним књигама.

Рачуноводствене исправе. Књижење пословних промена на рачунима имовине, обавеза и капиталу, приходима и расходима врши се на основу веродостојних рачуноводствених исправа.

Рачуноводствена исправа представља писани документ или електронски запис о насталој пословној промени, која обухвата све податке потребне за књижење у пословним књигама тако да се из рачуноводствене исправе недвосмислено може сазнати основ, врста и садржај пословне промене.

Рачуноводствена исправа саставља се у потребном броју примерака на месту и у време настанка пословне промене.

Рачуноводствена исправа која је састављена у једном примерку може се отпремити ако су подаци из те исправе стално доступни.

Фотокопија рачуноводствене исправе је основ за књижење пословне промене, под условом да је на њој наведено место чувања оригиналне исправе и да је потписана од стране одговорног лица.

Рачуноводственом исправом сматра се и исправа испостављена, односно примљена телекомуникационим путем, као и исправа испостављена, односно примљена путем сервиса за електронску размену података (*Electronic data Interchange* - EDI).

Пословне књиге. Пословне књиге представљају једнообразне евиденције о стању и променама на имовини, обавезама и капиталу, приходима и расходима правних лица и предузетника.

Пословне књиге су дневник, главна књига и помоћне књиге.

Дневник и главна књига воде се по систему двојног књиговодства.

Дневник је пословна књига у коју се евиденције о пословним променама уносе према редоследу њиховог настанка.

Дневник може да се води као јединствена пословна књига или као више пословних књига намењених за пословне промене одређених билансних или ванбилансних ставки.

Главна књига је потпуни скуп рачуна, који су у равнотежи, за систематско обухватање стања и промена на имовини, обавезама, капиталу, приходима и расходима и која је основа за састављање финансијских извештаја. Главна књига се састоји из два одвојена дела, и то: билансне евиденције и ванбилансне евиденције.

Главна књига треба да садржи рачуне утврђене контним оквиром, у складу са потребама правног лица.

Помоћне књиге су аналитичке евиденције које се воде одвојено за нематеријална улагања, некретнине, постројења и опрему, инвестиционе некретнине, дугорочне финансијске пласмане, залихе, потраживања, обавезе и др.

Помоћне књиге које се односе на имовину у материјалном облику исказују се у количинама и новчаним износима.

У дневник благајне се уносе пословне промене које настају по основу готовине и других вредности које се воде у благајни правног лица и предузетника. Дневник благајне закључује се на крају сваког радног дана и доставља се рачуноводству истог, а најкасније наредног дана.

Контни оквир. Правна лица и предузетници пословне промене књиже на рачунима прописаним контним оквиром.

Контни оквир и садржину рачуна у контном оквиру прописује:

- 1) министар надлежан за послове финансија - за привредна друштва, задруге и предузетнике;
- 2) министар надлежан за послове финансија - за друга правна лица;
- 3) Народна банка Србије - за Народну банку Србије, банке и друге финансијске институције, друштва за осигурање, даваоце финансијског лизинга, добровољне пензијске фондове и друштва за управљање добровољним пензијским фондовима, у складу са овим законом и другим законима који уређују пословање банака и других финансијских институција, над којима, сагласно закону, надзор врши Народна банка Србије;
- 4) Комисија за хартије од вредности - за инвестиционе фондове и друштва за управљање инвестиционим фондовима, као и за берзе и брокерско-дилерска друштва.

Лица која воде пословне књиге и састављају финансијске извештаје. Правно лице, односно предузетник општим актом уређује школску спрему, радно искуство и остале услове за лице које је одговорно за вођење пословних књига и састављање финансијских извештаја.

Поверљавање вођења пословних књига и састављања финансијских извештаја другом привредном друштву, односно предузетнику. Вођење пословних књига и састављање финансијских извештаја правно лице, односно предузетник може поверити уговором у писаној форми, у складу са законом, привредном друштву или предузетнику, који имају регистровану претежну делатност за пружање рачуноводствених услуга.

Одредба претходног става не односи се на Народну банку Србије, банке и друге финансијске институције над којима, сагласно закону, надзор врши Народна банка Србије, друштва за осигурање, даваоце финансијског лизинга, добровољне пензијске фондове, друштва за управљање добровољним пензијским фондовима, инвестиционе фондове, друштва за управљање инвестиционим фондовима, берзе, брокерско-дилерска друштва и факторинг друштва.

Обавеза вршења пописа. Правно лице, односно предузетник дужан је да, на почетку пословања, изврши попис имовине и обавеза са назнаком појединачних вредности у количинама и новчаном износу.

Правно лице, односно предузетник врши попис имовине и обавеза и усклађује стање по књигама са стањем по попису на крају пословне године.

Усклађивање промета и стања главне књиге са дневником и помоћних књига са главном књигом врши се пре пописа имовине и обавеза и пре састављања годишњих финансијских извештаја.

Правно лице, односно предузетник може предвидети општим актом и дуже периоде за вршење пописа књига, филмова, архивске грађе и слично, с тим што ти периоди не могу бити дужи од пет година.

Додатна обавеза вршења пописа. Поред редовног пописа имовине и обавеза правно лице, односно предузетник врши попис и усклађивање стања и приликом примопредаје дужности рачунопологача, промене продајних цена производа и робе у малопродајном објекту, статусне промене, отварања, односно закључења поступка стечаја и ликвидације правног лица, као и у другим случајевима предвиђеним законом.

Усаглашавање потраживања и обавеза. Правна лица и предузетници дужни су да пре састављања финансијских извештаја, усагласе међусобна потраживања и обавезе што се доказује одговарајућом исправом.

Поверилац је дужан да, пре састављања финансијских извештаја, достави дужнику списак неплаћених обавеза.

Правна лица која састављају Напомене уз финансијске извештаје дужна су да у том извештају обелодане неусаглашена потраживања и обавезе у укупном износу.

Примена МСФИ. За признавање, вредновање, презентацију и обелодањивање позиција у финансијским извештајима, велика правна лица, правна лица која имају обавезу састављања консолидованих финансијских извештаја (матична правна лица), јавна друштва, односно друштва која се припремају да постану јавна, у складу са законом којим се уређује тржиште капитала, независно од величине, примењују МСФИ.

Примена МСФИ за МСП. За признавање, вредновање, презентацију и обелодањивање позиција у финансијским извештајима, мала и средња правна лица примењују МСФИ за МСП. Изузетно, средња правна лица могу да одлуче да примењују МСФИ из претходног става.

Микро и друга правна лица. За признавање, вредновање, презентацију и обелодањивање позиција у појединачним финансијским извештајима, микро и друга правна лица, независно од величине, примењују подзаконски акт који доноси министар надлежан за послове финансија, а који се заснива на општим рачуноводственим начелима. Изузетно, микро и друга правна лица, независно од величине, могу да одлуче да примењују МСФИ за МСП из претходног става.

Закључивање пословних књига. Пословне књиге се закључују после књижења свих пословних промена и обрачуна на крају пословне године, као и у случајевима статусних промена, престанка пословања и у другим случајевима у којима је неопходно закључити пословне књиге.

Помоћне књиге које се користе више од једне године закључују се по престанку њиховог коришћења.

Пословне књиге се закључују најкасније до рока за достављање финансијских извештаја.

Чување рачуноводствених исправа, пословних књига и финансијских извештаја. Правна лица и предузетници дужни су да уредно чувају рачуноводствене исправе, пословне књиге и финансијске извештаје и да општим актом одреде одговорна лица и пословне просторије за њихово чување, као и начин чувања.

Финансијски извештаји и извештаји о извршеној ревизији чувају се 20 година.

Годишњи извештај о пословању чува се 10 година од последњег дана пословне године за коју је састављен.

Дневник и главна књига чувају се 10 година.

Помоћне књиге чувају се пет година, од дана њиховог закључивања.

Трајно се чувају исплатне листе или аналитичке евиденције зарада.

Пет година се чувају исправе на основу којих се уносе подаци у пословне књиге.

Пет година се чувају исправе платног промета у овлашћеним финансијским институцијама платног промета.

Редован годишњи финансијски извештај. Правна лица, односно предузетници дужни су да састављају редовне годишње финансијске извештаје за пословну годину која је једнака календарској, у складу са овим законом и подзаконским прописима донетим на основу овог закона.

Изузетно, зависно правно лице са седиштем у Републици Србији чије матично правно лице са седиштем у иностранству има пословну годину различиту од календарске године, може, уз сагласност министра надлежног за послове финансија, односно Народне банке Србије за правна лица из њене надлежности (осим банака), односно Комисије за хартије од вредности за правна лица из њене надлежности, да саставља и објављује годишње финансијске извештаје са стањем на последњи дан пословне године која је различита од календарске.

Консолидовани годишњи финансијски извештај. Правна лица која имају контролу (контролно, односно матично правно лице) над једним или више правних лица (подређено, односно зависно правно лице), у складу са овим законом и са захтевима МСФИ, обавезна су да састављају, приказују, достављају и обелодањују консолидоване финансијске извештаје.

Консолидоване годишње финансијске извештаје саставља правно лице које је у економској целини матично правно лице.

Консолидовани годишњи финансијски извештаји састављају се под истим датумом као и редовни годишњи финансијски извештаји матичног правног лица.

Правно лице дужно је да састави годишњи извештај о пословању.

Годишњи извештај о пословању садржи:

- 1) кратак опис пословних активности и организационе структуре правног лица;
- 2) веродостојан приказ развоја, финансијског положаја и резултата пословања правног лица, укључујући финансијске и нефинансијске показатеље релевантне за одређену врсту пословне активности, као и информације о кадровским питањима;
- 3) информације о улагањима у циљу заштите животне средине;
- 4) све значајне догађаје по завршетку пословне године;
- 5) планирани будући развој;
- 6) активности истраживања и развоја;
- 7) информације о откупу сопствених акција, односно удела;
- 8) постојање огранака;
- 9) које финансијске инструменте користи ако је то значајно за процену финансијског положаја и успешности пословања;
- 10) циљеве и политике везане за управљање финансијским ризицима, заједно са политиком заштите сваке значајније врсте планиране трансакције за коју се користи заштита;
- 11) изложеност ценовном ризику, кредитном ризику, ризику ликвидности и ризику новчаног тока, стратегију за управљање овим ризицима и оцену њихове ефективности.

Годишњи извештај о пословању јавних друштава, односно друштава која се припремају да постану јавна у складу са законом којим се уређује тржиште капитала, садржи и преглед правила корпоративног управљања.

Изузетно, микро, мала и средња правна лица, осим јавних друштава, нису дужна да састављају годишњи извештај о пословању, с тим што су информације о откупу сопствених акција, односно удела дужна да наведу у Напоменама уз финансијске извештаје ако су обавезна да их састављају.

Достављање финансијских извештаја. Правна лица, односно предузетници дужни су да редовне годишње финансијске извештаје за извештајну годину доставе Агенцији, ради јавног објављивања, најкасније до 30. јуна наредне године, осим ако посебним законом није друкчије уређено.

Правна лица, која имају пословну годину различиту од календарске, дужна су да редовне годишње финансијске извештаје за извештајну годину доставе Аген-

цији, ради јавног објављивања, најкасније у року од шест месеци од дана када су ти извештаји састављени.

Правна лица која састављају консолидоване годишње финансијске извештаје (матична правна лица) дужна су да консолидоване годишње финансијске извештаје за извештајну годину доставе Агенцији, ради јавног објављивања, најкасније до 31. јула наредне године, осим ако посебним законом није друкчије уређено.

Правна лица, односно предузетници који састављају ванредне финансијске извештаје дужни су да их доставе Агенцији, ради јавног објављивања, у року од 60 дана од дана на који се ти извештаји састављају.

Правно лице које није имало пословних догађаја, нити у пословним књигама има податке о имовини и обавезама, дужно је да до краја фебруара наредне године достави Агенцији изјаву о неактивности која се односи на извештајну годину.

Финансијски извештаји и изјава, потписани квалификованим електронским потписом законског заступника, уносе се у посебан информациони систем Агенције и достављају Агенцији у електронском облику.

Јавно објављивање финансијских извештаја. Податке из потпуних и рачунски тачних финансијских извештаја и документацију Агенција јавно објављује на својој интернет страници, у оквиру Регистра финансијских извештаја, у пуном садржају за обвезнике ревизије у складу са законом којим се уређује ревизија, и у скраћеном садржају за остала правна лица и предузетнике.

Агенција је дужна да податке и документацију, јавно објави на интернет страници у року од 60 дана од дана пријема потпуног и рачунски тачног финансијског извештаја правног лица, односно предузетника.

Агенција је дужна да финансијске извештаје и документацију у којима правна лица и предузетници нису отклонили утврђене недостатке, јавно објави на својој интернет страници као непотпуне и рачунски нетачне, у пуном или скраћеном садржају, и то најкасније до 31. октобра наредне године за извештајну годину.

Агенција је дужна да приступ финансијским извештајима и документацији за последње три извештајне године омогући корисницима на интернет страници Агенције, без накнаде.

Надзор. Надзор правних лица и предузетника, у смислу провере исправности евидентирања пословних промена у пословним књигама, врши Пореска управа сходно одредбама прописа који уређује порески поступак и пореску администрацију.

Надзор над банкама и другим финансијским институцијама, друштвима за осигурање, даваоцима финансијског лизинга, добровољним пензијским фондовима и друштвима за управљање добровољним пензијским фондовима, у смислу провере исправности евидентирања пословних промена у пословним књигама, врши Народна банка Србије.

1.3.3. Ревизија

Законом о ревизији уређени су услови и начин обављања ревизије финансијских извештаја, обавезност ревизије, стручна оспособљеност лица и лиценце за обављање ревизије, давање и одузимање дозволе за рад друштвима за ревизију и самосталним ревизорима, надзор над обављањем ревизије, Комора овлашћених ревизора, оснивање и надлежности Одбора за јавни надзор над обављањем ревизије, међународна сарадња са надлежним телима у области надзора, као и друга питања у вези са ревизијом.

Ревизија финансијских извештаја је поступак провере и оцене финансијских извештаја, као и података и метода који се примењују при састављању финансијских извештаја на основу којих се даје независно стручно мишљење о томе да ли финансијски извештаји у свим материјално значајним аспектима дају истинит и поштен приказ финансијског стања и резултата пословања правног лица у складу са одговарајућом регулативом за израду финансијских извештаја.

Друштво за ревизију је привредно друштво са седиштем у Републици Србији, основано у складу са законом којим се уређују привредна друштва и које у складу са овим законом има важећу дозволу за обављање ревизије.

Овлашћени ревизор је физичко лице које је, у складу са овим законом, положило испит за стицање звања овлашћени ревизор, а које нема важећу лиценцу за обављање ревизије.

Лиценцирани овлашћени ревизор је физичко лице које је, у складу са овим законом, положило испит за стицање звања овлашћени ревизор и има важећу лиценцу за обављање ревизије.

Самостални ревизор је лиценцирани овлашћени ревизор који, у складу са овим законом, има важећу дозволу да обавља ревизију као предузетник.

Ревизорски извештај је извештај о обављеној ревизији који издаје друштво за ревизију, односно самостални ревизор у складу са овим законом и Међународним стандардима ревизије

Ко може да обавља ревизију. Ревизију може да обавља:

- 1) друштво за ревизију које има у радном односу са пуним радним временом запосленог најмање једног лиценцираног овлашћеног ревизора и испуњава друге услове утврђене овим законом;
- 2) ревизорско друштво државе чланице које је за обављање ревизије добило дозволу у складу са овим законом;
- 3) ревизорско друштво треће земље које је за обављање ревизије добило дозволу у складу са овим законом;
- 4) самостални ревизор;

- 5) ревизор државе чланице који има важећу лиценцу и дозволу за обављање ревизије, које су издате од надлежног органа у Републици Србији, а који је регистрован као предузетник у Републици Србији;
- 6) ревизор треће земље који има важећу лиценцу и дозволу за обављање ревизије, које су издате од надлежног органа у Републици Србији, а који је регистрован као предузетник у Републици Србији.

Друштва за ревизију обављају ревизију преко лиценцираних овлашћених ревизора.

Услови за издавање лиценце. Лиценца за обављање ревизије је јавна исправа коју, у складу са овим законом, издаје Министарство.

Лиценца се издаје лицу које испуњава следеће услове:

- 1) да има положен испит за звање овлашћени ревизор;
- 2) да има стечено високо образовање на студијама другог степена у складу са законом којим се уређује високо образовање, односно на основним студијама у трајању од најмање четири године;
- 3) да има најмање три године практичног радног искуства на законским ревизијама, од којих најмање две године уз надзор лиценцираног овлашћеног ревизора. Под практичним радним искуством на законским ревизијама сматра се радно искуство, на неодређено или на одређено време, стечено у радном односу у друштву за ревизију, односно код самосталног ревизора на пословима законске ревизије;
- 4) да, у складу са овим законом не постоји забрана издавања нове лиценце, у случају ако му је лиценца раније одузета - до истека периода у коме постоји забрана издавања нове лиценце;
- 5) да није правоснажно осуђиван за кривична дела која га чине недостојним за обављање ових послова.

Друштво за ревизију. Ревизију могу да обављају друштва за ревизију у којима:

- 1) већину акција или удела у капиталу имају друштва за ревизију, односно лиценцирани овлашћени ревизори или ревизорска друштва држава чланица, односно ревизори држава чланица;
- 2) већина, а највише до три четвртине чланова органа управљања морају да буду лиценцирани овлашћени ревизори или друштва за ревизију, односно ревизори или ревизорска друштва држава чланица.

Ако се орган управљања састоји од два члана, један од њих мора да буде лиценцирани овлашћени ревизор или друштво за ревизију, односно ревизор или ревизорско друштво државе чланице.

Ако орган управљања чини један члан, он мора да буде лиценцирани овлашћени ревизор или друштво за ревизију, односно ревизор или ревизорско друштво државе чланице.

Самостални ревизор као предузетник може истовремено да има само једну дозволу за обављање ревизије.

Самостални ревизор не може обављати друге делатности осим ревизије и послове из члана 33. закона, нити може бити оснивач друштва за ревизију или другог привредног друштва.

Самостални ревизор не може бити у радном односу код другог послодавца, не може имати друге регистроване самосталне делатности или статус законског заступника, директора, члана или председника надзорног одбора и извршног одбора у правном лицу, односно повезаном правном лицу са правним лицем код кога се обавља ревизија, члан или председник управног и извршног одбора банке, заступник државног капитала, стечајни управник, прокуриса и лице које уговором о раду има утврђену забрану конкуренције.

Самостални ревизор не може да обавља законску ревизију друштава од јавног интереса.

Самостални ревизор не може да обавља ревизију консолидованих финансијских извештаја.

Осигурање од одговорности. Друштво за ревизију дужно је да се осигура од одговорности за штету коју учини правном лицу код кога обавља ревизију, односно трећем лицу у случају повреде уговора о ревизији, односно повреде правила обављања ревизије.

Износ најниже суме осигурања на основу које се плаћа премија осигурања за појединачни осигурани случај за сваку пословну годину утврђује се као већи износ од следећих износа:

- 1) од највише цене за услуге ревизије на основу појединачног уговора о ревизији помножено са 15;
- 2) од збира цена за услуге ревизије на основу свих уговора о ревизији, помножено са 2,5.

Појединачни осигурани случај је штета настала у вези са појединачним извештајем о ревизији.

Обавезност ревизије. Ревизија је обавезна за редовне годишње финансијске извештаје великих и средњих правних лица разврстаних у складу са законом којим се уређује рачуноводство, јавних друштава у складу са законом којим се уређује тржиште капитала независно од њихове величине, као и свих правних лица, односно предузетника чији пословни приход остварен у претходној пословној години прелази 4.400.000 ЕУР у динарској противвредности (законска ревизија).

Ревизија консолидованих финансијских извештаја обавезна је за матична правна лица која састављају консолидоване финансијске извештаје у складу са законом којим се уређује рачуноводство (законска ревизија).

За прерачунавање девизног износа у динарску противвредност примењује се званичан средњи курс динара, који утврђује Народна банка Србије, а који важи последњег дана пословне године за коју се саставља финансијски извештај.

Ревизија финансијских извештаја правних лица и других субјеката који нису наведени у закону јесте добровољна ревизија.

Лица која непосредно обављају ревизију. Ревизију обављају лиценцирани овлашћени ревизори, запослени у друштву за ревизију, односно самостални ревизор под условом да су чланови Коморе.

Друштво за ревизију, односно самостални ревизор могу поједине послове у поступку ревизије да повере и другим лицима која су запослена у друштву за ревизију, односно код предузетника - самосталног ревизора, а која немају лиценцу за рад на пословима ревизије, под условом да је њихов рад планиран и надзиран од стране лиценцираног овлашћеног ревизора.

Ревизију редовних годишњих и консолидованих финансијских извештаја великих правних лица у смислу закона којим се уређује рачуноводство, може да обавља друштво за ревизију које има у радном односу са пуним радним временом запослена најмање четири лиценцирана овлашћена ревизора, осим ако посебним законом није друкчије уређено.

Обавезе правног лица код кога се обавља ревизија. Правно лице код којег се обавља ревизија дужно је да друштву за ревизију стави на располагање сву потребну документацију, исправе и извештаје, омогући приступ свим програмима и електронским записима, укључујући штампани материјал и копије на електронским медијима, као и да пружи информације о програмима и све информације потребне за обављање ревизије.

Правно лице је дужно да у радно време обезбеди друштву за ревизију приступ и коришћење пословних просторија за обављање ревизије, као и да стави на располагање одговарајућу опрему и запослене.

Радна документација. Лиценцирани овлашћени ревизор припрема целокупну радну документацију на основу које издаје ревизорски извештај.

Радну документацију коју прикупља и припрема лиценцирани овлашћени ревизор, друштво за ревизију чува најмање шест година, почевши од пословне године на коју се ревизија односи.

Радна документација, односно копије докумената прикупљених у току ревизије власништво су друштва за ревизију, поверљивог су карактера и могу се користити само за потребе ревизије, у складу са овим законом, осим ако посебним прописима није друкчије уређено.

Заштита поверљивих података. Лиценцирани овлашћени ревизор и друштво за ревизију, дужни су да, као поверљиве, чувају све податке, чињенице и околности које су сазнали током обављања ревизије.

Пословне тајне и информације дужна су да чувају и друга лица која раде или су радила у друштву за ревизију и којима су на било који начин доступни поверљиви.

Ревизорски извештај саставља се у складу са МСР.

Ревизорски извештај садржи минимум следеће:

- 1) увод у којем се наводе финансијски извештаји који су предмет ревизије, заједно са рачуноводственим политикама које су коришћене за њихово састављање;
- 2) опис сврхе и обима ревизије, уз навођење стандарда ревизије у складу са којима је извршена ревизија;
- 3) мишљење лиценцираног овлашћеног ревизора којим се јасно изражава да ли финансијски извештаји пружају истинит и поштен преглед финансијског положаја правног лица у складу са релевантним законским оквиром, као и да ли су годишњи финансијски извештаји у складу са посебним прописима који уређују пословање правног лица, ако је то предвиђено тим прописима. Мишљење ревизора може бити позитивно, мишљење са резервом, негативно или се овлашћени ревизор може уздржати од изражавања мишљења ако није у могућности да га изрази;
- 4) посебна упозорења и проблеме на које лиценцирани овлашћени ревизор жели да укаже, али без изражавања мишљења са резервом;
- 5) мишљење о усклађености извештаја о пословању са финансијским извештајима за исту пословну годину.

Ревизорски извештај потписује кључни ревизорски партнер.

Ревизорски извештај саставља се и објављује на српском језику.

Уз ревизорски извештај прилажу се финансијски извештаји који су били предмет ревизије.

Ревизија консолидованих финансијских извештаја. Кључни ревизорски партнер као ревизор групе одговоран је за обављање ревизије консолидованих финансијских извештаја.

Лиценцирани овлашћени ревизор као ревизор групе врши преглед и чува радну документацију о ревизорском раду другог друштва за ревизију које је обавило ревизију финансијских извештаја правних лица у оквиру економске целине.

Накнада за обављену ревизију. За обављену ревизију плаћа се накнада. Износ накнаде одређује се уговором.

Замена ревизора и забрана запошљавања. Друштва за ревизију дужна су да најкасније сваке седме године од почетка обављања ревизије финансијских извештаја код истог обвезника ревизије изврше замену лиценцираног овлашћеног ревизора, потписника ревизорског извештаја, односно кључног ревизорског партнера, осим ако посебним законом није друкчије уређено.

Лиценцирани овлашћени ревизор, односно кључни ревизорски партнер може поново да обавља ревизију код истог обвезника ревизије две године од датума потписивања последњег ревизорског извештаја за тог обвезника у складу са условима из претходног става.

Забрана именовања ревизора. Кључни ревизорски партнер не може у периоду од најмање две године по престанку радног односа у друштву за ревизију, бити именован за члана органа управљања код обвезника ревизије код којег је вршио ревизију и чије је ревизорске извештаје потписао.

Комисија за ревизију. Друштва од јавног интереса дужна су да имају Комисију за ревизију (одбор за праћење пословања).

Комисија за ревизију обавља послове у складу са законом којим се уређују привредна друштва.

Изузетно, друштва од јавног интереса која у складу са посебним прописима имају тела са надлежностима Комисије за ревизију, нису дужна да је образују у складу са овим законом.

Изузетно, друштва од јавног интереса која су зависна друштва, тј. чланови групе друштава која на нивоу групе, имају Комисију за ревизију и која надлежно-сти обављају на нивоу групе, нису дужна да је образују у складу са овим законом, осим ако посебним законом није друкчије уређено.

Комисију за ревизију чине најмање три члана који се именују у складу са законом којим се уређују привредна друштва.

Овлашћени интерни ревизор. Правно лице може да повери обављање послова интерне ревизије лицу које има сертификат Коморе о стеченом звању овлашћени интерни ревизор.

Звање овлашћени интерни ревизор може да стекне лице које:

- 1) има стечено високо образовање на студијама другог степена у складу са законом којим се уређује високо образовање, односно на основним студијама у трајању од најмање четири године;
- 2) има радно искуство на пословима законске ревизије или интерне ревизије, у трајању од три године, односно радно искуство у трајању од пет година на пословима рачуноводства;
- 3) има положен испит за стицање овог звања у складу са програмом Коморе;
- 4) није осуђивано за кривична дела која га чине недостојним за обављање ових послова.

Под радним искуством за полагање испита за стицање звања овлашћени интерни ревизор, сматра се искуство стечено у радном односу на неодређено или на одређено време.

Комора овлашћених ревизора. Комора је независна професионална организација лиценцираних овлашћених ревизора запослених у друштвима за ревизију,

друштва за ревизију и самосталних ревизора, која има својство правног лица, са правима, обавезама и одговорностима утврђеним овим законом и статутом Коморе.

Чланство у Комори обавезно је за друштва за ревизију, самосталне ревизоре и лиценциране овлашћене ревизоре запослене у друштву за ревизију, односно код самосталног ревизора.

Друштво за ревизију и самостални ревизор стичу чланство у Комори даном уписа у Регистар друштава за ревизију и самосталних ревизора.

Лиценцирани овлашћени ревизор стиче чланство у Комори даном уписа у Регистар лиценцираних овлашћених ревизора.

Друштву за ревизију и самосталном ревизору престаје чланство у Комори даном подношења захтева за брисање из регистра чланова Коморе, као и у другим случајевима у складу са овим законом и статутом Коморе.

Поверени послови Коморе. Комора обавља следеће послове као јавна овлашћења:

- 1) доноси и спроводи програм испита за стицање звања овлашћени ревизор, организује испите за стицање звања овлашћени ревизор и издаје сертификат за звање овлашћени ревизор;
- 2) уређује ближе услове и поступак за ослобађање полагања испита;
- 3) доноси програм континуираног професионалног усавршавања и организује стручно усавршавање лиценцираних овлашћених ревизора;
- 4) прописује минимум радне документације која чини садржај методологије;
- 5) води Регистар лиценцираних овлашћених ревизора;
- 6) води Регистар друштава за ревизију и самосталних ревизора;
- 7) води Регистар изречених мера;
- 8) води Регистар чланова Коморе;
- 9) утврђује висину чланарине за чланове Коморе;
- 10) утврђује износ надокнаде за упис у регистре Коморе, надокнаде за испите које спроводи Комора, надокнаде за издавање извода из регистра, уверења и потврда о евиденцијама које Комора води, као и остале надокнаде прописане општим актима Коморе;
- 11) утврђује висину посебног доприноса за обављање контроле квалитета рада друштава за ревизију, самосталних ревизора и лиценцираних овлашћених ревизора;
- 12) доноси годишњи план провере квалитета рада друштава за ревизију, самосталних ревизора и лиценцираних овлашћених ревизора;
- 13) доноси методологију за проверу квалитета обављених ревизија, проверу квалитета рада друштава за ревизију, самосталних ревизора и лиценцираних овлашћених ревизора;

- 14) обавља контролу квалитета рада друштава за ревизију, самосталних ревизора и лиценцираних овлашћених ревизора.

Регистар лиценцираних овлашћених ревизора садржи:

- 1) име, презиме и регистарски број лиценце;
- 2) назив, адресу, интернет адресу и регистарски број друштва за ревизију у којем је лиценцирани овлашћени ревизор запослен или са којим је повезан као партнер или на неки други начин;
- 3) све остале регистрације лиценцираног овлашћеног ревизора код надлежних органа држава чланица и надлежних органа трећих земаља, укључујући назив органа за регистрацију и регистарски број ако постоји;
- 4) датум издавања, односно продужења лиценце.

Лиценцирани овлашћени ревизор дужан је да обавештава Комору о променама свих чињеница и околности на основу којих је уписан у регистар из претходног става у року од осам дана од дана настанка промене.

Подаци који се достављају Комори морају да буду потписани од стране лиценцираних овлашћених ревизора.

Контрола квалитета рада друштава за ревизију, самосталних ревизора и лиценцираних овлашћених ревизора. Комора обавља контролу квалитета рада друштава за ревизију, самосталних ревизора и лиценцираних овлашћених ревизора ради провере да ли се при обављању ревизије поступа у складу са МСР и одредбама овог закона.

Контрола квалитета рада обавља се на објективан начин и у поступку који укључује било какав сукоб интереса између лица која обављају проверу квалитета рада и друштава за ревизију, самосталних ревизора и лиценцираних овлашћених ревизора.

Контрола квалитета рада подлеже надзору који обавља Одбор за јавни надзор.

Одбор за јавни надзор над обављањем ревизије оснива Влада у циљу заштите јавног интереса у раду Коморе, друштава за ревизију, самосталних ревизора и лиценцираних овлашћених ревизора.

Одбор за јавни надзор обавља надзор над спровођењем контроле квалитета рада друштава за ревизију, самосталних ревизора и лиценцираних овлашћених ревизора.

Одбор за јавни надзор у оквиру надлежности утврђених овим законом, обавља надзор над:

- 1) спровођењем програма за полагање, признавање и организовање испита за звање овлашћених ревизор;
- 2) утврђивањем и спровођењем програма континуираног професионалног усавршавања лиценцираних овлашћених ревизора;

- 3) издавањем, продужењем и одузимањем лиценци овлашћеним ревизорима;
- 4) издавањем и одузимањем дозвола за обављање ревизије друштвима за ревизију и самосталним ревизорима;
- 5) применом МСР;
- 6) применом Кодекса професионалне етике ревизора;
- 7) спровођењем дисциплинских поступака и других мера у циљу отклањања и санкционисања неправилности.

Одбор за јавни надзор даје мишљење на превод МСР.

Одбор за јавни надзор обавља и друге послове, у складу са законом.

Одбор за јавни надзор сарађује са Комором, надзорним органима држава чланица и са надзорним органима трећих земаља.

1.4. БАНКАРСКО ПОСЛОВАЊЕ И КРЕДИТИРАЊЕ ПРИВРЕДЕ

Ова област је регулисана следећим прописима:

Закон о Народној банци Србије («Сл. гласник РС», бр. 72/2003, 55/2004, 85/2005, 44/2010, 76/2012, 106/2012, 14/2015, 40/2015 (Одлука Уставног суда);

Закон о банкама («Сл. гласник РС», бр. 107/2005, 91/2010, 44/2015);

Закон о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање („Сл. гласник РС“, број 44/2015);

Закон о Агенцији за осигурање депозита («Сл. гласник РС», бр. 44/2015);

Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма («Сл. гласник РС», бр. 20/2009, 72/2009, 91/2010, 139/2014);

Закон о заштити корисника финансијских услуга («Сл. гласник РС», бр. 36/2011, 139/2014);

Закон о осигурању депозита, («Сл. гласник РС», бр. 44/2015);

Закон о финансијском лизингу, («Сл. гласник РС», бр. 55/2003, 61/2005, 31/2011, 99/2011);

Подзаконски акти из ове области су:

Правилник о условима за обављање делатности кастоди банке, («Сл. гласник РС», бр. 44/2011);

Правилник о начину пружања и садржини информација о осигурању депозита које банке дају клијентима («Сл. гласник РС», бр. 94/2015);

Правилник о поступку активирања банкарске гаранције и о начину коришћења средстава банкарске гаранције («Сл. гласник РС», бр. 114/2005, 93/2009);

Одлука о утврђивању режима курса динара («Сл. гласник РС», бр. 95/2010);
Одлука о управљању ризиком ликвидности банке («Сл. гласник РС», бр. 103/2016);
Одлука о управљању токовима готовине («Сл. гласник РС», бр. 60/2012, 64/2013, 115/2013, 76/2016);
Одлука о спољној ревизији банака («Сл. гласник РС», бр. 41/2007, 59/2008, 67/2012, 18/2015);
Одлука о систему управљања у друштву за осигурање/реосигурање («Сл. гласник РС», бр. 51/2015);
Одлука о плановима опоравка банке и банкарске групе («Сл. гласник РС», бр. 71/2015) и др.

1.4.1. Народна банка Србије

Закон о Народној банци Србије уређује положај, организацију, овлашћења и функције Народне банке Србије, као и однос Народне банке Србије према органима Републике Србије, међународним организацијама и институцијама.

За обавезе Народне банке Србије јемчи Република Србија.

Народна банка Србије је централна банка Републике Србије и обавља функције утврђене овим и другим законом.

Народна банка Србије је самостална и независна у обављању функција утврђених овим и другим законом, подлеже надзору Народне скупштине и њој је одговорна за свој рад.

Народна банка Србије, органи Народне банке Србије и чланови ових органа у обављању својих функција не примају нити траже упутства од државних органа и организација, као ни од других лица.

Државни органи и организације, као ни друга лица, не могу угрожавати самосталност и независност Народне банке Србије, нити могу вршити утицај на Народну банку Србије, органе Народне банке Србије и чланове ових органа у обављању њихових функција (члан 2).

Основни циљ Народне банке Србије јесте постизање и одржавање стабилности цена. Поред основног циља, има за циљ и очување и јачање финансијске стабилности.

Народна банка Србије обавља следеће функције:

- 1) утврђује и спроводи монетарну и девизну политику;
- 2) управља девизним резервама;

- 3) утврђује и спроводи, у оквиру своје надлежности, активности и мере ради очувања и јачања стабилности финансијског система;
- 4) издаје новчанице и ковани новац и управља токовима готовине;
- 5) уређује, контролише и унапређује несметано функционисање платног промета у земљи и са иностранством, у складу са законом;
- 6) издаје и одузима банкама дозволе за рад, врши контролу бонитета и законитости послова банака и обавља друге послове, у складу са законом којим се уређују банке;
- 7) издаје и одузима дозволе за обављање делатности осигурања, врши контролу ове делатности, односно надзор над њеним обављањем, издаје и одузима овлашћења за обављање појединих послова из делатности осигурања и обавља друге послове, у складу са законом којим се уређује осигурање;
- 8) издаје и одузима дозволе за обављање послова финансијског лизинга, врши надзор над обављањем ових послова и обавља друге послове, у складу са законом којим се уређује финансијски лизинг;
- 9) издаје и одузима друштвима за управљање добровољним пензијским фондовима дозволе за рад и дозволе за управљање тим фондовима, врши надзор над овом делатношћу и обавља друге послове, у складу са законом којим се уређују добровољни пензијски фондови;
- 10) издаје и одузима платним институцијама дозволе за пружање платних услуга, а институцијама електронског новца дозволе за издавање електронског новца, врши надзор над пружањем платних услуга и издавањем електронског новца, а обавља и друге послове, у складу са законом којим се уређују платне услуге;
- 11) обавља послове заштите права и интереса корисника услуга које пружају банке, друштва за осигурање, даваоци финансијског лизинга, друштва за управљање добровољним пензијским фондовима, пружаоци платних услуга и издаваоци електронског новца, у складу са законом;
- 12) утврђује испуњеност услова за покретање поступака реструктурирања банака, односно чланова банкарске групе и спроводи ове поступке, одлучује о инструментима и мерама које ће се предузети у реструктурирању и обавља друге послове у вези с реструктурирањем банака, у складу са законом којим се уређују банке;
- 13) издаје и одузима операторима платног система дозволе за рад овог система, врши надзор над њиховим пословањем и обавља друге послове, у складу са законом којим се уређују платне услуге;
- 14) обавља законом, односно уговором утврђене послове за Републику Србију не угрожавајући притом самосталност и независност;
- 15) обавља друге послове из своје надлежности, у складу са законом.

Народна банка Србије је правно лице са седиштем у Београду.

Народна банка Србије може образовати филијале. Унутрашња организација, делокруг, права и дужности филијала утврђују се Статутом Народне банке Србије.

У саставу Народне банке Србије послује специјализована организација под називом: Народна банка Србије - Завод за израду новчаница и кованог новца - Топчидер, која израђује новчанице и ковани новац и обавља друге послове утврђене законом и Статутом.

Народну банку Србије представља и заступа гувернер Народне банке Србије.

Органи Народне банке Србије су:

- 1) Извршни одбор Народне банке Србије;
- 2) Гувернер Народне банке Србије;
- 3) Савет гувернера Народне банке Србије.

Извршни одбор чине гувернер, директор Управе за надзор и вицегувернери Народне банке Србије.

Извршни одбор утврђује девизну и монетарну политику, а посебно утврђује:

- 1) програм монетарне политике Народне банке Србије;
- 2) начин утврђивања каматних стопа Народне банке Србије и начин обрачуна, наплате и плаћања камате на пласмане и друга потраживања Народне банке Србије, као и на средства на која Народна банка Србије плаћа камату;
- 3) услове и начин издавања хартија од вредности Народне банке Србије;
- 4) услове под којима и начин на који Народна банка Србије спроводи операције на отвореном тржишту и обавља дисконтне послове;
- 5) политику одобравања краткорочних кредита;
- 6) политику курса динара;
- 7) основице за обрачунавање обавезне резерве и стопе обавезне резерве, као и начин, услове и рокове издвајања и коришћења средстава обавезне резерве банака;
- 8) политику управљања девизним резервама, као и смернице за управљање тим резервама;
- 9) друге инструменте и мере монетарне и девизне политике;
- 10) мере за одржавање ликвидности банака;
- 11) мере и активности, у оквиру надлежности Народне банке Србије, ради очувања и јачања стабилности финансијског система.

Извршни одбор утврђује референтну каматну стопу и друге каматне стопе које Народна банка Србије примењује у спровођењу монетарне политике.

Седнице Извршног одбора одржавају се по потреби, а најмање једном месечно.

Гувернера бира Народна Скупштина на предлог председника Републике Србије, на шест година, с правом поновног избора.

Гувернер:

- 1) руководи пословањем Народне банке Србије и организује њен рад;
- 2) спроводи одлуке Извршног одбора и Савета;
- 3) доноси прописе, опште и појединачне акте из надлежности Народне банке Србије који законом нису стављени у надлежност Извршног одбора, Савета и Управе за надзор;
- 4) предлаже прописе, опште и појединачне акте које доносе Извршни одбор и Савет, ако овим законом није друкчије уређено;
- 5) уређује унутрашњу организацију Народне банке Србије и систематизацију радних места у Народној банци Србије, као и радне односе запослених у Народној банци Србије;
- 6) именује и разрешава запослене који руководе организационим јединицама у Народној банци Србије;
- 7) обавља и друге послове утврђене овим и другим законом на начин који није у супротности са циљевима.

Народна банка Србије има од два до четири вицегувернера.

Вицегувернере бира Народна скупштина на предлог гувернера, на шест година, с правом поновног избора.

Статутом Народне банке Србије ближе се уређују овлашћења вицегувернера.

Савет Народне банке Србије има председника и четири члана које бира Народна Скупштина, на пет година, с правом поновног избора.

Народна Скупштина бира председника и чланове Савета на предлог одбора Народне Скупштине надлежног за финансије.

Савет:

- 1) доноси Статут, на предлог Извршног одбора;
- 2) утврђује режим курса динара, на предлог Извршног одбора, уз сагласност Владе;
- 3) доноси стратегију управљања девизним резервама на предлог Извршног одбора;
- 4) одлучује о чланству у међународној финансијској организацији и институцији;
- 5) доноси финансијски план Народне банке Србије;
- 6) усваја годишње финансијске извештаје Народне банке Србије;
- 7) врши избор руководиоца у организационој јединици Народне банке Србије за послове интерне ревизије;
- 8) врши избор спољног ревизора;

- 9) разматра извештај спољног ревизора, прати примену препорука тог ревизора у Народној банци Србије;
- 10) врши надзор над системом финансијског извештавања, управљања ризикима и унутрашњих контрола у Народној банци Србије;
- 11) оцењује да ли су рачуноводствене политике и процедуре које су усвојене у Народној банци Србије одговарајуће;
- 12) усваја годишњи план о обављању интерне ревизије у Народној банци Србије и периодично разматра извештаје о обављеној интерној ревизији;
- 13) врши надзор над обављањем интерне ревизије и обављањем усклађености пословања у Народној банци Србије;
- 14) доноси стратегију развоја Народне банке Србије, коју предлаже Извршни одбор, и прати њено спровођење;

Савет по потреби, а најмање два пута годишње, Народној скупштини подноси извештај о свом раду.

Утврђивање и спровођење монетарне политике. Народна банка Србије утврђује и спроводи монетарну политику у Републици Србији:

- 1) утврђивањем референтне каматне стопе и других каматних стопа Народне банке Србије;
- 2) издавањем хартија од вредности;
- 3) спровођењем операција на отвореном тржишту;
- 4) обављањем дисконтних послова;
- 5) самосталним вођењем политике курса динара и утврђивањем, уз сагласност Владе, режима курса динара;
- 6) одобравањем краткорочних кредита;
- 7) утврђивањем обавезне резерве банака код Народне банке Србије;
- 8) утврђивањем мера за одржавање ликвидности банака;
- 9) доношењем прописа и предузимањем мера и других активности из области девизног пословања утврђених овим и другим законом;
- 10) утврђивањем других инструмената и мера монетарне и девизне политике;
- 11) обављањем других послова утврђених овим и другим законом на начин који није у супротности с циљевима.

Издавање новчаница и кованог новца и управљање токовима готовине. Новчана јединица Републике Србије јесте динар, који се дели на 100 пара.

Народна банка Србије има искључиво право издавања новчаница и кованог новца у Републици Србији.

Све новчане обавезе из послова закључених у Републици Србији између предузећа, других домаћих правних лица и грађана, изражавају се у динарима и из-

вршавају средствима плаћања која гласе на динаре, ако законом није друкчије одређено.

Народна банка Србије издаје новчанице и ковани новац, утврђује апоене и основна обележја новчаница и кованог новца.

Натписи и текстови на новчаницама и кованом новцу исписују се ћириличним и латиничним писмом.

Народна банка Србије доноси одлуке о пуштању у оптицај и повлачењу из оптицаја новчаница и кованог новца.

Гувернер утврђује начин и услове повлачења похабаних новчаница и замене оштећених новчаница и кованог новца, чије трошкове сноси Народна банка Србије.

Народна банка Србије, уз претходно прибављену сагласност Владе, доноси одлуку о издавању новчаница за ванредне потребе земље настале услед ратног или ванредног стања.

Народна банка Србије издаје пригодни ковани новац и нумизматички новац.

Пригодни ковани новац је законско средство плаћања.

Контролна функција Народне банке Србије. Народна банка Србије издаје и одузима дозволе за рад и преко Управе за надзор врши надзор над финансијским институцијама, а предузима и друге мере у складу са законом.

При вршењу надзора над финансијским институцијама Народна банка Србије има право увида у пословне књиге и другу документацију финансијских институција, као и лица која су с њима повезана имовинским, управљачким или пословним односима.

Посебна овлашћења Народне банке Србије. Народна банка Србије може банци, на њен захтев, дати овлашћење за обављање послова платног промета и кредитних послова са иностранством ако утврди да та банка испуњава услове за обављање тих послова које прописује Народна банка Србије.

Народна банка Србије може одузети овлашћење из претходног става ако банка не испуњава прописане услове.

Народна банка Србије води регистре банака овлашћених за обављање послова платног промета и кредитних послова са иностранством, као и регистре сагласности датих за отварање филијала, других организационих облика и представништава банака у иностранству, као и представништава страних банака у Републици Србији.

1.4.2. Банке

Закон о банкама уређује се оснивање, пословање и организација банака, начин управљања банкама, као и контрола, реструктурирање и престанак рада банака.

Банка је акционарско друштво са седиштем у Републици Србији, које има дозволу за рад Народне банке Србије и обавља депозитне и кредитне послове, а може обављати и друге послове у складу са законом.

Банка може, у складу са законом, обављати следеће послове:

- 1) депозитне послове (примање и полагање депозита);
- 2) кредитне послове (давање и узимање кредита);
- 3) девизне, девизно-валутне и мењачке послове;
- 4) послове платног промета;
- 5) издавање платних картица;
- 6) послове с хартијама од вредности (издавање хартија од вредности, послови кастоди банке и др.);
- 7) брокерско-дилерске послове;
- 8) издавање гаранција, авала и других облика јемства (гаранцијски посао);
- 9) куповину, продају и наплату потраживања (факторинг, форфетинг и др.);
- 10) послове заступања у осигурању;
- 11) послове за које је овлашћена законом;
- 12) друге послове чија је природа сродна или повезана с наведеним пословима а у складу са оснивачким актом и статутом банке.

Послове из претходног става банка може обављати уз претходну сагласност Народне банке Србије.

Ближе услове и начин давања и одузимања сагласности прописује Народна банка Србије.

Послови које може обављати само банка. Нико осим банке не може се бавити примањем депозита.

Нико осим банке не може се бавити давањем кредита и издавањем платних картица, осим ако је за то овлашћен законом.

Правна форма, оснивачи, оснивачки капитал, оснивачки акт и статут. Банка се оснива као акционарско друштво.

Банку могу основати домаћа и страна правна и физичка лица (оснивачи банке).

Оснивачи банке обезбеђују средства за оснивачки капитал банке.

Средства из претходног става могу бити у новчаном и неновчаном облику (ствари и права који су у функцији пословања банке).

Новчани део оснивачког капитала банке не може бити мањи од 10.000.000 евра у динарској противвредности, према званичном средњем курсу на дан уплате.

Оснивачи банке не могу повлачити средства уложена у оснивачки капитал банке.

На процену улога у стварима и правима који су у функцији пословања банке примењују се одредбе закона којим се уређују привредна друштва које се односе на акционарско друштво.

Народна банка Србије може прописати ближе услове и начин обезбеђивања средстава.

Капитал банке. Банка је дужна да одржава прописани износ капитала ради стабилног и сигурног пословања, односно ради испуњења обавеза према повериоцима.

Капитал банке састоји се од основног и допунског капитала, као и других облика капитала које пропише Народна банка Србије.

Народна банка Србије прописује начин израчунавања капитала и адекватности капитала банке као и услове и начин добијања сагласности за израчунавање капитала и адекватности капитала банке.

Минимални износ капитала. Банка је дужна да у свом пословању обезбеди да капитал банке увек буде у висини која није мања од динарске противвредности 10.000.000 евра према званичном средњем курсу.

Органи банке. Органи банке су скупштина, управни одбор, извршни одбор, одбор за праћење пословања банке (одбор за ревизију, кредитни одбор и одбор за управљање активом и пасивом. Банка може образовати и друге одборе.

Скупштину банке чине акционари банке.

Право гласа акционари остварују непосредно или преко својих представника.

Статутом банке се акционарима који имају 1% или више акција с правом гласа не може онемогућити непосредно вршење права гласа.

Скупштина банке:

- 1) усваја пословну политику и стратегију банке, којима се дефинишу пословни циљеви банке за период од најмање три године;
- 2) доноси статут банке и усваја измене и допуне оснивачког акта и статута банке;
- 3) усваја финансијски извештај банке и одлучује о употреби и распоређивању остварене добити, односно покрићу губитака;
- 4) одлучује о повећању капитала банке, односно о улагањима капитала у другу банку или у друга правна лица, као и о висини улагања у основна средства банке;
- 5) именује и разрешава председника и чланове управног одбора банке;
- 6) одређује накнаду члановима управног одбора банке;
- 7) одлучује о статусним променама и о престанку рада банке;
- 9) именује и разрешава спољног ревизора;
- 10) доноси пословник о свом раду и одлучује о другим питањима, у складу са законом и статутом банке.

Статутом се могу скупштини банке утврдити и друга права и обавезе.

Скупштина банке не може доношење одлука пренети на други орган банке.

Народна банка Србије даје сагласност на статут банке, односно на измене и допуне оснивачког акта и статута банке.

Статут банке, односно измене и допуне оснивачког акта и статута банке не могу ступити на снагу пре достављања сагласности Народне банке Србије.

Народна банка Србије може прописати ближе услове и начин давања сагласности.

Органи управљања банком су *управни и извршни одбор банке*.

Управни и извршни одбор банке дужни су да предузимају мере ради спречавања незаконитих или непримерених радњи и утицаја, који су штетни или нису у најбољем интересу банке и њених акционара и које врше лица која имају знатно или контролно учешће у тој банци.

Управни одбор банке чини најмање пет чланова, укључујући и председника.

Најмање једна трећина чланова управног одбора банке морају бити лица независна од банке.

Независним од банке сматра се лице које нема директно или индиректно власништво ни у банци ни у члану банкарске групе у којој је та банка.

Народна банка Србије може прописати додатне услове које лице мора испунити да би се сматрало независним од банке.

Чланови управног одбора банке морају имати добру пословну репутацију и одговарајуће квалификације, које прописује Народна банка Србије.

Најмање три члана управног одбора банке морају имати одговарајуће искуство из области финансија.

Најмање један члан управног одбора банке мора активно знати српски језик и имати пребивалиште на територији Републике Србије.

Банка подноси Народној банци Србије захтев за давање претходне сагласности на именовање члана управног одбора банке, уз који доставља документе и даје податке којима се доказују пословна репутација и квалификације лица предложеног за члана управног одбора банке.

Управни одбор банке:

- 1) сазива седнице скупштине банке;
- 2) припрема за скупштину банке предлоге одлука и одговоран је за спровођење тих одлука;
- 3) усваја предлог пословне политике и стратегије банке и подноси их скупштини банке на усвајање;
- 4) усваја стратегију и политику за управљање ризицима, као и стратегију управљања капиталом банке;

- 5) утврђује опште услове пословања банке, као и њихове измене и допуне;
- 6) бира и разрешава председника и чланове извршног одбора банке;
- 7) бира и разрешава чланове одбора;
- 8) утврђује износе до којих извршни одбор банке може одлучивати о пласманима и задуживању банке и одлучује о пласманима и задуживању банке преко тих износа;
- 9) даје претходну сагласност за изложеност банке према сваком појединачном лицу или групи повезаних лица која прелази 10% капитала банке, односно за повећање ове изложености преко 20% капитала банке;
- 10) надзире рад извршног одбора банке;
- 11) успоставља систем унутрашњих контрола и врши надзор над његовом ефикасношћу;
- 12) усваја програм и план унутрашње ревизије банке и методологију њеног рада;
- 13) разматра извештаје спољне и унутрашње ревизије о резултатима извршене ревизије, као и извештаје о активностима и раду унутрашње ревизије, те одобрава годишњи извештај о адекватности управљања ризицима и унутрашњој контроли банке;
- 14) усваја тромесечне и годишње извештаје извршног одбора банке о пословању банке, укључујући тромесечне извештаје о управљању ризицима, и скупштини банке подноси усвојени финансијски извештај на коначно усвајање;
- 15) доноси пословнике о свом раду и раду одбора;
- 16) усваја план опоравка банке;
- 17) обавештава Народну банку Србије и друге надлежне органе о утврђеним неправилностима;
- 18) утврђује унутрашњу организацију, односно организациону структуру банке која обезбеђује поделу овлашћења, дужности, и одговорности запослених, чланова органа управљања и других лица на руководећем положају у банци, на начин којим се спречава сукоб интереса и обезбеђује транспарентан и документован процес доношења и спровођења одлука;
- 19) усваја политику зарада и осталих примања запослених у банци;
- 20) обавља друге послове у складу са статутом банке.

Управни одбор банке одговоран је за тачност свих извештаја о пословању, финансијском стању и резултатима пословања банке упућених акционарима банке, јавности и Народној банци Србије.

Извршни одбор банке чине најмање два члана, укључујући и председника.

Председник извршног одбора банке представља и заступа банку.

При закључивању правних послова и предузимању правних радњи из делокруга извршног одбора, председник извршног одбора банке дужан је да обезбеди потпис једног члана тог одбора.

Чланови извршног одбора банке су у радном односу у банци на неодређено време с пуним радним временом.

Чланови извршног одбора банке морају имати добру пословну репутацију и одговарајуће квалификације, које прописује Народна банка Србије.

Најмање један члан извршног одбора банке мора активно знати српски језик и имати пребивалиште на територији Републике Србије, а сви чланови извршног одбора морају имати боравиште на територији Републике Србије.

На именовање и разрешење чланова извршног одбора банке сходно се примењују одредбе овог закона које се односе на именовање и разрешење чланова управног одбора банке.

Извршни одбор банке организује и надзире свакодневно пословање банке.

Извршни одбор банке одговоран је за примену и ефикасно функционисање система унутрашњих контрола банке.

Извршни одбор банке:

- 1) извршава одлуке скупштине банке и управног одбора банке;
- 2) предлаже управном одбору пословну политику и стратегију банке, као и стратегију и политику за управљање ризицима и стратегију управљања капиталом банке;
- 3) спроводи пословну политику и стратегију банке доношењем одговарајућих пословних одлука;
- 4) спроводи стратегију и политике за управљање ризицима и стратегију управљања капиталом банке усвајањем процедура за управљање ризицима, односно за идентификовање, мерење и процену ризика, и обезбеђивањем њихове примене и извештава управни одбор у вези с тим активностима;
- 5) анализира систем управљања ризицима и најмање тромесечно извештава управни одбор банке о нивоу изложености ризицима и управљању ризицима;
- 6) одлучује о пласманима и задуживању банке до износа који утврди управни одбор банке;
- 7) одлучује, уз претходно одобрење управног одбора банке, о сваком повећању изложености банке према лицу повезаном с банком и о томе обавештава управни одбор банке;
- 8) обезбеђује сигурност и редовно праћење система информационе технологије и трезорског пословања банке;
- 9) обавештава управни одбор банке о свим поступањима која нису у складу с прописима и другим актима банке;
- 10) најмање једном у току пословног тромесечја подноси управном одбору банке преглед пословних активности, биланс стања и биланс успеха банке;

- 11) без одлагања обавештава управни одбор банке и Народну банку Србије о сваком погоршању финансијског стања банке или постојању опасности од таквог погоршања, као и о другим чињеницама које могу знатно утицати на финансијско стање банке;
- 12) обезбеђује да сви запослени буду упознати с прописима и другим актима банке којима се уређују њихове радне обавезе;
- 13) доноси пословник о свом раду;
- 14) одлучује о свим питањима која нису у надлежности скупштине и управног одбора банке.

Одбор за праћење пословања банке чине најмање три члана, од којих су најмање два чланови управног одбора банке који имају одговарајуће искуство из области финансија.

Најмање један члан одбора за праћење пословања банке мора бити лице независно од банке.

Чланови одбора за праћење пословања банке не могу бити лица повезана с банком, осим по основу чланства у управном одбору банке или у органу управљања, односно надзора лица у саставу исте банкарске групе.

Одбор за праћење пословања банке помаже управном одбору банке у надзору над радом извршног одбора банке и запослених у банци.

Одбор за праћење пословања банке дужан је да:

- 1) анализира годишње извештаје и друге финансијске извештаје банке који се управном одбору банке подnose на разматрање и усвајање;
- 2) анализира и усваја предлоге стратегија и политикаа банке у вези са управљањем ризицима и системом унутрашњих контрола које се управном одбору банке подnose на разматрање и усвајање;
- 3) анализира и надзире примену и адекватно спровођење усвојених стратегија и политика за управљање ризицима и спровођење система унутрашњих контрола;
- 4) најмање једном месечно извештава управни одбор о својим активностима и утврђеним неправилностима, као и да предлаже начин на који ће се отклонити те неправилности, односно унапредити политике и процедуре за управљање ризицима и спровођење система унутрашњих контрола;
- 5) на предлог управног или извршног одбора банке или спољног ревизора банке разматра улагања и активности банке;
- 6) управном одбору и скупштини банке предлаже спољног ревизора банке;
- 7) разматра, са спољним ревизором банке, годишње ревизије финансијских извештаја банке;
- 8) предлаже управном одбору банке да се одређена питања у вези са спољном и унутрашњом ревизијом уврсте у дневни ред седнице скупштине.

Кад оцени да банка послује супротно закону, другом пропису, статуту или другом акту банке или се то може закључити на основу извештаја о ревизији, односно кад утврди друге неправилности у пословању банке одбор за праћење пословања банке обавезно предлаже управном одбору банке да отклони уочене неправилности, као и да закаже ванредно заседање скупштине банке у случају да установљене неправилности могу имати теже последице на пословање банке.

Чланови одбора за праћење пословања банке састају се најмање једном месечно, а најмање једном у три месеца састају се у седишту банке.

Кредитни одбор одлучује о кредитним захтевима у оквирима утврђеним актима банке и обавља друге послове утврђене актима банке.

Одбор за управљање активом и пасивом прати изложеност банке ризицима који произлазе из структуре њених билансних обавеза и потраживања и ванбилансних ставки, предлаже мере за управљање каматним ризиком и ризиком ликвидности, а обавља и друге послове утврђене актима банке.

Престанак рада банке. Дозвола за рад банке престаје да важи:

- 1) одузимањем дозволе за рад;
- 2) добровољним престанком рада банке;
- 3) статусном променом банке;
- 4) ако се оснивачка скупштина банке не одржи у року прописаном овим законом;
- 5) ако банка захтев за упис у регистар привредних субјеката не достави у року прописаном овим законом.

1.5. ПРИВРЕДНИ СУБЈЕКТИ

Прописи из ове области су:

Закон о привредним друштвима («Сл. гласник РС», бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014, 5/2015);

Закон о задругама («Сл. гласник РС», бр. 112/2015);

Закон о стечају («Сл. гласник РС», бр. 104/2009, 99/2011, 71/2012 (Одлука Уставног суда), 83/2014);

Закон о осигурању («Сл. гласник РС», бр. 139/2014);

Закон о класификацији делатности («Сл. гласник РС», бр. 104/2009);

Закон о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре («Сл. гласник РС», бр. 99/2011, 83/2014);

Закон о Централној евиденцији привремених ограничења права лица регистрованих у Агенцији за привредне регистре («Сл. гласник РС», бр. 112/2015);

Закон о јавним агенцијама («Сл. гласник РС», бр. 18/05, 81/05);

Закон о јавним предузећима («Сл. гласник РС», бр. 15/2016);

Закон о преузимању акционарских друштава («Сл. гласник РС», бр. 46/2006, 107/2009, 99/2011, 108/2016);

Уредба о подстицајима развоју предузетништва («Сл. гласник РС», бр. 113/2015);

Уредба о условима и начину интернационализације привредних друштава («Сл. гласник РС», бр. 17/2009);

Правилник о садржини Регистра привредних субјеката и документацији потребној за регистрацију («Сл. гласник РС», бр. 42/2016);

Правилник о класификацији основа привременог ограничења права («Сл. гласник РС», бр. 48/2016) и др.

1.5.1. Закон о привредним друштвима

Привредно друштво је правно лице које обавља делатност у циљу стицања добити.

Друштво стиче својство правног лица регистрацијом у складу са законом којим се уређује регистрација привредних субјеката.

Друштво има претежну делатност, која се региструје у складу са законом о регистрацији, а може обављати и све друге делатности које нису законом забрањене независно од тога да ли су одређене оснивачким актом, односно статутом.

Посебним законом може се условити регистрација или обављање одређене делатности издавањем претходног одобрења, сагласности или другог акта надлежног органа.

Правне форме друштва су:

- 1) ортачко друштво;
- 2) командитно друштво;
- 3) друштво с ограниченом одговорношћу;
- 4) акционарско друштво.

Одговорност за обавезе друштва. Ортачко друштво је друштво два или више ортака који су неограничено солидарно одговорни целокупном својом имовином за обавезе друштва (члан 93).

Командитно друштво је привредно друштво које има најмање два члана, од којих најмање један за обавезе друштва одговара неограничено солидарно (ком-

плементар), а најмање један одговара ограничено до висине свог неуплаћеног, односно неунетог улога (командитор) (члан 125).

Друштво с ограниченом одговорношћу је друштво у коме један или више чланова друштва имају уделе у основном капиталу друштва, с тим да чланови друштва не одговарају за обавезе друштва осим у случајевима предвиђеним за пробијање правне личности (члан 139).

Акционарско друштво је друштво чији је основни капитал подељен на акције које има један или више акционара који не одговарају за обавезе друштва, осим у случају пробијања правне личности.

Акционарско друштво одговара за своје обавезе целокупном имовином (члан 245).

Пробијање правне личности. Командитор, члан друштва с ограниченом одговорношћу и акционар, као и законски заступник тог лица ако је оно пословно неспособно физичко лице, који злоупотреби правило о ограниченој одговорности одговара за обавезе друштва.

Сматраће се да постоји злоупотреба нарочито ако то лице:

- 1) употреби друштво за постизање циља који му је иначе забрањен;
- 2) користи имовину друштва или њоме располаже као да је његова лична имовина;
- 3) користи друштво или његову имовину у циљу оштећења поверилаца друштва;
- 4) ради стицања користи за себе или трећа лица умањи имовину друштва, иако је знало или морало знати да друштво неће моћи да извршава своје обавезе.

Поверилац друштва може поднети тужбу против лица надлежном суду према седишту друштва у року од шест месеци од дана сазнања за злоупотребу, а најкасније у року од пет година од дана злоупотребе.

У случају да потраживање повериоца није доспело у тренутку сазнања за злоупотребу, рок од шест месеци почиње да тече од дана доспећа потраживања.

1.5.1.1. Имовина, нето имовина и основни капитал привредног друштва

Појам имовине. Имовина је скуп свих субјективних имовинских права једног лица. Предмет имовине су: стварна права, интелектуална имовинска права (ауторска права и права индустријске својине), права личности (ако су изражена у имовинском виду) и облигациона права (изузев оних која се не могу уопште новчано изразити).

Имовина се не састоји од активе и пасиве као што се то истиче у нашој владајућој доктрини. У том смислу појам имовине је неодвојив од активе и пасиве заједно. Актива би, према том мишљењу, обухватала сва права (релативна и

апсолутна), а пасива само обавезе (релативна права). Пасива, међутим, није део имовине дужника, а ни терет на имовини дужника, него имовина повериоца. Дуг који поверилац потражује од дужника чини имовину повериоца, а не пасиву која улази у имовину дужника.³¹

Сваки правни субјект има једну имовину, а она је, по правилу, нераздвојна од њега.³² Имовина је недељива и представља јединствену целину. Правна лица, као физичка лица, имају своју имовину која се разлукује од имовине оснивача или чланова правног лица. Разликује се јасно и имовина ортака од имовине ортачког друштва.

Објекти имовинског права могу бити: ствар, радње, лична добра и интелектуална добра. Поводом ових објеката правни субјекти су у имовинско-правном односу.

Ствар је материјални део природе у људској власти на коме постоји субјективно имовинско право. Материјални део природе, одређен као ствар, мора испуњавати физичке и правне претпоставке. Физичка претпоставка значи да део природе може бити у власти човека а правна претпоставка захтева да се на том делу материјалне природе може стећи стварно право или неко друго субјективно имовинско право.

Радње су активна или неактивна људска понашања на која је дужник обавезан повериоцу на основу неког облигационог односа. Могу се састојати у давању, чињењу, нечињењу или трпљењу. Радње су објекат облигационих односа, док су ствар објекат стварноправних односа.

Лична права су права имаоца на личним добрима, као што су: право на живот, здравље, слободу, част, углед, телесни, духовни и морални интегритет, идентитет, приватност, име, лик глас. Ова права се једним делом штите имовинским правом и то само ако се могу изразити у имовинском виду.

Интелектуална права су творевине људског ума које за свој предмет имају ауторска и право индустријске својине (патент, узорак, модел, жиг, географско порекло и др.). Ова права поред моралне имају и имовинскоправну компоненту (право на искоришћавање дела или проналаска).

Имовинскоправни однос је однос између титулара субјективног имовинског права и лица према којима су уперена та овлашћења, односно обавезних лица. Имовинскоправни однос обухвата овлашћену страну (титулара права) и лица према коме су уперена овлашћења титулара субјективног права, односно обавезних лица. Тако, власник аутомобила, има субјективно стварно право из кога проистиче обавеза држања, употребе и располагања том ствари. Право својине намеће дужности свих осталих лица. Облигациони однос настаје између повериоца и дужника. Поверилац је овлашћен захтевати од дужника испуњење обавезе, а дужник је дужан испунити обавезу у свему како она гласи.³³

31 Бабић Илија, *Основи имовинског права*, Службени гласник РС, Београд, 2008., стр. 122.

32 Паунд Роско, *Јуриспруденција*, том II, Београд, Службени лист СРЈ – ЦИД, Подгорица, 2000, стр. 593.

33 Бабић Илија, *оп. цит.* стр. 103.

Имовина привредног друштва. Законом о привредним друштвима, одређено је да имовину друштва у смислу овог закона чине ствари и права у власништву друштва, као и друга права друштва (члан 44. став 1). Оваква дефиниција имовине није уобичајена и правилна.

Наиме, имовину привредног друштва чине, по правилу, стварна права на ствари,³⁴ облигациона права и права интелектуалне својине.³⁵

Дакле, имовину привредног друштва не могу чинити ствари већ права на ствари (право својине – најчешће на покретним и непокретним стварима, право службености, право стварног терета и право залоге).³⁶ Права у власништву друштва и друга права друштва могу бити облигациона права друштва (право закупа, право послуге и слично) и права интелектуалне својине друштва (права индустријске својине: патент, модел, узорак, жиг, географско порекло и др. и ауторска права).³⁷ На крају првог става дефиниције појма имовине каже се да имовина обухвата и друга права, без прецизирања о којим правима је реч. Осим имовинских, постоје и неимовинска права која не улазе у састав имовине. Правна лица могу имати и одређена лична права: част, углед, идентитет, приватност, осим оних која су својствена физичким лицима.

Дакле, имовина привредног друштва обухвата целокупност наведених права која јој припадају.

Правилнију дефиницију имовине привредног друштва даје на пример Закон о привредним друштвима Републике Српске („Сл. гласник РС“, број 127/08, 58/09, 100/11, 67/13) који у члану 13. став 11. уређује да имовину привредног друштва у смислу овог закона чини право својине и друга имовинска права које друштво има на улозима или је стекло пословањем. Такође, правилнију дефиницију имовине давао је претходни Закон о привредним друштвима („Сл. гласник РС“, број 125/2004) по коме имовину друштва у смислу овог закона чини право својине и друга права које друштво има на улозима или је стекло пословањем и Закон о предузећима („Сл. лист СРЈ“, број 29/96, 29/97, 59/98, 74/99, 9/2001, 36/2002) по којем имовину предузећа чини право својине на покретним и непокретним стварима, новчана средства и хартије од вредности и друга имовинска права (члан 50).

34 Субјективно стварно право је грађанско право које свог имаоца овлашћује на непосредну правну власт на одређеним стварима. Предмет субјективног стварног права је ствар непосредно. Бабић Илија, *Грађанско право, књига II Стварно право*, ЈП Службени гласник Београд и ФЕППС Нови Сад, 2012, стр. 23.

35 Види и Бабић Илија, *Грађанско право, књига I, Увод у грађанско право*, ЈП Службени гласник и ФЕППС, Београд-Нови Сад, 2011, стр.105.

36 Члан 6. Став 1. Закона о основама својинскоправних односа, „Службени лист СФРЈ“, бр. 6/80, 36/90, „Службени лист СРЈ“, бр. 29/96, „Службени гласник РС“, бр. 115/2005.

37 Интелектуална права се још називају и нематеријална имовина. О нематеријалној имовини, методама вредновања, тржишној и рачуноводственој вредности види више у Стефановић Марина, Нематеријална имовина привредног друштва, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, број 59/2012, стр. 249-272.

Имовима привредног друштва је јединствена. Једно привредно друштво може имати само једну имовину којом одговара за своје обавезе у извршном, ликвидационом или стечајном поступку. Поделом имовине по фондовима или различитим прекњижавањем, одговорност за обавезе не може се избећи или смањити (осим у законом прописаним случајевима). Имовинска права не могу истовремено припадати различитим лицима (овим се не искључује сувласништво више лица на одређеној ствари, али тада обим процентуалног сувласништва улази у имовину сваког сувласника посебно). Обавезе не чине имовину, већ су њени терети, јер имовину чине сам права. Отуда имовина нема активу и пасиву.³⁸ Неки аутори имају супротно схватање: Имовина у уобичајеном значењу тог појма обухвата како права, тако и обавезе. Реч је о тзв. имовинским правима и обавезама, односно правима и обавезама чија се вредност може изразити у новцу. Појам имовине, традиционално обухвата и активу и пасиву, односно све што неке припад као право или обавеза имовинског карактера.³⁹

Вредност имовине друштва се не поклапа са вредношћу друштва тј. ценом по којој власник друштва може продати друштво. Вредност друштва по којој га власник може продати је увећана и тзв. организационом имовином друштва, која одвојена од имовине друштва нема цену, и то: пословни углед друштва, могућност даљег развоја друштва, број и бонитет пословних партнера итд.⁴⁰ Значај пословних партнера у англосаксонском праву изражава *goodwill*. То је предност која произилази из репутације и трговачких веза друштва, посебно са вероватношћу да ће постојећа клијентела бити задржана. *Goodwill* се одређује, стога, као разлика између укупне вредности друштва и одвојене вредности нето активе друштва.⁴¹

Капитал (нето имовина) привредног друштва. Нето имовина (капитал) привредног друштва јесте разлика између вредности имовине и обавеза друштва (члан 44 став 2 ЗПД).

Обавезе друштва представљају дугове друштва, односно облигациони однос у коме је друштво у статусу дужника са обавезом давања, чињења, нечињења или трпљења изражено у новчаном облику.

Ако су обавезе (терети) већи од имовине (права), привредно друштво је презадужено или инсолвентно, што води његовом стечају. Изузетно, ако постоји неусклађеност остваривања права која улазе у имовину и обавеза које је терете, али кад је имовина већа од обавеза, реч је о неликвидности привредног друштва, што не мора водити и његовој презадужености и инсолвентности и тиме стечају.

38 Васиљевић Мирко, *Водич за примену Закона о привредним друштвима*, Интермех, Београд, 2011, стр. 86-87.

39 Стефановић Златко, Станивук Бојан, *Коментар Закона о привредним друштвима*, Параграф Цо, Београд, 2012, стр. 67.

40 Јанковец Ивица, *Привредно право*, службени лист СРЈ, Београд, 1999, стр. 154.

41 Бабић Илија, *Имовина привредног друштва*, *Право и привреда* број 5-8/2004, стр. 158.

Привредно друштво постоји све док постоји његова имовина (актива), као лева страна биланса друштва.⁴² Под активом се, између осталог, подразумева књиговодствено посматрање имовине предузећа са становишта њених појавних облика.⁴³

Упуступку ликвидације вредност нето имовине друштва се подудара са вредношћу ликвидационог остатка.

Основни капитал привредног друштва. Основни (регистровани) капитал друштва је новчана вредност уписаних улога чланова друштва у друштво која је регистрована у складу са законом о регистрацији (члан 44 став 3 ЗПД).

Улози у друштво могу да буду новчани и неновчани и изражавају се у динарима. Ако се уплата новчаног улога врши у иностраној валути у складу са законом који уређује девизно пословање, динарска противвредност улога обрачунава се по средњем курсу Народне банке Србије на дан уплате улога. Неновчани улози могу бити у стварима и правима, ако овим законом за поједине форме друштава није другачије одређено (члан 45 ЗПД).

По основу преузете обавезе уношења улога лица стичу удео у друштву, односно акције друштва.

Улози који су уплаћени, односно унети у друштво постају имовина друштва.

Члановима друштва не може се извршити повраћај уплаћених, односно унетих улога, нити им се може платити камата на оно што су уложили у друштво. Плаћање цене код стицања сопствених удела односно акција, као ни друга плаћања члановима друштва која се врше у складу са овим законом, не сматрају се враћањем улога члановима друштва (члан 60 ЗПД).

Уписани капитал постоји као латентни капитал, односно обећање уплате капитала, јер не представља прави капитал док се не уплати. Из тих разлога у финансијским извештајима он се не појављује као реалност а уколико је евидентиран и исказан он је у најбуквалнијем смислу фиктивна категорија чија су противтежа у билансној активи писани а неуплаћени улози. У оваквим ситуацијама редовно долази до тога да се финансијски и ревизијски извештаји не подударају са вредностима исказаним у документима друштва. Из тих разлога може доћи до погрешног информисања јавности. Чини се да је неопходно истаћи да се на нелогичан начин већ годинама користе термини новчани и неновчани капитал. Капитал је у активи реална имовина чак и кад је изражена у нематеријалном облику а у пасиви она има новчани износ, али никада и ни под којим условима не постоји новчани и неновчани капитал.⁴⁴

Новчана вредност улога у друштво (основни капитал, регистровани капитал) и касније повећање истог делатношћу друштва и другим основима чини пасиву

42 Васиљевић Мирко, *оп. цит.* стр. 87.

43 Петровић Зоран, Вићентијевић Косана, Станишић Немања, *Рачуноводство са збирком задатака*, Универзитет Сингидунум Београд, 2013, стр. 17.

44 Васиљевић Мирко, *оп. цит.* стр. 86.

друштва (десна страна биланса друштва). У правном погледу основни капитал друштва је пасива друштва, али фиктивна пасива („нетражљива пасива“), за разлику од реалне пасиве („тражљива пасива“) коју чине обавезе према трећим лицима. Вредност улога у новцу и натури чини почетни основни капитал друштва (извори средстава друштва, пасива друштва), док сами улози чине имовину друштва (актива, средства друштва). Правило је да се у моменту конституисања друштва имовина друштва и његов основни капитал поклапају.⁴⁵

Лица која су оснивачким актом или на други начин преузела обавезу да уплате односно унесу у друштво одређени улог одговарају друштву за извршење те обавезе и у обавези су да накнаде штету која му је проузрокована пропуштањем или кашњењем извршења те обавезе.

Новчани и неновчани улог приликом оснивања друштва или повећања основног капитала мора се уплатити, односно унети у року одређеном у оснивачком акту, односно одлуци о повећању капитала, с тим да се тај рок рачуна од дана доношења оснивачког акта, односно одлуке о повећању капитала и не може бити дужи од:

- 1) у случају повећања капитала акционарског друштва које је јавно друштво по основу успешно извршене јавне понуде акција, или чије су акције укључене у трговање на регулисаном тржишту, односно на мултилатералној трговачкој платформи, у смислу закона којим се уређује тржиште капитала (у даљем тексту: јавно акционарско друштво) новчаним улогом путем јавне понуде - одмах по окончању рока за упис акција, у складу са законом који уређује тржиште капитала, а у осталим случајевима две године;
- 2) пет година за остала друштва осим у случају када се акције издају у поступку јавне понуде у смислу закона којим се уређује тржиште капитала којом акционарско друштво постаје јавно акционарско друштво, када се улог мора уплатити одмах по окончању рока за упис акција (члан 46 ЗПД).⁴⁶

Основни капитал друштва с ограниченом одговорношћу износи најмање 100 динара, осим ако је посебним законом предвиђен већи износ основног капитала за друштва која обављају одређене делатности.

Акционарско друштво мора имати минимални основни капитал у висини од 3.000.000,00 динара, осим ако је посебним законом предвиђен већи износ. Номинална вредност једне акције не може бити нижа од 100 динара.

За ортачко и командитно друштво није прописан минимални износ основног капитала.

⁴⁵ *Ibidem*, стр. 87.

⁴⁶ Марковић Велисав, “Имовина, нето имовина (капитал) и основни капитал привредног друштва”, међународна научна конференција “Финансијско извештавање у функцији корпоративног управљања” на Универзитету Сингидунум у Београду, 05.12.2014. године, Зборник радова стр. 94-97.

1.5.1.2. Предузетник

Према члану 83. ЗПД предузетник је пословно способно физичко лице које обавља делатност у циљу остварвања прихода и које је као такво регистровано у складу са законом о регистрацији. Предузетник не може бити правно лице.

За обављање самосталне делатности, предузетник оснива радњу, односно одговарајући облик пословања (радионица, канцеларија, биро, сервис, агенција, студио, пансион, апотека, ординација и сл.).

Да би физичко лице било предузетник потребно је да буду испуњени законски услови:

- ♦ да је то физичко лице послово способно,
- ♦ да то физичко лице обавља одређену делатност,
- ♦ да ту делатност обавља у циљу остваривања прихода и
- ♦ да је регистровано у складу са законом о регистрацији.

Основни услов да би физичко лице било предузетник јесте пословна способност. Пословна способност је могућност физичког лица да само својом вољом заснва, мења и гаси права и обавезе. Ова способност првенствено се испољава у могућности физичког лица да закључује, мења и гаси правне послове због чега се и назива „пословна способност.“ Физичко лице стиче потпуну пословну способност кад постане пунолетно (наврши 18 година живота) и закључењем брака, по дозволи суда, са навршених 16 година живота. Поред тога, пословну способност дете може стећи и пре пунолетства са навршених 16 година живота, ако је постало родитељ и ако је достигло телесну и душевну зрелост потребну за самостално старање о сопственој личности, правима и интересима, уз дозволу суда.⁴⁷

Физичко лице уписано у посебни регистар, које обавља делатност слободне професије⁴⁸ уређену посебним прописима, сматра се предузетником у смислу Закона о привредним друштвима ако је тим прописима то одређено. Слободна професија је она професија која је као таква квалификована и дефинисана законом – адвокатура, нотаријат, здравство, инжењерство, ревизија, пореско саветовање, актуарство, уметност, новинарство, ветеринарство и др.

Индивидуални пољопривредник није предузетник у смислу овог закона, осим ако посебним законом није друкчије уређено. Исти стиче статус предузетника и има обавезу вођења пословних књига:

- а) ако се носилац регистрованог пољопривредног газдинства (добровољно) определио да има својство предузетника подношењем пореске пријаве надлежном пореском органу,

47 Види више у Бабић Илија, *Грађанско право, Књига 1. Увод у грађанско право*, ЈП Службени гласник и Факултет за европске правно-политичке студије, Београд – Нови Сад, 2011., стр. 79-81.

48 Професија је реч латинског порекла и потиче од именице профессио, што значи: занимање, занат, струка, стручни позив, Вујаклија Милан, *Лексикон страних речи и израза*, Просвета, Београд, 1970, стр. 785.

б) ако је регистровано пољопривредно газдинство обвезник пореза на додатну вредност (ПДВ).

Међутим, предузетник уписом у Регистар привредних субјеката не стиче својство правног лица већ задржава својство физичког лица. Уписом у регистар предузетник стиче својство привредног субјекта и поједина својства правног лица.⁴⁹ Елементи правног субјективитета правног лица које има предузетник су: пословно име, седиште, делатност и др.⁵⁰

Предузетничко својство неког физичког лица не утиче на његов правни субјективитет стечен рођењем, као што на то не утиче ни престанак тог својства брисањем. Сва физичка лица су правни субјекти, а нека од њих су поред тога и привредни субјекти. Физичко лице – предузетник је привредни субјект и као такав се региструје по Закону о регистрацији привредних субјеката.⁵¹

Предузетник за све обавезе настале у вези са обављањем своје делатности одговара целокупном својом имовином и у ту имовину улази и имовина коју стиче у вези са обављањем делатности.⁵² Одговорност за наведене обавезе не престаје брисањем предузетника из регистра.

Тако и у упоредном праву: предузетник је лично одговоран за све пословне губитке и мора да има у пуној мери доступне личне ресурсе. Власник је лично одговоран за све обавезе из пословања. Супротно од акционара или ограниченог партнера, власник брине о финансијском ризику који је неограничен за његову инвестицију у фирму/радњу, укључујући сва лична средства, кућу, кола, гарнитуру и сличну имовину.⁵³

Власник је неодвојив од предузетника (као облика пословања) тако да је одговоран за било које пословне дугове.⁵⁴

49 „Странка у поступку који настане у вези са пословањем и делатношћу радње може бити само физичко лице као власник односно оснивач те радње, а не и сама радња будући да радња нема статус правног лица већ поједина својства правног лица. Како радња нема сопствени правни субјективитет, она не може бити носилац права и обавеза, па тиме не може бити ни странка у поступку.“ Из решења Окружног суда у Новом Саду, Гж. 1055/05 од 11.05.2006. године, *Билтен судске праксе Окружног суда у Новом Саду* број 9/2006. Тако и „Странка у поступку може бити физичко лице, као предузетник и власник радње, али не може бити радња.“ Из решења Врховног суда Србије, Прев. 34/01 и Пзз. 2/01 од 07.02.2001. године, *Право и привреда* број 1-4/2002, стр. 236.

50 Види Царић Славко, Витез Мирослав, Веселиновић П. Јанко, *Привредно право*, Привредна академија Нови Сад, 2006., стр. 32.

51 Из решења Вишег трговинског суда, Пж. 9249/07 од 03.04.2008. године, www.sudskapraksa.com.

52 “У имовину физичког лица које је предузетник улазе права, потраживања и средства остварена кроз делатност за коју је радња регистрована, али и права, потраживања и средства остварена изван ње, из других материјално правних односа. Имовину тог лица оптерећују и обавезе које је оно преузело у вези са обављањем регистроване делатности, али и обавезе које су преузете изван ње.” Из решења Вишег трговинског суда, Пж. 9249/07 од 03.04.2008. године, www.sudskapraksa.com.

53 Moyer John, *The Law of Business Organizations*. Cengage Learning, 2004., стр. 14.

54 Masoom Khwaja, *The Entrepreneur's Dictionary of Business and Financial Terms*. PartridgeIndia, 2013., стр. 501.

Предузетник може обављати делатност и изван седишта (издвојено место) које се региструје у складу са законом о регистрацији. Предузетник може обављати делатност и ван одређеног простора (по позиву странке, од места до места и сл.) када је по природи саме делатности такво обављање делатности једино могуће и уобичајено.⁵⁵

Предузетник обавља делатност непосредно. Он је носилац делатности коју обавља у своје име и за свој рачун, уз могућност да то чини и за туђ рачун (нпр. комисионар). Међутим, предузетник може запошљавати и друга лица у складу са радно-правним прописима.⁵⁶

Странац (свако лице које нема држављанство Републике Србије) може обављати делатност у Републици Србији у својству предузетника уколико је добио радну дозволу за samozapošljavanje.

Радна дозвола за samozapošljavanje издаје се на захтев странца који има одобрење за привремени боравак у Републици.

У поступку издавања радне дозволе за samozapošljavanje, уз захтев странац доставља:

- 1) изјаву о врсти, трајању и обиму активности којима планира да се бави;
- 2) доказ да има одговарајуће квалификације за обављање конкретне делатности;
- 3) предуговор или уговор којим се доказује право власништва или закупа над пословним простором у коме ће се обављати делатност;
- 4) доказ да располаже одговарајућом опремом за обављање конкретне делатности;
- 5) изјаву о броју и структури лица која планира да запосли, посебно држављана Републике, лица која имају слободан приступ тржишту рада и странца са личном радном дозволом.

Радна дозвола за samozapošljavanje издаје се на период док траје одобрење за привремени боравак, а најдуже на годину дана уз могућност продужења под условом да странац докаже да наставља обављање истог посла под условима под којима је добио дозволу.⁵⁷

Странац који добије радну дозволу за samozapošljavanje у обавези је да започне обављање послова за које је радна дозвола издата у року од 90 дана од дана добијања те дозволе.⁵⁸

55 Član 87. ZPD.

56 Види Миленовић Дара, Предузетник (индивидуални трговац) у нашем праву, *Правни живот* број 11/2002, стр. 81-91.

57 Markovic, V.; Vicentijevic, K.; Petrovic, Z. Term and Legal Position of an Individual Entrepreneur in Republic of Serbia. *Preprints* 2017, 2017030143 (doi: 10.20944/preprints201703.0143.v1).

58 Члан 23. Закона о запошљавању странаца, *Сл. гласник РС*, број 128/2014.

1.5.1.2.1. Предности и мане предузетника

Предузетник као форма организовања привредног субјекта има бројне предности и недостатке. У упоредном праву су наведене предности и мане предузетника које се подударају са положајем у нашем праву.

Предности предузетника, као правноорганизационог облика, су:

Лакоћа и брзина организовања. Има мање формалности и правних ограничења.

Мали трошкови покретања посла. Постоји минимална накнада за регистрацију и мала правна помоћ неопходна да се оснује и организује ова форма пословања.

Потпуна контрола. Нема партнерства или других власника да се посаветујете са њима. Власник има тоталну контролу над послом и може да га покрене како му одговара. Власник доноси све одлуке. Нема одбора или директора или било каквих других шефова, сем купаца, да га упуте, кажу му шта да ради, да надгледају његове одлуке, или критикују његове грешке. Као резултат оснивач може брзо да одговори на пословне захтеве. Победа, пораз или повлачење је његов шоу и шта он каже то иде.

Једини прималац профита. Зато што је појединац не мора да дели профит ни са ким.

Релативна слобода са стране пореских обавеза и прописа.

Власник може слободно да помеша пословну и личну имовину.

Престанак обављања делатности. Престанак рада је такође веома лак. Власник може да ликвидира своју имовину, плати своје дугове, угаси светло и његов комплетан подухват је угашен.

Мане предузетника, као правноорганизационог облика, су:

- ♦ Неограничена одговорност. Основна мана предузетника је што власник има неограничену личну одговорност у свом послу. То значи да је одговоран за пун износ пословних дугова личном имовином као што су кућа или ауто. Ако посао не успе док се задужује код разних повериоца, та новчана средства која је позајмио могу бити узета од његове личне имовине.
- ♦ Потпуна зависност од личности. Као предузетник ради, по правилу, једна особа која је ограничена својим вештинама и капацитетима. То значи, на пример, да можда неће моћи бити у могућности да оде на одмор или ће предузеће бити у опасности због озбиљне болести или нечега што га одвлачи од посла на дужи временски период.
- ♦ Потешкоће са капиталом. Зато што је појединац могло би бити више потешкоћа добити кредит за свој посао него за друге форме привредних субјеката где је укључено више људи. Предузетник је најтежа форма организовања предузећа за прибављање финансирања.

Подобан за мањи обим посла.⁵⁹

1.5.1.2.2. Имовина и одговорност предузетника

Законом о привредним друштвима није регулисано шта чини имовину предузетника. Појам имовине уређен је грађанскоправним прописима.

Имовина је скуп свих субјективних имовинских права једног лица. Предмет имовине су: стварна права, интелектуална имовинска права (ауторска права и права индустријске својине), права личности (ако су изражена у имовинском виду) и облигациона права (изузев оних која се не могу уопште новчано изразити).

Сваки правни субјект има једну имовину, а она је, по правилу, нераздвојна од њега.⁶⁰

Објекти имовинског права могу бити: ствар, радње, лична добра и интелектуална добра. Поводом ових објеката правни субјекти су у имовинско-правном односу.

Ствар је материјални део природе у људској власти на коме постоји субјективно имовинско право. Материјални део природе, одређен као ствар, мора испуњавати физичке и правне претпоставке. Физичка претпоставка значи да део природе може бити у власти човека а правна претпоставка захтева да се на том делу материјалне природе може стећи стварно право или неко друго субјективно имовинско право.

Радње су активна или неактивна људска понашања на која је дужник обавезан повериоцу на основу неког облигационог односа. Могу се састојати у давању, чињењу, нечињењу или трпљењу. Радње су објекат облигационих односа, док су ствар објекат стварноправних односа.

Лична права су права имаоца на личним добрима, као што су: право на живот, здравље, слободу, част, углед, телесни, духовни и морални интегритет, идентитет, приватност, име, лик глас. Ова права се једним делом штите имовинским правом и то само ако се могу изразити у имовинском виду.

Интелектуална права су творевине људског ума које за свој предмет имају ауторска и право индустријске својине (патент, узорак, модел, жиг, географско порекло и др.). Ова права поред моралне имају и имовинскоправну компоненту (право на искоришћавање дела или проналаска).⁶¹

59 Cohen William A., *Entrepreneur and Small Business Problem Solver*. John Wiley & Sons, 2006.. str. 13-15. Up. Spadaccini Michael, *op. cit.* str. 4. i 5., Gill Jon, *Business Law for the Entrepreneur*, Arima Publishing, 2005., str. 39. i 40.

60 Паунд Роско, *Јуриспруденција*, том II, Београд, Службени лист СРЈ – ЦИД, Подгорица, 2000, стр. 593.

61 Види Марковић Велисав, Имовина, нето имовина (капитал) основни капитал привредног друштва, Зборник радова међународне научне конференције „Финансијско извештавање у функцији корпоративног управљања“ Универзитет Сингидунум Београд, 2014., стр. 94-97.

Имовинскоправни однос је однос између титулара субјективног имовинског права и лица према којима су уперена та овлашћења, односно обавезних лица. Имовинскоправни однос обухвата овлашћену страну (титулара права) и лица према коме су уперена овлашћења титулара субјективног права, односно обавезног лица. Тако, власник аутомобила, има субјективно стварно право из кога проистиче обавеза држања, употребе и располагања том ствари. Право својине намеће дужности свих осталих лица. Облигациони однос настаје између повериоца и дужника. Поверилац је овлашћен захтевати од дужника испуњење обавезе, а дужник је дужа испунити обавезу у свему како она гласи.⁶²

Предузетник за све обавезе настале у вези са обављањем своје делатности одговара целокупном својом имовином и у ту имовину улази и имовина коју стиче у вези са обављањем делатности.⁶³

Тако и у упоредном праву: предузетник је лично одговоран за све пословне губитке и мора да има пуној мери доступне личне ресурсе. Власник је лично одговоран за све обавезе из пословања. Супротно од акционара или ограниченог партнера, власник брине о финансијском ризику који је неограничен за његову инвестицију у фирму/радњу, укључујући сва лична средства, кућу, кола, гарнитуру и сличну имовину.⁶⁴

Власник је неодвојив од предузетника (као облика пословања) тако да је одговоран за било које пословне дугове.⁶⁵

Одговорност за обавезе настале у вези са обављањем делатности је лична, непосредна и неограничена, без могућности њеног ограничења.

Одговорност за наведене обавезе не престаје брисањем предузетника из регистра.

Чињеница брисања предузетника из регистра привредних субјеката није правно релевантна за одговорност по основу насталих имовинских обавеза у вези са обављањем делатности физичког лица које је било регистровано као предузетник. Предузетник нема својство правног лица, страначку и правну способност има фи-

62 Бабић Илија, *оп. цит.* стр. 103.

63 “У имовину физичког лица које је предузетник улазе права, потраживања и средства остварена кроз делатност за коју је радња регистрована, али и права, потраживања и средства остварена изван ње, из других материјално правних односа. Имовину тог лица оптерећују и обавезе које је оно преузело у вези са обављањем регистроване делатности, али и обавезе које су преузете изван ње.” Из решења Вишег трговинског суда, Пж. 9249/07 од 03.04.2008. године, *Судска пракса трговинских судова – Билтен* број 2/2008.

64 Moye John, *The Law of Business Organizations*. Cengage Learning, 2004., str. 199.

65 Masoom Khwaja, *The Entrepreneur's Dictionary of Business and Financial Terms*. PartridgeIndia, 2013, стр. 501. Тако и судска пракса: „Предузетник, као физичко лице, које, сходно члану 1а. Закона о приватним предузетницима, ради стицања добити оснива радњу, одговара за дугове који проистекну из пословања радње, али исто тако и за дугове оснивача радње, као физичког лица, који су настали ван пословања радње.” Из решења Привредног апелационог суда, Пж. 11421/2011 од 17.08.2011. године, *ParagrafLex*.

зичко лице које је регистровано као предузетник. Стога, брисањем предузетника и на тај начин престанком својства предузетника, не престаје одговорност физичког лица које је било регистровано као предузетник за настале обавезе.⁶⁶

Како одговорност предузетника за све обавезе настале у вези са обављањем делатности не престају са брисањем предузетника из регистра привредних субјеката може се поставити питање када те обавезе предузетника престају? Одговор на ово питање је да одговорност за обавезе предузетника престају када предузетник изврши своје обавезе или када наступи неки други законски разлог за престанак обавеза (поравнање, компензација, отпуштање дуга, новација, сједињење, немогућношћу испуњења, застарелошћу и др).⁶⁷

Ипак, наш правни систем није доследно спровео принцип јединства имовине предузетника. Када се спроводи принудно извршење на имовини предузетника блокадом текућег рачуна, извршење се спроводи само на текућим рачунима који припадају предузетнику, односно текућим рачунима које је он отворио ради обављања делатности у статусу предузетника. Ови рачуни се идентификују преко матичног и ПИБ - а што не омогућава идентификацију његових личних рачуна који не служе обављању делатности. Могуће је да се принудно извршење захтева и на приватним рачунима предузетника – на онима које он користи као физичко лице, а не ради обављања делатности, али се ти рачуни неће идентификовати у поступку принудног извршења и неће бити блокирани, ако је принудно извршење тражено само на рачунима који се идентификују преко матичног броја и ПИБ –а предузетника.

Закон о обављању плаћања правних лица, предузетника и физичких лица која не обављају делатност⁶⁸ у члану 5. став 2. садржи забране којима је предвиђено да правна лица и предузетници не могу измиривати своје обавезе уговарањем промене повериоца или дужника (асигнација, цесија, приступање дугу, преузимање дуга, уступање дуга и др.), компензацијом или на други начин, ако су им текући рачуни блокирани. Ово важи и за предузетнике, али не и за његове обавезе које нису настале обављањем делатности. Чак и да је његов лични текући рачун блокиран, за њега не важи забрана закључивања поменутих уговора, ако их закључује као физичко лице, а не као привредни субјект, односно предузетник, ако није реч о обавезама које су настале обављањем делатности као предузетника. Јединство имовине омогућава да права и обавезе стечене обављањем делатности нацивљују сам статус предузетника. Чињеница да је предузетник брисан из регистра не утиче на стечена права и обавезе за време док је он тај статус имао. Престанак статуса

66 Види решење Привредног апелационог суда, Пж. 424/2012 од 19.09.2012. године, тако и „Брисањем из регистра самосталне предузетничке радње, не престаје пуномоћје које је физичко лице – предузетник дало адвокату.“ Из решења Привредног апелационог суда Пж. 893/2013 од 21.02.2013. године, *ParagrafLex*.

67 Види о престанку обавеза у Бабић, Илија, *Лексикон облигационог права*, Службени гласник, Београд, 2008., стр. 289.

68 *Сл. гласник РС*, број 68/2015.

предузетнка не доводи до било какве сукцесије јер су права и обавезе већ засновани у корист лица које је имало статус предузетника. Ово важи за имовинска права и обавезе за које се не захтева никаква посебна дозвола (одобрење, сагласност) за обављање делатности. Међутим, ако је реч о правима или обавезама који се могу засновати само у корист (на терет) лице које има одређену дозволу за обављање делатности и ако је реч о неновчаној обавези која се може испунити само ако за то постоји дозвола, губитком статуса предузетника, физичко лице које више није регистровано за обављање делатности нема право да испуни такве обавезе, али може одговарати за накнаду штете. За разлику од оваквих неновчаних обавеза које се преузимају само на основу дозволе, ако је реч о неновчаним обавезама за које није потребна дозвола или о новчаним обавезама, губитак статуса предузетника не утиче на њихово постојање и обавезу испуњења.⁶⁹

У пракси се може поставити и питање одговорности супружника предузетника уколико се њихово заједничко породично домаћинство издржавало од прихода остварених обављањем делатности предузетника. С тим у вези судска пракса је заузела став: „Супружници солидарно одговарају за позајмицу која је дата једном од супружника, који је иступао у својству предузетника, уколико се њихово заједничко домаћинство издржавало од прихода остварених предузетничком делатношћу“.⁷⁰

Посебно је уређена одговорност чланова домаћинства за пореске обавезе предузетника. Наиме, за порез на приходе од самосталне делатности јемче супсидијарно својом имовином сви пунолетни чланови домаћинства обвезника који у моменту настанка обавезе чине домаћинство обвезника.

Такође, лице које са или без накнаде преузме део или целокупну имовину којом предузетник обавља делатност јемчи солидарно за обавезе предузетника настале обављањем делатности пре преузимања имовине до висине вредности преузете имовине, а предузетник који престаје да обавља делатност дужан је да пре брисања из прописаног регистра измири све своје пореске обавезе настале током обављања делатности.⁷¹

Уколико дође до брисања предузетника због наставка обављања делатности у форми привредног друштва предузетник остаје одговоран целокупном својом имовином за све обавезе настале у вези са обављањем делатности до тренутка брисања предузетника из регистра.⁷²

69 Стефановић Златко, *оп. цит.* стр. 5-6.

70 Из пресуде Апелационог суда у Новом Саду, Гж. 615/2012 од 18.10.2012. године, *ParagrafLex*.

71 Члан 157. став 2. и 3. Закона о порезу на доходак грађана.

72 Члан 92. став 4. ЗПД. Тако и судска пракса: “Привредно друштво основано кроз промену правне форме предузетника по одредбама Закона о привредним друштвима, представља посебан правни субјекат у односу на физичко лице, предузетника. Након те промене и физичко лице, бивши предузетник и новоосновано привредно друштво имају правну способност и могу бити странка у поступку. Зато се не може одредити извршење према привредном друштву на основу веродостојних исправа које гласе на физичко лице, предузетника”. Из решења Привредног апелационог суда, Иж. 2046/2010 од 02.07.2010. године.

Може се поставити питање одговорности наследника за обавезе предузетника у случају његове смрти или губитка пословне способности. Одредбом члана 91. став 7. ЗПД прописано је да у случају смрти или губитка пословне способности предузетника, наследник односно члан његовог породичног домаћинства (брачни друг, деца, усвојеници и родитељи) које је при том и сам пословно способно физичко лице, може наставити обављање делатности на основу решења о наслеђивању или међусобног споразума о наставку обављања делатности, који потписују сви наследници, односно чланови породичног домаћинства. Лице које наставља делатност у својству предузетника дужно је да у року од 30 дана од дана смрти предузетника пријави наставак обављања делатности регистру у складу са законом о регистрацији привредних субјеката.

Из наведеног произилази да уколико након смрти предузетника, у року од 30 дана, наследник, односно члан његовог породичног домаћинства обавести регистар да наставља обављање делатности, у том случају он улази у права и обавезе које је имао претходни предузетник, па самим тим одговара и за све обавезе предузетника, својом имовином. У том случају нема прекида континуитета обављања делатности од стране наследника, па је лице – нови предузетник одговоран за сва права и обавезе претходног предузетника.⁷³

Уколико се не настави са обављањем предузетничке делатности, на наведени начин, већ се региструје престанак – брисање предузетника, у том случају наследници предузетника одговарају за обавезе предузетника по правилима наслеђа, до висине наследног дела.⁷⁴

Одговорност предузетника за обавезе настале у вези са обављањем делатности је лична, непосредна и неограничена, без могућности њеног ограничења и иста не престаје брисањем предузетника из регистра.

1.5.1.3. Ограничење плаћања

Друштво не може вршити плаћања акционарима/члановима ако је према последњим годишњим финансијским извештајима нето имовина друштва мања, или би услед такве исплате постала мања, од уплаћеног основног капитала увећаног за резерве које је друштво у обавези да одржава у складу са законом или статутом, ако такве резерве постоје, осим у случају смањења основног капитала.

73 Марковић Велисав, *Индивидуални предузетник – правни оквир пословања*, Пословни биро, Београд, 2016, стр. 66-70.

74 Привредни апелациони суд – Питања и одговори – радни материјал – са XX саветовања привредних судова Републике Србије, Златибор, септембар 2012. године, www.sudskapraksa.com. Види Марковић Велисав, Имовина и одговорност за обавезе предузетника, у Станишић Милован, *Управљање финансијама у савременим условима пословања*, Универзитет Сингидунум Београд, 04.12.2015. године, Зборник радова стр. 171-173.

Укупан износ исплата акционарима за пословну годину не може бити већи од добити на крају те пословне године, увећане за нераспоређену добит из претходних периода и износе резерви предвиђених за расподелу акционарима, а умањене за непокривене губитке из претходних периода и износе резерви које је друштво у обавези да одржава у складу са законом или статутом, ако такве резерве постоје.

Изузетно, друштво увек може вршити плаћања свом акционару који је физичко лице по основу уговора о раду.

Акционари којима је извршено плаћање супротно одредбама овог члана обавезни су да исти износ врате друштву ако су знали или су морали знати да се плаћање врши у супротности са одредбама овог члана.

Захтев друштва из претходног става застарева у року од пет година од дана када је исплата извршена.

Сваки акционар који испуњава услове може поднети деривативну тужбу због повреде одредаба претходног става у своје име а за рачун друштва.

1.5.1.4. Стицање и располагање имовином велике вредности

Ако друштво стиче, односно располаже имовином чија набавна и/или продајна и/или тржишна вредност у моменту доношења одлуке о томе представља 30% или више од књиговодствене вредности укупне имовине друштва исказане у последњем годишњем билансу стања, сматра се да друштво стиче, односно располаже имовином велике вредности.

Под стицањем, односно располагањем имовином велике вредности сматра се стицање, односно располагање имовином на било који начин, укључујући нарочито куповину, продају, закуп, размену, успостављање заложног права и хипотеке, закључење уговора о кредиту и зајму, давање јемства и гаранција, и предузимање било које друге радње којом настаје обавеза за друштво.

Изузетно, неће се сматрати стицањем, односно располагањем имовином велике вредности куповина или продаја имовине која је извршена у оквиру редовног пословања друштва.

1.5.1.5. Добровољна ликвидација привредног друштва

Ликвидација привредних друштава је редован начин престанка привредних друштава и може се спровести када друштво има довољно средстава за намирење свих својих обавеза.

Ликвидација може бити добровољна, коју спроводе власници друштва и принудна коју спроводи суд.

За покретање поступка добровољне ликвидације привредних друштава неопходно је да су испуњена два услова:

- ♦ да друштво има довољно средстава за измирење својих обавеза,
- ♦ да постоји воља чланова друштва да се друштво ликвидира.

Солвентност друштва је предуслов за ликвидацију друштва.

Ликвидација друштва покреће се:

- 1) једногласном одлуком свих ортака, односно комплементара, ако уговором о оснивању није другачије одређено;
- 2) одлуком скупштине чланова друштва с ограниченом одговорношћу, која се доноси двотрећинском већином гласова свих чланова друштва, ако оснивачким актом није утврђена друга већина, али не мања од обичне већине од укупног броја гласова чланова друштва;
- 3) одлуком скупштине акционара, већином гласова присутних акционара који имају право гласа по одређеном питању, осим ако је статутом одређен већи број гласова.

Ликвидација друштва почиње даном регистрације одлуке о ликвидацији и објављивањем огласа о покретању ликвидације у Регистру привредних субјеката који води Агенција за привредне регистре у складу са Законом о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре.

Објављивањем одлуке о покретању поступка ликвидације наступа њено правно дејство према трећим лицима.⁷⁵

Оглас се објављује у трајању од 90 дана на интернет страни Регистра привредних субјеката, а повериоци своја потраживања могу пријавити најкасније у року од 30 дана од дана истека периода трајања огласа, одакле произилази да се пријава за брисање друштва након окончања поступка ликвидације може поднети најраније по истеку 120 дана од дана објаве огласа (тј. дана доношења решења Регистратора о регистрацији покретања поступка ликвидације), уз важну напомену да се пријава брисања не може поднети ако претходно није регистрован почетни ликвидациони извештај.

Ликвидациони управник је дужан да познатим повериоцима који по овом закону пријављују потраживање упуту и писано обавештење о покретању ликвидације друштва, најкасније у року од 15 дана од дана почетка ликвидације друштва.

Обавештење садржи нарочито:

- 1) податак о дану објављивања и периоду трајања огласа о покретању ликвидације;

75 „Правне последице отварања поступка ликвидације и њихово дејство према трећим лицима теку од дана доношења решења код Агенције и истог дана објављивања на сајту Агенције за привредне регистре.“ Из решења Вишег трговинског суда, Пж. 9172/07 од 29.11.2007. године, www.sudskapraksa.com.

- 2) адресу седишта друштва, односно адресу за пријем поште, на коју поверилац доставља пријаву потраживања;
- 3) упозорење да ће потраживање повериоца бити преклудирано ако га поверилац не пријави најкасније у року од 30 дана од дана истека периода трајања огласа о покретању ликвидације.

Повериоци чије је потраживање утврђено извршном исправом и повериоци у вези са чијим потраживањем против друштва почне да тече парница до почетка ликвидације немају обавезу пријављивања потраживања, а њихова потраживања се сматрају пријављеним, у складу са овим законом.

За време ликвидације друштва не исплаћује се учешће у добити, односно дивиденде нити се имовина друштва расподељује члановима друштва пре исплате свих потраживања поверилаца.

Регистрациону пријаву подноси ликвидациони управник. Подносилац може бити и лице које ликвидациони управник овласти пуномоћјем, у ком случају је потребно приложити и пуномоћје.

Разрешени заступник не може подносити пријаву за регистрацију, осим у случају када је основ брисања оставка тог заступника.

Привредно друштво у ликвидацији уз пословно име ставља ознаку „у ликвидацији“.⁷⁶

1.5.1.5.1. Ликвидациони управник

У поступку ликвидације делатности и послове привредног друштва воде лица која су имала иста овлашћења и пре ликвидације, ако друштво не изабере друго лице или лица.

Лице или лица која имају овлашћења и која воде послове друштва у поступку ликвидације привредног друштва називају се ликвидациони управници.

За ликвидационог управника може бити именовано било које физичко или правно лице (укључујући ту и чланове и/или заступнике друштва). Друштво мора имати најмање једног ликвидационог управника који је физичко лице. Друштво које има функцију ликвидационог управника, ту функцију врши преко свог законског заступника који је физичко лице или физичког лица које је за то овлашћено посебним пуномоћјем издатим у писаној форми. И ови законски заступници региструју се у складу са законом о регистрацији.⁷⁷

Ако ликвидациони управник одлуком не буде именован, сви законски заступници друштва постају ликвидациони управници и региструју се по службеној дужности.

⁷⁶ Члан. 22. став 5. ЗПД.

⁷⁷ Види Члан 31. ЗПД.

Избор, одређивање или разрешење ликвидационог управника региструје се и објављује у складу са законом којим се уређује регистрација привредних субјеката.

Ликвидациони управник одговара ортацима, члановима и акционарима привредног друштва као и повериоцима привредног друштва за штету коју им проузрокује у извршењу својих дужности.

Ликвидациони управник не одговара повериоцима, као ни ортацима, члановима друштва или акционарима за било какве губитке привредног друштва, обавезе или смањена вредности имовине која су настала као резултат доношења савесних и разумних пословних одлука у вези са спровођењем поступка ликвидације привредног друштва.

Захтев по основу одговорности ликвидационог управника за штету застаревају у року од једне године од дана брисања привредног друштва из регистра.

Ако је више ликвидационих управника одговорно за штету, они одговарају солидарно.⁷⁸

Ликвидациони управник има право да му се примерено накнаде трошкови које је имао у спровођењу ликвидације као и на исплату накнаде за рад. Висину трошкова и накнаде за рад одређују ортаци, односно скупштина чланова или акционара, а у случају спора суд.

Ликвидациони управник заступа друштво у ликвидацији и одговоран је за законитост пословања друштва.

Ликвидациони управник може предузимати следеће активности:

Вршити радње на окончању послова започетих пре почетка ликвидације;⁷⁹

Предузимати радње потребне за спровођење ликвидације, као што су продаја имовине, исплата поверилаца и наплата потраживања;

Врши друге послове неопходне ради спровођења ликвидације друштва.⁸⁰

Ако се ортаци или комплементари не састану или се скупштина чланова или акционара не одржи или нема кворум, ликвидациони управник завршава поступак ликвидације и без усвајања завршног финансијског извештаја о спровођењу поступка ликвидације од стране ортака, комплементара, скупштине чланова или скупштине акционара.

Ако се накнадно утврди да је потребно спровести даље радње (пронађена нова имовина, повериоци с оспореним потраживањима успели у свом тужбеном захтеву и слично) по окончању ликвидације привредног друштва, суд на предлог лица

78 Члан 363. ЗПД. Види и Дабић Љубиша, Ликвидација привредних друштава према нацрту Закона о привредним друштвима, *Право и привреда*, број 5-8/2004, стр. 659-670.

79 Ако за време ликвидације предузима нове послове или члановима исплаћује дивиденде или расподељује имовину казниће се за привредни преступ новчаном казном од 100.000 до 1.000.000 динара привредно друштво а ликвидациони управник новчаном казном од 20.000 до 200.000 динара. Види члан 585. ЗПД.

80 Члан 532. ЗПД.

које за то има правни интерес, поново именује ранијег или новог ликвидационог управника.

1.5.1.5.2. Правне последице ликвидације

Правне последице покретања поступка ликвидације теку од дана доношења решења и регистрације код Агенције за привредне регистре и објављивања на интернет страници Агенције. Објављивањем на интернет страници Агенције повериоци се обавештавају о покретању поступка ликвидације након чега подnose пријаве потраживања на објављену адресу.⁸¹

Ликвидациони управник је дужан да све приспеле пријаве потраживања евидентира и сачини листу признатих и оспорених потраживања.

Друштво може, у року од 30 дана од дана пријема пријаве потраживања, оспорити потраживање повериоца, у ком случају је обавезно да о томе у истом року обавести повериоца уз образложење оспоравања потраживања.

Друштво не може оспоравати потраживања повериоцима чија су потраживања утврђена извршном исправом.

Ако поверилац чије је потраживање оспорено не покрене поступак пред надлежним судом у року од 15 дана од дана пријема обавештења о оспоравању потраживања и у истом року о томе писаним путем обавести друштво, то потраживање се сматра преклудираним.⁸²

Ако је до тренутка пријема обавештења о оспоравању потраживања поверилац против друштва већ покренуо поступак о том потраживању пред надлежним судом, поверилац није дужан да покреће нови поступак по пријему обавештења о оспоравању потраживања.

Потраживања настала након покретања ликвидације не пријављују се и морају се намирити до окончања ликвидације.⁸³

Поверилац коме је у ликвидационом поступку признато потраживање, али није испуњено, може покренути парнични поступак да би стекао извршну исправу, подобну за принудно извршење и остварење свог потраживања.⁸⁴

Сходно члану 176. став 1. тачка 5. Закона о раду⁸⁵ у случају престанка рада послодавца, у складу са законом запосленом престаје радни однос независно од

81 Види решење Вишег трговинског суда, Пж. 3314/08 од 12.05.2008. године, www.sudskapraksa.com.

82 „Поверилац који у поступку ликвидације не покрене поступак за утврђење оспореног потраживања преклудиран је у праву на остварење оспореног потраживања.“ Из решења Привредног апелационог суда, Пж. 299/2010 од 03.06.2010. године, www.sudskapraksa.com.

83 Члан 535. ЗПД.

84 “Лице коме је у ликвидационом поступку признато потраживање, али није испуњено, има правни интерес да води парнични поступак у коме ће стећи извршну исправу, подобну за принудно остварење свог потраживања.” Из решења Привредног апелационог суда, Пж. 4877/2012 од 29.05.2012. године, *Paragraf Lex*.

85 *Службени гласник РС*, бр. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014.

његове воље и воље послодавца. Ликвидациони управник доноси решење о престанку радног односа запосленима због престанка рада послодавца.

Ликвидациони управник приликом доношења решења дужан је да уз свој потпис наведе своју функцију у друштву. Навођење функције није формални услов за валидност потписаног документа.⁸⁶

Поступак ликвидације почиње даном регистрације одлуке о ликвидацији и објављивањем огласа о покретању ликвидације у складу са законом о регистрацији. Значи након регистрације одлуке о ликвидацији и објављивања огласа о покретању ликвидације ликвидациони управник мора⁸⁷ донети решење о отказу уговора о раду односно о престанку радног односа запосленима

За време поступка ликвидације привредно друштво има ограничену правну и пословну способност, будући да не може предузимати нове послове осим послова везаних за завршетак постојећих и за испуњење сврхе ликвидације (продаја имовине, плаћање поверилаца, наплата потраживања и слично).⁸⁸

Одредбама Закона о привредним друштвима прописано је да привредно друштво не може да мења правну форму, ако се налази у поступку ликвидације.⁸⁹

Такође, наведеним законом утврђено је да у статусној промени не може учествовати привредно друштво које се налази у поступку ликвидације.⁹⁰

Покретање ликвидације не спречава одређивање и спровођење извршења против друштва у ликвидацији нити вођење других поступака који се воде против или у корист друштва у ликвидацији.

Сходно члану 94. Закона о парничном поступку пуномоћје које је издало правно лице престаје престанком правног лица, отварањем стечајног поступка и поступка ликвидације. По отварању поступка стечаја или ликвидације у поступцима који настају поводом стечајног поступка, као и у поступцима који су текли пре отварања стечајног поступка, а настављени након отварања наведених поступака, пуномоћници морају да имају пуномоћје које је издао стечајни, односно ликвидациони управник.

Ликвидациони управник, као законски заступник друштва у ликвидацији, заступа друштва у свим процесним поступцима. Он може дати пуномоћје другом лицу за заступање али тада мора водити рачуна о процесним законима.

86 Члан 43. ЗПД. „Решење о отказу уговора, које не садржи својеручни потпис овлашћеног лица које га је донело, већ његов факсимил, није незаконито из тог разлога.“ Из решења Апелационог суда у Београду, Гж1. 1799/10 од 08.12.2010. године, *Билтен Апелационог суда у Београду*, број 2/2011.

87 Независно од воље послодавца или воље запосленог.

88 Васиљевић, М., *оп. цит.* стр. 689.

89 Члан 478. ст. 5. ЗПД.

90 Члан 484. ст. 2.ЗПД.

1.5.1.5.3. Почетни ликвидациони извештај

Ради спречавања евентуалног покушаја изигравања поверилаца прописана је обавеза ликвидационог управника да сачини почетни ликвидациони извештај и да га региструје, чиме он преко интернет странице Агенције за привредне регистре постаје доступан свим заинтересованим лицима.

Обавеза свих привредних друштава да поред редовних финансијских извештаја сачињавају и ванредне финансијске извештаје у случају статусних промена, ликвидације друштва, стечаја прописана је Законом о рачуноводству.

Законом је прописана обавеза ликвидационом управнику да у року од 30 дана од дана почетка ликвидације, састави почетни ликвидациони биланс као ванредни финансијски извештај у складу са прописима којима се уређује рачуноводство и ревизија.

Почетни ликвидациони биланс ће сачинити лице овлашћено за израду финансијских извештаја, док ће га ликвидациони управник као заступник друштва у ликвидацији потписати и поднети члановима друштва на усвајање.

Ортаци/комплементари/скупштина друштва су дужни да донесу одлуку о усвајању почетног ликвидационог биланса најкасније у року од 30 дана од дана када им је поднет на усвајање. Усвојен почетни ликвидациони биланс се као ванредан финансијски извештај доставља Регистру финансијских извештаја и података о бонитету привредних субјеката ради регистрације.

Прописана је обавеза ликвидационом управнику и да у периоду, најраније 90 дана од дана почетка ликвидације, а најкасније 120 дана од дана почетка ликвидације сачини почетни ликвидациони извештај и изврши његову регистрацију. Почетни ликвидациони извештај се не може сачинити пре истека рока од 90 дана од дана почетка ликвидације и објаве огласа са позивом повериоцима, а управо из разлога да би се оставило довољно времена повериоцима да се упознају са чињеницом да је над друштвом покренут поступак ликвидације и да би извршили благовремену пријаву својих потраживања. Такође, он се мора сачинити пре истека рока од 120 дана од дана почетка поступка ликвидације, јер протеком наведеног рока наступа преклузија потраживања поверилаца.

Почетни ликвидациони извештај садржи: листу пријављених потраживања; листу признатих потраживања; листу оспорених потраживања са образложењем оспоравања; податак да ли је имовина друштва довољна за намирење свих обавеза друштва, укључујући и оспорена потраживања; неопходне радње за спровођење ликвидације; време предвиђено за завршетак ликвидације; друге чињенице од значаја за спровођење ликвидације.

Ликвидациони управник не може отпочети са плаћањима ради намирења поверилаца нити са исплатама члановима друштва пре регистрације почетног ликвидационог извештаја, осим плаћања обавеза из текућег пословања друштва.

Ликвидациони управник у току ликвидације подноси годишње ликвидационе извештаје о својим радњама, са образложењем разлога због којих се ликвидација наставља, а није завршена, ортацима, комплементарима, односно скупштини на усвајање, најкасније у року од три месеца по истеку сваке пословне године.

Годишњи ликвидациони извештаји региструју се у складу са законом о регистрацији.

1.5.1.5.4. Расподела ликвидационог остатка, окончање ликвидације и одговорност чланова друштва по окончању ликвидације

Имовина друштва у ликвидацији која преостане после измирења свих обавеза друштва (ликвидациони остатак) расподељује се члановима друштва у складу са одлуком о расподели ликвидационог остатка друштва.

Ако оснивачким актом, односно статутом или једногласном одлуком ортака, комплементара, односно скупштине није другачије одређено, расподела се врши на следећи начин:

- 1) ортацима, комплементарима и командиторима и члановима друштва с ограниченом одговорношћу сразмерно њиховим уделитема у друштву;⁹¹
- 2) акционарима са преференцијалним акцијама који имају право приоритета у односу на ликвидациони остатак, а након њихове исплате акционарима са обичним акцијама сразмерно учешћу њихових акција у укупном броју обичних акција у друштву.

Командитори, чланови друштва с ограниченом одговорношћу и акционари који су у ликвидацији савесно примили исплате дужни су да врате примљено ако је то потребно за намирење поверилаца друштва.

У случају спора између чланова друштва у вези расподеле ликвидационог остатка, ликвидациони управник одлаже ту расподелу до правноснажног окончања спора.

Ликвидација се окончава доношењем одлуке о окончању ликвидације.

По окончању ликвидације друштво се брише из регистра привредних субјеката у складу са законом о регистрацији.

Пословне књиге и документа друштва које је брисано услед окончања ликвидације чувају се у складу са прописима којима се уређује архивска грађа, а име и адреса лица коме су пословне књиге и документа поверени на чување региструју се у складу са законом о регистрацији.⁹²

91 „Остатак имовине предузећа по намирењу ликвидационих поверилаца дели се оснивачима сразмерно висини њихових оснивачких улога, односно удела, а при томе није битно што је један оснивач уложио непокретност а други улог у новчаном износу.“ Из решења Вишег привредног суда у Београду, Пж. 6880/2000 од 19.10.2000. године, www.sudskapraksa.com.

92 Немачко и Аустријско право прописују да суд одређује сигурно место где ће се чувати документација друштва које је ликвидирано и то најмање за период од 10 година (види члан 273. став 2. AktG-a; пар 214. ст. 2. AktG-a), Говедарица Милета, Последице ликвидације привредног друштва, *Правни информатор*, 11/2010, стр. 10.

Ако одлуку о имену и адреси не донесу ортаци, комплементари, односно скупштина, ту одлуку може заменити и писана изјава ликвидационог управника о имену и адреси тог лица.

Заинтересована лица имају право на увид у пословне књиге и документа брисаног друштва о свом трошку.

Ако је након брисања друштва из регистра потребно предузети одређене радње у погледу имовине друштва престалог брисањем или друге радње које је требало предузети током ликвидације, заинтересовано лице може тражити да надлежни суд у ванпарничном поступку одреди ликвидационог управника са овлашћењем за предузимање тих радњи.

Ортаци и комплементари одговарају неограничено солидарно за обавезе друштва у ликвидацији и након брисања друштва из регистра привредних субјеката.

Командитори, чланови друштва с ограниченом одговорношћу и акционари акционарског друштва одговарају солидарно за обавезе друштва у ликвидацији и након брисања друштва из регистра привредних субјеката, до висине примљеног износа из ликвидационог остатка.⁹³

Потраживања поверилаца застаревају у року од три године од дана брисања друштва из регистра.⁹⁴

1.5.2. Стечајни поступак

Законом о стечају уређују се услови и начин покретања и спровођења стечаја над правним лицима.

Стечај се спроводи банкротством или реорганизацијом.

Под банкротством се подразумева намирење поверилаца продајом целокупне имовине стечајног дужника, односно стечајног дужника као правног лица.

Под реорганизацијом се подразумева намирење поверилаца према усвојеном плану реорганизације и то редефинисањем дужничко-поверилачких односа, статусним променама дужника или на други начин који је предвиђен планом реорганизације.

93 “Оснивачи нису правни следбеници ликвидираног правног лица, које је брисано и које је престало да постоји, већ су то лица чија се одговорност заснива на чињеници да је део имовине, која је после деобе преостала, њима пренета и постала саставни део њихове имовине.” Из решења Вишег трговинског суда, Пж. 1905/08 од 23.01.2009. године, www.sudskapraksa.com.

94 О добровољној ликвидацији привредних друштава види више у Марковић Велисав, Добровољна ликвидација привредних друштава, *Право, теорија и пракса*, број 1-3/2013, стр. 69-84.

Стечајни разлози. Стечајни поступак се отвара када се утврди постојање најмање једног стечајног разлога.

Стечајни разлози су:

- 1) трајнија неспособност плаћања;
- 2) претећа неспособност плаћања;
- 3) презадуженост;
- 4) непоступање по усвојеном плану реорганизације и ако је план реорганизације издејствован на преваран или незаконит начин.

Трајнија неспособност плаћања постоји ако стечајни дужник:

- 1) не може да одговори својим новчаним обавезама у року од 45 дана од дана доспелости обавезе;
- 2) потпуно обустави сва плаћања у непрекидном трајању од 30 дана.

Претећа неспособност плаћања постоји ако стечајни дужник учини вероватним да своје већ постојеће новчане обавезе неће моћи да испуни по доспећу.

Презадуженост постоји ако је имовина стечајног дужника мања од његових обавеза. Ако је стечајни дужник друштво лица презадуженост не постоји ако то друштво има најмање једног ортака односно комплементара који је физичко лице.

Непоступање по усвојеном плану реорганизације постоји када стечајни дужник не поступа по плану реорганизације или поступа супротно плану реорганизације на начин којим се битно угрожава спровођење плана реорганизације.

Надлежност и органи стечајног поступка. Стечајни поступак спроводи суд одређен законом којим се уређује судска надлежност, на чијем подручју је седиште стечајног дужника.

Органи стечајног поступка су: стечајни судија, стечајни управник, скупштина поверилаца и одбор поверилаца.

Стечајни судија:

- 1) одлучује о покретању претходног стечајног поступка;
- 2) утврђује постојање стечајног разлога и одлучује о отварању стечајног поступка;
- 3) именује и разрешава стечајног управника;
- 4) одобрава трошкове стечајног поступка и обавезе стечајне масе пре њихове исплате;
- 5) одређује износ прелиминарне и коначне накнаде трошкова и награде стечајног управника;
- 6) одлучује о примедбама на радње стечајног управника;
- 7) разматра предлог плана реорганизације и одржава рочиште за разматрање предлога плана реорганизације или одбацује предлог плана реорганизације;

- 8) потврђује усвајање плана реорганизације или констатује да план реорганизације није усвојен;
- 9) доноси решење о главној деоби стечајне масе;
- 10) доноси друге одлуке и предузима друге радње одређене овим законом.

Стечајни управник води послове и заступа стечајног дужника, осим ако је овим законом другачије одређено.

Стечајни управник, као и лица која обављају послове стечајног управника у име организације која је посебним законом одређена да обавља послове стечајног управника, имају статус службеног лица у смислу одредаба Кривичног законика којима се регулише положај службеног лица.

Стечајни управник има легитимацију коју издаје овлашћена организација.

Стечајног управника именује стечајни судија решењем о отварању стечајног поступка.

Избор стечајног управника врши се методом случајног одабира са листе активних стечајних управника за подручје надлежног суда, коју суду доставља организација надлежна за вођење именика стечајних управника.

Именик стечајних управника и стручни надзор над радом води овлашћена организација – Агенција за лиценцирање стечајних управника.⁹⁵

Скупштина поверилаца формира се на првом поверилачком рочишту.

Скупштину поверилаца чине сви стечајни повериоци, независно од тога да ли су до дана одржавања скупштине поднели пријаву потраживања.

Скупштина поверилаца:

- 1) доноси одлуку о банкрутству стечајног дужника у складу са чланом 36. став 4. овог закона;
- 2) бира и опозива председника скупштине поверилаца и одбор поверилаца;
- 3) разматра извештаје стечајног управника о току стечајног поступка и о стању стечајне масе;
- 4) разматра извештаје одбора поверилаца;
- 5) врши друге послове одређене овим законом.

Скупштина поверилаца на првом поверилачком рочишту бира одбор поверилаца.

Број чланова одбора поверилаца одређује скупштина поверилаца, с тим што тај број не може бити већи од девет чланова и што увек мора бити непаран.

Чланови одбора поверилаца могу бити стечајни повериоци, без обзира на висину свог потраживања.

⁹⁵ Види <http://alsu.gov.rs/>

Одбор поверилаца:

- 1) даје мишљење стечајном управнику о начину уновчења имовине, уколико се продаја не врши јавним надметањем, и даје сагласност у вези са радњама од изузетног значаја, у складу са овим законом;
- 2) даје мишљење о настављању започетих послова стечајног дужника;
- 3) разматра извештаје стечајног управника о току стечајног поступка и о стању стечајне масе;
- 4) даје сагласност на завршни рачун стечајног дужника;
- 5) прегледа и о свом трошку прибавља фотокопије из целокупне документације;
- 6) извештава скупштину поверилаца о свом раду на захтев скупштине поверилаца;
- 7) врши и друге послове прописане овим законом.

Стечајни поверилац је лице које на дан покретања стечајног поступка има необезбеђено потраживање према стечајном дужнику.

Разлучни повериоци су повериоци који имају заложно право, законско право задржавања или право намирења на стварима и правима о којима се воде јавне књиге или регистри и имају право на првенствено намирење из средстава остварених продајом имовине, односно наплате потраживања на којој су стекли то право.

Разлучни повериоци нису стечајни повериоци. Ако је износ њиховог потраживања већи од износа средстава остварених продајом имовине на којој су стекли различно право, право на намирење за разлику у висини тих износа остварују као стечајни повериоци.

Иزلучни поверилац је лице које, на основу свог стварног или личног права, има право да тражи да се одређена ствар издвоји из стечајне масе.

Иزلучни поверилац није стечајни поверилац.

Редослед намирења. Из стечајне масе приоритетно се намирују трошкови стечајног поступка, а по њиховом пуном намирењу обавезе стечајне масе.

Стечајни повериоци се, у зависности од њихових потраживања, сврставају у исплатне редове. Стечајни повериоци нижег исплатног реда могу се намирити тек пошто се намире стечајни повериоци вишег исплатног реда.

Стечајни повериоци истог исплатног реда намирују се сразмерно висини њихових потраживања.

Утврђују се следећи исплатни редови:

- 1) у први исплатни ред спадају неисплаћене нето зараде запослених и бивших запослених, у износу минималних зарада за последњих годину дана пре отварања стечајног поступка са каматом од дана доспећа до дана отварања стечајног поступка и неплаћени доприноси за пензијско и инвалидско осигурање запослених за последње две године пре отварања стечајног поступка, а чију основицу за обрачун чини најнижа месечна основица доприноса,

сагласно прописима о доприносима за обавезно социјално осигурање на дан отварања стечајног поступка, као и потраживања по основу закључених уговора са привредним друштвима чији су предмет неисплаћене обавезе на име доприноса за пензијско и инвалидско осигурање запослених за последње две године пре отварања стечајног поступка, а чију основицу за обрачун чини најнижа месечна основица доприноса, сагласно прописима о доприносима за обавезно социјално осигурање на дан отварања стечајног поступка;

- 2) у други исплатни ред спадају потраживања по основу свих јавних прихода доспелих у последња три месеца пре отварања стечајног поступка, осим доприноса за пензијско и инвалидско осигурање запослених;
- 3) у трећи исплатни ред спадају потраживања осталих стечајних поверилаца;
- 4) у четврти исплатни ред спадају потраживања настала две године пре дана отварања стечајног поступка по основу зајмова, као и других правних радњи које у економском погледу одговарају одобравању зајмова, у делу у којем ти зајмови нису обезбеђени, а који су стечајном дужнику одобрени од стране лица повезаних са стечајним дужником, у смислу овог закона, осим лица која се у оквиру своје редовне делатности баве давањем кредита и зајмова.

Потраживања стечајних поверилаца који су се пре отварања стечајног поступка сагласили да буду намирени након пуног намирења потраживања једног или више стечајних поверилаца, биће намирени тек након пуног намирења трећег исплатног реда са припадајућим каматама.

Последице покретања стечајног поступка по стечајног дужника.

Даном отварања стечајног поступка престају заступничка и управљачка права директора, заступника и пуномоћника, као и органа управљања и надзорних органа стечајног дужника и та права прелазе на стечајног управника.

Правни посао располагања стварима и правима која улазе у стечајну масу, који је стечајни дужник закључио после отварања стечајног поступка, не производи правно дејство, осим у случају располагања за која важе општа правила поуздања у јавне књиге, а друга страна има право да захтева враћање противчинидбе из стечајне масе као стечајни поверилац.

Пуномоћја која је дао стечајни дужник, а која се односе на имовину која улази у стечајну масу, престају отварањем стечајног поступка.

Отварањем стечајног поступка гасе се раније стечена права прече куповине у погледу имовине стечајног дужника.

Ако је стечајни дужник стекао наследство после отварања стечајног поступка, наследничку изјаву даје стечајни управник.

Престанак радног односа. Отварање стечајног поступка је разлог за отказ уговора о раду који је стечајни дужник закључио са запосленима.

Стечајни управник одлучује о отказу уговора о раду из става 1. овог члана и о отказу обавештава одговарајући орган односно организацију за запошљавање на чијој територији се налази седиште стечајног дужника.

Стечајни управник може, поред запослених којима није дат отказ уговора о раду, да ангажује потребан број лица ради окончања започетих послова или ради вођења стечајног поступка уз сагласност стечајног судије.

Зараде и остала примања лица из става 3. овог члана, која одређује стечајни управник, уз сагласност стечајног судије, намирују се из стечајне масе као обавеза стечајне масе.

Уз пословно име стечајног дужника додаје се ознака “у стечају”.

Организација која води поступак принудне наплате одмах после пријема решења о стечају то решење доставља свим банкама, ради спречавања преноса средстава и других трансакција стечајног дужника које су у супротности са одредбама овог закона.

Даном отварања стечајног поступка банка блокира рачуне стечајног дужника, чиме престају права лица која су била овлашћена да располажу средствима са тих рачуна.

На захтев стечајног управника, банка отвара нови рачун преко којег ће се вршити пословање стечајног дужника.

Новчана средства са блокираних рачуна, на захтев стечајног управника преносе се на нови рачун, а рачуни стечајног дужника се гасе.

Последице покретања стечајног поступка на потраживања.

Стечајни повериоци своја потраживања према стечајном дужнику остварују само у стечајном поступку.

Отварањем стечајног поступка различно право се остварује искључиво у стечајном поступку, осим у случају доношења одлуке о укидању забране извршења и намирења у складу са овим законом.

Излучни повериоци могу своје потраживање остваривати у свим судским и другим поступцима.

Стечајна маса је целокупна имовина стечајног дужника у земљи и иностранству на дан отварања стечајног поступка, као и имовина коју стечајни дужник стекне током стечајног поступка.

У погледу имовине стечајног дужника која се налази у иностранству примењују се одредбе овог закона којима се уређује међународни стечај, уколико је таква имовина предмет страног поступка.

Стечајни управник је дужан да састави листу свих поверилаца за које је сазнао из пословних књига и остале документације стечајног дужника, из других података, као и из пријаве потраживања.

У листи поверилаца посебно се евидентирају разлучни, заложни и излучни повериоци и запослени код стечајног дужника за износе неисплаћених зарада.

За сваког повериоца у листи се наводе подаци о:

- 1) пословном имену односно имену и седишту односно пребивалишту са контакт адресом;
- 2) износу потраживања, са одређивањем главног дуга и обрачуном камата;
- 3) правном основу потраживања;
- 4) стварима на којима постоји разлучно или излучно потраживање.

Стечајни управник је дужан да састави листу дужника стечајног дужника,

1.5.2.1. Реорганизација

Реорганизација се спроводи ако се тиме обезбеђује повољније намирење поверилаца у односу на банкротство, а посебно ако постоје економско оправдани услови за наставак дужниковог пословања.

Реорганизација се спроводи према плану реорганизације који се сачињава у писаној форми.

План реорганизације може се поднети истовремено са предлогом за покретање стечајног поступка или након отварања стечајног поступка у складу са овим законом.

Ако се план реорганизације подноси истовремено са предлогом за покретање стечајног поступка његов назив се мења у унапред припремљен план реорганизације, а садржина и поступак који се на њега примењује одређују се у складу са одредбама овог закона којима се то питање уређује.

План реорганизације садржи:

- 1) кратак увод у којем су уопштено објашњени делатност коју стечајни дужник обавља и околности које су довеле до финансијских тешкоћа;
- 2) попис мера и средстава за реализацију плана, као и детаљан опис мера које је потребно предузети и начин на који ће се реорганизација спровести;
- 3) детаљну листу поверилаца са поделом на класе поверилаца и критеријуме на основу којих су класе формиране;
- 4) висину новчаних износа или имовину која ће служити за потпуно или делимично намирење према класи поверилаца, укључујући и обезбеђене и необезбеђене повериоце, као и средства резервисана за повериоце оспорених потраживања, поступак за измирење потраживања и временску динамику плаћања;
- 5) опис поступка продаје имовине, уз навођење имовине која ће се продавати са заложним правом или без њега и намену прихода од такве продаје;
- 6) рокове за извршење плана реорганизације и рокове за реализацију главних елемената плана реорганизације, ако их је могуће одредити;

- 7) јасно назначење да се усвајањем плана реорганизације сва права и обавезе поверилаца из плана дефинишу искључиво у складу са одредбама усвојеног плана, укључујући и ситуацију у којој план није у потпуности извршен, односно у којој се извршење плана обуставља;
- 8) списак чланова органа управљања и износ њихових накнада;
- 9) списак стручњака који ће бити ангажовани и износ накнада за њихов рад;
- 10) име независног стручног лица које ће пратити спровођење плана у интересу свих поверилаца обухваћених планом и начин на који ће то лице обавештавати повериоце о спровођењу плана реорганизације, као и износ и динамику исплате награде за његов рад;
- 11) годишње финансијске извештаје за претходне три године са мишљењем ревизора ако су били предмет ревизије;
- 12) финансијске пројекције, укључујући пројектовани биланс успеха, биланс стања и извештај о новчаним токовима за период извршења плана реорганизације;
- 13) процену новчаног износа који би се добио уновчењем имовине спровођењем банкротства;
- 14) датум почетка примене плана реорганизације;
- 15) рок спровођења плана који не може бити дужи од пет година;
- 16) предлог за именовање стечајног управника и чланова одбора поверилаца ако је планом предвиђено њихово ангажовање;
- 17) податке о лицима (за домаће физичко лице: лично име и ЈМБГ; за страно физичко лице: лично име, број пасоша и државе издавања, односно ако је издата лична карта за странца, лично име и лични број странца; за домаће правно лице: пословно име, седиште и матични број; за страно правно лице: пословно име, седиште, број под којим се то правно лице води у матичном регистру и држава тог регистра), која по основу плана реорганизације постају чланови тог правног лица;
- 18) податке о лицима која су повезана са стечајним дужником, у смислу овог закона;
- 19) процену вредности имовине стечајног дужника, не старију од шест месеци пре дана подношења плана реорганизације.

1.5.3. Осигурање

Закон о осигурању уређује обављање делатности осигурања у Републици Србији, односно услови за оснивање и пословање друштава за осигурање и друштава за реосигурање, обављање послова посредовања у осигурању и реосигурању, обављање послова заступања у осигурању, вршење надзора над обављањем делатности осигурања.

гурања, заштита права осигураника, уговарача осигурања, корисника осигурања и трећих оштећених лица, као и обављање у Републици делатности осигурања лица из држава чланица Европске уније и страних држава.

Делатност осигурања чине послови осигурања, укључујући и саосигурање, послови реосигурања, послови посредовања у осигурању и послови заступања у осигурању.

Делатност осигурања обавља друштво за осигурање и друштво за реосигурање које је у регистар надлежног органа уписано на основу дозволе Народне банке Србије за обављање послова осигурања.

Послови осигурања су закључивање и извршавање уговора о животном и о неживотном осигурању, осим о обавезном социјалном осигурању.

Послови реосигурања су закључивање и извршавање уговора о реосигурању којим се осигурани вишак ризика изнад самопридржаја друштва за осигурање преноси у реосигурање.

Самопридржај друштва за осигурање је део износа уговором преузетих ризика који друштво увек задржава у сопственом покрићу и који може да покрије својим средствима.

Друштво за осигурање је дужно да увек задржи део ризика у самопридржају.

Акционарско друштво за осигурање може основати једно или више домаћих и страних правних, односно физичких лица (у даљем тексту: оснивачи) под условима из овог закона.

Пословно име акционарског друштва за осигурање садржи ознаку “а.д.о.”.

Једно акционарско друштво за осигурање не може истовремено обављати и послове животних и послове неживотних осигурања.

Акционарско друштво за осигурање може обављати послове једне врсте осигурања или послове више врста осигурања у оквиру исте групе осигурања, као и послове заступања у осигурању.

Поред наведених послова, акционарско друштво за осигурање обавља и послове процене ризика и штета, послове посредовања ради продаје и продају осигураних оштећених ствари које му припадају по основу извршавања уговора о осигурању и предузимање мера ради спречавања и отклањања опасности које угрожавају осигурану имовину и лица, а може обављати и друге послове утврђене законом.

Акционарско друштво за реосигурање послове реосигурања обавља као искључиву делатност, и то у свим групама осигурања.

Основни капитал акционарског друштва за осигурање/реосигурање не може бити мањи од динарске противвредности следећих износа, и то за:

- 1) животна осигурања 3.200.000 евра;
- 2) поједине врсте неживотних осигурања, осим врста осигурања из члана 9. тач. од 10) до 15) овог закона 2.200.000 евра;

3) све врсте неживотних осигурања или врсте осигурања из члана 9. тач. од 10) до 15) овог закона 3.200.000 евра;

4) реосигурање 3.200.000 евра.

При оснивању друштва, новчани део основног капитала чини 100% износа из тог става, који се обрачунава по средњем курсу Народне банке Србије на дан уплате.

Друштво је дужно да у свом пословању одржава основни капитал у висини прописаној у том ставу.

Издавање дозволе за рад. Дозвола за рад издаје се за обављање једне или више врста осигурања којима ће се бавити акционарско друштво за осигурање.

О захтеву за издавање дозволе за рад Народна банка Србије одлучује решењем - у року од 60 дана од дана пријема уредног захтева.

Посредовање у осигурању. Послови посредовања у осигурању обухватају послове посредовања у осигурању и у реосигурању.

Послови посредовања у осигурању су послови који се односе на довођење у везу осигураника, односно уговарача осигурања/реосигурања и друштва за осигурање/реосигурање ради преговарања о закључењу уговора о осигурању/реосигурању, на припрему за закључење ових уговора, као и на пружање помоћи при извршавању права из тих уговора, а нарочито при решавању одштетних захтева.

Послове посредовања у осигурању као искључиву делатност обавља друштво за посредовање у осигурању са седиштем у Републици које је у регистар надлежног органа уписано на основу дозволе Народне банке Србије за обављање ових послова.

Друштво за посредовање у осигурању не може обављати послове заступања у осигурању.

Друштво за посредовање у осигурању може се основати као акционарско друштво или као друштво са ограниченом одговорношћу.

Ако се друштво за посредовање у осигурању оснива као акционарско друштво - новчани део основног капитала не може бити мањи од 25.000 евра у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан уплате.

Ако се друштво за посредовање у осигурању оснива као друштво са ограниченом одговорношћу - новчани део основног капитала не може бити мањи од 12.500 евра у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан уплате.

Друштво за посредовање у осигурању је дужно да у свом пословању обезбеди да његов основни капитал увек буде у висини износа који није мањи од износа у еврима из претходних ставова, као и да ликвидну активу (средства у новцу, краткорочним хартијама од вредности и другим краткорочним пласманима и потраживањима) одржава у висини од најмање 50% укупног износа основног капитала.

Пословно име друштва за посредовање у осигурању мора да садржи и ознаку делатности “посредовање у осигурању”.

Заступање у осигурању. Послови заступања у осигурању су послови покретања, предлагања или обављања послова припреме и закључивања уговора о осигурању у име и за рачун друштва за осигурање.

Послове заступања у осигурању обавља правно лице или физичко лице - предузетник на основу уговора о заступању у осигурању, у складу са овим законом.

Уговор о заступању у осигурању чува се у пословним просторијама уговорних страна.

Послове заступања у осигурању, као искључиву делатност, обавља:

- 1) друштво за заступање у осигурању са седиштем у Републици које је у регистар надлежног органа уписано на основу дозволе Народне банке Србије за обављање послова заступања у осигурању;
- 2) физичко лице - предузетник са седиштем у Републици које је у регистар надлежног органа уписано на основу дозволе Народне банке Србије за обављање послова заступања у осигурању.

Банка која има седиште у Републици и основана је у складу са законом којим се уређују банке, давалац финансијског лизинга који има седиште у Републици и основан је у складу са законом којим се уређују финансијски лизинг и јавни поштански оператор који има седиште у Републици и основан је у складу са законом којим се уређују поштанске услуге могу, као допунску делатност, обављати послове заступања у осигурању на основу претходне сагласности Народне банке Србије за обављање тих послова.

Друштво за заступање у осигурању, заступник у осигурању не могу обављати послове посредовања у осигурању.

Народна банка Србије прописује ближе услове за обављање послова заступања у осигурању, као и начин давања, одузимања и престанка важења сагласности.

Пословно име друштва за заступање у осигурању, односно заступника у осигурању мора да садржи и ознаку делатности “заступање у осигурању”.

Друштво за заступање у осигурању може се основати као акционарско друштво или као друштво са ограниченом одговорношћу.

Ако се друштво за заступање у осигурању оснива као акционарско друштво - новчани део основног капитала не може бити мањи од 25.000 евра у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан уплате.

Ако се друштво за заступање у осигурању оснива као друштво са ограниченом одговорношћу - новчани део основног капитала не може бити мањи од 12.500 евра у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан уплате.

Друштво за заступање у осигурању је дужно да у свом пословању обезбеди да његов основни капитал увек буде у висини износа који није мањи од износа у еврима из претходних ставова, као и да ликвидну активу (средства у новцу, краткорочним хартијама од вредности и другим краткорочним пласманима и потраживањима) одржава у висини од најмање 50% укупног износа основног капитала.

Пословођа заступника у осигурању. Заступник у осигурању може пословођење поверити пословно способном физичком лицу под условима прописаним законом којим се уређују привредна друштва.

Пословођа мора да испуњава услове који су прописани за заступника у осигурању.

Пословођа мора бити у радном односу код заступника у осигурању с пуним радним временом.

Заступник у осигурању је дужан да доказе о испуњености услова из овог члана достави Народној банци Србије пре поверавања послова пословођи.

Новчана средства и инструменти плаћања. Друштво за заступање у осигурању, заступник у осигурању и правна лица дужни су да новчана средства и остале инструменте плаћања и обезбеђења плаћања које су наплатили, односно преузели од осигураника, односно уговарача осигурања, у име и за рачун друштва за осигурање, уплате у корист тог друштва истог, а најкасније наредног радног дана од дана ове наплате или преузимања, односно да у том року предају остале инструменте плаћања и обезбеђења плаћања.

Лице које је овлашћено за наплату премије осигурања, ту наплату врши у складу с прописима и актима друштва за осигурање.

Средства и остале инструменте плаћања и обезбеђења плаћања, лице је дужно да чува на сигурном месту до уплате, односно предаје друштву за осигурање.

Средства наплаћене премије осигурања и остали инструменти плаћања не могу бити предмет принудне наплате, осим у случају извршења обавеза лица према друштву за осигурање.

Интерна ревизија. Друштво за осигурање је дужно да организује интерну ревизију која је самостална и независна у обављању својих послова.

Интерну ревизију друштва за осигурање обавља посебан организациони део друштва утврђен статутом.

Интерна ревизија за свој рад непосредно одговара надзорном одбору.

За обављање послова интерне ревизије друштво за осигурање мора имати запослено најмање једно лице на неодређено време с пуним радним временом

Актуарство. Овлашћени актуар је лице које је добило овлашћење Народне банке Србије за обављање актуарских послова у складу са овим законом.

Овлашћени актуар даје мишљење о:

- 1) начину утврђивања премија, о томе да ли је премија утврђена у складу са актуарском струком и прописима и да ли обезбеђује трајно испуњење свих обавеза друштва за осигурање из уговора о осигурању;
- 2) начину утврђивања техничких резерви, о томе да ли су те резерве утврђене у складу са актуарском струком и прописима и да ли обезбеђују трајно испуњење свих обавеза друштва за осигурање из уговора о осигурању;
- 3) актима пословне политике у поступку њиховог доношења, као и у поступку измена и/или допуна ових аката, односно о њиховој примени;
- 4) финансијским извештајима и годишњем извештају о пословању друштва за осигурање;
- 5) извештају о спровођењу политике саосигурања и реосигурања;
- 6) преносу портфеља осигурања.

Овлашћени актуар обавља и друге актуарске послове у складу са овим законом.

Надлежни органи друштва за осигурање дужни су да у поступку доношења, односно утврђивања аката размотре мишљење овлашћеног актуара.

Мишљење овлашћеног актуара доставља се и интерној ревизији и надзорном одбору.

Ако престане да обавља послове овлашћеног актуара у друштву за осигурање, овлашћени актуар је дужан да о томе одмах писмено обавести Народну банку Србије.

Садржину мишљења овлашћеног актуара ближе прописује Народна банка Србије.

1.5.4. Јавна предузећа

Законом о јавним предузећима уређује се правни положај јавних предузећа и других облика организовања који обављају делатност од општег интереса, а нарочито оснивање, пословање, управљање, имовина и друга питања од значаја за њихов положај.

Делатности од општег интереса, у смислу овог закона, јесу делатности које су као такве одређене законом у области: рударства и енергетике, саобраћаја, електронских комуникација, издавања службеног гласила Републике Србије и издавања уџбеника, нуклеарних објеката, наоружања и војне опреме, коришћења, управљања, заштите, уређивања и унапређивања добара од општег интереса и добара у општој употреби (воде, путеви, шуме, пловне реке, језера, обале, бање, дивљач, заштићена подручја и др.), управљања отпадом и другим областима.

Делатности у смислу претходног јесу и комуналне делатности, као и друге делатности одређене законом као делатности од општег интереса.

У оквиру обављања делатности из области енергетике пружају се услуге од општег економског интереса.

Појам. Јавно предузеће је предузеће које обавља делатност од општег интереса, а које оснива Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе (у даљем тексту: јавно предузеће).

Поред јавног предузећа, делатност од општег интереса може да обавља и:

- 1) друштво с ограниченом одговорношћу и акционарско друштво чији је једини власник јавно предузеће;
- 2) друштво капитала чији је једини власник Република Србија, аутономна покрајина, јединица локалне самоуправе, као и зависно друштво чији је једини власник то друштво капитала;
- 3) друго друштво капитала и предузетник, коме је надлежни орган поверио обављање те делатности.

Ако јавно предузеће оснива Република Србија, акт о оснивању јавног предузећа доноси Влада, која врши права оснивача.

Ако јавно предузеће оснива аутономна покрајина, акт о оснивању јавног предузећа доноси скупштина аутономне покрајине, која врши права оснивача.

Ако јавно предузеће оснива јединица локалне самоуправе, акт о оснивању јавног предузећа доноси скупштина јединице локалне самоуправе, која врши права оснивача.

Јавно предузеће и друштво капитала својом имовином управљају и располажу у складу са законом и оснивачким актом.

Имовину јавног предузећа и друштва капитала чине право својине на покретним и непокретним стварима, новчана средства и хартије од вредности и друга имовинска права, која су пренета у својину јавног предузећа у складу са законом, укључујући и право коришћења на стварима у јавној својини.

Друштво капитала и предузетник јавном својином управљају у складу са законом којим се уређује право јавне својине и уговором.

Друштво капитала и предузетник својом имовином управљају и располажу у складу са законом којим се уређује правни положај привредних друштава и уговором.

Основни капитал јавног предузећа и друштва капитала је вредност уписаних улога њихових оснивача или чланова, изражена у новцу.

Вредност неновчаног улога оснивача или члана утврђује се на основу процене извршене на начин прописан законом којим се уређује правни положај привредних друштава.

По основу улагања у капитал, оснивач стиче удео у јавном предузећу или уделе и акције у друштву капитала, као и права по основу стечених удела, односно акција.

Органи јавног предузећа су:

- 1) надзорни одбор;
- 2) директор.

Оснивачка права и улагања капитала. Јавно предузеће може, уз претходну сагласност оснивача, основати друштво капитала за обављање делатности од општег интереса и друштво капитала за обављање делатности која није делатност од општег интереса.

Јавно предузеће може улагати капитал у већ основана друштва капитала, уз претходну сагласност оснивача.

Јавно предузеће за своје обавезе одговара целокупном својом имовином.

Комисија за ревизију. Јавно предузеће чији је оснивач Република Србија има комисију за ревизију.

Комисија за ревизију има три члана које именује надзорни одбор.

Независан члан надзорног одбора је председник комисије за ревизију.

Јавно предузеће доноси дугорочни и средњорочни план пословне стратегије и развоја.

За сваку календарску годину јавно предузеће дужно је да донесе годишњи програм пословања и достави га Влади, надлежном органу аутономне покрајине или јединице локалне самоуправе.

1.5.5. Преузимање акционарских друштава

Законом о преузимању акционарских друштава уређују се услови и поступак за преузимање акционарских друштава чије је седиште у Републици Србији права и обавезе учесника у поступку преузимања и надзор над спровођењем поступка преузимања акционарских друштава

Циљно друштво је акционарско друштво у смислу закона којим се уређују привредна друштва и које испуњава бар један од следећих услова:

- ♦ чијим се акцијама тргује на регулисаном тржишту, односно мултилатералној трговачкој платформи (МТП) у Републици у смислу закона којим се уређује тржиште капитала;
- ♦ које има више од 100 акционара сваког последњег дана у три узастопна месеца, као и укупни капитал од најмање 3.000.000 евра у динарској противвредности.

Понуда за преузимање је јавна понуда упућена свим акционарима циљног друштва за куповину свих акција које су издате с правом гласа, уз услове и на начин одређен овим законом.

Понуда за преузимање може истовремено бити упућена и за стицање преференцијалних акција у смислу закона којим се уређују привредна друштва.

Стицалац је физичко или правно лице које стиче или је стекло акције циљног друштва које дају право гласа;

Обавеза објављивања понуде за преузимање. Лице је обавезно да објави понуду за преузимање када непосредно или посредно, самостално или заједнички делујући, стекне акције с правом гласа циљног друштва, тако да заједно са акцијама које је већ стекло, пређе праг од 25% акција с правом гласа циљног друштва (контролни праг).

Након преласка контролног прага и објављивања понуде за преузимање, односно након објављивања понуде за преузимање у складу са законом, стицалац је обавезан да објави понуду за преузимање када, самостално или заједнички делујући, непосредним или посредним стицањем акција са правом гласа циљног друштва повећа проценат права гласа за више од 10% (додатни праг).

Изузетно, стицалац је обавезан да објави понуду за преузимање када, самостално или заједнички делујући, непосредним или посредним стицањем акција са правом гласа циљног друштва повећа учешће за мање од 10%, ако тим стицањем прелази праг од 75% права гласа (коначни праг).

Обавезу објављивања понуде за преузимање, у случају даљег стицања акција са правом гласа циљног друштва нема стицалац који након понуде за преузимање, објављене у складу са ставом 1. и/или 2. овог члана поседује најмање 75% акција са правом гласа.

Када настане обавеза објављивања понуде за преузимање, стицалац је дужан да, у року од два радна дана, објави обавештење о намери преузимања и достави га регулисаном тржишту, односно МТП на коме се тргује акцијама циљног друштва, Централном регистру, Комисији и циљном друштву, под условима и на начин одређен овим законом.

Стицалац није обавезан да објави понуду за преузимање ако:

- 1) стекне акције циљног друштва наслеђивањем;
- 2) стекне акције циљног друштва деобом заједничке имовине брачних другова;
- 3) стекне акције само привремено у обављању регистроване делатности преузимања (покровитељства) емисије или препродаје хартија од вредности на тржишту, под условом да преузимаца емисије, односно покровитељ не користи право гласа по основу стечених акција;
- 4) стекне акције циљног друштва у стечајном поступку;
- 5) стекне акције циљног друштва у поступку припајања привредних друштава, али искључиво када само једно од привредних друштава која учествују у поступку припајања има акције циљног друштва;

- 6) стекне акције променом правне форме привредног друштва;
- 7) преносом акција циљног друштва није дошло до промене лица које остварује контролу над циљним друштвом у смислу члана 4. ст. 4. и 5. овог закона или ако стекне акције преносом ради реструктурирања унутар холдинга;
- 8) стекне акције у новом друштву, које је настало спајањем постојећих друштава или поделом постојећег друштва, под условом да су заштићена сва права несагласних акционара преосталих друштава;
- 9) је искључиви циљ стицања акција обезбеђење потраживања које понуђач има према друштву, под условом да поверилац не користи право гласа по основу стечених акција;
- 10) акције циљног друштва стиче Република, односно лица са којима Република заједнички делује;
- 11) након спроведене понуде за преузимање стекне акције циљног друштва преносом између лица која су деловала заједнички у понуди за преузимање;
- 12) стицањем акција циљног друштва поседује проценат акција с правом гласа који је једнак или мањи од процента акција који поседује други акционар циљног друштва који је објавио понуду за преузимање;
- 13) стекне акције циљног друштва у поступку повећања основног капитала новим улозима или из нето имовине циљног друштва у смислу закона којим се уређују привредна друштва, а скупштина циљног друштва на којој се доноси предметна одлука трочетвртинском већином присутних, не рачунајући гласове стицаоца и лица која са њим делују заједнички, одобри да стицалац може стећи акције с правом гласа циљног друштва без обавезе објављивања понуде за преузимање, ако би предметним стицањем акција с правом гласа за стицаоца настала обавеза објављивања понуде за преузимање;
- 14) је стекао више од 25% акција циљног друштва с правом гласа пре ступања на снагу овог закона;
- 15) када је то прописано другим законом.

Када Акционарски фонд стиче акције циљног друштва у складу са законом којим се уређује приватизација, није обавезан да објави понуду за преузимање.

Стицалац није обавезан да објави понуду за преузимање када стиче акције у складу са прописима којима се уређује приватизација, и то:

- 1) од Акционарског фонда, самостално или заједно са акцијама појединачних акционара које се заједно нуде на продају истовремено са акцијама Акционарског фонда;
- 2) од Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање;
- 3) од Фонда за развој Републике Србије;
- 4) од Републике, аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе;

5) од Регистра акција и удела пренетих после раскида уговора закљученог у поступку приватизације.

Добровољна понуда за преузимање. Ако лице није обавезно да објави понуду за преузимање у складу са одредбама овог закона, а ипак намерава да објави понуду за преузимање, исту може објавити само под условима и на начин одређен овим законом. Понуђач је обавезан да објави обавештење о намери за преузимање.

Објављивањем обавештења за понуђача настаје обавеза објављивања понуде за преузимање под условима и начин одређен овим законом.

Условна и безусловна понуда за преузимање. Условна понуда за преузимање је понуда којом понуђач тражи стицање означеног најмањег броја, односно процента акција с правом гласа циљног друштва као минимума који он жели да стекне, тако да она престаје да га обавезује ако се означени услов не испуни до истека рока за њено прихватање.

Само добровољна понуда може бити условна.

У случају условне понуде забрањено је да понуђач, односно заједнички стипендиста, понуђачева подређена друштва, друштва које непосредно или посредно контролише лице које контролише и понуђача, или лица која пружају услуге понуђачу у вези са преузимањем, својим деловањем утичу на испуњење тог услова.

Када је понуђач условио понуду стицањем у њој означеног најмањег броја акција циљног друштва, па тај број није стекао до истека рока за њено прихватање, не сме да купи ни акције које су му акционари циљног друштва положили на рачун, већ је дужан да им их врати о свом трошку најкасније у року од три радна дана пошто је од Централног регистра добио потврду о таквом исходу понуде.

Када је понуђач условио понуду стицањем у њој означеног најмањег броја акција циљног друштва, и тај број стекао до истека рока за њено прихватање, дужан је да купи све акције које су му акционари циљног друштва положили на рачун преко тог броја под условима из понуде.

Безусловна понуда за преузимање је она у којој није изричито и јасно означен услов.

Обавезе циљног друштва. Од тренутка објављивања обавештења о намери преузимања до окончања поступка преузимања циљног друштва, одбор директора, односно надзорни одбор, односно извршни и управни одбор код банака као циљног друштва је дужан да писменим путем упозна запослене у циљном друштву о понуди за преузимање.

У току трајања поступка преузимања одбор директора, односно надзорни одбор, односно извршни и управни одбор код банака као циљног друштва може да тражи конкурентску понуду за преузимање.

Од тренутка објављивања обавештења о намери преузимања до окончања поступка преузимања циљног друштва одбор директора, односно надзорни одбор, односно извршни и управни одбор код банака као циљног друштва:

- 1) не може да користи статутом дато овлашћење да издавањем нових акција повећа основни капитал циљног друштва;
- 2) не сме да доноси одлуке о предузимању ванредних послова нити одлуке о закључењу уговора који би знатно променили стање имовине или обавеза циљног друштва, односно може предузети само уобичајене послове у вези са делатношћу циљног друштва;
- 3) не сме да донесе одлуку да друштво стекне или отуђи сопствене акције;
- 4) не сме да објави понуду за преузимање неког другог акционарског друштва.

Управа циљног друштва може предузимати послове из претходног става искључиво уз претходну сагласност скупштине акционара, која о тим питањима одлучује простом већином.

1.6. РАДНИ ОДНОСИ

Прописи из ове области су:

Закон о раду («Сл. гласник РС», бр. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014);

Закон о безбедности и здрављу на раду («Сл. гласник РС», бр. 101/2005, 91/2015);

Закон о спречавању злостављања на раду («Сл. гласник РС», бр. 36/2010);

Закон о штрајку («Сл. лист СРЈ», бр. 29/1996, «Сл. гласник РС», бр. 101/2005, 103/2012);

Закон о волонтирању («Сл. гласник РС», бр. 36/2010);

Закон о условима за упућивање запослених на привремени рад у иностранство и њиховој заштити («Сл. гласник РС», бр. 91/2015);

Закон о мирном решавању радних спорова («Сл. гласник РС», бр. 125/2004, 104/2009);

Закон о евиденцијама у области рада («Сл. лист СРЈ», бр. 46/1996, «Сл. гласник РС», бр. 101/2005, 36/2009);

Закон о социјално економском савету («Сл. гласник РС», бр. 125/2004);

Уредба о шифарнику радних места («Сл. гласник РС», бр. 12/2016);

Правилник о упису синдиката у регистар («Сл. гласник РС», бр. 50/2005, 10/2010);

Правилник о упису удружења послодаваца у регистар («Сл. гласник РС», бр. 29/2005);

Правилник о регистрацији колективних уговора («Сл. гласник РС», бр. 45/2015);

Правилник о садржини и изгледу потврде о волонтирању («Сл. гласник РС», бр. 92/2010);

Правилник о поступку мирног решавања радних спорова («Сл. гласник РС», бр. 12/2005, 84/2005) и др.

1.6.1. Закон о раду

Закон о раду уређује права, обавезе и одговорности из радног односа, односно по основу рада.

Правна лица и предузетници, када запошљавају једно или више лица имају статус послодавца.

У радним односима предузетник може имати статус samozапосленог и послодавца. За разлику од запосленог као зависног радника који ради за рачун послодавца и на кога се у потпуности односи радно законодавство, samozапослени – независни радник је радник који извршава самостални рад – ради за сопствени рачун, није у служби другог лица, па према томе не може бити субјект индивидуалног радног односа нити се на њега примењује радно законодавство – нпр. занатлија, мали трговац, (приватни) лекар, стоматолог, архитекта, адвокат, пољопривредник, таксиста. Наиме, лице које извршава рад сопственим средствима и без подвргавања контроли другог лица у погледу средстава и метода рада сматра се независним, samozапосленим радником или независним уговорником. Независни уговорник преузима рад/посао за одређену цену, одлучује како ће рад бити извршен, односно задржава слободу у избору средстава и метода рада (а често ангажује и рад других лица у том циљу), врши рад без контроле лица које га ангажује за одређени посао, при чему за свој рад не стиче право на (брuto) зараду већ ради за разлику између набавне цене роба које му служе за рад и продајне цене (по завршетку рада) – добит. Другим речима, положај samozапосленог карактеришу предузетничке шансе (и ризици), за разлику од положаја запосленог, који има потребу за радноправном заштитом.⁹⁶

Предузетник, када обавља делатност лично и нема запослених, има статус samozапосленог и на њега се не примењује Закон о раду.

Предузетник када запошљава једног или више радника у вршењу предузетничке делатности има статус послодавца и на њега се примењује општи правни режим радних односа.

Одредбом члана 5 став 2 Закона о раду прописано је да је послодавац, у смислу овог закона, домаће, односно страно правно или физичко лице које запошљава, односно радно ангажује, једно или више лица.

⁹⁶ Лубарда Бранко, *Увод у радно право*, Београд, 2014, стр. 19.

Послодавац⁹⁷ запошљава једног или више радника, организује процес рада, издаје радне налоге, врши контролу у погледу извршавања рада и врши дисциплинску, а делом и нормативну власт, одлучује о индивидуалним правима запосленог или другог радноангажованог лица у складу са законом, подзаконским општим актима, колективним уговором о раду или другим општим актом аутономног права, као и у складу са уговором о раду.⁹⁸

Што се тиче запослених и на предузетника и на привредне субјекте као правна лица - послодавце се примењује режим општих радноправних прописа. То значи, да се примењује Закон о раду као основни општи акт, затим Општи колективни уговор, Посебни (грански) колективни уговор уколико је закључен за ту професију или територију и ако су испуњени остали законски услови (ако је предузетник или ако су запослени чланови професионалних организација – потписника колективног уговора или ако припадају професији, односно територији са које су те професионалне организације или ако је проширено дејство колективног уговора државним актом, тзв. октроисани колективни уговор⁹⁹), колективни уговор код послодавца или Правилник о раду и уговор о раду.

У сваком случају, за сваког запосленог или радноангажованог лица на други начин послодавац мора да има закључен уговор о раду или други одговарајући уговор пре радног ангажовања тих лица. Јер, уколико се лице затекне да ради код послодавца без уговора о раду или неког другог уговора о радном ангажовању сматра се, по закону, да је то лице засновало радни однос на неодређено време даном ступања на рад.¹⁰⁰

Зарада. Запослени има право на одговарајућу зараду, која се утврђује у складу са законом, општим актом и уговором о раду.

Запосленима се гарантује једнака зарада за исти рад или рад исте вредности који остварују код послодавца.

Под радом једнаке вредности подразумева се рад за који се захтева исти степен стручне спреме, односно образовања, знања и способности, у коме је остварен једнак радни допринос уз једнаку одговорност.

Зарада се састоји од зараде за обављени рад и време проведено на раду, зараде по основу доприноса запосленог пословном успеху послодавца (награде, бонуси и сл.) и других примања по основу радног односа, у складу са општим актом и уговором о раду.

Под зарадом сматра се зарада која садржи порез и доприносе који се плаћају из зараде.

97 Енг. *employer*. Овом термину је претходио термин господар, газда.

98 Лубарда Бранко, *оп. цит.* стр. 27.

99 Види Јовановић Предраг, *Радно право*, Нови Сад, 2012, стр. 75.

100 Чл 32. ст. 2. Закона о раду. Види Марковић Велисав, *Примена радноправних прописа на предузетника, Право и привреда* број 4-6/2016, стр. 688-703.

Зарада за обављени рад и време проведено на раду састоји се од основне зараде, дела зараде за радни учинак и увећане зараде.

Основна зарада одређује се на основу услова, утврђених правилником, потребних за рад на пословима за које је запослени закључио уговор о раду и времена проведеног на раду.

Увећана зарада. Запослени има право на увећану зараду у висини утврђеној општим актом и уговором о раду, и то:

- 1) за рад на дан празника који је нерадни дан - најмање 110% од основице;
- 2) за рад ноћу, ако такав рад није вреднован при утврђивању основне зараде - најмање 26% од основице;
- 3) за прековремени рад - најмање 26% од основице;
- 4) по основу времена проведеног на раду за сваку пуну годину рада остварену у радном односу код послодавца (у даљем тексту: минули рад) - најмање 0,4% од основице.

При обрачуна минулог рада рачуна се и време проведено у радном односу код послодавца претходника из члана 147. закона, као и код повезаних лица са послодавцем у складу са законом.

Ако су се истовремено стекли услови по више основа, проценат увећане зараде не може бити нижи од збира процената по сваком од основа увећања.

Општим актом и уговором о раду могу да се утврде и други случајеви у којима запослени има право на увећану зараду, као што је увећање зараде по основу рада у сменама.

Основицу за обрачун увећане зараде чини основна зарада утврђена у складу са законом, општим актом и уговором о раду.

Приправник има право на зараду најмање у висини 80% основне зараде за послове за које је закључио уговор о раду, као и на накнаду трошкова и друга примања, у складу са општим актом и уговором о раду.

Зарада се исплаћује у роковима утврђеним општим актом и уговором о раду, најмање једанпут месечно, а најкасније до краја текућег месеца за претходни месец.

Зарада се исплаћује само у новцу, ако законом није друкчије одређено.

Минимална зарада. Запослени има право на минималну зараду за стандардни учинак и време проведено на раду.

Минимална зарада одређује се на основу минималне цене рада утврђене у складу са овим законом, времена проведеног на раду и пореза и доприноса који се плаћају из зараде.

Општим актом, односно уговором о раду утврђују се разлози за доношење одлуке о увођењу минималне зараде.

Минимална цена рада утврђује се одлуком социјално-економског савета основаног за територију Републике Србије и утврђује се по радном часу без пореза и доприноса, за календарску годину, најкасније до 15. септембра текуће године, а примењује се од 1. јануара наредне године.

Накнада зараде. Запослени има право на накнаду зараде у висини просечне зараде у претходних 12 месеци, у складу са општим актом и уговором о раду, за време одсуствовања са рада на дан празника који је нерадни дан, годишњег одмора, плаћеног одсуства, војне вежбе и одазивања на позив државног органа.

Послодавац има право на рефундирање исплаћене накнаде зараде из претходног става у случају одсуствовања запосленог са рада због војне вежбе или одазивања на позив државног органа, од органа на чији се позив запослени одазвао, ако законом није друкчије одређено.

Запослени има право на накнаду зараде за време одсуствовања са рада због привремене спречености за рад до 30 дана, и то:

- 1) најмање у висини 65% просечне зараде у претходних 12 месеци пре месеца у којем је наступила привремена спреченост за рад, с тим да не може бити нижа од минималне зараде утврђене у складу са овим законом, ако је спреченост за рад проузрокована болешћу или повредом ван рада, ако законом није друкчије одређено;
- 2) у висини 100% просечне зараде у претходних 12 месеци пре месеца у којем је наступила привремена спреченост за рад, с тим да не може бити нижа од минималне зараде утврђене у складу са овим законом, ако је спреченост за рад проузрокована повредом на раду или професионалном болешћу, ако законом није друкчије одређено.

Запослени има право на накнаду зараде најмање у висини 60% просечне зараде у претходних 12 месеци, с тим да не може бити мања од минималне зараде утврђене у складу са овим законом, за време прекида рада, односно смањења обима рада до којег је дошло без кривице запосленог, најдуже 45 радних дана у календарској години.

Изузетно, у случају прекида рада, односно смањења обима рада које захтева дуже одсуство, послодавац може, уз претходну сагласност министра, упутити запосленог на одсуство дуже од 45 радних дана, уз накнаду зараде.

Пре давања сагласности министар ће затражити мишљење репрезентативног синдиката гране или делатности основаног на нивоу Републике.

Запослени има право на накнаду зараде у висини утврђеној општим актом и уговором о раду за време прекида рада до кога је дошло наредбом надлежног државног органа или надлежног органа послодавца због необезбеђивања безбедности и заштите живота и здравља на раду, која је услов даљег обављања рада без угрожавања живота и здравља запослених и других лица, и у другим случајевима, у складу са законом.

Општим актом и уговором о раду могу да се утврде и други случајеви у којима запослени има право на накнаду зараде

Накнада трошкова. Запослени има право на накнаду трошкова у складу са општим актом и уговором о раду, и то:

- 1) за долазак и одлазак са рада, у висини цене превозне карте у јавном саобраћају, ако послодавац није обезбедио сопствени превоз;
- 2) за време проведено на службеном путу у земљи;
- 3) за време проведено на службеном путу у иностранству;
- 4) смештаја и исхране за рад и боравак на терену, ако послодавац није запосленом обезбедио смештај и исхрану без накнаде;
- 5) за исхрану у току рада, ако послодавац ово право није обезбедио на други начин;
- 6) за регрес за коришћење годишњег одмора.

Висина трошкова из става 1. тачка 5) овог члана мора бити изражена у новцу.

Промена места становања запосленог након закључења уговора о раду, не може да утиче на увећање трошкова превоза које је послодавац дужан да накнади запосленом у тренутку закључења уговора о раду, без сагласности послодавца.

Друга примања. Послодавац је дужан да исплати, у складу са општим актом:

- 1) запосленом отпремнину при одласку у пензију, најмање у висини две просечне зараде;
- 2) запосленом накнаду трошкова погребних услуга у случају смрти члана уже породице, а члановима уже породице у случају смрти запосленог; Члановима уже породице, сматрају се брачни друг и деца запосленог.
- 3) запосленом накнаду штете због повреде на раду или професионалног обољења.

Послодавац може деци запосленог старости до 15 година живота да обезбеди поклон за Божић и Нову годину у вредности до неопорезивог износа који је предвиђен законом којим се уређује порез на доходак грађана.

Под просечном зарадом сматра се просечна зарада у Републици Србији према последњем објављеном податку републичког органа надлежног за статистику.

Послодавац може запосленима уплаћивати премију за добровољно додатно пензијско осигурање, колективно осигурање од последица незгода и колективно осигурање за случај тежих болести и хируршких интервенција, а у циљу спровођења квалитетне додатне социјалне заштите.

Општим актом, односно уговором о раду може да се утврди право на:

- 1) јубиларну награду и солидарну помоћ;
- 2) друга примања.

Обрачун зараде и накнаде зараде. Послодавац је дужан да запосленом приликом сваке исплате зараде и накнаде зараде достави обрачун.

Послодавац је дужан да запосленом достави обрачун и за месец за који није извршио исплату зараде, односно накнаде зараде. Уз наведени обрачун послодавац је дужан да запосленом достави и обавештење да исплата зараде, односно накнаде зараде, није извршена и разлоге због којих није извршена исплата.

Обрачун зараде, односно накнаде зараде, послодавац је дужан да запосленом достави најдоцније до краја месеца за претходни месец.

Обрачун на основу кога је исплаћена зарада, односно накнада зараде у целости може се доставити запосленом у електронској форми.

Обрачун зараде и накнаде зараде које је дужан да исплати послодавац у складу са законом представља извршну исправу.

Запослени коме је зарада и накнада зараде исплаћена у складу са обрачуном задржава право да пред надлежним судом оспорава законитост тог обрачуна.

UNITED STATES
SECURITIES AND EXCHANGE
COMMISSION
DECISIONS & REPORTS

51

III ДЕО

**ПОСТУПЦИ ЗА УТВРЂИВАЊЕ
ОДГОВОРНОСТИ ЗА ПОВРЕДУ ПРИВРЕДНО-
ФИНАНСИЈСКИХ ПРОПИСА**

ОДГОВОРНОСТ ПРИВРЕДНИХ СУБЈЕКАТА ЗА ПОВРЕДУ ПРИВРЕДНО- ФИНАНСИЈСКЕ РЕГУЛАТИВЕ И ПОСТУПЦИ ЗА УТВРЂИВАЊЕ ОДГОВОРНОСТИ

Сва људска понашања могу се, посматрано са аспекта одговорности и кажњивости, поделити у две основне групе: она која су дозвољена, која су друштвено прихватљива и понашања која су супротна неким прихваћеним моралним, обичајним или правним нормама понашања. Унутар ових других, посебну групу чине она људска понашања која су забрањена, због којих њихови учиниоци одговарају и сnose одређене правне последице. Реч је о противправним понашањима која су у супротности са неким правним прописом. Српско законодавство познаје три категорије таквих понашања. То су *кривична дела, привредни преступи и прекршаји*.

Утврђивање одговорности привредних субјеката за повреде привредно-финансијских прописа спроводи се у различитим поступцима у зависности од врсте повреде. Наиме, ако се ради о повреди прописа која представља кривично дело одговорност се утврђује у кривичном поступку, ако се ради о повреди прописа која представља привредни преступ одговорност се утврђује у поступку за привредне преступе и ако се ради о повреди прописа која представља прекршај одговорност привредних субјеката се утврђује у прекршајном поступку.

Кривично дело је оно дело које је законом предвиђено као кривично дело, које је противправно и које је скривљено.

Привредни преступ је друштвено штетна повреда прописа о привредном или финансијском пословању која је проузроковала или је могла проузроковати тешке последице и која је прописом надлежног органа одређена као привредни преступ.

Прекршаји су повреде јавног поретка утврђене законом или другим прописима за које су прописане прекршајне казне и заштитне мере.

1.1. КРИВИЧНА ОДГОВОРНОСТ ПРАВНИХ ЛИЦА

Одговорност правних лица начелно се дели на грађанску одговорност, која се најчешће појављује као одговорност за штету, и деликтну одговорност у оквиру које најзначајније место заузима кривична одговорност.

Истовремено са настанком појма правног лица, настала је и његова грађанскоправна одговорност, која у правном погледу никад није била спорна.

Деликтна одговорност правних лица настаје због повреде прописа које могу да представљају прекршаје, преступе или кривична дела. Када су у питању различити прекршаји и преступи правних лица, одређивање њихове одговорности за те врсте повреда није стварало неке веће тешкоће, али када је била у питању њихова одговорност за кривична дела, у најстрожем делу казненог права у ширем смислу, дакле у кривичном праву, појавиле су се бројне недоумице.

У теорији постоји три става о кривичној одговорности правних лица. Први је да не постоји, не само кривична, већ и свака друга одговорност правног лица. Други став је да не постоји кривична одговорност правног лица, али да постоје други облици казнене одговорности (одговорност за прекршаје или привредне преступе). Према трећем ставу, кривична одговорност правног лица је оправдана и неопходна.¹⁰¹

Кривична одговорност правних лица у свом историјском развоју и правним теоријама наишла је на запреку која је потицала из римског права. Старо начело римског права *societas delinquere non potest* није допуштало деликтну одговорност правних лица. Касније развој је у великој мери преокренуо то начело и под одређеним условима допустио увођење кривичне одговорности правних лица.¹⁰²

У погледу кривичноправне одговорности правних лица, кривичноправно уређење у европским државама је још увек подељено на државе које су такву одговорност уредиле својим кривичним законодавством и друге које такву одговорност не познају.

Међутим, правни акти међународних и европских организација којима се то питање регулише, а које су државе чланице дужне да имплементирају, трансформисали су уређење кажњивости правних лица тако да је оно, уместо унтрашњег криминално-политичког питања појединих држава, постало питање извршавања њихових међународноправних обавеза.¹⁰³

101 Стојановић Зоран, *Кривично право општи део*, Правни факултет у Београду, Београд, 2006, стр. 192.

102 О кривичној одговорности правних лица више у Деисингер Митја, *Кривична одговорност правних лица*, Правни факултет у Београду, 2009., стр. 17-119.

103 Донето је низ међународних конвенција и препорука: У оквиру ОЕЦД усвојена је Конвенција о забрани поткупљивања страних јавних службеника у међународним пословним трансакцијама 1997. године коју је до сада ратификовало 35 држава. Видети: *Steps taken and planned future actions by participating countries to ratify and implement the*

Од средине 19. века у кривичном праву Велике Британије постоји кривична одговорност правних лица. Немачка је то питање решила тако што је кажњавање правних лица за кривична дела регулисала заједно са њиховим кажњавањем за прекршаје по Закону о прекршајима из 1968. године (*Gesetz über Ordnungswidrigkeiten*). Међу континенталним државама Холандија је још 1950. године увела кривичну одговорност правних лица за поједине деликте, а 1976. за све остале. Француска је увела кривичну одговорност правних лица новелом Кривичног законика од 1992. године која је ступила на снагу 1994. године. За последњих двадесет година кривичну одговорност правних лица у своје законе су унеле: Португалија 1984, Шведска 1986, Норвешка 1991, Исланд 1993, Финска 1995, Данска 1996, Белгија 1999, Словенија 1999, Мађарска 2001, Швајцарска 2003, Хрватска 2004, Аустрија 2005¹⁰⁴ и Србија је донела Закон о одговорности правних лица за кривична дела 2008. године.¹⁰⁵

Земље које нису увеле кривичну одговорност правних лица су на пример: Грчка, Италија, Шпанија и Луксембург.

Правна лица имају своју вољу. Она се може засновати на колективној одлуци свих чланова правног лица, на одлуци већине његових чланова (кворум) или на одлуци појединих физичких лица као органа који представљају правно лице.

Деликтна способност правних лица је друкчије регулисана него њихова правна и пословна способност. Ограничења која правна лица имају у погледу своје правне и пословне способности немају значаја за њихову деликтну способност. Њихова деликтна способност постоји без обзира на ограничења која имају у погледу своје правне и пословне способности.¹⁰⁶

Радње које предузимају руководећи органи правног лица представљају радње самог правног лица, је се оне врше у име, у интересу и за рачун правних лица, пре свега предузећа, односно привредних друштава, по њиховом овлашћењу датом

Convention on combating bribery of foreign public officials in international business transactions, www.oecd.org. Затим је 2000. године у оквиру Уједињених нација усвојена Конвенција о транснационалном организованом криминалу („Сл.лист СРЈ- Међународни уговори“, бр. 6/2001). У оквиру Савета Европе 1998. године усвојена је најзначајнија Препорука Р (88) под називом „Одговорност предузећа за кривична дела“ а затим су усвојене четири значајне конвенције „Конвенција о заштити животне средине применом кривичног права из 1998. године, Кривичноправна конвенција о корупцији из 1999. године („Сл. лист СРЈ – Међународни уговори“, бр. 2/2002), Конвенција о кибернетичком криминалу из 2001. године и Конвенција о прању новца, откривању, заплени и одузимању имовинске користи стечене кривичним делом и финансирању тероризма из 2005. године. Текст нашег закона је усаглашен са правним стандардима садржаним у наведеним међународним документима. Видети и више о кривичној одговорности правних лица у упоредном праву Врховшек Мирослав, *Кривична одговорност правних лица*, Правни факултет у Београду, 2009., стр. 120. (119-181).

104 Деисингер Митја, *оп. цит.* стр. 30-31.

105 Сл. гласник РС, број 97/08.

106 Врховшек Мирослав, *оп. цит.* стр. 203.

одговорном лицу или другом руководећем органу за предузимање истих, а често и по изричитим одлукама руководећих органа управљања као што су скупштина или управни одбор или под утицајем целокупног правног лица, поготову када се ради о мањем привредном друштву или привредном друштву које има само једног члана. Ове радње су зато у праву признате као радње правног лица, оне производе све корисне или штетне последице за правно лице у његовој регистрованој делатности, оне га, до сада, обавезују код извршења цивилних деликата и код прекршаја и привредних преступа, па се не може наћи разлог због кога се те исте радње не би сматрале радњама правног лица ако је њима извршено кривично дело.¹⁰⁷

Законом о одговорности правних лица за кривична дела Србије уређени су услови одговорности правних лица за кривична дела, кривичне санкције које се могу изрећи правним лицима и правила поступка у којем се одлучује о одговорности правних лица, изрицању кривичних санкција, доношењу одлука о рехабилитацији, престанку мере безбедности или правне последице осуде и извршењу судских одлука.

Овај закон се односи само на правна лица и одговорна лица. С обзиром да је предузетник увек и само физичко лице то он не може бити субјект одговорности за кривична дела.

Појам одговорног лица уређен је у одредби члана 112. став 5. Кривичног законика Републике Србије¹⁰⁸ по коме одговорним лицем у правном лицу сматра се лице које на основу закона, прописа или овлашћења врши одређене послове управљања, надзора или друге послове из делатности правног лица, као и лице коме је фактички поверено обављање тих послова. Одговорним лицем сматра се и службено лице кад су у питању кривична дела код којих је као извршилац означено одговорно лице, а у овом закону нису предвиђена у глави о кривичним делима против службене дужности, односно као кривична дела службеног лица.

1.1.1. Услови одговорности правног лица за кривично дело

Правно лице одговара за кривично дело које у оквиру својих послова, овлашћења учини одговорно лице у намери да за правно лице оствари корист.

107 Ђорђевић Мирослав, *Кривична одговорност правних лица*, Београд, 1968, стр. 83. Зачетником теорије о правном лицу најчешће се сматра Савињи (Friedrich Carl Savigny, 1779-1861). По њему суштина правног лица састоји се у грађанскоправном својству поседовања имовинске способности. Пословна способност правног лица остварује се преко његових органа, што спада у статутарно уређење правног лица. Заступници правног лица обављају функцију поседовања у име правног лица. Савињи је заступао и нека спорна становишта о деликтној одговорности правног лица. Та одговорност треба да погађа заступнике правног лица. Више о томе Шинковец Ј., *Правна осеба, Подјетје ин дело*, Љубљана шт. 3/1994.

108 *Сл. гласник РС*, број 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016

Одговорност правног лица постоји и ако је због непостојања надзора или контроле од стране одговорног лица омогућено извршење кривичног дела у корист правног лица од стране физичког лица које делује под надзором и контролом одговорног лица.¹⁰⁹

Одговорност правног лица заснива се на кривици одговорног лица. Правно лице одговара за кривично дело одговорног лица и ако је кривични поступак против одговорног лица обустављен или је отпушка одбијена под одређеним условима.¹¹⁰

За исто кривично дело покреће се и води, по правилу, против правног лица и одговорног лица јединствен поступак и доноси једна пресуда.

Ако због постојања законом одређених разлога није могуће покренути или водити кривични поступак против одговорног лица, поступак се може покренути и водити само против правног лица.¹¹¹

1.1.2. Кривичне санкције

Правном лицу се за кривично дело могу изрећи следеће кривичне санкције:

- 1) казна;
- 2) условна осуда;
- 3) мере безбедности.

1.1.3. Казне

Правном лицу се могу изрећи следеће казне:

- 1) новчана казна;
- 2) престанак правног лица.

Новчана казна и престанак правног лица могу се изрећи само као главне казне.

Новчана казна се изриче у одређеном износу у оквиру прописане најмање и највеће мере новчане казне.

¹⁰⁹ “Законом је предвиђена кумулативна одговорност правног лица и физичког лица које је извршило кривично дело у корист правног лица. У том случају правно лице не одговара за туђе дело, већ је одговорно као и у члану 100. став 2. Кривичног законика Швајцарске јер није преузело неопходне и одговарајуће мере да спречи извршење кривичног дела.” У Шупут Јелена, Одговорност правног лица за кривична дела, *Страни правни живот* бр. 1/2009.

¹¹⁰ Члан 6. и 7. Закона о одговорности правних лица за кривична дела (у даљем тексту: ЗО-ПЛКД).

¹¹¹ Члан 35. ЗОПЛКД.

Новчана казна не може бити мања од сто хиљада динара нити већа од петсто милиона динара.

Новчана казна изриче се у следећим износима:

- 1) од сто хиљада до милион динара за кривична дела за која је прописана казна затвора до једне године или новчана казна;
- 2) од милион до два милиона динара за кривична дела за која је прописана казна затвора до три године;
- 3) од два милиона до пет милиона динара за кривична дела за која је прописана казна затвора до пет година;
- 4) од пет милиона до десет милиона динара за кривична дела за која је прописана казна затвора до осам година;
- 5) од десет до двадесет милиона динара за кривична дела за која је прописана казна затвора до десет година;
- 6) најмање двадесет милиона динара за кривична дела за која је прописана казна затвора преко десет година.¹¹²

Суд ће правном лицу за учињено кривично дело одмерити новчану казну у границама које су законом прописане за то дело, имајући у виду сврху кажњавања и узимајући у обзир све околности које утичу да казна буде већа или мања (олакшавајуће и отежавајуће околности), а нарочито: степен одговорности правног лица за учињено кривично дело, величину правног лица, положај и број одговорних лица у правном лицу која су учинила кривично дело, мере које је правно лице предузело у циљу спречавања и откривања кривичног дела и мере које је након учињеног кривичног дела предузело према одговорном лицу.

Казна престанка правног лица може се изрећи ако је делатност правног лица у целини или у знатној мери била у функцији вршења кривичних дела.

Након правноснажности пресуде којом је изречена казна престанка правног лица спроводи се поступак ликвидације, стечаја или престанака правног лица на други начин.

Правно лице престаје да постоји брисањем из регистра који води надлежни орган.

1.1.4. Условна осуда

Суд може правном лицу за кривично дело изрећи условну осуду.

Условном осудом суд правном лицу утврђује новчану казну до пет милиона динара и истовремено одређује да се она неће извршити ако осуђено правно лице за време које одреди суд, а које не може бити краће од једне ни дуже од три године (време проверавања) не буде одговорно за кривично дело у смислу члана 6. овог закона.

¹¹² Члан 14. ЗОПЛКД.

При одлучивању да ли ће изрећи условну осуду суд ће посебно узети у обзир степен одговорности правног лица за учињено кривично дело, мере које је правно лице предузело у циљу спречавања и откривања кривичног дела и мере које је након учињеног кривичног дела предузело према одговорном лицу.¹¹³

Суд ће опозвати условну осуду ако осуђено правно лице у време проверавања буде одговорно за једно или више кривичних дела за која му је изречена новчана казна од пет милиона динара или у вишем износу.

Ако осуђено правно лице у време проверавања буде одговорно за једно или више кривичних дела за која му је изречена новчана казна мања од пет милиона динара, суд ће, пошто оцени све околности које се односе на учињена кривична дела и правно лице, а посебно сродност учињених кривичних дела и њихов значај, одлучити да ли ће опозвати условну осуду. При томе суд је везан забраном изрицања условне осуде, ако правном лицу за кривична дела утврђена у условној осуди и за нова кривична дела треба изрећи новчану казну преко пет милиона динара

Суд може одредити да се правно лице коме је изречена условна осуда стави под заштитни надзор за одређено време у току времена проверавања.

Заштитни надзор може обухватити једну или више следећих обавеза:

- 1) организовање контроле у циљу спречавања даљег вршења кривичних дела;
- 2) уздржавање од пословних активности, ако то може бити прилика или подстицај за поновно вршење кривичних дела;
- 3) отклањање или ублажавање штете причињене кривичним делом;
- 4) обављање рада у јавном интересу;
- 5) достављање периодичних извештаја о пословању органу надлежном за извршење заштитног надзора.

1.1.5. Мере безбедности

За кривична дела за која су одговорна правна лица могу се изрећи следеће мере безбедности:

- 1) забрана обављања одређених регистрованих делатности или послова;
- 2) одузимање предмета;
- 3) јавно објављивање пресуде.

Суд може одговорном правном лицу изрећи једну или више мера безбедности када постоје услови за њихово изрицање предвиђени законом.

Мере безбедности одузимање предмета и јавно објављивање пресуде могу се изрећи ако је одговорном правном лицу изречена условна осуда.

¹¹³ Члан 20. ЗОПЛКД.

Суд може одговорном правном лицу забранити да обавља одређене регистроване делатности или послове у вези са којим је кривично дело учињено.

Мера се може изрећи у трајању од једне до три године од дана правноснажности пресуде.

Одузимање предмета. Предмети који су употребљени или су били намењени за извршење кривичног дела или који су настали извршењем кривичног дела могу се одузети ако су својина правног лица.

Предмети се могу одузети и када нису својина правног лица ако то захтевају интереси опште безбедности или разлози морала, али се тиме не дира у право трећих лица на накнаду штете.

Законом се може одредити обавезно одузимање предмета (члан 25 ЗОПЛКД).

Јавно објављивање пресуде. Меру безбедности јавног објављивања пресуде суд ће изрећи ако сматра да би било корисно да се јавност упозна са пресудом, а нарочито ако би објављивање пресуде допринело да се отклони опасност по живот или здравље људи или да се заштити општи интерес.

Суд одлучује, према значају кривичног дела и потреби обавештавања јавности, путем којих средстава јавног информисања ће се објавити пресуда, као и да ли ће се образложење пресуде објавити у целини или у изводу, водећи при том рачуна да начин објављивања омогући обавештеност свих у чијем интересу пресуду треба објавити (члан 26 ЗОПЛКД).

У погледу поступка Закон о одговорности правних лица за кривична дела уређује само оне специфичности поступка, које у Законнику о кривичном поступку нису уређене, с обзиром да у њему није предвиђено да се као окривљени у поступку може појавити и правно лице. Зато су у Закону посебно уређена питања представника окривљеног правног лица, изузећа представника, одређивање представника, привођење представника, достављање одлука и писмена окривљеном правном лицу, трошкови представљања, браниоца окривљеног правног лица.

1.1.6. Одређивање представника

У члану 39. Закона о одговорности правних лица за кривична дела садржане су одредбе о одређивању представника правних лица у кривичном поступку.

Суд ће у првом позиву поучити окривљено правно лице да је дужно да одреди представника и да у року од осам дана од пријема позива о томе достави писмено обавештење суду.

Суд је дужан да утврди идентитет представника окривљеног правног лица и да ли је овлашћен за учествовање у кривичном поступку.

Ако окривљено правно лице, у прописаном року, не одреди представника, поставиће га суд пред којим се води поступак.

Ако окривљено правно лице престане да постоји пре правоснажног окончања кривичног поступка, суд ће позвати правног следбеника да одреди представника. Ако правни следбеник не одреди представника у року од осам дана од пријема позива, суд пред којим се води поступак ће поставити представника.

1.1.7. Довођење представника

Како Законик о кривичном поступку не познаје институт представника окривљеног правног лица било је нужно да се у Закон о одговорности правних лица за кривична дела унесе посебна одредба којом се даје могућност суду да може наредити довођење уредно позваног представника окривљеног правног лица ако се не одазове на позив а изостанак не оправда.

Потребно је да се стекну сви набројани услови да би се наредба за довођење могла донети. У позиву се, као и у позиву за окривљено одговорно лице мора назначити да ће се представник окривљеног правног лица који је уредно позван принудно довести уколико се не одазове тако уредном позиву суда или пак свој изостанак не оправда.

У Закону о одговорности правних лица за кривична дела одредба о довођењу је у поглављу које носи назив „привођење представника“. Сматрам да наслов поглавља термилошки није добар обзиром да се ради о довођењу представника како је то речено у члану 41. Закона а термини би морали бити усклађени.

1.1.8. Трошкови представљања

Трошкови представљања спадају у трошкове кривичног поступка.

Награда и нужни издаци постављеног представника у поступку за кривична дела за која се гони по службеној дужности исплаћују се унапред из средстава органа који води кривични поступак, а наплаћују се доцније од лица која су дужна да их надокнаде по одредбама Законика о кривичном поступку.

Ова одредба Закона на посебан начин регулише питање трошкова представника окривљеног правног лица с обзиром да Законик о кривичном поступку не познаје институт представника окривљеног правног лица. Међутим, решења која су уграђена у ову одредбу одступају од решења датих у одговарајућим одредбама Законика о кривичном поступку. Идентично је да и трошкови представника окривљеног правног лица спадају у трошкове поступка.

Окривљено правно лице сноси трошкове поступка који су проузроковани кривцом његовог представника.

То ће бити у ситуацији када се уредно позвани представник окривљеног правног лица не одазове позиву суду, нити, пак свој изостанак оправда услед чега се главни

претрес мора одложити. У оваквом случају окривљено правно лице се може обавезати да накнади све трошкове који су услед одлагања главног претреса.¹¹⁴

1.2. ПРИВРЕДНИ ПРЕСТУПИ - ПОЈАМ, ОДГОВОРНОСТ, САНКЦИЈЕ, ПОСТУПАК ЗА УЧИЊЕНЕ ПРИВРЕДНЕ ПРЕСТУПЕ

1.2.1. Појам привредних преступа

Привредни преступ је друштвено штетна повреда прописа о привредном или финансијском пословању која је проузроковала или је могла проузроковати тешке последице и која је прописом надлежног органа одређена као привредни преступ (члан 2. Закона о привредним преступима /»Сл. лист СФРЈ«, бр. 4/77....3/90 и «Сл. лист СРЈ», бр. 27/92,.. 28/96 и 64/2001, 101/05- у даљем тексту ЗОПП).

Субјекти привредних преступа су правна и физичка лица која су учествовала у извршењу привредног преступа. Извршиоци привредних преступа су паралелно правна лица и одговорна лица у правном лицу а могу се појавити и друга физичка лица која немају статус одговорног лица у правном лицу.

Правним лицем се сматра организовани колектив људи (организација или заједница) који остварује дозвољену делатност односно циљ и коме је правним поретком признато својство субјекта у праву, тј. Способност да буде носилац права, обавеза и одговорности.

Одговорно лице је оно лице коме је поверен одређен круг послова у области привредног или финансијског пословања у правном лицу односно органу друштвено-политичке заједнице, државном органу или месној заједници.

Закон о привредним преступима изричито прописује да за привредне преступе не могу бити одговорни: друштвено-политичке заједнице и њихови органи, други државни органи и месне заједнице. Међутим, предвиђено је да за одређени привредни преступ одговара и одговорно лице у органу друштвено-политичке заједнице, другом државном органу или месној заједници.

Друштвена штетност привредних преступа се изражава кроз радњу извршења, последицу и њихову узрочну повезаност.

Радња извршења је свака делатност одговорног лица којом се повређују прописи о привредном или финансијском пословању. За одређивање начина радње извршења значајна је одредба чл. 11. ЗОПП-а по којој одговорно лице одговара ако је привредни преступ извршен његовом радњом или његовим пропуштањем дужног надзора.

¹¹⁴ Марковић Велисав, Заступање окривљеног правног лица у кривичном поступку у праву Србије, XV међународни научни скуп “Синергија 2014” Бијељина, са темом “Привредни криминалитет и савремено пословање”, Зборник радова, стр. 87-91.

Последица привредног преступа се манифестује или у повреди или у угрожавању. Повреда постоји када је штета наступила а угрожавање је конкретна опасност што значи реалну могућност да дође до повреде.

Узрочна веза између радње и последице. Привредни преступ је извршен само када је тежа последица односно могућност њеног наступања у узрочној вези са радњом извршења.

Основи искључења постојања привредног преступа искључују постојање привредног преступа. Није привредни преступ она повреда прописа о привредном или финансијском пословању која, иако садржи обележја привредног преступа одређена прописом, представља незнатну друштвену штетност због малог значаја и због незнатности или одсутности штетних последица (члан 2 став 2 ЗОПП). Поред тога, посредно из одредаба члана 16. ЗОПП произилази да такав значај има и *крајња нужда*.

1.2.2. Одговорност за привредне преступе

Правно лице је одговорно за привредни преступ ако је до извршења привредног преступа дошло радњом или пропуштањем надзора од стране органа управљања или одговорног лица или радњом другог лица које је овлашћено да поступа у име правног лица.

Одговорност правног лица заснована је на објективној одговорности.

Посебном одредбом регулисана је одговорност за привредни преступ правног лица ако се налази под стечајем. Оно није изузето од одговорности, али ова околност има утицаја на избор санкције, јер се том правном лицу не може изрећи казна за учињени привредни преступ, већ само мера одузимања предмета и одузимање имовинске користи.

Одговорно лице је одговорно за привредни преступ ако је извршен његовом радњом или његовим пропуштањем дужног надзора и ако је при томе поступало са умишљајем или из нехата, ако прописом којим је одређен привредни преступ није предвиђено да се привредни преступ може учинити само са умишљајем.

Одговорност одговорног лица је самостална у односу на одговорност правног лица. Одговорно лице одговара за привредни преступ и у случају кад му је престао радни однос у правном лицу или органу друштвено-политичке заједнице, другом државном органу или месној заједници.

Основи искључења одговорности одговорног лица су:

Према члану 13. ЗОПП-а не постоји одговорност одговорног лица за привредни преступ «ако је поступио по наређењу другог одговорног лица или органа управљања и ако је предузео све радње које је на основу закона, другог прописа или општег акта био дужан да предузме да би спречио извршење привредног преступа».

Према члану 16. ЗОПП-а за привредне преступе примењују се одредбе члана 16. КЗ СРЈ који се односе на *стварну заблуду* што значи да одговорност за привредни преступ може бити искључена и по овом основу. Како стварна заблуда може бити отклоњива и неотклоњива за привредни преступ је релевантна само неотклоњива заблуда, која искључује и умишљај и нехат (учинилац дела је у неотклоњивој стварној заблуди када према објективним околностима и личним својствима није могао имати тачну представу о наведеним околностима, нити је био дужан да има такву представу).

Правна заблуда није основ искључења одговорности за привредни преступ, али ако се одговорно лице из оправданих разлога налазило у правној заблуди, оно се може блаже казнити или ослободити од казне. Правна заблуда је погрешна представа о забрањености привредног преступа; одговорно лице није свесно да је оно што чини прописано законом или другим прописом као привредни преступ.

Одредбе о представнику правног лица у поступку по привредним преступима налазе се у Глави Х Закона под називом „Представник правног лица.“

У поступку за привредне преступе представник окривљеног правног лица је овлашћен да предузима све радње које може предузимати окривљени у кривичном поступку.

Представник окривљеног правног лица је лице које је овлашћено да представља то правно лице на основу закона, акта надлежног државног органа или статута, односно другог општег акта правног лица.

Одговарајући орган управљања правним лицем може за представника одредити друго лице из реда својих чланова или другог запосленог у том правном лицу коме даје писмено овлашћење.¹¹⁵

Представник окривљеног правног лица може бити само једно лице.

Представник окривљеног правног лица не може бити лице које је у истој правној ствари позвано као сведок.

Представник окривљеног правног лица не може бити ни одговорно лице против кога се води поступак за исти привредни преступ и које истиче да је поступио по наређењу другог одговорног лица или органа управљања правним лицем.¹¹⁶

115 „Према члану 78. став 2. Закона о привредним преступима, орган управљања правног лица за представника правног лица може одредити друго лице из реда својих чланова или другог радника у том правном лицу. Стога по оцени Вишег привредног суда за представника правног лица не може бити одређено лице које није радник у том правном лицу па самим тим то не може бити ни бранилац окр. правног лица.“ Из решења Вишег привредног суда у Београду, Пкж. 1003/98 од 28.01.1999. године, www.sudskapraksa.com.

116 „Директор правног лица представља правно лице на основу закона и по правилу према општем акту тог правног лица. Према томе, директор правног лица може бити представник правног лица иако је у истом случају и одговорно лице против кога се води поступак за привредни преступ, уколико у том поступку не истакне да је поступао по наређењу другог одговорног лица или органа управљања правним лицем (члан 80. став 2. Закона о привредним преступима).“ Одговор утврђен на седници Одељења за привредне преступе Вишег привредног суда у Београду 06.10.1999. године, www.sudskapraksa.com.

Више окривљених правних лица могу имати као представника исто лице само ако то није у супротности са интересима њихове одбране.

Суд пред којим се води поступак дужан је да увек упозори окривљено правно лице, односно представништво окривљеног страног правног лица ако је његов представник у исто време и одговорно лице против кога се у истој ствари води поступак за привредни преступ.

Ако је потребно да се позове представник окривљеног правног лица, а суду који води поступак није познато ко је представник, затражиће од окривљеног правног лица да одреди представника.

Ако окривљено правно лице на позив суда који води поступак не одреди представника суд ће решењем казнити правно лице новчаном казном. Ако и после те казне не буде одређен представник, за свако даље непоступање по налогу суда поново ће се казнити правно лице новчаном казном.¹¹⁷

Ако уредно позвани представник окривљеног правног лица неоправдано изостане, суд који води поступак може наредити да се он принудно доведе.¹¹⁸

1.2.3. Санкције за привредне преступе

Закон о привредним преступима предвиђа три врсте санкција које се могу изрицати за привредне преступе. То су:

- ♦ новчана казна;
- ♦ условна осуда;
- ♦ заштитне мере.

Новчана казна је једина казна која се може изрећи за привредни преступ и правном и одговорном лицу. Изриче се у границама посебног минимума и посебног максимума прописаним за поједини привредни преступ, а ако они нису прописани, изриче се у границама општег минимума и општег максимума. Општи минимум новчане казне за правна лица износи 10.000,00 динара а општи максимум

117 Тако и „У поступку за предузимање истражних радњи судија може саслушати представника окривљеног правног лица, а лица која присуствују истражним радњама могу да предложе судији да постави одређена питања представнику правног лица (члан 92. и 93. Закона о привредним преступима). Према томе, и у овом поступку судија који је одредио истражну радњу саслушања представника окривљеног правног лица може казнити правно лице новчаном казном на основу члана 82. Закона о привредним преступима, ако на позив суда не одреди представника.“ Одговор утврђен на седници Одељења за привредне преступе Вишег привредног суда у Београду 11.07.2000. године, www.sudskapraksa.com.

118 Члан 83. Закона о привредним преступима. Тако и судска пракса: „Ако уредно позвани представник окр. правног лица неоправдано изостане, суд који води поступак може наредити његово принудно довођење, али због тога не може казнити окр. правно лице новчаном казном, као да није одредило представника.“ Из решења Вишег привредног суда у Београду, Пкж. 642/98 од 16.12.1998. године, www.sudskapraksa.com.

3.000.000,00 динара. Општим минимум новчане казне за окривљена одговорна лица у правном лицу износи 2.000,00 динара а општи максимум 200.000,00 динара. Међутим, прописано је и да се висина новчане казне за правно лице може прописати и у сразмери са висином учињене штете, неизвршене обавезе или вредности робе или друге ствари која је предмет привредног преступа, у ком случају највећа мера новчане казне може бити до двоструког износа учињене штете, неизвршене обавезе или вредности робе, или друге ствари која је предмет привредног преступа. Рок наплате новчане казне не може бити краћи од 15 дана ни дужи од 3 месеца, с тим што се у оправданим случајевима може дозволити да се изречена новчана казна исплаћује у отплатама са најдужим роком од једне године.

Условна осуда је санкција којом се правном или одговорном лицу утврђује новчана казна до законом одређеног износа, с тим да се она неће извршити ако осуђени за време које одреди суд, а које не може бити краће од 1 ни дуже од 2 године, не учини нов привредни преступ односно ако одговорно лице не учини кривично дело које има обележја привредног преступа.

Заштитне мере су санкције допунске природе, јер се могу изрицати уз новчану казну или условну осуду. Законом о привредним преступима су предвиђене следеће заштитне мере:

- ♦ *јавно објављивање пресуде* - изриче се ако суд стекне уверење да би било корисно да се јавност упозна са пресудом, а «нарочито ако би објављивање пресуде допринело да се отклони опасност по живот и здравље људи или да се заштити сигурност промета или других интереса привреде» (чл. 30. ЗОПП-а).
- ♦ *одузимање предмета* – обухвата одузимање предмета који су употребљени за извршење привредног преступа, или су за то били намењени или су, пак, настали извршењем привредног преступа.
- ♦ *забрана правном лицу да се бави одређеном привредном делатношћу* – обухвата забрану вршења следећих делатности: производња одређених производа, вршење одређених послова промета робе и услуга, вршење других привредних послова. У пресуди којом се мера изриче мора се конкретизовати шта она обухвата односно које се делатности забрањују. Трајање мере је од 6 месеци до 10 година.
- ♦ *забрана одговорном лицу да врши одређене дужности*; забраном могу бити обухваћене следеће делатности; вршење дужности коју је одговорно лице вршило у време извршења привредног преступа, вршење одређених руководећих дужности у погледу привредног или финансијског пословања, вршење одређене врсте послова или свих или неких дужности везаних за располагање, коришћење, управљање или руковање друштвеним средствима односно њихово чување. Трајање мере је од 6 месеци до 10 година.

1.2.4. Застарелост

Застарелост гоњења за привредне преступе настаје кад протекну три године од дана извршења привредног преступа. Предвиђен је посебан рок застарелости гоњења за привредне преступе из области спољнотрговинског, девизног и царинског пословања: тај рок износи 5 година од дана када је такав привредни преступ извршен. Апсолутна застарелост гоњења за привредни преступ наступа, по правилу, кад протекне 6 година од дана извршења, а за наведене привредне преступе (из области спољнотрговинског, девизног и царинског пословања), када протекне 10 година.

У погледу застарелости извршења изречене санкције, за новчану казну рок износи 3 године, за меру објављивања пресуде 6 месеци, а за меру одузимања предмета 3 године. Код заштитних мера забране правном лицу да се бави одређеном привредном делатношћу и забране одговорном лицу да врши одређене дужности застарелост извршења настаје кад протекне време за које су те мере изречене. Апсолутна застарелост извршења наведених санкција наступа када протекне дупли рок редовне застарелости.

1.2.5. Поступак за учињене привредне преступе

Поступак за учињене привредне преступе води се пред надлежним судом и покреће се на иницијативу јавног тужиоца, с тим што када јавни тужилац не покрене поступак или у току поступка одустане од гоњења, тада оштећени може покренути или наставити поступак под условом да је поднео предлог за остваривање имовинско-правног захтева.

За правна лица и одговорна лица води се јединствен поступак.

За вођење поступка стварно надлежни су трговински судови и Виши трговински суд а у одређеним случајевима Савезни суд. Трговински судови суде у првом степену за привредне преступе и оснивају се за територију више општина. Виши трговински суд је основан за територију Републике и надлежан је за решавање по жалбама против одлука трговинских судова односно решавање у првом степену кад је то законом одређено.

За пресуђење привредних преступа месна надлежност је одређена применом два принципа. Први принцип за основ има седиште окривљеног правног лица, други принцип је место извршења привредног преступа.

Поступак по привредним преступима има три основне фазе: *претходни поступак, главни претрес и пресуда и поступак по правним лековима.*

Претходни поступак обухвата три групе поступања: подношење пријаве, спровођење истраге и подизање оптужног предлога.

Пријава је обавештење јавном тужиоцу да је извршен привредни преступ. Пријава може бити службена или приватна. Службена пријава је она коју обавезно подносе одређени органи или установе. У том смислу је прописано да су сви државни органи, предузећа, друге организације и заједнице дужни да пријаве привредне преступе о којим су обавештени или за које су сазнали на други начин. Приватна пријава је она коју подносе грађани.

Закон о привредним преступима само говори о *истражним радњама*, не прецизирајући које се радње предузимају у поступку за привредне преступе већ упућује на аналогну примену одредаба Законика о кривичном поступку.

На основу поднете пријаве о извршеном привредном преступу, или након спроведених истражних радњи јавни тужилац подноси надлежном суду *оптужни предлог*. У оптужном предлогу, уз основне податке о окривљеном правном лицу, односно одговорном лицу, наводи се и кратак опис привредног преступления, означавање суда пред којим ће се одржати главни претрес, које доказе треба извести на главном претресу и предлог да се окривљено правно лице односно окривљено одговорно лице казни по закону.

Главни претрес и пресуда је фаза у којој се аналогно примењују одредбе Законика о кривичном поступку које се односе на главни претрес односно на пресуду.

Правни лекови су правна средства којима се може нападати судска одлука или одлука неког другог органа, чијим подношењем се покреће другостепени поступак, са циљем да се нападнута одлука укине или преиначи. Позната је подела правних лекова на редовне и ванредне. Редовни правни лекови се улажу против одлука које још нису правоснажне, а ванредни правни лекови се улажу против правоснажних одлука.

Закон о привредним преступима предвиђа жалбу против пресуде или решења као редовни правни лек и понављање поступка, односно захтев за заштиту законитости као ванредне правне лекове.

Жалбу на пресуду донесену у првом степену могу поднети овлашћена лица у року од 8 дана од достављања пресуде. Против решења се може жалба изјавити у року од 3 дана од његовог достављања, уколико законом није другачије одређено. Основи за жалбу су исти као у Законнику о кривичном поступку.

1.2.6. Скраћени поступак

Скраћени поступак за привредне преступе има за циљ да се одлука донесе по једном краћем, сумарном поступку у коме се не предузимају све процесне радње обавезне у редовном поступку. У овом поступку се не одржава главни претрес и може му се прибећи ако су испуњени одређени услови:

- ♦ прво, да је реч о поступку за привредне преступе које води судија појединац,
- ♦ друго, неопходно је да је представник окривљеног правног лица већ саслушан, а да је окривљено одговорно лице испитано.
- ♦ ако је поднет имовинско-правни захтев (он се у сумарном поступку, може прихватити само ако не прелази законом прописани износ).

У скраћеном поступку доноси се решење. Уколико другостепени суд, одлучујући по жалби, укине решење донесено у скраћеном поступку, тада се о привредном преступу спроводи редован поступак.

1.3. ПРЕКРШАЈИ И ОДГОВОРНОСТ ЗА ПРЕКРШАЈЕ, САНКЦИЈЕ ЗА ПРЕКРШАЈЕ, ПРЕКРШАЈНИ ПОСТУПАК

1.3.1. Појам и обележја прекршаја

Прекршаји су уређени Законом о прекршајима (Сл. гласник РС, број 65/13, 13/16, 98/16).

Прекршај је противправно дело које је законом или другим прописом надлежног органа одређено као прекршај и за које је прописана прекршајна санкција (члан 2).

Нико не може бити кажњен за прекршај, нити се према њему могу применити друге прекршајне санкције, ако то дело пре него што је било извршено није било законом, или на закону заснованом пропису, одређено као прекршај и за које законом или другим на закону заснованом пропису, није прописано којом врстом и висином санкције учинилац прекршаја може бити кажњен.

Ово је објективни појам прекршаја из кога се издвајају прекршај и прекршајна одговорност, тако што се разликују основи искључења прекршаја и основи искључења прекршајне одговорности.

Противправност подразумева кршење правног прописа, праћено непостојањем каквог основа који оправдава вршење прекршаја.

Основи искључења противправности прекршаја су нужна одбрана, крајња нужда и неодољива сила. Основи искључења прекршајне одговорности су неотклоњива

стварна заблуда, неотколоњива правна заблуда, неурачунљивост и наређење одговорног лица или органа управљања.¹¹⁹

Прописивање прекршаја. Прекршаји се могу прописивати законом или уредбом, односно одлуком скупштине аутономне покрајине, скупштине општине, скупштине града и скупштине града Београда.

Органи овлашћени за доношење прописа о прекршајима могу прописивати само санкције предвиђене законом и у границама које одређује закон.

Врсте и сврха прекршајних санкција. Прекршајне санкције су:

- 1) казне;
- 2) казнени поени;
- 3) опомена;
- 4) заштитне мере;
- 5) васпитне мере.

Сврха прописивања, изрицања и примене прекршајних санкција је да грађани поштују правни систем и да се убудуће не чине прекршаји.

Време извршења прекршаја. Прекршај је извршен у време када је учинилац радио или био дужан да ради, без обзира када је последица наступила.

Место извршења прекршаја. Прекршај је извршен како у месту где је учинилац радио или био дужан да ради, тако и у месту где је последица наступила.¹²⁰

Нужна одбрана. Нема прекршаја ако је радња прописана као прекршај учињена у нужној одбрани.

Нужна је она одбрана која је неопходно потребна да учинилац од свог добра или од добра другог одбије истовремени противправни напад.

Учинилац који је прекорачио границе нужне одбране, може се блаже казнити. Ако је то прекорачење учињено под нарочито олакшавајућим околностима, учинилац неће одговарати за прекршај.

Крајња нужда. Нема прекршаја ако је радња прописана као прекршај учињена у крајњој нужди.

Крајња нужда постоји ако је прекршај учињен да учинилац отклони од свог добра или добра другог истовремену нескривљену опасност која се на други начин није могла отклонити, и ако при томе учињено зло није веће од зла које је претило.

Учинилац који је прекорачио границе крајње нужде, може се блаже казнити. Ако је то прекорачење учињено под особито олакшавајућим околностима, неће одговарати за прекршај.

¹¹⁹ Вуковић Игор, *Прекршајно право*, Правни факултет Универзитета у Београду, 2015, стр. 38.

¹²⁰ „Суд у пресуди обавезно мора одредити место и време извршења прекршаја“. Из пресуде Прекршајног апелационог суда, Прж. 2257/2015 од 11.08.2015. године, *Актуелна судска пракса из разних области права*, број 1/2017, Пословни биро, Београд, стр. 55.

Сила и претња. Нема прекршаја ако је радња прописана као прекршај учињена под дејством неодољиве силе. Учиниоца који је извршио прекршај под дејством силе којој се могло одолети или под дејством претње може се блаже казнити, ако се сила и претња не могу сматрати нескривљеном опасношћу.

У пракси је ретко позивање на силу и претњу. У прекршајној пракси се поставило питање евентуалног искључења одговорности правног лица у случају блокаде његовог рачуна. Имајући у виду да у случају блокаде нису могућа никаква плаћања са рачуна правног лица, осим дуговања због чега је дошло до блокаде, у судској пракси је заузет став да овде због непостојања правне и фактичке могућности испуњења дужности не постоји одговорност правог лица.¹²¹

Покушај. За покушај прекршаја учинилац ће се казнити само ако је то посебно прописано.

1.3.2. Прекршајна одговорност

Физичко лице, правно лице, одговорно лице у правном лицу, одговорно лице у државном органу, органу територијалне аутономије и јединице локалне самоуправе и предузетник могу бити одговорни за прекршај само кад је то прописом о прекршају предвиђено.

Физичко лице одговара за прекршај који му се може приписати у кривицу зато што је било урачунљиво и учинило прекршај са умишљајем или из нехата, а било је свесно или је било дужно и могло бити свесно да је такав поступак забрањен.¹²²

Ако законом није другачије одређено, ова одредба се примењује и на предузетника, одговорна лица у правном лицу, државном органу, органу територијалне аутономије и јединице локалне самоуправе или код предузетника.

Правно лице је одговорно за прекршај учињен радњом или пропуштањем дужног надзора органа управљања или одговорног лица или радњом другог лица које је у време извршења прекршаја било овлашћено да поступа у име правног лица.

Правно лице је одговорно за прекршај и када:

- 1) орган управљања донесе противправну одлуку или налог којим је омогућено извршење прекршаја или одговорно лице нареди лицу да изврши прекршај;
- 2) физичко лице изврши прекршај услед пропуштања одговорног лица да над њим врши надзор или контролу.

121 Види Поповић Милена, Положај и прекршајна одговорност правних лица у прекршајном поступку, *Билтен Врховног касационог суда*, број 2/2012, стр. 254.

122 “Првостепени суд је дужан да у пресуди наведе разлоге за манифестовани облик кривице окривљеног, јер је постојање кривице за извршени прекршај нужна претпоставка за прекршајну одговорност и кажњивост учиниоца прекршаја”, из пресуде Прекршајног апелационог суда, Прж. 8870/2015 од 16.06.2015. године, *Актуелна судска пракса из разних области права* број 3/2016.

Правно лице може да одговара за прекршај и када:

- 1) је против одговорног лица прекршајни поступак обустављен или је то лице ослобођено од одговорности у складу са законом;¹²³
- 2) постоје правне или стварне сметње за утврђивање одговорности одговорног лица у правном лицу или се не може одредити ко је одговорно лице.

Одговорност физичког или одговорног лица у правном лицу за учињени прекршај, кривично дело или привредни преступ не искључује одговорност правног лица за прекршај.

Предузетник одговара за прекршај који учини при вршењу своје делатности. (проблеми у пракси су настајали код саобраћајних прекршаја истих обележја, који могу бити учињени и од предузетника (нпр. такси возача) и од физичких лица (нпр. возића под дејством алкохола), а где се догађало да се поведу два одвојена прекршајна поступка против истог лица – једном у својству окривљеног физичког лица, други пут у својству окривљеног предузетника. Виши прекршајни суд је заузео правни став (од 05.07.2012. године) да се у овом примеру ради о истом делу за које исто лице не може бити два пута кажњено.¹²⁴

Одговорност одговорног лица. Одговорним лицем, у смислу закона, сматра се лице коме су у правном лицу поверени одређени послови који се односе на управљање, пословање или процес рада, као и лице које у државном органу, органу територијалне аутономије и јединице локалне самоуправе врши одређене дужности.

Није одговорно за прекршај одговорно лице које је поступало на основу наређења другог одговорног лица или органа управљања и ако је предузело све радње које је на основу закона, другог прописа или акта било дужно да предузме да би спречило извршење прекршаја.

Одговорност одговорног лица не престаје зато што му је престао радни однос у правном лицу, државном органу или органу јединице локалне самоуправе нити зато што је настала немогућност да се правно лице огласи одговорним услед његовог престанка.

Одговорност страних лица. Страно физичко лице, страно правно лице и одговорно лице одговарају за прекршаје једнако као и домаће физичко, правно и одговорно лице.

123 „Правно лице се може казнити и када је прекршајни поступак у односу на тужено одговорно лице из било ког разлога обустављен (или се исто лице ослобађа кривице) под условом да је у току поступка утврђено друго лице чијом је радњом или пропуштањем дужног надзора учињен прекршај, а које је било овлашћено да поступа у име правног лица, те је ове чињенице неопходно навести у разлозима пресуде, јер исте представљају основ прекршајне одговорности окривљеног правног лица“. Правни став са опште седнице свих судија Вишег прекршајног суда, *Зборник судске праксе прекршајних судова у Републици Србији*, Удружење судија за прекршаје, Београд, 2010., стр. 408.

124 Вуковић Игор, *оп. цит.* стр. 71.

Страно правно лице и одговорно лице казниће се за прекршај учињен на територији Републике Србије ако страно правно лице има пословну јединицу или представништво у Републици Србији или је прекршај учињен његовим превозним средством, ако прописом којим је прекршај регулисан није нешто друго предвиђено.

Република Србија, државни органи, органи територијалне аутономије, град и јединице локалне самоуправе не могу бити одговорни за прекршај.

Неурачунљивост. Неурачунљив учинилац није одговоран за прекршај.

Неурачунљив је учинилац који није могао да схвати значај свог поступка или није могао да управља својим поступцима услед душевне болести, привремене душевне поремећености, заосталог душевног развоја или друге теже душевне поремећености.

Учиниоцу прекршаја чија је способност да схвати значај свог дела или способност да управља својим поступцима била битно смањена услед неког стања (битно смањена урачунљивост) може се ублажити казна.

Не сматра се неурачунљивим учинилац прекршаја који употребом алкохола или на други начин доведе себе у стање у коме није могао схватити значај свог поступка или није могао управљати својим поступцима ако је у време кад се доводио у такво стање био свестан или је био дужан и могао бити свестан да у таквом стању може учинити прекршај.

Одговорност. Одговоран је учинилац који је у време када је учинио прекршај поступао са умишљајем или из нехата.

За прекршајну одговорност довољан је нехат учиниоца ако прописом о прекршају није одређено да ће се казнити само ако је прекршај учињен са умишљајем.

Прекршај је учињен из нехата кад је учинилац био свестан да услед његовог чињења или нечињења може наступити забрањена последица, али је олако држао да је може спречити или да она неће наступити, или кад није био свестан могућности наступања забрањене последице, иако је према околностима и према својим личним својствима био дужан и могао бити свестан те могућности.

Прекршај је учињен са умишљајем кад је учинилац био свестан свог дела и хтео његово извршење или кад је био свестан да услед његовог чињења или нечињења може наступити забрањена последица и пристао је на њено наступање.

Стварна заблуда. Није одговоран за прекршај учинилац који је у време извршеног прекршаја био у неотклоњивој стварној заблуди.

Стварна заблуда је неотклоњива ако учинилац није био дужан и није могао да избегне заблуду у погледу неке стварне околности која представља обележје прекршаја или у погледу неке стварне околности која би, да је заиста постојала, чинила поступак учиниоца дозвољеним.

Правна заблуда. Није одговоран за прекршај учинилац који је у време извршеног прекршаја био у неотклоњивој правној заблуди.

Правна заблуда је неотклоњива ако учинилац није био дужан и није могао да зна да је такав поступак забрањен.

Ако је заблуда била отклоњива, учинилац се за учињени прекршај може блаже казнити.

1.3.3. Прекршајне санкције

1.3.3.1. Казне

За прекршај се могу прописати:

- 1) казна затвора,
- 2) новчана казна и
- 3) рад у јавном интересу.

У оквиру опште сврхе прекршајних санкција сврха кажњавања је да се изрази друштвени прекор учиниоцу због извршеног прекршаја и да се утиче на њега и на сва остала лица да убудуће не чине прекршаје.

Начин прописивања казни. За један прекршај се може прописати и казна затвора и новчана казна и обе се могу изрећи заједно.

За прекршај правног лица може се прописати само новчана казна.

Надлежност за прописивање казни. Казна затвора може се прописати само законом.

Новчана казна и рад у јавном интересу, могу се прописати законом или уредбом, односно одлуком скупштине аутономне покрајине, скупштине општине, скупштине града или скупштине града Београда.

Казна затвора. Казна затвора се не може прописати у трајању краћем од једног ни дужем од шездесет дана.

Казна затвора не може се изрећи трудној жени, после навршена три месеца трудноће, ни мајци док дете не наврши једну годину живота, а ако је дете мртво рођено или ако је умрло после порођаја док не прође шест месеци од дана порођаја.

Рад у јавном интересу. Рад у јавном интересу је неплаћени рад у корист друштва који се не обавља под принудом, којим се не вређа људско достојанство и не остварује профит.

Рад у јавном интересу не може трајати краће од 20 часова ни дуже од 360 часова.

Приликом изрицања рада у јавном интересу, суд ће имати у виду врсту извршеног прекршаја, узраст, физичку и радну способност, психичка својства, образовање, склоности и друге посебне околности које се односе на личност учиниоца.

Ако кажњено лице не обави део или све часове изречене казне рада у јавном интересу, суд ће ову казну заменити казном затвора тако што ће за сваких започетих осам часова рада у јавном интересу одредити један дан затвора.

Новчана казна. Законом или уредбом новчана казна може се прописати у распону:

- 1) од 5.000 до 150.000 динара за физичко лице или одговорно лице;
- 2) од 50.000 до 2.000.000 динара за правно лице;
- 3) од 10.000 до 500.000 динара за предузетника.

Изузетно, новчана казна може се прописати у фиксном износу за физичко лице и одговорно лице од 1.000 до 50.000 динара, за предузетника од 5.000 до 150.000 динара, а за правно лице од 10.000 до 300.000 динара.¹²⁵

Одлукама скупштине аутономне покрајине, скупштине општине, скупштине града или скупштине града Београда, могу се прописати новчане казне само у фиксном износу, и то од минималног до половине највишег фиксног износа прописаног законом.

Изузетно, за прекршаје из области јавних прихода, јавног информисања, царинског, спољнотрговинског и девизног пословања, животне средине, промета роба и услуга и промета хартијама од вредности законом се могу прописати казне у сразмери са висином причињене штете или неизвршене обавезе, вредности робе или друге ствари која је предмет прекршаја, али не више од двадесетоструког износа тих вредности с тим да не прелази петоструки износ највећих новчаних казни које се могу изрећи по одредби става 1. овог члана.

У пресуди и прекршајном налогу се одређује рок плаћања новчане казне, који не може бити дужи од 15 дана од дана правноснажности пресуде, а уколико је жалба изјављена, од дана достављања другостепене пресуде, односно осам дана од дана уручења прекршајног налога.

Суд може решењем дозволити да се у оправданим случајевима новчана казна исплати у ратама, при чему одређује начин и рок плаћања, који не може бити дужи од шест месеци, под условом да су плаћени трошкови поступка.

Новчану казну коју кажњено физичко лице, предузетник или одговорно лице у правном лицу не плати (у целини или делимично), суд може заменити казном затвора тако што се за сваких започетих 1.000 динара одређује један дан затвора, с тим што казна затвора не може трајати краће од једног дана ни дуже од шездесет дана.

Ако је поред новчане казне кажњеном лицу била изречена и казна затвора, затвор којим се замењује неплаћена новчана казна и изречена казна затвора не могу трајати дуже од деведесет дана.

¹²⁵ „У прекршајном поступку се новчана казна одмерава на основу оцене материјалних прилика окривљеног и евентуалне раније осуђиваности а све тако да њен износ буде у сразмери са тежином учињеног прекршаја“. Из пресуде Прекршајног апелационог суда, Прж. 14584/2015 од 11.08.2015. *Актуелна судска пракса из разних области права* број 3/2016.

Ако суд оцени оправданим, с обзиром на тежину прекршаја, висину неплаћене новчане казне и имовинске могућности осуђеног суд може, уместо казне затвора, одредити да се неплаћена новчана казна замени радом у јавном интересу, с тим што осам сати рада замењује један дан затвора, односно 1.000 динара новчане казне, а рад не може да траје дужи од 360 сати.

1.3.3.2. Казнени поени

За прекршаје против безбедности саобраћаја на путевима законом се могу прописати казнени поени у распону од 1 до 25.

Казнени поени се изричу уз казну или опомену под условима предвиђеним законом.

Учиниоцу могу бити изречене допунске обавезе у циљу едукације возача или праћења његовог понашања у саобраћају. Врсте допунских обавеза и услови за њихово изрицање прописују се посебним законом.

Казнени поени могу се изрећи возачу који у време извршења прекршаја поседује возачку дозволу издату у Републици Србији или возачу коме је правноснажним одлуком забрањено управљање моторним возилом.

Ако су за прекршаје у стицају утврђени казнени поени, изрећи ће се јединствени казнени поени, који одговарају збиру свих појединачно утврђених казнених поена, а који не може бити већи од 25 поена.

1.3.3.3. Опомена

Уместо новчане казне за прекршај може се изрећи опомена ако постоје околности које у знатној мери умањују одговорност учиниоца, тако да се може очекивати да ће се убудуће клонити вршења прекршаја и без изрицања казне.

Опомена се може изрећи и ако се прекршај огледа у неиспуњавању прописане обавезе или је прекршајем нанесена штета, а учинилац је после покретања поступка, а пре доношења пресуде испунио прописану обавезу, односно отклонио или надокнадио нанесену штету.

1.3.3.4. Заштитне мере

У оквиру опште сврхе прекршајних санкција, сврха примене заштитне мере је да отклони услове који омогућавају или подстичу учиниоца на извршење новог прекршаја.

Заштитна мера може се прописати законом и уредбом.

Врсте заштитних мера. За прекршаје се могу прописати следеће заштитне мере:

1. одузимање предмета;
2. забрана вршења одређених делатности;
3. забрана правном лицу да врши одређене делатности;
4. забрана одговорном лицу да врши одређене послове;
5. забрана управљања моторним возилом;
6. обавезно лечење зависника од алкохола и психоактивних супстанци;
7. обавезно психијатријско лечење;
8. забрана приступа оштећеном, објектима или месту извршења прекршаја;
9. забрана присуствовања одређеним спортским приредбама;
10. јавно објављивање пресуде;
11. удаљење странца са територије Републике Србије;
12. одузимање животиња и забрана држања животиња.

Заштитне мере одузимања предмета, обавезног лечења зависника од алкохола и других психоактивних супстанци, обавезно психијатријско лечење, забрана приступа оштећеном, објектима или месту извршења прекршаја и удаљење странаца са територије Републике Србије могу се изрећи под условима прописаним овим законом и кад нису предвиђене прописом којим је одређен прекршај.

Заштитне мере забране вршења одређених делатности и јавно објављивање пресуде не могу се изрећи малолетнику.

1.3.4. Застарелост

Прекршајни поступак не може се покренути нити водити ако протекне једна година од дана када је прекршај учињен.

Застаревање покретања и вођења прекршајног поступка не тече за време за које се покретање и вођење поступка не може предузети по закону.

Застаревање се прекида сваком процесном радњом надлежног суда која се предузима ради вођења прекршајног поступка.

После сваког прекида застаревање почиње поново да тече.

Изузетно, за прекршаје из области царинског, спољнотрговинског, девизног пословања, јавних прихода и финансија, јавних набавки, промета роба и услуга, животне средине, спречавања корупције и ваздушног саобраћаја може се посебним законом прописати дужи рок застарелости који не може бити дужи од пет година.¹²⁶

¹²⁶ Одредбом члана 305. став 1. Царинског закона прописано је да се прекршајни поступак се може покренути ако протекну три године од дана када је прекршај учињен, а ставом

Покретање и вођење прекршајног поступка застарева у сваком случају кад протекне два пута онолико времена колико се по закону тражи за застарелост.

1.3.5. Прекршајни поступак

Прекршајни поступак покреће се и води на основу захтева овлашћеног органа или оштећеног и прекршајног налога у складу са законом.

Прекршајни налог се издаје када је за прекршај законом или другим прописом од прекршајних санкција предвиђена само новчана казна у фиксном износу.

Лице против кога је издат прекршајни налог прихвата одговорност за прекршај плаћањем половине изречене казне у року од осам дана од дана пријема прекршајног налога, чиме се ослобађа плаћања друге половине изречене казне.

Ако лице против кога је издат прекршајни налог у року од осам дана од дана пријема прекршајног налога не плати изречену казну или не поднесе захтев за судско одлучивање о издатом прекршајном налогу, сматраће се да је прихватило одговорност пропуштањем, а прекршајни налог ће постати коначан и извршан.

Лице против кога је издат прекршајни налог уколико не прихвата своју одговорност може надлежном суду у року од осам дана од пријема прекршајног налога, лично или путем поште, да достави потписан прекршајни налог, који под овим условима представља захтев за судско одлучивање о прекршајном налогу.

Захтев за покретање прекршајног поступка подноси овлашћени орган или оштећени.

Овлашћени органи су органи управе, овлашћени инспектори, јавни тужилац и други органи и организације, које врше јавна овлашћења у чију надлежност спада непосредно извршење или надзор над извршењем прописа у којима су прекршаји предвиђени.

Право на одбрану. Пре доношења одлуке, окривљеном се мора дати могућност да се изјасни о чињеницама и доказима који га терете и да изнесе све чињенице и доказе који му иду у корист, осим у случајевима предвиђеним законом.

У прекршајном поступку окривљени мора већ на првом саслушању бити обавештен о прекршају за који се терети и о основама оптужбе, осим ако се поступак на основу овог закона спроводи без саслушања окривљеног.

Ако уредно позвани окривљени не дође и не оправда изостанак или у одређеном року не да писану одбрану, а његово саслушање није нужно за утврђивање чињеница које су од важности за доношење законите одлуке, одлука се може донети и без саслушања окривљеног. Окривљени има право да се брани сам или уз стручну

4. истог члана да апсолутна застарелост настаје у сваком случају по истеку рока од шест година од дана када је прекршај учињен.

помоћ браниоца кога сам изабере. Суд је дужан да приликом првог саслушања окривљеног поучи о праву на браниоца.

Двостепеност прекршајног поступка. Против одлука прекршајног суда и одлука које у прекршајном поступку доноси комисија у складу са законом, може се изјавити жалба другостепеном прекршајном суду, односно уложити приговор у складу са овим законом.

Одлука донета у прекршајном поступку постаје правноснажна даном доношења пресуде другостепеног прекршајног суда, ако овим законом није другачије одређено.

Против одлука другостепеног прекршајног суда није дозвољена жалба.

Прекршајни поступак у првом степену воде прекршајни судови.

Изузетно, првостепени прекршајни поступак за прекршаје из области јавних набавки води Републичка комисија за заштиту права у поступцима јавних набавки.

Прекршајни поступак по жалбама на одлуке прекршајних судова и комисије води другостепени прекршајни суд.

Против правног лица и одговорног лица у правном лицу води се јединствен прекршајни поступак, осим ако постоје законски разлози да се води поступак против једног од њих.

Ако се против одговорног лица у правном лицу не може покренути поступак, поступак ће се покренути и спровести против правног лица.

Ако је правно лице престало да постоји или постоје друге правне сметње за вођење поступка, поступак ће се покренути и спровести против одговорног лица у правном лицу.

Ако је пре окончања прекршајног поступка правно лице престало да постоји, поступак ће се наставити према правном следбенику.

Окривљени. Окривљени је лице против кога се води прекршајни поступак.

Окривљени има право да подноси доказе, ставља предлоге и користи правна средства предвиђена овим законом.

За окривљеног који није пословно способан радње у поступку предузима законски заступник.

Окривљени има право да се брани сам или уз стручну помоћ браниоца. Окривљени може узети за браниоца адвоката, а њега може, у складу са законом, заменити адвокатски приправник.

За окривљено правно лице у прекршајном поступку учествује његов представник, који је овлашћен да предузима све радње које може да предузима окривљени.

Представник окривљеног правног лица је лице овлашћено да то правно лице представља или заступа на основу закона или другог акта.

Представник окривљеног правног лица из става 1. овог члана, осим законског заступника, мора да има писано овлашћење органа који га је одредио за представника.

Представник окривљеног правног лица може бити само једно лице.

Доношење одлука. У прекршајном поступку суд доноси одлуке у облику: пресуде, решења и наредбе.

Одлуке се саопштавају, по правилу, одмах након доношења.

Одлуке се саопштавају усменим објављивањем присутним странкама, оштећеном и другим лицима која имају право жалбе на ту одлуку а достављањем овереног преписа ако су одсутна.

Кад је одлука усмено саопштена, то ће се назначити у записнику или у спису, а лице коме је одлука усмено саопштена, потврдиће то својим потписом.

Прекршајни поступак завршава се доношењем осуђујуће или ослобађајуће пресуде, решења којим се поступак обуставља или решења којим се малолетном учиниоцу прекршаја изриче васпитна мера.

Писмени отправак пресуде, односно решења израдиће се у року од осам дана од дана окончања свих радњи у прекршајном поступку које претходе доношењу пресуде, односно решења.

Пресуда, односно решење заснива се на изведеним доказима и чињеницама које су утврђене у поступку.

Споразум о признању прекршаја. Када се прекршајни поступак води за један прекршај или за више прекршаја у стицају, овлашћени подносилац захтева, усмено или писано, може предложити окривљеном или његовом браниоцу закључење споразума о признању прекршаја, односно окривљени или његов бранилац може овлашћеном подносиоцу захтева предложити закључење таквог споразума.

Када се упуту предлог, странке или бранилац могу преговарати о условима признања прекршаја који се окривљеном стављају на терет.

Споразум о признању може се закључити и доставити суду до доношења првостепене одлуке.¹²⁷

Споразум о признању се не може закључити у вези са прекршајем за који се издаје прекршајни налог.

Жалба. Против пресуде и решења прекршајног суда може се изјавити жалба другостепеном прекршајном суду. Жалба се предаје суду који је донео првостепену одлуку.

Жалба се подноси у року од осам дана од дана достављања пресуде или решења.

Жалбу могу изјавити окривљени, бранилац и подносилац захтева.

¹²⁷ „Суд ће одбити споразум о признању прекршаја у коме извршиоцу нису одређене све санкције предвиђене законом“. Из решења Прекршајног апелационог суда, Прж. 11338/2015 од 11.06.2015. године, *Актуелна судска пракса из разних области права* број 3/2016.

Пресуда и решење се могу побијати:

- 1) због битне повреде одредаба прекршајног поступка;
- 2) због повреде одредаба материјалног права;
- 3) због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања;
- 4) због одлуке о прекршајним санкцијама, одузимању имовинске користи, трошковима прекршајног поступка и имовинскоправном захтеву.

Решавајући по жалби на пресуду или решење прекршајног суда другостепени прекршајни суд може:

- 1) жалбу одбацити;
- 2) жалбу одбити као неосновану и потврдити првостепену одлуку;
- 3) жалбу усвојити, а првостепену одлуку преиначити или укинути.

1.3.6. Извршење одлуке о прекршају

Пресуда, односно решење стичу својство правноснажности када се више не могу побијати жалбом или кад жалба није дозвољена. Одлука донета у прекршајном поступку извршава се кад постане правноснажна и кад за извршење нема законских сметњи, ако овим законом није другачије одређено.

Одлука којом је правноснажно изречена новчана казна или је одлучено о накнади трошкова поступка или о имовинскоправном захтеву, или је изречена мера одузимања имовинске користи, принудно се извршава кад истекне у одлуци одређен рок за плаћање казне, трошкова поступка, имовинске користи, накнаде штете или за повраћај ствари.

Прекршајни налог стиче својство извршности протеком рока од осам дана од дана уручења.

Ако за поједине случајеве у закону није другачије одређено, одлука се извршава када протекне 15 дана од њене правноснажности, а ако је против одлуке била изјављена жалба, тај рок се рачуна од дана достављања другостепене одлуке.

Наредба се извршава одмах ако суд који је издао наредбу не одреди другачије.

Ако правно лице престане да постоји након правноснажно окончаног поступка у коме је утврђена одговорност и изречена санкција за прекршај, новчана казна и одлучивање о имовинској користи извршиће се према правном лицу које је његов правни следбеник.

Осуђујућа пресуда се може извршити и пре њене правоснажности у следећим случајевима:

- 1) ако окривљени не може да докаже свој идентитет или нема пребивалиште, или не живи на адреси на којој је пријављен, или ако има пребивалиште у иностранству или ако одлази у иностранство ради боравка, а суд нађе да

постоји основана сумња да ће окривљени избећи извршење изречене санкције;

- 2) ако је окривљени кажњен за тежи прекршај из области јавног реда и мира, безбедности јавног саобраћаја или тежи прекршај којим се угрожава живот или здравље људи или ако то захтевају интереси опште безбедности или сигурности робног и финансијског промета или разлози морала или је кажњен за прекршај од којег могу настати теже последице, а постоји основана сумња да ће наставити са вршењем прекршаја, поновити прекршај или да ће избећи извршење изречене санкције.

Казна затвора, неплаћена новчана казна замењена казном затвора, рад у јавном интересу, заштитне мере и васпитне мере извршавају се по закону којим се уређује извршење кривичних санкција, ако законом није другачије одређено.

Извршење новчане казне. Новчану казну изречену за прекршај, трошкове прекршајног поступка као и друге новчане износе који су досуђени по основу накнада штете, на основу имовинскоправног захтева или по основу одузимања имовинске користи, извршава прекршајни суд, који их је изрекао, односно суд на чијем подручју је издат прекршајни налог.

Новчана казна, трошкови прекршајног поступка и други новчани износи уплаћују се преко поште или банке на посебној уплатници коју попуњава надлежни суд, у року одређеном одлуком.

Ако је новчана казна изречена прекршајним налогом уплата се врши преко броја рачуна који је наведен у налогу.

Ако кажњено физичко лице, предузетник или одговорно лице у одређеном року не плати новчану казну суд ће је заменити казном затвора или радом у јавном интересу, или наплатити принудним путем.

Ако кажњено правно лице у одређеном року не плати новчану казну, суд ће је наплатити принудним путем.

Неплаћене трошкове поступка и друге новчане износе досуђене по основу имовинскоправног захтева, накнаде штете или одузимања имовинске користи суд ће је наплатити принудним путем.

1.3.7. Јединствени регистри

У сврху вођења јединствене евиденције изречених прекршајних санкција води се јединствени регистар санкција.

Регистар санкција је централизована електронска база података у којој се чувају и обрађују сви унети подаци.

Подаци о кажњеним лицима из регистра санкција могу се дати само другом суду, надлежном тужилаштву, полицији и органима инспекције, у вези са кри-

вичним поступком или поступком за прекршај који се води против лица које је раније било кажњавано за прекршај, органима надлежним за извршење санкција за прекршаје или надлежним органима који учествују у поступку брисања казне.

На образложен захтев органа из претходног става овог члана могу се дати подаци из регистра санкција за кажњено лице ако још трају одређене правне последице казне или заштитне мере или ако за то постоји оправдан интерес заснован на закону.

Грађанима и правним лицима се на њихов захтев морају дати подаци о њиховом кажњавању за прекршаје.

Од грађана и правних лица се не може тражити да поднесу доказе да нису кажњавани за прекршаје осим ако је то изричито предвиђено законом.

Регистар неплаћених новчаних казни и других новчаних износа. У сврху ефикасне наплате изречених новчаних казни, накнаде трошкова и наплате других новчаних износа досуђених по основу накнаде штете, имовинскоправног захтева или одузимања имовинске користи, води се јединствен регистар неплаћених новчаних казни и других новчаних износа.

Регистар новчаних казни је централизована електронска база података у којој се чувају сви подаци унети у регистар.

Све неплаћене новчане казне, трошкови поступка и други новчани износи који су изречени правноснажном и извршном одлуком суда или путем коначног и извршног прекршајног налога се уписују у регистар новчаних казни.

1.4. ОДГОВОРНОСТ ПРЕД СУДОМ ЧАСТИ ПРИВРЕДНЕ КОМОРЕ

1.4.1. Суд части

Ради одлучивања о повредама добрих пословних обичаја и пословног морала при Привредној комори Србије и привредним коморама аутономних покрајина образован је суд части.¹²⁸

Институција суда части у нашој земљи позната је од 1913. године, од када постоји и ради Суд части при Привредној комори Београда.¹²⁹ Суд части под овим називом постоји од оснивања јединствене коморе, 1962. године. Пре оснивања јединствених привредних комора, Суд части је био организован као посебан орган при бившим коморама (трговинским, угоститељским, пољопривредно-шумарским, занатским и при Индустијској комори). Суд части дуже од пола века постоји и делује као

¹²⁸ Закон о привредним коморама, *Сл. гласник РС*, број 112/15, члан 30.

¹²⁹ http://www.kombeg.org.rs/Komora/sud_casti/SudCasti.aspx?veza=3105 (16.01.2017.).

«савест» привредника, упозоравајући их не само на обавезу поштовања закона, већ и потребу поштовања одређених моралних вредности у пословној пракси. Својим деловањем Суд части утврђује правила доброг, поштеног, правичног понашања и изриче санкције у случају понашања које се од стране самих привредних субјеката оцењује као непоштено, неприхватљиво, неморално и штетно.¹³⁰

У вршењу своје функције, Суд части је независан и самосталан у одлучивању и суди на основу закона, Правилника о Суду части,¹³¹ Кодекса пословне етике,¹³² Кодекса корпоративног управљања,¹³³ узанси, добрих пословних обичаја и пословне етике. Новим Законом о привредним коморама суд части се образује при Привредној комори Србије и привредним коморама атунономних покрајина. Одељења суда части Привредне коморе Србије могу се образовати при регионалним привредним коморама, односно привредној комори главног града. Прелазним одредбама члана 51. став 1. Закона о привредним коморама прописано је да даном ступања на снагу овог закона судови части регионалних привредних комора и Привредне коморе Београда, које се, у складу са законом припоје Привредној комори Србије, престају да постоје тим даном, уз уступање предмета Суду части Привредне коморе Србије.¹³⁴

Седиште Суда је у Београду, Ресавска 13-15.

Суд части има председника, заменика председника и одређени број судија, које бира Скупштина Коморе из реда стручњака чланова Коморе, трговинских судова, научних и стручних радника са факултета и других институција које се баве проблемима пословних односа у привреди.¹³⁵

Мандат председника, заменика председника и судија траје четири године, с тим да иста лица могу бити поново бирана.

130 <http://www.pks.rs/ONama.aspx?id=149&p=3&> (11.01.2017.).

131 *Сл. гласник РС*, број 39/2006.

132 *Сл. гласник РС*, број 1/2006.

133 *Сл. гласник РС*, број 99/2012.

134 Дана 04.01.2017. године решењем Агенције за привредне регистре Републике Србије број БК 43/2016 Привредној комори Србије припојено је 17 регионалних привредних комора које су престале да постоје као правна лица и брисане су из Регистра Комора, тако да коморски систем у Србији сада чине само Привредна комора Србије и Привредне коморе Војводине и Косова и Метохије, <http://pretraga2.apr.gov.rs/ChambersPublicWebSearch/ChambersPublicWebSearchDetails/Details?beid=60&rnd=4E44A73A2F45E728306E02E20BEF294F326D750D> (16.01.2017.).

135 Суд части Привредне коморе Србије има изабраног председника, заменика председника и 52 изабраних судија који су изабрани одлуком Скупштине ПКС број 4/3 од 14. јуна 2012. и одлуком број 3/5 од 28. марта 2013. године. Одлуке су доступне на <http://www.pks.rs/ONama.aspx?id=149&p=3&> (18.01.2017.).

1.4.2. Надлежност суда части

Суд части одлучује у поступку против чланова Коморе и других привредних субјеката који послују на територији Републике Србије, због повреда добрих пословних обичаја и пословног морала у пословним односима, као и повреда којима се нарушава јединство тржишта.

Као повреда добрих пословних обичаја могу се, према околностима случаја, сматрати и поступци чланова Коморе којима се наноси штета друштвеној заједници, другим привредним субјектима и потрошачима, изиграва дух и смисао закона и других прописа и руши углед земље у иностранству.

Суд части одлучује и због повреда Статута, кодекса и других аката органа Коморе са обавезном снагом.¹³⁶

Суд утврђује одговорност и изриче мере због:

- 1) повреде добрих пословних обичаја и пословне етике у међусобним пословним односима и у спољнотрговинском пословању;
- 2) повреде добрих пословних обичаја и пословне етике у области корпоративног управљања;
- 3) ограничавања тржишта, монополистичког понашања на тржишту, повреде интелектуалне својине, нарушавања слободне конкуренције, шпекулација и повреда којима се наноси штета грађанима и другим учесницима у правном промету;
- 4) поступака и аката привредних субјеката којима се угрожава јавни интерес или наноси штета друштвеној заједници и другим привредним субјектима, изиграва дух и смисао закона и других прописа, или руши углед Републике Србије у иностранству;
- 5) због повреда одредаба Статута Коморе, Кодекса пословне етике, Кодекса корпоративног управљања, других општих аката Коморе, одлука и закључака органа Коморе са обавезујућом снагом и због неизвршавања обавеза чланица Коморе.¹³⁷

Суд части је надлежан да одлучује и као другостепени орган у случају постојања основане сумње да је орган привредног субјекта својом одлуком повредио јавни интерес.

Суд је надлежан да одлучује ако странка има седиште на подручју уже Србије или ако једна странка има седиште на подручју аутономне покрајине а друга на подручју уже Србије.

¹³⁶ Статут Привредне коморе Србије, *Сл. гласник РС*, број 39/16, члан 65.

¹³⁷ Правилник о суду части при Привредној комори Србије, *Сл. гласник РС*, број 39/2006, члан 9.

Суд је надлежан да одлучује и када једна од странака има седиште, односно пребивалиште ван територије Републике Србије.

1.4.3. Мере друштвене дисциплине

Суд части може због повреде добрих пословних обичаја, пословне етике и других повреда у оквиру своје надлежности изрећи следеће мере привредним субјектима:

- 1) опомену,
- 2) јавну опомену објављивањем на Управном одбору ПКС,
- 3) јавну опомену објављивањем у једном или више штампаних или електронских медија.

У случају тежих повреда добрих пословних обичаја и пословне етике, Суд части може изрећи и заштитне мере:

- 1) забрану учешћа у раду органа и тела ПКС,
- 2) забрану учешћа на сајмовима и изложбама,
- 39 брисање реда вожње, односно полазака превознику, тј. привредном друштву или предузетнику који обавља делатност јавног превоза,¹³⁸
- 4) забрану обављања делатности за одређено време у складу са законом.¹³⁹¹⁴⁰

1.4.4. Поступак пред судом части

Поступак пред Судом части регулисан је Правилником о Суду части при Привредној комори Србије. У поступку пред Судом сходно се примењују одредбе Закона о привредним преступима, односно Законика о кривичном поступку, ако нису у супротности са одредбама Правилника о Суду части.¹⁴¹

138 „Министарство доноси решење о брисању регистрованог реда вожње односно поласка из реда вожње из регистра и у случају када Суд части Привредне коморе Србије утврди да је превозник повредио добре пословне обичаје у превозу“, члан 74. став 2. Закона о превозу путника у друмском саобраћају, *Сл. гласник РС*, број 68/2015 који се примењује од 12.02.2017. године.

139 „Предузетник губи својство предузетника брисањем из регистра привредних субјеката ако му је правноснажном пресудом, извршном одлуком надлежног органа или суда части коморе у коју је учлањен изречена мера забране обављања делатности“, члан 91. став 6. тачка 5. Закона о привредним друштвима, *Сл. гласник РС*, број 36/11, 99/11, 83/14 – др. закон, 5/15.

140 Правилник о суду части при Привредној комори Србије, члан 60., Кодекс пословне етике, члан 96.

141 Правилник о суду части при Привредној комори Србије, члан 8.

Поступак пред Судом покреће се оптужним предлогом, који може да поднесе Комора коју заступа тужилац Суда, чланови Коморе, страни привредни субјекти, надлежни државни органи и оштећена домаћа и страна физичка лица.

Тужилац Суда части је надлежан да у поступку пред Судом заступа Привредну комору Србије.

Тужилац Суда је независан и самосталан у покретању поступка пред Судом и предузима радње у поступку непосредно.

Пријаве тужиоцу Суда части за покретање поступка пред Судом могу поднети: чланови Коморе, страни привредни субјекти, државни органи и организације и домаћа и страна правна и физичка лица.

Пријаве се достављају тужиоцу Суда ради одлучивања о подношењу оптужног предлога.

Подносилац пријаве може сам поднети оптужни предлог у року од 30 дана од дана пријема обавештења тужиоца Суда о одбацивању пријаве.¹⁴²

Оптужни предлог се може поднети у року од годину дана по сазнању о учињеној повреди и учиниоцу, а најкасније у року од три године од дана када је повреда учињена.

Странке у поступку су тужилац и окривљени.

У поступку пред Судом окривљеног заступа статутарни заступник или пуномоћник, кога он писмено овласти. Окривљени може имати и браниоца – адвоката у току целог поступка.

Благовремен, допуштен и уредан оптужни предлог председник већа доставља окривљеном на одговор. Окривљени може доставити Суду одговор у року од 15 дана од пријема оптужног предлога. По истеку рока за подношење одговора на оптужни предлог, председник Суда одређује веће састављено од три члана, председника и два члана већа.

Претрес заказује председник већа, водећи рачуна да између достављања позива и дана претреса учесницима остане довољно времена да се припреме, а најмање 8 дана.

Председник већа стара се да се на претресу изнесу сви докази и утврде чињенице које су битне за утврђивање постојања повреде и доношења одлуке. Веће утврђује чињенице на основу изјава странака, исправа, извештаја вештака, увиђаја и саслушања сведока. Да ли ће се која чињеница сматрати доказом, веће одлучује по свом слободном уверењу.

Ако веће утврди да је окривљени учинио повреду пословне етике и добрих пословних обичаја, одлуком утврђује његову одговорност и изриче му меру друштвене дисциплине прописану Кодексом пословне етике и Правилником.

¹⁴² Правилник о суду части при Привредној комори Србије, члан 26.

Ако веће нађе да окривљени није учинио повреду, или да нема доказа да је повреду учинио, донеће одлуку којом га ослобађа од оптужбе.

Против првостепене одлуке Суда части може се изјавити приговор Управном одбору Коморе, као другостепеном органу. Приговор могу изјавити окривљени, тужилац и подносилац пријаве. Приговор одлаже извршење побијане одлуке.

Одлука Суда части је правоснажна и извршна када протекне рок за приговор или кад се одлука Управног одбора Коморе, којом се потврђује одлука Суда, достави странкама.¹⁴³

Одлука се доноси на основу прописа, узанси, правних правила, кодекса усвојених у Комори, добрих пословних обичаја, општих закључака и препорука органа Коморе, а по слободном уверењу чланова већа, заснованом на брижљивој и савесној оцени свих утврђених чињеница.¹⁴⁴

Трошкове поступка сноси окривљени, ако је оглашен одговорним за учињену повреду.

Висину трошкова Суда и судског паушала, утврђује надлежни орган Коморе, посебном одлуком.

Ако је оптужни предлог одбачен, или је поступак обустављен, или је окривљени ослобођен од оптужбе, трошкове, осим судског паушала сноси Комора, ако је поступак вођен по оптужном предлогу Коморе. Ако је поступак вођен по оптужном предлогу привредног субјекта, надлежног државног органа или грађана, трошкове сноси тужилац.

У случајевима из претходног става Суд може, према околностима случаја, а нарочито ако је окривљени дао повода, или допринео покретању поступка, одлучити да трошкове поступка, у целини или делимично, сноси окривљени.

Независно од исхода поступка, свака странка сноси трошкове које је проузроковала својом кривицом или случајем који се њој догодио.¹⁴⁵

Правоснажна и извршна одлука Суда части привредне коморе је извршна исправа сходно одредбама члана 41. став 1. тачка 1. и члану 42. став 2. Закона о извршењу и обезбеђењу¹⁴⁶ и може се извршити судским путем.

Изречена мера брише се из евиденције, по протеку рока од 5 година од правоснажности, ако окривљени, у том року, не учини нову повреду добрих пословних обичаја и пословне етике.

143 <http://www.pks.rs/ONama.aspx?id=149&p=3&> (08.01.2017.).

144 Правилник о суду части при Привредној комори Србије, члан 63. став 1.

145 Види Правилник о суду части при Привредној комори Србије, члан 94. и 95. Овде треба напоменути да су трошкови заступања пред судом части од стране адвоката изузетно велики. Састав поднеска је 16.500,00 динара, присуство рочишту 18.000,00 динара, састав жалбе 33.000,00 динара, све по тарифном броју 14. Тарифе о наградама и накнадама трошкова за рад адвоката, *Сл. гласник РС*, број 121/12. Тако да, иако је привредном субјекту изречена, на пример, опомена трошкови могу бити изузетно велики и имати карактер новчане казне.

146 *Сл. гласник РС*, број 106/2015

1.4.5. Добри пословни обичаји и пословна етика

Добри пословни обичаји су правила пословног морала формирана дуготрајним понављањем одређеног начина понашања у пословању, за које стране сматрају да су обавезна, и када су за јавни поредак она релевантна.¹⁴⁷ Закон о облигационим односима у члану 21. став 1. прописује да су стране у облигационом односу дужне да у правном промету поступају у складу са dobrим пословним обичајима.

Када су у питању добри обичаји (бони морес) треба приметити да су они по многим својим особинама у ставри моралне норме, а поред тога, они улазе у појам јавног поретка. Ако повреду добрих обичаја прати правна санкција (ништавост, накнада штете, казна) онда та правила понашања улазе у свет правних норми. Није сваки пословни обичај и добар обичај, већ само онај који задовољава захтеве јавног поретка који подразумева опште принципе на којима је заснована једна правно организована заједница.¹⁴⁸

Морал означава скуп норми (правила) које регулишу понашање људи усмеравањем на остварење неког добра, а које се спонтано стварају и аутономно прихватају у друштвеној заједници.¹⁴⁹ Морална обавезност је осећање моралног субјекта да је обавезан сазнатом обавезом из важеће моралне норме и да треба да је испуни. Морална обавеза је моралном нормом прописана заповест (императив), упућена субјекту обавезе ради произвођења његовог требања да прихвати и испуни обавезу ради остварења добра као моралне вредности, уз постојање за морал специфичних средстава којима се обезбеђује испуњење обавезе и за морал специфичних последица њеног кршења.¹⁵⁰

Средства обезбеђења моралне обавезе искључују спољашњу принуду а обухватају:

- а) постојање моралне обавезности,
- б) јавно мњење,
- в) активности чувара морала.¹⁵¹

Док уговорне стране могу да се споразумеју да одустану од неког обичаја, добри пословни обичаји су императивне природе за учеснике привредних – пословних

147 Види више у Перовић Слободан, Појам и примена добрих пословних обичаја, *Правни живот* број 1/82, стр. 23. и 24.

148 Перовић Слободан, *Беседе са Копаоника*, Копаоничка школа природног права, Београд, 2014., стр. 922-923.

149 Кодекс пословне етике, члан 8. став 1. тачка 1.

150 Мартиновић, Р.Слободан, *Проблем обавезности права и морала*, Досије студио, Београд, 2014, стр. 79-80.

151 *Ибид* стр. 124. Чувари морала су родитељи, професионални чувари морала, конзервативни елементи и морална елита. Судови части су професионални чувари морала. Они постоје у организацијама које су донеле своје писане моралне законике (нпр. неке професије, као што су лекари, адвокати и др.).

односа. Учесници у привредним односима не могу (читај: не смеју) се договарати да се понашају неморално. Звучи парадоксално, али највећи степен обавезности у привредним односима имају неписане (етичке) норме које су једино „записане” у свести оних који их примењују.¹⁵²

У праву претње физичком казном или неугодним последицама се користе да би се неко лице одвратило од намере кршења правила. „Код морала” типичан облик притиска састоји се у позивању на уважавање моралних правила као нечег важног по себи, што се претпоставља да је заједничко свима којима су правила упућена. На тај начин се морални притисак врши подсећањем на морално својство намеравање радње и на захтеве морала.¹⁵³

Добри пословни обичаји се могу формирати за територију целе земље, поједине регије или ограничити само на одређено место. С обзиром на материју коју регулишу, добри пословни обичаји могу бити општи и посебни. У пракси, између учесника у промету формирају се трговински (трговачки) обичаји. Трговачки обичаји се могу кодификовати и објавити и тада добијају назив узансе. Узансе које се примењују на све трговинске субјекте су опште, а ако се примењују на поједине привредне гране су посебне узансе.¹⁵⁴

У привредном праву се не захтева дуготрајно вршење обичаја да би се поуздано утврдило да он постоји. Обичаји у привреди се тако могу доказивати читањем зборника судских одлука и правне литературе а у крајњем случају и саслушањем вештака.¹⁵⁵

У нашем правном систему постоје Опште узансе за промет робом¹⁵⁶ а карактер општих узанси имају и Лучке узансе.¹⁵⁷ Одредбе ових узанси су диспозитивног карактера и примењују се када су стране пристале на њихову примену, док су неке одредбе императивне.¹⁵⁸ Посебне узансе се примењују само на одређену трговинску област (грану делатности) што се означава у називу делатности као на пример: Посебне узансе о грађењу,¹⁵⁹ Посебне узансе у промету на мало,¹⁶⁰ Посебне узансе у туризму,¹⁶¹ Посебне узансе за промет књига.¹⁶²

152 Вукићевић Славољуб, Пословни морал и савесност у привредним уговорима, *Мегатренд ревија* број 2/2006, стр. 197.

153 Харт Херберт, *оп. цит.* стр. 237.

154 Бабић Илија, *Лексикон облигационог права*, ЈП Службени гласник, Београд, 2008., стр. 57. и 58.

155 Голдштајн Александар, *Привредно право*, одредница у ЕИП, том други, стр. 1219.

156 *Сл. лист ФНРЈ*, број 15/54

157 *Сл. лист ФНРЈ*, број 2/51

158 На пример, узанса 246. којом се забрањује уговарање уговорне казне за неиспуњење или неуредно испуњење новчане обавезе.

159 *Сл. лист СФРЈ*, број 18/77

160 *Сл. лист СФРЈ*, број 12/78

161 *Сл. гласник РС*, број 33/01

162 *Сл. лист СФРЈ*, број 19/84

Пословни морал обухвата посебно начело савесности и поштења. То је правни стандард који обавезује стране да га поштују у заснивању облигационих односа и остваривању права и обавеза из тих односа. Ово начело, изражено у члану 12. Закона о облигационим односима, императивне је природе, те се мора поштовати у сваком облигационом односу.¹⁶³ Поштење и савесност (*bona fides*) је савестан, коректан, поштен однос странака према својим обавезама у облигационом односу тј. коректно извршавање својих обавеза према другој страни које право, обичају и поштење налажу, представља једно од основних начела облигационог права.¹⁶⁴ Поштовање начела савесности и поштења је општа претпоставка моралности.

У пракси судови све чешће приписују карактер доброг обичаја понашању које описују изразом „придржавање начела савесности и поштења“ а одступање од таквих понашања „несавесним“. Можда би се могло говорити о замисли да се добри обичаји схвате као обичај савесних људи чији прекршај повлачи осуду због огрешења.¹⁶⁵

У циљу доприноса обављању пословних активности привредних субјеката у духу пословног морала, добрих пословних обичаја и начела савесности и поштења као и омогућавања транспарентности пословања привредних субјеката донет је од скупштине Привредне коморе Србије Кодекс пословне етике.

Етичко становиште је засновано на моралним вредностима као што су: поштење, поверење, права и дужности, тачније, све оно што се може означити као добро или исправно у моралном смислу. Истраживање етике је немогуће без претходног осврта на морал, јер сама дефиниција каже да је етика филозофска дисциплина која истражује моралне тежње и циљеве, као и изворе и темеље морала.¹⁶⁶

Пословна етика означава оне моралне норме (правила) која важе у пословним односима. Обухвата принципе и стандарде, спонтано настале или постављене, засноване на моралној врлини и професионалном добру, којима се уређује понашање свих запослених у привредним субјектима, председника и чланова управног и извршног одбора, надзорног одбора, одбора ревизора као и свих лица која су за обављање неке делатности у име привредног субјекта ангажована на основу уговора.¹⁶⁷

Поштовање принципа и правила пословне етике подразумева, али се њима не ограничава, следећа начела:

- 1) професионално обављање пословне делатности;
- 2) савесно и потпуно преузимање и извршавање обавеза и одговорности;

163 Бабић, И., *оп. цит.* стр. 188.

164 Анекс Посебних узанси у туризму.

165 Ђурђевић Марко, Павић Драган, Неколико мисли о ограничењима слободе уређивања садржине уговора у нашем савременом праву, *Право и привреда*, број 7-9/2016, стр. 53.

166 Ракас Смиља, *Социологија менаџмента*, Београд, 2004., стр. 179.

167 Кодекс пословне етике, члан 8. став 1. тачка 2.

- 3) обављање привредне делатности на начин којим се не угрожава професионални углед;
- 4) коришћење допуштених средстава за постизање пословних циљева;
- 5) поштовање прописа о неспојивим пословима;
- 6) чување пословне тајне;
- 7) избегавање сукоба између личних и интереса привредних субјеката;
- 8) обављање пословних активности на начин којим се не наноси штета постојећим акционарима, члановима или ортацима;
- 9) обављање пословних активности које повећавају вредност капитала привредног друштва;
- 10) уздржавање од коришћења политичког утицаја или притиска ради остваривања пословних циљева;
- 11) остваривање пословне сарадње са другим привредним субјектима *bona fide*;
- 12) решавање спорова са пословним партнерима путем преговора или посредовања, уз настојање да се наставе пословни односи;
- 13) поштовање права интелектуалне својине;
- 14) обављање пословне активности у складу са прописима о заштити и унапређењу животне средине;
- 15) уважавање стандарда пословне етике и допринос даљој афирмацији морала у пословним односима.¹⁶⁸

Основна начела Кодекса пословне етике су: начело личне одговорности, начело законитости пословања, начело савесности и поштења, забрана злоупотребе права, поштовање пословних партнера, вођење преговора, састављање уговорних одредаба, забрана закључивања фиктивних и симулованих послова, дужност испуњења обавезе, извршавање обавеза и остваривање права, мирно решавање спорова. Ова начела привредни субјекти су дужни да поштују у односу према потрошачима,¹⁶⁹ према купцима, према добављачима, према финансијерима, према власницима, са јавношћу и државним органима.

1.4.6. Повреде добрих пословних обичаја и пословне етике

Повредом добрих пословних обичаја сматра се понашање супротно правилима пословног морала која су формирана дуготрајним понављањем одређеног начина понашања у пословању.

¹⁶⁸ Кодекс пословне етике, члан 2.

¹⁶⁹ Закон о заштити потрошача, *Сл. гласник РС*, број 62/2014, 6/2016, уређује права и обавезе потрошача у односима потрошача и трговца. Овим законом посебно је прописано да је забрањена непоштена пословна пракса, обмањујућа пословна пракса и насртљива пословна пракса.

Повредом правила пословне етике сматра се свако поступање супротно поштовању начела из Кодекса пословне етике, поступање које је у супротности са правилима овог кодекса, као и свако друго поступање које се, према општем уверењу које влада у привреди и друштву, сматра повредом пословне етике.

Посебну бригу о поштовању правила Кодекса имају привредне коморе, професионална удружења и организације за заштиту потрошача.¹⁷⁰

Суд части Привредне коморе Србије је у периоду од 1. јануара до 31. децембра 2014. поступао по 16 предмета на основу поднетих пријава/оптужних предлога потрошача – корисника услуга (11), домаћих привредних субјеката (4) и удружења грађана (1). Пред Судом части је решено 7 предмета.¹⁷¹ У периоду од 1. јануара до 31. децембра 2015. поступао је по 27 предмета на основу поднетих пријава/оптужних предлога потрошача–корисника услуга (13), привредних субјеката (13) и запослених/ акционара (1). Пред Судом части је решено 16 предмета. Ако се детаљније анализирају пријаве које су достављене Суду части, може се констатовати да је највећи број пријава поднет због: неиспуњења уговорних обавеза према партнерима и потрошачима-корисницима услуга; непоступања по рекламацији на квалитет производа/услуга; неиздавање фискалног рачуна за купљени производ; повреде међународних конвенција и законских прописа на штету лица са визуелним хендикепом од стране банке; недостављање општих услова осигурања уз полису осигурања; одбијање да се врати новац који је грешком уплаћен на рачун дужника окривљених иако су знали и били обавештени да новац који је приспео на рачун окривљених принудном наплатом, није имовина њиховог дужника, већ приватног тужиоца оштећеног, и др.¹⁷²

У наставку ћу дати изводе из судске праксе судова части у одређеним областима услуга:

Туризам и угоститељство:

„Привредно друштво које обавља делатност припремања, точења и служења алкохолних и безалкохолних пића, чини повреду добрих пословних обичаја и пословног морала, када корисницима услуга служи алкохолна и безалкохолна пића у оригиналним али отвореним боцама“.¹⁷³

„Туристичка агенција која пропусти да корисника услуге обавести о потреби обезбеђивања транзитне визе, због чега корисник услуге са породицом буде враћен са границе и изложен трошковима, дужем задржавању и непријатностима, чини повреду добрих пословних обичаја и пословног морала из области организовања туристичких путовања“.¹⁷⁴

170 Кодекс пословне етике, члан 6.

171 <http://www.pks.rs/Informator1.pdf> (26.01.2017.).

172 <http://www.pks.rs/SADRZAJ/Files/Informator%202016%20lat%2003032016.pdf> (26.01.2017.).

173 Одлука Суда части при Привредној комори Београда, С.бр.140/07 од 12.11.2007. године, http://www.kombeg.org.rs/Komora/sud_casti/SudCasti.aspx?veza=2004 (09.01.2017.)

174 Одлука Суда части при Привредној комори Београда, С. бр. 70/05 од 01.02.2006. године, *Право и привреда* број 9-12/2006, стр. 116.

Пријављена је оглашена одговорном зато што је „одбила пружити услугу, а након тога му није допустила нити да своју притужбу унесе у књигу жалбе те да пријавитељу Н.Р. након тога неосновано и незаконито пружа услугу у *caffe baru* „Kultcaffe“ у Загребу у Клаићевој ул. 74 на начин да му је онемогућено за себе наручити било које пиће док му је истовремено омогућено да плати рачун приликом чашћења других назочних гостију али да том приликом када му је омогућено плаћање рачуна за друге госте му је онемогућено плаћање пића за њега особно дакле, повриједила Статут обртничке коморе, чиме је починила повреду из чл. 9. ст. 1. точ. 1., те чл. 10. ст. 2. точ. 7. и 8. Правилника Суда части Хрватске обртничке коморе („Народне новине“ бр. 11/07, 81/08, 145/10 и 92/14)“.¹⁷⁵

Саобраћај:

„Такси возач чини повреду добрих пословних обичаја и пословног морала када одбије да изврши превоз путника, од такси стајалишта до места одређења путника, због кратке релације“.¹⁷⁶

„Такси возач чини повреду добрих пословних обичаја и пословног морала, ако такси превоз не обави путем који одреди путник, односно до места одређења путника и при том не опходи се са пажњом и поштовањем“.¹⁷⁷

„Привредни субјект чини повреду добрих пословних обичаја и пословног морала из области пружања услуга приватног превоза путника, када се не придржава реда вожње и регистроване линије приликом обављања јавног градског линијског превоза путника, на линији за коју му је то право додељено, независно од тога што је други превозник, на основу интерног договора, вршио превоз на тој линији“.¹⁷⁸

Грађевинарство:

„Т. доо чини повреду правила морала (добрих пословних обичаја) зато што је приликом уградње соларног састава на обитељску кућу у Т., по наруџби пријавитељице, умјесто понуђених акумулатора соларних, АГМ, сухих, без одржавања 12 V 200 Ah при C-10, 218 Ah при C-20, 250 Ah при C-100 i 256 Ah при C-120 понудом број C-116-03/2014 од 8. коловоза 2014., у соларни састав уградио акумулаторе C. 220 Ah, који не одговарају у свему понуђенима, без да је о томе обавијестио пријавитељицу и добио њену сугласност за измјену типа акумулатора“.¹⁷⁹

175 Из пресуде Суда части Хрватске обртничке коморе, број Оп-II-13/16 од 23.09.2016. године, http://www.hok.hr/sud_casti/objave_presuda_suda_casti (26.01.2017.).

176 Одлука Суда части при Привредној комори Београда, С. бр. 47/05 од 27.06.2005.године, *Право и привреда* број 9-12/2006, стр. 117.

177 Одлука Суда части при Привредној комори Београда, С. бр. 8/04 од 22.03.2004.године, *Право и привреда* број 1-4/2006, стр. 135.

178 Одлука Суда части при Привредној комори Београда, С. бр. 44/05 од 30.01.2006.године, *Право и привреда* број 9-12/2006, стр. 112.

179 Из пресуде суда части при Хрватској господарској комори број II-1-79/14 од 18.05.2015. <http://www.hgk.hr/documents/presuda-p-i-79-14-i-pz-ii-10-155773c83f4374e.pdf> (25.01.2017.).

Заштита потрошача:

„Предузетник, давалац услуге не поступа у складу са добрим пословним обичајима и пословним моралом када претходно не обавести потрошача о могућем незадовољавајућем квалитету услуге коју треба да пружи или двосмислено га обавести или прећути наступање могућих недостатка, а за које је је сходно правилима струке и сазнањима из практичног искуства, могао да зна или знао да ће сигурно наступити“.¹⁸⁰

„Продавац који приликом продаје робе на меру, одбије да на захтев потрошача прода одређену количину исте робе, размерену на више једнаких делова и посебно упаковану, чини повреду добрих пословних обичаја и пословног морала“.¹⁸¹

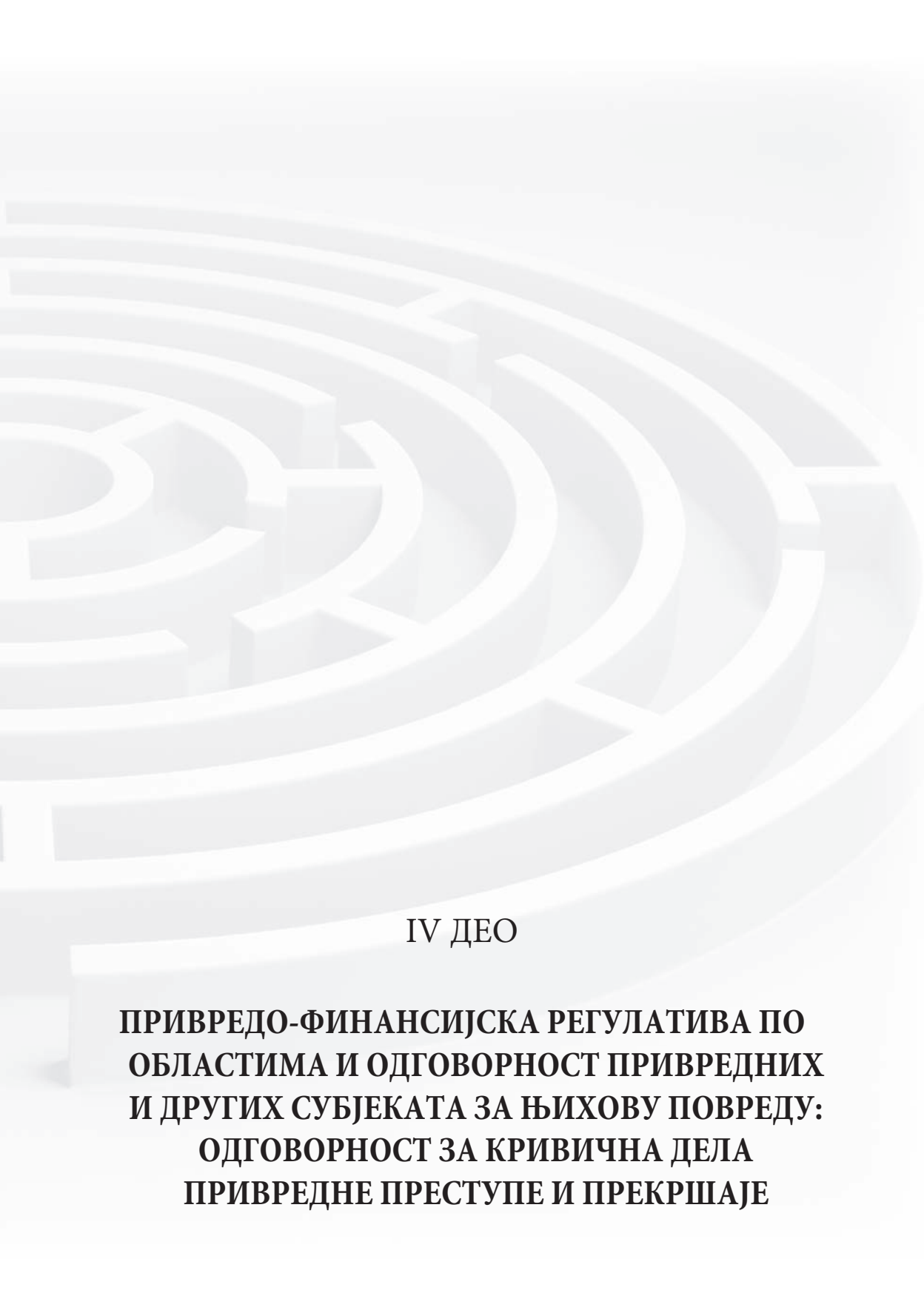
“Предузеће које у продавници течног гаса, не постави контролну вагу за мерење тежине боце за случај да потрошачи посумњају у тежину истих, а што му је претходно наложено од стране тржишне инспекције, чини повреду пословних обичаја и пословног морала”.¹⁸²

180 Одлука Суда части при Привредној комори Београда, С.бр.7/08 од 21.02.2008.године, http://www.kombeg.org.rs/Komora/sud_casti/SudCasti.aspx?veza=2004 (09.01.2017.)

181 Одлука Суда части при Привредној комори Београда, С.бр.83/07 од 21.11.2007. године, http://www.kombeg.org.rs/Komora/sud_casti/SudCasti.aspx?veza=2004 (09.01.2017.)

182 Одлука Суда части при Привредној комори Београда, С. бр. 727/03 од 08.10.2003.године, *Право и привреда* број 1-4/2005, стр. 161. Марковић Велисав, Одговорност давалаца услуга пред судом части привредне коморе, *необјављен рад*.

IV ДЕО

**ПРИВРЕДО-ФИНАНСИЈСКА РЕГУЛАТИВА ПО
ОБЛАСТИМА И ОДГОВОРНОСТ ПРИВРЕДНИХ
И ДРУГИХ СУБЈЕКТА ЗА ЊИХОВУ ПОВРЕДУ:
ОДГОВОРНОСТ ЗА КРИВИЧНА ДЕЛА
ПРИВРЕДНЕ ПРЕСТУПЕ И ПРЕКРШАЈЕ**

ПОРЕЗИ, ДОПРИНОСИ, ТАКСЕ, НАКНАДЕ И ДРУГИ ЈАВНИ ПРИХОДИ¹⁸³

1.1. КРИВИЧНА ДЕЛА

Неосновано исказивање износа за повраћај пореза и порески кредит. Ко у намери да оствари право на неоснован повраћај пореза или порески кредит, поднесе пореску пријаву неистинитог садржаја, у којој искаже износ за повраћај пореза или порески кредит од 500.000 до 3.000.000 динара казниће се затвором од три месеца до три године и новчаном казном.

Ако је исказани износ за повраћај пореза или порески кредит преко 3.000.000 до 10.000.000 динара, учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година и новчаном казном.

Ако је исказани износ за повраћај пореза или порески кредит већи од 10.000.000 динара, учинилац ће се казнити затвором од једне до десет година и новчаном казном.

Физичком лицу, предузетнику и одговорном лицу у правном лицу - пореском обвезнику за кривично дело из ст. 1. до 3. овог члана изриче се и мера безбедности забране вршења позива, делатности и дужности од једне до пет година (Члан 173а Закона о пореском поступку и пореској администрацији).

Угрожавање наплате пореза и пореске контроле. Ко у намери да угрози наплату пореза који није доспео за наплату или који није утврђен, али је покренут поступак утврђивања или контроле, односно пореза који је утврђен њему или другом лицу, по установљавању привремене мере за обезбеђење наплате пореза у складу са

¹⁸³ У наставку су дата бића појединих кривичних дела из посебних закона (изузета су кривична дела прописана Кривичним законом), привредних преступа и прекршаја из појединих прописа.

законом, односно у поступку принудне наплате или пореске контроле отуђи, сакрије, оштети, уништи или учини неупотребљивом ствар на којој је установљена привремена мера за обезбеђење наплате, односно ствар која је предмет принудне наплате пореза или пореске контроле, казниће се затвором до једне године и новчаном казном.

Казном затвора из става 1. овог члана казниће се и ко даје лажне податке о чињеницама које су од значаја за спровођење принудне наплате пореза, односно пореске контроле (члан 175. Закона о пореском поступку и пореској администрацији).

Недозвољен промет акцизних производа. Ко супротно прописима који регулишу опорезивање акцизама, набави ради стављања у промет или ставља у промет, односно продаје производе који се у складу са законом сматрају акцизним производима, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

Предузетник, односно одговорно лице у правном лицу које се бави производњом или увозом производа који, у складу са законом, морају бити посебно обележени контролним акцизним маркицама, а не предузме мере да ови производи пре стављања у промет буду обележени контролним акцизним маркицама, казниће се затвором од шест месеци до три године.

Предузетнику се за кривично дело из ст. 1. и 2. овог члана изриче и мера безбедности забране вршења позива, делатности или дужности од једне године до пет година.

Одговорном лицу у правном лицу се за кривично дело из ст. 1. и 2. овог члана изриче и мера безбедности забране вршења позива, односно дужности у трајању од једне године до пет година.

Производи који се у складу са законом сматрају акцизним производима а који су супротно прописима који регулишу опорезивање акцизама, набављени ради стављања у промет или стављени у промет, као и производи који нису посебно обележени прописаним контролним акцизним маркицама и имовинска корист остварена кривичним делом, одузеће се (члан 176. Закона о пореском поступку и пореској администрацији).

Недозвољено складиштење робе. Ко складишти, односно смешта добра или дозволи складиштење, односно смештање добара за која не поседује прописану документацију о пореклу, казниће се затвором од три месеца до три године и новчаном казном.

За кривично дело из става 1. овог члана одговорном лицу у правном лицу и предузетнику изриче се и мера безбедности забране вршења позива, делатности или дужности у трајању од једне до пет година.

Роба из става 1. овог члана одузеће се (члан 176а Закона о пореском поступку и пореској администрацији).

1.2. ПРЕКРШАЈИ

Појам. Порески прекршаји су прекршаји одредаба садржаних у пореским законима прописани овим законом (општи порески прекршаји), прекршаји прописани у пореским законима, као и прекршаји одредаба садржаних искључиво у овом закону (посебни порески прекршаји).

За утврђивање прекршајне одговорности у складу са овим законом, предузетником се сматра и физичко лице које је обвезник пореза на додату вредност, а одговорним лицем у правном лицу и одговорно лице лица из члана 27. став 2. тачка 2) овог закона (члан 1766 Закона о пореском поступку и пореској администрацији).

Поједини прекршаји из ове области су:

Неблаговремено подношење пореске пријаве, необрачунавање, неплаћање и неблаговремено плаћање пореза. Порески обвезник - правно лице или предузетник који не поднесе пореску пријаву, не обрачуна и не плати порез, казниће се за прекршај новчаном казном у висини од 30% до 100% износа дугованог пореза утврђеног у поступку пореске контроле, а не мање од 500.000 динара за правно лице, односно 100.000 динара за предузетника.

Порески обвезник - правно лице или предузетник који не поднесе пореску пријаву, а обрачуна али не плати порез казниће се за прекршај новчаном казном у висини од 20% до 75% износа дугованог пореза утврђеног у пореској контроли, а не мање од 400.000 динара за правно лице, односно 80.000 динара за предузетника.

Порески обвезник - правно лице или предузетник који поднесе пореску пријаву, али не плати порез казниће се за прекршај новчаном казном у висини од 10% до 50% износа дугованог пореза утврђеног у пореској контроли, а не мање од 250.000 динара за правно лице, односно 50.000 динара за предузетника.

Порески обвезник - правно лице који не поднесе пореску пријаву, али плати порез у законом прописаном року, казниће се за прекршај новчаном казном у висини од 100.000 до 2.000.000 динара, а предузетник новчаном казном у висини од 50.000 до 500.000 динара.

Порески обвезник - правно лице или предузетник који не поднесе пореску пријаву у случајевима када је законом прописано да се не спроводи самоопорезивање, или по налогу контроле, казниће се за прекршај новчаном казном из става 1. овог члана.

За прекршаје из ст. 1. до 5. овог члана казниће се одговорно лице у правном лицу новчаном казном од 10.000 до 100.000 динара.

Порески обвезник - правно лице који неблаговремено поднесе пореску пријаву и не плати порез у законом прописаном року, казниће се за прекршај новчаном казном у износу од 100.000 динара.

Порески обвезник - правно лице који неблаговремено поднесе пореску пријаву, а плати порез у законом прописаном року, казниће се за прекршај новчаном казном у износу од 100.000 динара.

Порески обвезник - правно лице који благовремено поднесе пореску пријаву, а не плати порез у законом прописаном року, казниће се за прекршај новчаном казном у износу од 100.000 динара.

За прекршај из става 7. овог члана казниће се предузетник новчаном казном у износу од 50.000 динара.

За прекршај из ст. 8. и 9. овог члана казниће се предузетник новчаном казном у износу од 40.000 динара.

За прекршаје из ст. 7. до 9. овог члана казниће се одговорно лице у правном лицу новчаном казном у износу од 10.000 динара.

Порески обвезник - правно лице или предузетник који не изврши уплату пореза утврђеног решењем Пореске управе казниће се новчаном казном из става 1. овог члана.

Порески обвезник - правно лице који по истеку прописаног рока изврши уплату пореза утврђеног решењем Пореске управе казниће се новчаном казном у износу од 100.000 динара.

За прекршај из става 13. овог члана казниће се одговорно лице у правном лицу новчаном казном од 10.000 до 100.000 динара, а за прекршај из става 14. овог члана новчаном казном у износу од 10.000 динара.

За прекршај из става 14. овог члана казниће се предузетник новчаном казном у износу од 40.000 динара.

Порески обвезник - правно лице или предузетник који Пореској управи не поднесе информативну пореску пријаву казниће се за прекршај новчаном казном у висини од 3% укупног прихода оствареног за претходну пословну годину, а ако у њој не наведе потпуне податке новчаном казном у висини од 100.000 до 2.000.000 динара.

За прекршај из става 17. овог члана казниће се одговорно лице у правном лицу новчаном казном од 10.000 до 100.000 динара (члан 177. Закона о пореском поступку и пореској администрацији).

Пријављивање мањих износа пореза и давање нетачних података у пореској пријави. Ако је износ пореза утврђен у пореској пријави мањи од износа који је требало утврдити у складу са законом, порески обвезник - правно лице или предузетник казниће се за прекршај новчаном казном у висини од 30% разлике ова два износа.

Порески обвезник - правно лице или предузетник који у пореској пријави да нетачне податке што је за последицу имало или могло да има утврђивање мањег

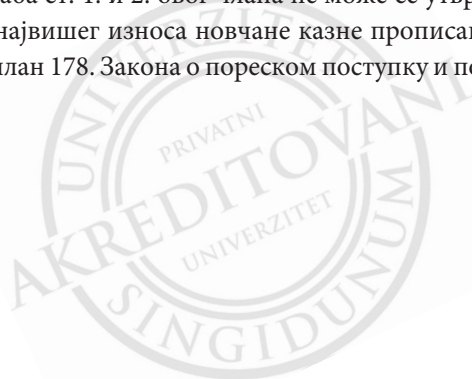
износа пореза, казниће се за прекршај новчаном казном у висини од 30% разлике износа пореза који је утврђен или требао да буде утврђен у складу са законом и износа пореза који је утврђен или требао да буде утврђен према подацима из пореске пријаве.

За прекршај из ст. 1. и 2. овог члана, казниће се правно лице новчаном казном најмање у износу од 200.000 динара, а предузетник најмање у износу од 100.000 динара.

За прекршај из ст. 1. и 2. овог члана казниће се одговорно лице у правном лицу новчаном казном од 10.000 до 100.000 динара.

Ако разлика из ст. 1. и 2. овог члана износи до 5% износа који је утврђен или је требало да буде утврђен, порески обвезник - правно лице казниће се новчаном казном у висини од 100.000 динара, порески обвезник - предузетник новчаном казном у висини од 50.000 динара, а одговорно лице у правном лицу новчаном казном у висини од 10.000 динара.

Применом одредаба ст. 1. и 2. овог члана не може се утврдити новчана казна у износу вишем од највишег износа новчане казне прописане законом којим се уређују прекршаји (члан 178. Закона о пореском поступку и пореској администрацији), и др.

2.1. КРИВИЧНА ДЕЛА

Ко купује од физичких лица или ко продаје тим лицима ефективни страни новац и чекове који гласе на страну валуту без овлашћења Пореске управе, казниће се за кривично дело казном затвора од шест месеци до пет година.

За покушај извршења дела из става 1. овог члана казниће се (члан 57. Закона о девизном пословању).

Ко изврши наплату, плаћање или изда налог за плаћање, односно изврши пренос нерезиденту износа који прелази 100.000 евра, на основу уговора у којем није наведена стварна цена или на основу неистините исправе, казниће се за кривично дело казном затвора од једне до десет година.

За покушај извршења дела из става 1. овог члана казниће се (члан 58. Закона о девизном пословању).

2.2. ПРЕКРШАЈИ

Новчаном казном од једноструког до четвороструког износа вредности робе која је предмет прекршаја, казниће се правно лице, предузетник и физичко лице, ако:

- 1) уноси или износи робу ван граничног прелаза или у време када гранични прелаз није отворен за промет; уноси или износи сакривену робу преко граничног прелаза (члан 58);
- 2) изузме робу испод царинског надзора, чиме се избегава царинска контрола (чл. 62, 72, 108, 123, 131);
- 3) не пријави робу коју уноси преко граничног прелаза у царинско подручје Републике Србије или не допреми робу царинском органу (чл. 63. и 65);

4) у декларацији, не прикаже сву робу која подлеже царинском поступку (члан 84);

5) не пријави робу коју из слободне зоне или слободног складишта уноси у остали део царинског подручја Републике Србије (члан 203).

Новчаном казном у износу од 15.000 динара до 150.000 динара, казниће се одговорно лице у оквиру правног лица за прекршај из става 1. овог члана (члан 292. Царинског закона).

Новчаном казном од једноструког до четвороструког износа царинских дажбина за робу која је предмет прекршаја казниће се правно лице, предузетник и физичко лице, ако:

- 1) изношењем нетачних или неистинитих података или на било који други начин навођењем царинског органа на погрешан закључак, стекне или покуша да стекне плаћање дажбина у мањем износу, преференцијални тарифни третман, ослобођење од плаћања увозних дажбина, олакшицу у плаћању увозних и других накнада, плаћање смањеног износа, повраћај или отпуст од плаћања увозних дажбина или било коју другу олакшицу (чл. 23, 30, 31, 84, 87, 104, 112, 113, 150, 152, 169, 172, 177. до 180, 249. до 252);
- 2) супротно законским одредбама, изврши пренос робе трећем лицу, робу преда трећем лицу на коришћење, изнајми је или је на неки други начин користи за друге сврхе осим оних за које је та роба добила олакшицу за плаћање увозних и других дажбина, тј. робу за коју је одобрена олакшица дâ као залог, у најам или као обезбеђење од плаћања дажбина пре измирења увозних дажбина у пуном износу (члан 220).

Новчаном казном у износу од 15.000 динара до 150.000 динара, казниће се одговорно лице у оквиру правног лица за прекршај из става 1. овог члана (члан 293. Царинског закона).

Новчаном казном од 100.000 до 1.000.000 динара казниће се за прекршај правно лице које робу извози, односно увози, а услуге у спољнотрговинском послу плаћа, односно наплаћује у роби или услугама, а које не поступа у складу са условима прописаним актом донетим на основу члана 37. став 2. овог закона.

Новчаном казном од 10.000 до 100.000 динара казниће се за прекршај из става 1. овог члана предузетник, односно одговорно лице у правном лицу (члан 49. Закона о спољнотрговинском пословању).

Новчаном казном од 100.000 до 1.000.000 динара казниће се за прекршај правно лице које не испуни обавезу евидентирања и извештавања о поједином послу спољне трговине прописану у складу са чланом 40. став 1. овог закона.

Новчаном казном од 10.000 до 100.000 динара казниће се за прекршај из става 1. овог члана предузетник, односно одговорно лице у правном лицу (члан 50. Закона о спољнотрговинском пословању).

3.1. ПРИВРЕДНИ ПРЕСТУПИ

Новчаном казном од 100.000 до 3.000.000 динара казниће се за привредни преступ правно лице, ако:

- 1) се не разврста на микро, мало, средње или велико правно лице у складу са овим законом (члан 6.);
- 2) општим актом не уреди организацију рачуноводства на начин из члана 7. став 1. овог закона;
- 3) врши обраду података на рачунару, а не обезбеди рачуноводствени софтвер који омогућава функционисање система интерних рачуноводствених контрола и онемогућава брисање прокњижених пословних промена (члан 7. став 3);
- 4) не саставља рачуноводствене исправе у складу са овим законом (члан 8.);
- 5) не врши проверу рачуноводствених исправа пре уноса у пословне књиге (члан 9.);
- 6) рачуноводствене исправе и документацију не достави на књижење у прописаном року и ако пословну промену не прокњижи у пословним књигама у прописаном року (члан 10.);
- 7) не води пословне књиге у складу са овим законом (члан 12.);
- 8) не отвори пословне књиге у складу са овим законом (члан 12.);

- 9) општим актом не одреди лице коме се поверава вођење пословних књига и састављање финансијских извештаја (члан 14.);
- 10) не попише имовину и обавезе у складу са овим законом (члан 16.);
- 11) као поверилац не достави свом дужнику стање неплаћених рачуна и ако не обелодани у Напоменама уз финансијске извештаје неусаглашена потраживања и обавезе (члан 18. ст. 2. и 4.);
- 12) не саставља и не приказује финансијске извештаје у складу са овим законом (чл. 20-22.);
- 13) не закључи пословне књиге у складу са овим законом (члан 23.);
- 14) не чува рачуноводствене исправе, пословне књиге, финансијске извештаје, годишњи извештај о пословању и ревизорске извештаје у роковима и на начин прописан овим законом (члан 24.);
- 15) не заштити пословне књиге које се воде на електронском медију у складу са овим законом (члан 24.);
- 16) не саставља финансијске извештаје у складу са овим законом (чл. 25. и 27.);
- 17) не изврши ревизију финансијских извештаја (члан 28.);
- 18) не састави годишњи извештај о пословању (члан 29.);
- 19) не саставља пословне књиге, извештаје, одлуке и друге финансијске информације на српском језику и у динарима (члан 31.);
- 20) не достави Агенцији финансијске извештаје, годишњи извештај о пословању, ревизорски извештај и осталу документацију из члана 34. овог закона ради објављивања, односно не достави податке за статистичке и друге потребе у роковима прописаним овим законом (чл. 33-35.);
- 21) ако податке добијене из Регистра финансијских извештаја користи супротно члану 41. овог закона.

За радње из става 1. овог члана казниће се за привредни преступ и одговорно лице у правном лицу, новчаном казном од 20.000 до 150.000 динара (члан 46. Закона о рачуноводству).

Новчаном казном од 300.000 до 3.000.000 динара казниће се за привредни преступ друштво за ревизију:

- 1) ако ревизију обавља супротно чл. 4. и 23. овог закона;
- 2) ако послове ревизије у друштву за ревизију обављају лица која не испуњавају услове из члана 6. овог закона;
- 3) ако се оснује супротно одредбама чл. 11. и 12. овог закона;
- 4) ако се не осигура у складу са чланом 18. овог закона;
- 5) ако поступи супротно члану 19. овог закона;
- 6) ако извештај о транспарентности не објави у складу са чланом 20. овог закона;

- 7) ако уговорене послове ревизије уступа супротно члану 25. став 4. овог закона;
- 8) ако радну документацију не чува у складу са чланом 28. овог закона;
- 9) ако поступа супротно члану 29. овог закона;
- 10) ако ревизорски извештај не саставља у складу са чланом 30. овог закона;
- 11) ако врши ревизију код правног лица из члана 35. овог закона;
- 12) ако не изврши замену лиценцираног овлашћеног ревизора, потписника ревизорског извештаја, односно кључног ревизорског партнера у складу са чланом 40. овог закона;
- 13) ако не поступи у складу са чланом 42. овог закона;
- 14) ако не обавести Комору у складу са чланом 64. став 2. овог закона;
- 15) ако Комори не достави извештај из члана 65. овог закона у року из става 1. тог члана;
- 16) ако не поступи у складу са чланом 75. овог закона;
- 17) ако у одређеном року не поступи у складу са чланом 80. овог закона.

За радње из става 1. овог члана казниће се за привредни преступ и одговорно лице у друштву за ревизију, новчаном казном од 20.000 до 200.000 динара (члан 99. Закона о ревизији).

3.2. ПРЕКРШАЈИ

Новчаном казном од 50.000 до 800.000 динара казниће се за прекршај правно лице:

- 1) ако, као треће лице, пре иницирања платне трансакције не обавести корисника платних услуга о плаћању посебне накнаде коју захтева за употребу одређеног платног инструмента (члан 31. став 2);
- 2) ако, као посредник који за рачун пружаоца платних услуга учествује у извршавању платне трансакције, не пренесе укупан износ платне трансакције утврђен у платном налогу (члан 40. став 4);
- 3) ако, као прималац плаћања, захтева посебну накнаду од платиоца за коришћење платне картице или другог платног инструмента (члан 41. став 2);
- 4) ако банку код које има отворен текући рачун не обавести о статусној и другој промени која се региструје код других органа и организација или не предузме правне радње потребне за усклађивање података у вези са својим текућим рачуном са овом променом - у року од три дана од дана пријема решења о упису те промене (члан 72. став 3);

- 5) ако не обавести Народну банку Србије о томе да је стекло квалификовано учешће у платној институцији, најкасније наредног дана од дана тог стицања (члан 81. став 3);
- 6) ако без претходне сагласности Народне банке Србије стекне квалификовано учешће у институцији електронског новца или увећа ово учешће тако да стекне од 20% до 30%, више од 30% до 50% или више од 50% гласачких права или капитала у тој институцији, односно тако да постане њено матично друштво (члан 122);
- 7) ако стекне, односно увећа квалификовано учешће у институцији електронског новца на начин из члана 124. став 1. овог закона, а у року од месец дана од дана тог стицања, односно увећања не поднесе захтев за давање сагласности Народне банке Србије на то стицање, односно увећање нити обавести Народну банку Србије да је тако стечено, односно увећано квалификовано учешће отуђило (члан 124. став 2);
- 8) ако не достави информације и релевантну документацију у вези с квалификованим учешћем, у складу с чланом 125. овог закона (члан 125. ст. 1, 2, 3. и 5);
- 9) ако учествује у платном систему, а не може бити учесник у том систему у складу са одредбама овог закона (члан 143);
- 10) ако, сходном применом члана 81. став 3. овог закона, не обавести Народну банку Србије о томе да је стекло квалификовано учешће у оператору, најкасније наредног дана од дана тог стицања (члан 146. став 4);
- 11) ако, у случају из члана 194. став 1. овог закона, није упознато платиоца са информацијама о курсу који би се користио за промену валуте плаћања и о накнадама које би се од њега наплатиле у вези с том променом или је ову промену извршило без сагласности платиоца (члан 194).

За радње из става 1. овог члана казниће се за прекршај и одговорно лице у правном лицу новчаном казном од 30.000 до 150.000 динара.

За радње из става 1. овог члана казниће се за прекршај предузетник новчаном казном од 50.000 до 500.000 динара.

За радње из става 1. тач. 5) до 10) овог члана казниће се за прекршај и физичко лице новчаном казном од 30.000 до 150.000 динара (члан 218. Закона о платним услугама).

4.1. КРИВИЧНА ДЕЛА

Ко се без дозволе за рад Народне банке Србије бави примањем депозита казниће се за кривично дело казном затвора од три месеца до пет година.

Ако је делом из става 1. овог члана прибављена имовинска корист чији износ прелази 100.000 динара учинилац ће се казнити казном затвора од једне до осам година, а ако износ те користи прелази 1.500.000 динара учинилац ће се казнити казном затвора од две до десет година.

За дело из ст. 1. и 2. овог члана казниће се одговорно лице у правном лицу ако се правно лице примањем депозита бави без дозволе за рад Народне банке Србије (члан 135. Закона о банкама).

Ко се без дозволе за рад Народне банке Србије бави давањем кредита и издавањем платних картица а за то није овлашћен законом казниће се за кривично дело казном затвора од три месеца до пет година.

Ако је делом из става 1. овог члана прибављена имовинска корист чији износ прелази 100.000 динара учинилац ће се казнити казном затвора од једне до осам година, а ако износ те користи прелази 1.500.000 динара учинилац ће се казнити казном затвора од две до десет година.

За дело из ст. 1. и 2. овог члана казниће се одговорно лице у правном лицу ако се правно лице пословима давања кредита и издавањем платних картица бави без дозволе за рад Народне банке Србије а за то није овлашћено законом (члан 136. Закона о банкама).

Ко без дозволе за рад Народне банке Србије у свом пословном имену има, односно у обављању своје делатности употребљава, односно користи реч “банка” или изведеницу од те речи, казниће се за кривично дело казном затвора од три месеца до пет година.

Ако је делом из става 1. овог члана прибављена имовинска корист чији износ прелази 100.000 динара учинилац ће се казнити казном затвора од једне до осам година, а ако износ те користи прелази 1.500.000 динара учинилац ће се казнити казном затвора од две до десет година (члан 136а Закона о банкама).

За дело из ст. 1. и 2. овог члана казниће се и одговорно лице у правном лицу.

4.2. ПРЕКРШАЈИ

Новчаном казном од 100.000 до 2.000.000 динара казниће се за прекршај банка:

- 1) ако не поступа у складу с прописима Народне банке Србије из члана 40. овог закона;
- 2) ако не спроводи мере које је Народна банка Србије прописала ради одржавања ликвидности банака из члана 42. овог закона;
- 3) ако не поступа у складу с прописима Народне банке Србије из члана 45. овог закона;
- 4) ако се не придржава мера које је Народна банка Србије прописала ради одржавања ликвидности у плаћањима са иностранством из члана 46. овог закона;
- 5) ако не поступа у складу с прописима Народне банке Србије из члана 58. став 4. овог закона;
- 6) ако не поступа у складу с прописима Народне банке Србије из члана 58а. став 3. овог закона.

За радње из става 1. овог члана казниће се за прекршај и одговорно лице у банци новчаном казном од 15.000 до 150.000 динара.

За радње из става 1. овог члана, суд може банци, уз казну, изрећи и заштитну меру забране бављења одређеним банкарским пословима у трајању од шест месеци до три године.

За радње из става 1. овог члана, суд може одговорном лицу у банци, уз казну, изрећи и заштитну меру забране обављања одређених банкарских послова у трајању од три месеца до једне године (члан 91. Закона о Народној банци Србије).

Новчаном казном од 300.000 до 2.000.000 динара казниће се за прекршај банка ако:

- 1) именује спољног ревизора чији је приход од ревизије те банке у претходној години већи од половине његових укупних прихода, односно ангажује спољног ревизора који је већ обавио више од пет узастопних ревизија њених годишњих финансијских извештаја, односно спољног ревизора који је у истој години обављао и ревизију финансијских извештаја банке и пружао јој консултантске услуге, односно спољног ревизора који је ревизију вршио за пословну годину у којој јој је пружао те услуге (члан 53. ст. 1. до 3);
- 2) без сагласности Народне банке Србије отвори представништво у иностранству (члан 91. став 1).

За радње из става 1. овог члана казниће се за прекршај и одговорно лице у банци новчаном казном од 50.000 до 150.000 динара (члан 137. Закона о банкама).

5.1. КРИВИЧНА ДЕЛА

Давање изјаве неистинитог садржаја

Законски заступник друштва или члан органа друштва, као и ликвидациони управник, овлашћени судски вештак, ревизор или друго стручно лице које да писану изјаву неистинитог садржаја, која је прописана овим законом као услов за спровођење конкретnog поступка, са намером да тај поступак започне и/или спроведе и/или оконча или као услов за ступање на снагу или спровођење одлуке друштва, казниће се затвором од шест месеци до пет година и новчаном казном.

Ако је дело из става 1. овог члана извршио у намери да оштети повериоце друштва или чланове друштва, а износ за који су оштећена та лица прелази десет милиона динара, учинилац ће се казнити затвором од једне до десет година и новчаном казном.

Уз казну затвора суд може учиниоцу изрећи забрану обављања функције, односно позива у складу са Кривичним закоником (члан 581. Закона о привредним друштвима).

Закључење правног посла или предузимање радње у случају постојања личног интереса

Ако лице из члана 61. овог закона, које има посебну дужност према друштву не пријави друштву правни посао или радњу у којој има лични интерес, односно од тог друштва не прибави одобрење правног посла или радње у случају постојања личног интереса из члана 66. овог закона, у намери да то друштво закључи уговор или предузме радњу у којој ће претрпети штету, казниће се новчаном казном или затвором до једне године.

Ако је услед извршења дела из става 1. овог члана друштво претрпело штету која прелази износ од десет милиона динара, учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година и новчаном казном.

Уз казну затвора суд може учиниоцу изрећи забрану обављања функције, односно позива у складу са Кривичним закоником (члан 582. Закона о привредним друштвима).

Повреда дужности избегавања сукоба интереса

Ако лице из члана 61. овог закона, које има посебну дужност према друштву, повреди дужност избегавања сукоба интереса из члана 69. овог закона, у намери прибављања за себе или другог имовинске користи, казниће се новчаном казном или затвором до једне године.

Ако је услед извршења дела из става 1. овог члана друштво претрпело штету која прелази износ од десет милиона динара, учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година и новчаном казном.

Уз казну затвора суд може учиниоцу изрећи забрану обављања функције, односно позива у складу са Кривичним закоником (члан 583. Закона о привредним друштвима).

Повреда дужности заступника да поступа у складу са ограничењима овлашћења за заступање

Ако заступник друштва повреди дужност поступања у складу са ограничењима својих овлашћења, која су утврђена актима друштва или одлукама надлежних органа друштва из члана 33. став 1. овог закона, казниће се новчаном казном или затвором до једне године.

Ако је услед извршења дела из става 1. овог члана друштво претрпело штету која прелази износ од десет милиона динара, учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година и новчаном казном.

Уз казну затвора суд може учиниоцу изрећи забрану обављања функције, односно позива у складу са Кривичним закоником (члан 584. Закона о привредним друштвима).

Неовлашћено обављање делатности осигурања

Одговорно лице у друштву за осигурање, друштву за реосигурање, друштву за посредовање у осигурању и друштву за заступање у осигурању, као и код заступника у осигурању, које обавља делатност осигурања за коју није добијена дозвола Народне банке Србије, казниће се за кривично дело казном затвора од три до шест година.

Одговорно лице правног субјекта које, у својству пружаоца услуга, с другим лицима закључује уговоре о осигурању или уговоре који су по својој правној природи уговори о осигурању, казниће се за кривично дело казном затвора од три до шест година (члан 256. Закона о осигурању).

Давање лажних мишљења и извештаја

Овлашћени актуар или ревизор који противно одредбама овог закона сачини лажно мишљење, односно извештај, казниће се за кривично дело казном затвора од једне до три године (члан 257. Закона о осигурању).

Давање лажне процене

Одговорно лице у друштву за осигурање, друштву за реосигурање, друштву за посредовање у осигурању и друштву за заступање у осигурању, као и код заступника у осигурању, које при утврђивању и процени ризика и штета сачини лажне процене и изјаве, казниће се за кривично дело новчаном казном или казном затвора до три године (члан 258. Закона о осигурању).

5.2. ПРИВРЕДНИ ПРЕСТУПИ

Новчаном казном од 100.000 до 1.000.000 динара казниће се за привредни преступ привредно друштво ако:

- 1) обавља делатност без претходног одобрења, сагласности или другог акта надлежног органа, ако је исто као услов за обављање те делатности прописано посебним законом (члан 4. став 2. овог закона);
- 2) у пословању пословно име и друге обавезне податке не употребљава у складу са чланом 25. овог закона или послује под пословним именом под којим крши ограничења из члана 27. став 1. овог закона;
- 4) пружа финансијску подршку за стицање својих удела или акција (члан 154. став 1. и члан 279. овог закона);
- 5) врши плаћања члановима супротно одредбама о ограничењу плаћања (чл. 184. и 275. овог закона);
- 6) ако не отуђи, поништи или расподели сопствене акције у складу са обавезом отуђења сопствених акција (члан 287. овог закона);
- 7) не држи и не чува акта и документа у складу овим законом (члан 240, члан 348. став 7. и члан 464. овог закона);
- 8) смањење капитала врши супротно одредбама о заштити поверилаца (члан 319. овог закона);
- 9) приликом статусне промене повреди забрану стварања привидног капитала (члан 503. овог закона);
- 10) за време ликвидације предузима нове послове или члановима исплаћује дивиденде или расподељује имовину (члан 531. и члан 535. став 3. овог закона);
- 11) не састави документе које након исплате поверилаца треба да састави у складу са чланом 540. овог закона;
- 12) као контролисано друштво исплати, односно као контролно друштво прими накнаду по основу уговора о контроли и управљању, ако је контролисано друштво пословало са губитком (члан 561. овог закона);

13) не пружи одговарајућу заштиту повериоцу контролисаног друштва, пошто му је престало својство контролног друштва, у складу са чланом 566. овог закона;

14) се не усклади са одредбама овог закона или се не усклади у прописаном року у складу са овим законом.

За радње из става 1. овог члана, казниће се за привредни преступ и одговорно лице у друштву новчаном казном од 20.000 до 200.000 динара (члан 585. Закона о привредним друштвима).

5.3. ПРЕКРШАЈИ

Прекршаји предузетника. Новчаном казном од 50.000 до 200.000 динара казниће се за прекршај предузетник ако:

- 1) он или лице која запошљава не испуњавају услове утврђене прописом којим се уређује заштита становништва од заразних болести;
- 2) обавља делатност из места које није регистровано у складу са законом о регистрацији, осим у случају када је по природи саме делатности обављање делатности ван тог места једино могуће или уобичајено (члан 87. овог закона);
- 3) не истакне своје пословно име у свом седишту, као и на другом месту обављања делатности у складу са чланом 87. став 5. овог закона;
- 4) обавља делатност из места које не испуњава услове утврђене прописом који уређује услове за обављање те делатности (члан 87. став 6. овог закона);
- 5) обавља делатност преко пословође који није регистрован у складу са законом о регистрацији или који не испуњава посебне услове који су прописани у погледу личних квалификација предузетника (члан 89. овог закона);
- 6) користи рад лица која нису код њега у радном односу супротно члану 89. ст. 9. и 10. овог закона.

За прекршај из става 1. овог члана одузеће се имовинска корист остварена извршењем прекршаја, а може се изрећи и мера забране обављања делатности у трајању од шест месеци до годину дана.

За прекршај из става 1. овог члана може се на лицу места наплатити казна у износу од 20.000 динара (члан 588. Закона о привредним друштвима).

6.1. ПРЕКРШАЈИ

Новчаном казном од 800.000 до 2.000.000 динара казниће се за прекршај послодавац са својством правног лица:

- 1) ако са лицем које ради није закључио уговор о раду или други уговор у смислу овог закона (чл. 30-33. и чл. 197-202);
- 2) ако није исплатио зараду, односно минималну зараду (чл. 104. и 111);
- 3) ако није исплатио зараду у новцу, осим у случају из члана 45. овог закона (члан 110);
- 4) ако запосленом не достави обрачун зараде у складу са одредбама овог закона (члан 121);
- 5) ако није донео програм решавања вишка запослених (члан 153);
- 6) ако запосленом откаже уговор о раду супротно одредбама овог закона (чл. 179-181. и чл. 187. и 188);
- 7) ако спречава инспектора рада у вршењу инспекцијског надзора, односно на други начин онемогућава вршење инспекцијског надзора (члан 268а и 268б);
- 8) ако не поступи по решењу инспектора рада у складу са одредбама овог закона (чл. 269. и 271).

Новчаном казном од 300.000 до 500.000 динара за прекршај из става 1. овог члана казниће се предузетник.

Новчаном казном од 50.000 до 150.000 динара казниће се за прекршај из става 1. овог члана одговорно лице у правном лицу, односно заступник правног лица (члан 273. Закона о раду).

Новчаном казном од 600.000 до 1.500.000 динара казниће се за прекршај послодавац са својством правног лица:

- 1) ако прекрши забрану дискриминације у смислу овог закона (чл. 18-21);
- 2) ако заснује радни однос са лицем млађим од 18 година живота супротно одредбама овог закона (члан 25);
- 3) ако запосленом одреди прековремени рад супротно одредбама овог закона (члан 53);
- 4) ако је извршио прерасподелу радног времена супротно одредбама овог закона (чл. 57. и 60);
- 5) ако запосленом који ради ноћу не обезбеди обављање послова у току дана супротно одредбама овог закона (члан 62);
- 6) ако запосленом који ради у сменама не обезбеди измену смена супротно одредбама овог закона (члан 63);
- 7) ако запосленом млађем од 18 година живота одреди да ради супротно одредбама овог закона (чл. 84, 87. и 88);
- 8) ако запосленом између навршене 18. и 21. године живота одреди да ради супротно одредбама овог закона (члан 85);
- 9) ако не обезбеди заштиту материнства, као и права по основу неге детета и посебне неге детета или друге особе у складу са одредбама овог закона (чл. 89-100);
- 10) ако запосленом не исплати накнаду зараде у складу са одредбама овог закона (чл. 114-117);
- 11) ако запосленом ускрати права из радног односа супротно одредбама овог закона (члан 147);
- 12) ако донесе одлуку о удаљењу запосленог супротно одредбама овог закона или ако запосленог удаљи са рада дуже од рока прописаног овим законом (чл. 165-169);
- 13) ако запосленом понуди закључивање анекса уговора супротно одредбама овог закона (чл. 171-174);
- 14) ако до дана престанка радног односа запосленом не изврши исплату свих доспелих зарада, накнада зарада и других примања (члан 186);
- 15) ако одлучи о појединачном праву, обавези или одговорности запосленог, а не донесе решење или га не достави запосленом у складу са одредбама овог закона (члан 193).

Новчаном казном од 200.000 до 400.000 динара за прекршај из става 1. овог члана казниће се предузетник.

Новчаном казном од 30.000 до 150.000 динара казниће се за прекршај из става 1. овог члана одговорно лице у правном лицу, односно заступник правног лица (274. Закон о раду).

ЛИТЕРАТУРА

- Бабић Илија, *Основи имовинског права*, Службени гласник РС, Београд, 2008.
- Бабић Илија., *Грађанско право, књига II Стварно право*, ЈП Службени гласник Београд и ФЕППС Нов Сад, 2012.
- Бабић Илија, *Грађанско право, књига I, Увод у грађанско право*, ЈП Службени гласник и ФЕППС, Београд-Нови Сад, 2011.
- Бабић Илија, Имовина привредног друштва, *Право и привреда* број 5-8/2004,
- Бабић, Илија, *Лексикон облигационог права*, Службени гласник, Београд, 2008.
- Васиљевић Мирко, *Водич за примену Закона о привредним друштвима*, Интермех, Београд, 2011.
- Вукићевић Славољуб, Пословни морал и савесност у привредним уговорима, *Мега-тренд ревија* број 2/2006,
- Вуковић Игор, *Прекршајно право*, Правни факултет Универзитета у Београду, 2015.
- Вујакија Милан, *Лексикон страних речи и израза*, Просвета, Београд, 1970.
- Врховшек Мирослав, *Кривична одговорност правних лица*, Правни факултет у Београду, 2009.
- Гасми Гордана, *Право и основи права Европске уније*, Универзитет Сингидунум, Београд, 2011.
- Gill Jon, *Business Law for the Entrepreneur*, Arima Publishing, 2005.
- Говедарица Милета, Последице ликвидације привредног друштва, *Правни информатор*, 11/2010,
- Дабић Љубиша, Ликвидација привредних друштава према нацрту Закона о привредним друштвима, *Право и привреда*, број 5-8/2004,
- Деисингер Митја, *Кривична одговорност правних лица*, Правни факултет у Београду, 2009.
- Ђорђевић Мирослав, *Кривична одговорност правних лица*, Београд, 1968.
- Ђурђевић Марко, Павић Драган, Неколико мисли о ограничењима слободе уређивања садржине уговора у нашем савременом праву, *Право и привреда*, број 7-9/2016,
- Живановић Тома, *Систем синтетичке правне филозофије*, ИИИ књига, Београд, 1959.
- Живковић Мирослав, *Основи теорија државе и права*, Полицијска академија, Београд, 1997.

- Јанковец Ивица, *Привредно право*, службени лист СРЈ, Београд, 1999.
- Јовановић Предраг, *Радно право*, Нови Сад, 2012.
- Лубарда Бранко, *Увод у радно право*, Београд, 2014.
- Коштутић Будимир, Митровић Драган, *Аутономно право*, Правни факултет у Београду, 1996.
- Лопандић Душко, Режим увоза европске уније, *Право Европске уније: Зборник радова*, Службени гласник, 1996, стр. 269-294.
- Лукић Радомир, *Увод у право*, Београд, 1978.
- Марковић Велисав, Добровољна ликвидација привредних друштава, *Право, теорија и пракса*, број 1-3/2013,
- Марковић Велисав, Примена радноправних прописа на предузетника, *Право и привреда* број 4-6/2016,
- Марковић Велисав, Утврђивање пореза на имовину - поступање јединица локалне самоуправе, научни скуп «МРЕЖА 2015», са темом «Умрежавање, наука, примена - НЕТворкинг, Сиенце анд Апплициатион (НЕТСА)», Пословни факултет Ваљево Универзитета Сингидунум Београд, 22.05.2015. године,, Зборник радова стр. 289-295.
- Марковић Велисав, «Имовина, нето имовина (капитал) и основни капитал привредног друштва», међународна научна конференција «Финансијско извештавање у функцији корпоративног управљања» на Универзитету Сингидунум у Београду, 05.12.2014. године, Зборник радова стр. 94-97.
- Марковић Велисав, Имовина и одговорност за обавезе предузетника, у Станишић Милован, *Управљање финансијама у савременим условима пословања*, Универзитет Сингидунум Београд, 04.12.2015. године, Зборник радова стр. 171-173.
- Марковић Велисав, *Индивидуални предузетник – правни оквир пословања*, Пословни биро, Београд, 2016.
- Марковић Велисав, Заступање окривљеног правног лица у кривичном поступку у праву Србије, XV међународни научни скуп “Синергија 2014” Бијељина, са темом “Привредни криминалитет и савремено пословање”, Зборник радова, стр. 87-91.
- Марковић Велисав, Одговорност давалаца услуга пред судом части привредне коморе, *необјављен рад*,
- Markovic Velisav, Vicentijevic Kosana, Petrovic Zoran, Term and Legal Position of an Individual Entrepreneur in Republic of Serbia. Preprints 2017, 2017030143 (doi: 10.20944/preprints201703.0143.v1).
- Мартиновић, Р. Слободан, *Проблем обавезности права и морала*, Досије студио, Београд, 2014.
- Masoom Khwaja, *The Entrepreneur's Dictionary of Business and Financial Terms*. PartridgeIndia, 2013.
- Миленовић Дара, Предузетник (индивидуални трговац) у нашем праву, *Правни живот* број 11/2002,

- Митровић Драган, *Основи права*, Универзитет Сингидунум, Београд, 2009.
- Moye John, *The Law of Business Organizations*. Cengage Learning, 2004.
- Паунд Роско, *Јуриспруденција*, том II, Београд, Службени лист СРЈ – ЦИД, Подгорица, 2000.
- Петровић Зоран, Вићентијевић Косана, Станишић Немања, *Рачуноводство са збирком задатака*, Универзитет Сингидунум Београд, 2013.
- Поповић Дејан, Пореско право Европске заједнице, Право европске уније – Зборник радова, Службени гласник, 1996, стр. 219-238.
- Ракас Смиља, *Социологија менаџмента*, Београд, 2004.
- Перовић Слободан, Појам и примена добрих пословних обичаја, *Правни живот* број 1/82,
- Перовић Слободан, *Беседе са Копаоника*, Копаоничка школа природног права, Београд, 2014.
- Стефановић Марина, Нематеријална имовина привредног друштва, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, број 59/2012,
- Стефановић Златко, Станивук Бојан, *Коментар Закона о привредним друштвима*, Параграф Цо, Београд, 2012.
- Стојановић Зоран, *Кривично право општи део*, Правни факултет у Београду, Београд, 2006.
- Унковић Милорад, Стакић Будимир, *Спољнотрговинско и девизно пословање*, Универзитет Сингидунум Београд, 2011.
- Харт Херберт, *Појам права*, Правни факултет у Београду и ЈП Службени гласник Београд, 2013.
- Царић Славко, Витез Мирослав, Веселиновић П. Јанко, *Привредно право*, Привредна академија Нови Сад, 2006.
- Cohen William A., *Entrepreneur and Small Business Problem Solver*. John Wiley & Sons, 2006.
- Шупут Јелена, Одговорност правног лица за кривична дела, *Страни правни живот* бр. 1/2009,
- Актуелна судска пракса из разних области права* број 3/2016,
- Актуелна судска пракса из разних области права*, број 1/2017,
- Билтен Апелационог суда у Београду*, број 2/2011,
- Билтен Врховног касационог суда*, број 2/2012,
- Билтен судске праксе Окружног суда у Новом Саду* број 9/2006,
- Право и привреда* број 1-4/2002,
- Право и привреда* број 1-4/2005,
- Право и привреда* број 1-4/2006,
- Право и привреда* број 9-12/2006,
- Судска пракса трговинских судова – Билтен* број 2/2008,

Зборник судске праксе прекршајних судова у Републици Србији, Удружење судија за прекршаје, Београд, 2010.

Електронска база прописа и судске праксе *ParagrafLex*.

Интернет извори

<http://nbs.rs/internet/cirilica/67/index.html>

http://www.poslovnibiro.rs/files/File/SUDKSA_PRAKSA/3.2.3.%20IZVRSNI%20POSTUPAK.pdf

<http://alsu.gov.rs/>

http://www.kombeg.org.rs/Komora/sud_casti/SudCasti.aspx?veza=3105

<http://www.pks.rs/ONama.aspx?id=149&p=3&>

<http://pretraga2.apr.gov.rs/ChambersPublicWebSearch/ChambersPublicWebSearchDetails/Details?beid=60&rnd=4E44A73A2F45E728306E02E20BEF294F326D750D>

<http://www.pks.rs/ONama.aspx?id=149&p=3&>

<http://www.pks.rs/Informator1.pdf>

<http://www.pks.rs/SADRZAJ/Files/Informator%202016%20lat%2003032016.pdf>

http://www.kombeg.org.rs/Komora/sud_casti/SudCasti.aspx?veza=2004

http://www.hok.hr/sud_casti/objave_presuda_suda_casti

<http://www.hgk.hr/documents/presuda-p-i-79-14-i-pz-ii-10-155773c83f4374e.pdf>

http://www.kombeg.org.rs/Komora/sud_casti/SudCasti.aspx?veza=2004

http://www.kombeg.org.rs/Komora/sud_casti/SudCasti.aspx?veza=2004

<http://www.sudskapraksa.com/>

Na osnovu člana 23. stav 2. tačka 7. Zakona o porezu na dodatu vrednost („Službeni glasnik RS”, br. 84/2004, 86/2004 (ispr.), 61/2005, 61/2007 i 93/2012), Odlukom Senata Univerziteta Singidunum, Beograd, broj 260/07 od 8. juna 2007. godine, ova knjiga je odobrena kao osnovni udžbenik na Univerzitetu.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

340.134:347.7(497.11)(035)
343.37(035)
343.53(035)
343.222:347.19(035)

МАРКОВИЋ, Велисав, 1969-
Привредно-финансијска регулатива : приручник : са стањем законодавства
на дан 01.03.2017. године / Велисав Марковић. - 1. изд. - Београд :
Универзитет Сингидунум, 2017 (Лозница : Мобид). - IX, 274 стр. ; 25 cm

Тираж 300. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија:
стр. 271-274.

ISBN 978-86-7912-654-2

а) Привредно законодавство - Србија - Приручници б) Привредни преступи -
Приручници с) Кривична одговорност - Приручници

COBISS.SR-ID 230890508

© 2017.

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove publikacije ne može biti reprodukovan u bilo kom vidu i putem bilo kog medija, u delovima ili celini bez prethodne pismene saglasnosti izdavača.

Велисав Марковић

ПРИВРЕДНО ФИНАНСИЈСКА РЕГУЛАТИВА

Привредно-финансијском регулативом (прописима) уређена су многа битна питања везана за оснивање, пословање и престанак привредних субјеката. Не постоји привредно-финансијско право као посебна грана права, већ су ови прописи део низа грана права и то по садржини као привредно-финансијски у целини или само једним делом.

Познавање и поштовање привредно-финансијске регулативе обезбеђује остваривање принципа законитости у поступку оснивања и у пословању привредних субјеката; обезбеђује једнаке услове пословања свим привредним субјектима; обезбеђује благовременост у извршавању правних овлашћења и правних обавеза; обезбеђује дисциплину у пословању и на тај начин омогућава и осталим учесницима у привредно-правном промету благовремено и дисциплиновано остваривање права и извршавање обавеза; ствара услове за уравнотежено попуњавање буџета и фондова и за уредно испуњавање обавеза на терет средстава буџета и фондова; спречава поремећаје у пословању и на тржишту и омогућава утврђивање одговорности за незаконите одлуке и поступке привредних субјеката и њихових органа и одговорних лица.